T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GELENEKTEN MODERNİTEYE SAKARYA'DA ESNAF KÜLTÜRÜNÜN DEĞİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahsen Meryem SALT

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Çağlar ÖZDEMİR

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GELENEKTEN MODERNİTEYE SAKARYA'DA ESNAF KÜLTÜRÜNÜN DEĞİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahsen Meryem SALT

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

"Bu tez .28/05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. Mustafa Çağlar ÖZDEMİR	Başarılı	
Doç.Dr. Ekrem ERDOĞAN	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Beril BAYKAL	Başarılı	

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	AHSEN MERYEM SALT
Öğrenci Numarası	:	1460Y05023
Enstitü Anabilim Dalı	:	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı	:	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Programı	:	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Tezin Başlığı	:	GELENEKTEN MODERNİTEYE SAKARYA'DA ESNAF KÜLTÜRÜNÜN DEĞİŞİMİ
Benzerlik Oranı	:	%10

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulalma Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

05/05/2015
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosya Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımca yapılmış olup, yeniden değerlendirlilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Mustafa Çağlar ÖZDEMİR

Tarih:

İmza:

EYK Tarih ve No:	**Enstitü Birim Sorumlusu Onayı**

ÖNSÖZ

Bu tezin her adımında çalışmamı sahiplenerek desteğini esirgemeyen, bilimsel çalışmanın önemini kavratan ve akademik alanda çalışmanın ne demek olduğunu öğreten değerli danışman hocam Doç. Dr. Mustafa Çağlar ÖZDEMİR' e tüm süreç boyunca emeği ve göstermiş olduğu sabrı için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Yüksek lisans sürecimin her aşamasında ve en zor aşaması olan tez aşamasında destek ve motivasyonunu her zaman hissettiğim, haklarını hiçbir zaman ödemeyeceğim anneme ve diğer aile fertlerime teşekkür ederim. Son olarak bu çalışmada işlerinden vakit ayırarak anketlerimi doldurmama yardımcı olan Sakarya Esnafına teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR iv
TABLO LİSTESİ v
GRAFİK LİSTESİ vi
ÖZET ix
ABSTRSCT x

GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAM VE KAPSAM 5
1.1.Kültür Kavramı ve Kapsamı 5
1.1.1. Kültür Kavramının Tarihi Analizi 5
1.1.2. Kültür Kavramı 8
1.1.2.1.Kültürün Tanımı 9
1.1.2.2.Kültürün Özellikleri 13
1.1.2.3.Kültürle İlgili Kavramlar 14
1.1.3. Kültürün Kapsamı 18
1.1.3.1.Evrensel, Ulusal ve Yöresel Kültür 18
1.1.3.2.Milli Kültür 19
1.1.3.3.Siyasal Kültür 20
1.1.3.4.Teolojik Kültür 21
1.1.3.5.Bireysel/Davranışsal Kültür 22
1.1.3.6.Maddi ve Manevi Kültür 22
1.1.3.7.İdeolojik Kültür 22
1.1.3.8.Mesleki Kültür 23
1.1.3.9.Çalışma Kültürü 23
1.1.3.10.Tüketim Kültürü 24
1.1.3.11.Teknoloji Kültürü 25
1.1.3.12.Kent kültürü 25
1.2.Esnaf Kavramı ve Kapsamı 26
1.2.1. Esnaf Kavramı 26
1.2.1.1.Esnaf Kavramının Doğuşu ve Gelişimi 27
1.2.1.2.Uluslararası Düzenlemelerde Esnaf Kavramı 31
1.2.1.3.Türk Mevzuatında Esnaf Kavramı 32
1.2.2. Esnaf Kavramının Kapsamı 34

1.2.2.1.Küçük Esnaf 34
1.2.2.2.Esnaf ve Tacir Ayrımı 34
İKİNCİ BÖLÜM: ESNAF KÜLTÜRÜ, AHİLİK VE LONCA İLİŞKİSİ 35
2.1.Ahilik ve Lonca Sisteminin Analizi 35
2.1.1. Ahilik Sisteminin Analizi 35
2.1.1.1.Ahilik Sisteminin Doğuşu ve Gelişimi 35
2.1.1.2.Ahilik Sisteminin Yapısı 40
2.1.1.2.1.Ahiliğin Temel Değerleri 40
2.1.1.2.2.Ahiliğin Örgüt Yapısı 46
2.1.1.2.3.Ahilikte Yönetim, Denetim, Ceza Sistemleri 49
2.1.1.2.4.Ahilikte Eğitim Sistemi 50
2.1.1.2.5.Fütüvvetnameler 51
2.1.2. Lonca Sisteminin Analizi 52
2.1.2.1.Lonca Sisteminin Doğuşu ve Gelişimi 53
2.1.2.2.Lonca Sisteminin Yapısı 55
2.1.2.2.1.Loncaların Temel Değerleri ve Ahilikten Farkları 56
2.1.2.2.2.Loncaların Örgüt Yapısı 57
2.1.2.2.3.Yönetim, Denetim ve Ceza Sistemleri 58
2.1.2.2.4.Lonca Kuralları 60
2.2.Ahilik ve Lonca Sisteminin Esnaf Kültürü Üzerine Etkileri 61
2.3.Günümüzde Ahilik ve Lonca Sisteminin Görevini Üstelenen Kuruluşlar 63
2.3.1. İşçi Sendikaları 63
2.3.2. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK) 64
2.3.3. Odalar Borsalar Birliği 65
2.3.4. Vakıf ve Dernekler 65
2.4.Esnaf Kültüründe Dönüşümün Dinamikleri 66
2.4.1. Modernleşme 66
2.4.2. Postmodernleşme 69
2.4.3. Küreselleşme 71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELENEKTEN MODERNİTEYE SAKARYA'DA ESNAF KÜLTÜRÜNÜN DEĞİŞİMİ ARAŞTIRMASI 73
3.1.Araştırmanın Amacı 73
3.2.Araştırmanın Kapsamı 73
3.3.Araştırmanın Yöntemi 73
3.3.1. Araştırmanın Hipotezi 74

3.3.2. Araştırma Anketinin Hazırlanma Süreci, Geçerlik, Güvenirlikler 74
3.3.3. Örneklemin Tespiti ve Özellikleri 75
3.3.4. Anketin Uygulanması ve Verilerin Analiz Yöntemi 76
3.4.Araştırmanın Zorlukları 76
3.5.Bulgular 76
3.5.1. Tanımlayıcı Bulgular 76
3.5.2. Mesleki Hayata Yönelik Bulgular 78
3.5.2.1.Mesleki Örgüt Algısı 79
3.5.2.2.Esnaf Dayanışma Algısı 85
3.5.2.3.Liberal Davranış Teşebbüs Algısı 91
3.5.3. Toplumsal ve Bireysel Hayata Yönelik Bulgular 94
3.5.3.1.Toplumu Yönlendirme Algısı 95
3.5.3.2.Olgun Kişilik (Kamil İnsan) Derecesi 99
3.5.3.3.Ahilik Adap Kurallarına Yakınlık 106

SONUÇ 123
KAYNAKÇA 135
EKLER 145
ÖZGEÇMİŞ 149

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

C.O.I.O.S.F. : Committe of Inquiry on Small Firms

IMF : World Trade Organization

MÜSİAD : Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development

SBA : Small Business Administration

TESK : Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu

TOSYÖV : Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı

TTK : Türk Ticaret Kanunu

TÜMSİAD : Tüm Sanayici ve İşadamları Derneği

TÜSİAD : Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

VUK : Vergi Usul Kanunu

WTO : World Trade Organization

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Kültür ve Uygarlık Arasındaki Farklar 7

Tablo 2 : Ortaçağ Anadolu Türk Esnaf Loncalarının "Ahi" Teşkilatı 48

Tablo 3 : Türkçe Fütüvvet nameler 52

Tablo 4 : Demografik Verilerin Analizi 77

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 : Sektörel Analiz 77

Grafik 2 : Hizmet Süreleri 78

Grafik 3 : Meslek seçimi konusunda meslek örgütleri baskın olarak yönlendiricidir 79

Grafik 4 : İşyeri açılışı için meslek örgütüm baskın olarak yönlendiricidir 80

Grafik 5 : Ustalıklar ve mesleğe girişler merasim/törenle verilmelidir 80

Grafik 6 : İş ahlakımı geliştirmemde meslek örgütümün yönlendirme ve baskısını hissederim 81

Grafik 7 : İhtiyaç duyduğum eğitimler konusunda meslek örgütüm etkilidir 82

Grafik 8 : Çalışanlarımı meslek örgütü kanalı ile bulurum 83

Grafik 9 : Bağlı olduğum mesleki örgüte güvenmem 84

Grafik 10 : İş ahlakımı geliştirmemde diğer esnaf arkadaşlarımın baskısını hissederim 86

Grafik 11 : Çalışanlarımı diğer esnaf arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine bulurum. 86

Grafik 12 : Esnaf dayanışma sandıkları gereklidir 88

Grafik 13 : Esnaflar gerektiğinde birbirlerine borç verirler 89

Grafik 14 : Siftah yapmamış esnaf arkadaşıma müşteri yönlendiririm 90

Grafik 15 : Mesleki sırlarımı paylaşırım 91

Grafik 16 : Denetimler gereksizdir 92

Grafik 17 : Maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabilirim 92

Grafik 18 : Herkes istediği işyerini istediği yere açabilmelidir 93

Grafik 19 : Daha fazla kazanmak için israftan kaçınmam 94

Grafik 20 : Esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevi vardır 95

Grafik 21 : Esnaflar bulundukları bölgenin siyasi hayatını yönlendirirler 96

Grafik 22 : Esnaflar bulundukları bölgenin asayişini sağlarlar 97

Grafik 23 : Esnaflar siyasilere doğruyu söylemekten çekinmezler 98

Grafik 24 : Esnaflar siyasi olarak uzlaşmacı tavır takınır..... 99

Grafik 25 : Esnaflar iş ve özel hayatlarında kinden ve dedikodudan kaçınırlar. 100

Grafik 26 : Esnaflar sözlerini tutarlar 101

Grafik 27 : Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar 101

Grafik 28 : Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlar ... 102

Grafik 29: Esnaflar emri altındakileri korur gözetirler..... 103

Grafik 30 : Esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar 104

Grafik 31 : Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurlar 104

Grafik 32 : Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar..... 105

Grafik 33 : Esnaflar hakkı söyler..... 106

Grafik 34 : Esnaflar sofra adabına dikkat eder 107

Grafik 35 : Esnaflar su içme adabına dikkat eder..... 107

Grafik 36 : Esnaflar konuşmayla ilgili adaba dikkat eder 108

Grafik 37 : Esnaflar giyinmeyle ilgili adaba dikkat eder..... 109

Grafik 38 : Esnaflar evden çıkarı çıkmayla ilgili adaba dikkat ederler 109

Grafik 39 : Esnaflar yolda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder..... 110

Grafik 40 : Esnaflar mahallede yürümekle ilgili gerekli adaba dikkat eder 111

Grafik 41 : Esnaflar çarşıda yürümeyle ilgili adaba dikkat ederler 111

Grafik 42 : Esnaflar alışveriş ile ilgili adaba dikkat ederler 112

Grafik 43 : Esnaflar eve eşya getirme ile ilgili adaba dikkat ederler..... 113

Grafik 44 : Esnaflar eve girme ile ilgili adaba dikkat eder..... 113

Grafik 45 : Esnaflar oturmayla ilgili adaba dikkat ederler 114

Grafik 46 : Esnaflar misafirlikle ilgili adaba dikkat ederler 115

Grafik 47 : Esnaflar insan davet etmekle ilgili adaba dikkat eder..... 115

Grafik 48 : Esnaflar ayakkabı çevirmekle ilgili adaba dikkat eder..... 116

Grafik 49 : Esnaflar büyükleri ziyareti etmekle ilgili adaba dikkat eder 117

Grafik 50 : Esnaflar hasta ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder 117

Grafik 51 : Esnaflar ölü evine ziyaretle ilgili adaba dikkat eder 118

Grafik 52 : Esnaflar mezarlık ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder 119

Grafik 53 : Esnaflar eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba dikkat eder 119

Grafik 54 : Esnaflar kişisel temizlikle ilgili adaba dikkat eder 120

Grafik 55 : Esnaflar bardağa su koymakla ilgili adaba dikkat eder 121

Grafik 56 : Esnaflar evde dinlenmekle ilgili adaba dikkat eder 121

Grafik 57 : Esnaflar mescide girmekle ilgili adaba dikkat eder 122

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	■	**Doktora**	

Tezin Başlığı: Gelenekten Moderniteye Sakarya'da Esnaf Kültürünün Değişimi

Tezin Yazarı: Ahsen Meryem SALT **Danışman:** Doç. Dr. M. Çağlar ÖZDEMİR

Kabul Tarihi:28.05.2019 **Sayfa Sayısı:** x (ön kısım) + 143 (tez)+ 5 (ek)

Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri **Bilim Dalı:** İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

Kültür; sosyal yaşamı oluşturan, insanlar arasındaki tutum ve davranışları şekillendiren, nesilden nesle aktarılarak toplum içindeki fertlerin iletişim kurma yollarını, öğrenme şekillerini belirleyen bir araçtır. Kültür aynı zamanda toplumdaki her bir bireyin kişiliğini etkileyebildiği ve hayatı kavrayış şeklini belirlediği için toplumun karakteristik yapısını da belirlemede önemli bir oluşumdur. Kültür kavramı, Üst Kültür, Alt Kültür, Kültürleme, Kültürleşme, Kültürel Yayılma, Kültürel Gecikme, Kültürel Şok, Kültür Emperyalizmi, Kültürel Asimilasyon, Kültürel Yozlaşma, Kökleşmiş Kültür, Görenek, Adet, Örf, Gelenek, Kültürel Merkeziyetçilik, Kültürel Katılma, Sosyalleşme gibi alt kavramlara sahiptir. Bu kapsamda; Evrensel Kültür, Yöresel (Bölgesel/Ulusal) Kültür, Milli Kültür (Dışsal Etkileriyle), Siyasal Kültür, Teolojik Kültür, Bireysel/Davranışsal Kültür, Maddi ve Manevi Kültür, İdeolojik Kültür, Mesleki Kültür, Çalışma Kültürü, Tüketim Kültürü, Teknoloji Kültürü ve Kent Kültürü gibi türlerden bahsedilebilir.

Ekonomik ve sosyal hayat içinde önemli yeri olan esnaflık ilk çağlardan bu yana kültürel bir etkileşim içindedir. Özellikle Ahilik ve Lonca teşkilatları 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar halkın meslek ve sanat alanında yetişmesini aynı zamanda ahlaklı, olgun insan olmasını esas alan bir örgütlenme olarak önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı Sakarya Esnaf'ının geleneksel kültürü ile modern kültür arasındaki değişimin gözlemlenmesidir. Geleneksel kültür kapsamına Ahilik ve Lonca kuralları dahil edilmiştir. Modern kültür çerçevesine ise mevcut uygulamalar dahil edilmiştir.

Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın araştırma alanını çalışanları 10 kişiye kadar olan Sakarya Esnafları oluşturmaktadır. Fütüvvetnamelerdeki ve teorideki yazılı kayaklardaki değişkenlerle ilgili araştırma anket için temel teşkil etmektedir. Geleneksel esnaf kültürünün bağımlı değişkenlerini ahilik ve lonca sisteminden bu yana süregelen kurallar manzumesi oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenler ise günümüz esnafının tutum ve davranışlarıdır.

Sonuç olarak araştırmanın ilk ana boyutu olan Esnafların Mesleki Hayata Yönelik bulguların puan ortalaması 3,23'dür. 5'ten 1,77'lık yani geleneksel yapıda %35,4'lük bir farklılaşma söz konusudur. Araştırmanın ikinci ana Toplumsal ve Bireysel Hayata Yönelik bulguların puan ortalaması 3,62'dir. 5'ten 1,38'lik yani geleneksel yapıdan %27,6'lık bir farklılaşma söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Ahilik, Esnaf, Modernite

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	■	**Ph.D.**		

Title of Thesis: From Tradition To Modernity The Change Of Artisan Culture in Sakarya

Author of Thesis: Ahsen Meryem SALT **Supervisor:** Doç. Dr. M. Çağlar Özdemir

Accepted Date: 28.05.2019 **Number of Pages:** x (pre text)+143 (main body) + 5 (app)

Department: Labor Economics and Industrial Relations **Subfield:** Human Resources Management and Industrial Relations

Culture; It is a tool that forms the social life, shapes the behaviors and behaviors among people, is transferred from generation to generation and it is a tool that determines the ways of communication and ways of learning in the society. Culture is also an important element in determining the characteristic structure of society as it affects the personality of each individual in society and determines the way they understand life. Concept of Culture, Upper Culture, Subculture, Culturing, Culturing, Cultural Propagation, Cultural Delay, Cultural Shock, Cultural Imperialism, Cultural Assimilation, Cultural Corruption, Rooted Culture, Customs, Customs, Cultural Participation, Social Participation have sub-concepts. In this context; Universal Culture, Regional (National) Culture, National Culture (with External Effects), Political Culture, Theological Culture, Individual / Behavioral Culture, Material and Spiritual Culture, Ideological Culture, Professional Culture, Work Culture, Consumption Culture, Technology Culture and Urban Cultures such as culture can be mentioned.

Artisanship, which has an important place in economic and social life, has been in a cultural interaction since the first ages. Ahi and Lon, especially from the 13th century to the 19th century, the occupation of the people in the field of profession and art at the same time as a moral, mature people have an important place as an organization based on.

The aim of this study is to observe the change between the traditional culture of Sakarya Esnaf and the modern culture. Existing practices are included in the modern cultural framework.

The research area of the study, where quantitative research method is used, consists of Sakarya Tradesmen with up to 10 employees. The former is the basis for the survey questionnaire on variables in written sources of regulation and theory. The dependent variables of the traditional tradesmen culture are the rules of rules which have been going on since ahli and guild system. The independent variables are the attitudes and behaviors of today's tradesmen.
As a result, the average score of the first main dimension of the study is 3.23. There is a variation of 35.4% in the traditional structure from 5 to 1.77. The mean score of the second main social and individual life of the research is 3,62. There is a difference of 27.6% from 5 to 1.38.

Keywords: Culture, Ahilik, Artisan, Modernity

GİRİŞ

Kültür, birçok farklı yaklaşımda ayrı ayrı ele alınan bir olgudur. En genel anlamıyla kültür olgusu; sosyal yaşamı oluşturan, insanlar arasındaki tutum ve davranışları şekillendiren, nesilden nesle aktarılarak toplum içindeki fertlerin iletişim kurma yollarını, öğrenme şekillerini belirleyen bir araçtır. Kültürün, her bir ferdin kişiliğini etkileyebildiğini, hayatı kavrayış şeklini belirlediğini, büyük fotoğrafta ise toplumun karakteristik yapısında yadsınamaz bir öneme sahip değerler bütünü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gerek insanlar gerekse toplumlar arasındaki ticaret ilişkisinin ilk aracıları, geliri yalnızca kendi geçimini idame ettirebilecek güçte olan esnaflardır. Trampa usulünden, paranın icadına, geleneksel yöntemlerden modern ticari koşulların ortaya çıkmasına kadarki süreç, bir nevi esnaflığın da kendi yaşadığı tarihsel sürecin bir benzeridir. Üretimde veya ticaretteki esnaf öğesinin varlığı, toplumun sosyo-ekonomik yapısında büyük bir önem arz etmeye başlamıştır. Bunun neticesinde teşkilatlanarak varlıklarını sürdürme ve güçlenme gayesi taşıyan esnaf ve sanatkarlar, emeğe dayalı işgücünden buhar makinesinin icadı ile seri üretime geçilip atölyelerin yerini fabrikaların almasına kadar geçen sürede toplumda önemli bir sosyal sınıfa sahiptiler. Avrupa'da, aynı meslek grubundaki esnafların oluşturduğu loncalar ile Anadolu'daki Ahi birlikleri özünde aynı gayeye sahip olsalar da, aralarında farklı kültürlerin peşi sıra getirdiği önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Ahiliğin temelinde "olgunluk" anlamına gelen fütüvvet geleneği vardır. Esasında dini bir yapıya haiz olmakla birlikte toplumdaki bireylerin dayanışma ve yardımlaşmasına aracılık eden, maddi manevi ihtiyaçların giderilmesini sağlayan bu meslek gruplarının en verimli zamanlarında devlet yönetimine dahi yön verebilecek güçte olduğu bilinmektedir. Korumacı bir anlayış içinde esnaf ve sanatları her türlü dış etkilere karşı koruyan Ahilik teşkilatı, büyük kentlere göçün hızlandığı, meslek birliği şeklinde dayanışma anlayışının kapitalizmin etkisiyle bireysel kazancın daha çok ön planda tutulmaya başlanması, kendi koymuş olduğu kaidelerin aksine haksız rekabetin artması esnaf kültürü üzerinde de büyük değişikliklere yol açmıştır.

Ortaya çıkması Anadolu Selçuklu Devleti'ne kadar dayanan Ahilik teşkilatının, tarihsel süreç içinde lonca olarak adlandırılan ve teşkilat ile kısmen benzer nitelikteki meslek birliklerine dönüşmesinde, Ahilik anlayışındaki din olgusunun üye olacak esnaf ve sanatlara engel teşkil etmeye başlaması ve daha fazla alana yayılan ticaret anlayışındaki keskin değişimler, teşkilatın kimyasında kaçınılmaz sonuçlar doğurmuş, özellikle 17. yüzyıl başlarında da

teşkilatın yerini lonca sistemindeki ticari anlayış almıştır. Ortaya çıkan loncalar, farklı din ve kültüre sahip insanlar tarafından ortak bir amaçla kurulmuştur ve zamanla esnaf kültürünü de etkilemiştir. Ahiliğin toplum yararını ön planda tutmasına karşılık lonca sisteminin, kendi birliğini ön planda tutması, belki de iki birlik arasındaki en önemli farktır.

Kapitalist yaklaşım, modernleşme ve küreselleşme olguları, tüketim anlayışının değişmesi, artan üretim miktarları, ticari tutum ve davranışlar esnaf kültürünü de evrimleştirmiştir.

Sanayileşme ile birlikte, geleneksel iş ve üretim kollarının birçoğu gereksiz hale gelmiştir. Birçok esnaf onlarca yıl sürdürdüğü işini, seri ve çok daha hızlı üretim yapan makinelere kaptırmıştır. Değişen iş koşulları, "işçi, işveren, müşteri, devlet" gibi kavramlarının ortaya çıkmasında veya farklılaşmasında etkili olmuştur. Toplum içindeki bu grupların anlaşmazlıkları, çıkar çatışmaları zaman zaman toplumsal düzenin istikrarını tehdit etmiştir.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışma günümüz esnaf kültüründeki değişimi, ahilik ve lonca gibi geleneksel kurallar temelinde tespit etmektir. Bu çerçevede geleneksel ve modern dönemdeki esnaf kültürü arasındaki benzerlikler ve farklılıklar Sakarya esnafı özelinde araştırılmıştır.

Esnaf kültüründeki değişimi tespit etmek için çalışmanın ilk bölümünde insanlık tarihi kadar eski olan ve bireylerin ortak bir amaç uğruna bir araya gelerek oluşturduğu toplum hayatına yön veren kültür olgusunun tarihsel süreci, tanımı ve her yönüyle kapsamının anlatılarak bu çerçevede ticaret hayatının vazgeçilmezi olarak tanımlanan esnaf ve sanatkar kesiminin Ahilik ile lonca sistemlerinin yarattığı esnaf kültürünü ortaya koymak, gelenekten moderniteye doğru esnaf kültürünün, değişen toplum yapısı ile uyumu ve çatışmalarını ele alınmıştır.

Çalışmanın Önemi

Çalışma, iktisadi yapı benzeşmeleri ve küreselleşmenin etkileriyle meydana gelen toplumsal değişmelerin, geleneksel esnaf kültürü üzerinde oluşturduğu etkileri göstermesi bakamından önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Çalışma;

- Esnaf kültürü kavramının okuyucuya tanıtılması,
- Günümüz esnaf kültürü tartışmalarının Ahilik ve Lonca tabanlı köklerinin keşfedilmesi,

- Günümüz esnafının, kendi kök kültürüne yönelik tutum ve algı düzeyi hakkındaki durumunun tespit edilmesi,
- Geleneksel esnaf kurallarından hangilerinin esnaflar tarafından hala önemsendiğinin tespit edilmesi,
- Önemli olduğu tespit edilen ancak günümüzde uygulaması olmayan kuralların nasıl tekrar canlandırılabileceğine ilişkin önerilerde bulunulması amaçları çerçevesinde hazırlanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı

Gelenekten moderniteye esnaf kültüründeki değişimin keşfedilmesi için çalışma genelinde ahilik ve lonca sistemleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çoğu zaman birbiri ile benzer özelliklere sahip olan bu mesleki sistemlerin birbirinden ayrışan yönleri bulunsa da geleneksel ve modern esnaf kültürü arasındaki farkları ortaya koyabilecek makro bir sınıflandırmanın, Mesleki, Toplumsal ve Bireysel etkiler başlıkları altında yapılandırılabileceği düşünülmüştür. Bu çalışma çerçevesinde yapılan araştırmanın yapısal kapsamını belirleyen bu ana başlıklar altında sorular üretilmiştir. İlgili kapsamda mesleki dayanışmadan, örgüt algısına, liberal teşebbüs/bireysel davranış kalıplarından toplumu yönlendiren kapasitesine, olgun insan gerekliliklerinden adap kurallarına kadar geniş bir alanda soru yelpazesi hazırlanmıştır.

Çalışmanın araştırma kısmına ilişkin kapsamını ise Sakarya ilinde faaliyet gösteren ve en fazla 10 işçi çalıştıran (çoğu tek başına çalışan) 150 esnaftır. Bu kapsama Sakarya Esnaf ve Sanatkârlar odası ile Mali Müşavirler odası yardımıyla ulaşılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada Nicel ve Nitel yöntemler karma olarak kullanılmıştır.

Nicel araştırma yöntemi kullanılan aşamada, esnaf kültürünün geleneksel kurallarla ilişkisini tespit edebilmek için çalışmanın teorik kısmında incelenen Ahilik ve Lonca teşkilatları kurallarını esas alarak orijinal bir soru formu geliştirilmiştir. Anket sorularının hazırlanmasında dağınık verilerin sınıflandırılması yapılmış ardından benzer ifadeler ayıklanmıştır. Sorular beşli likert tipine uygun cevaplama üslubuna göre olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket, araştırma kapsamına uygun özellikleri taşıyan 10 esnafa pilot olarak uygulanmıştır. Alınan yanıtlar incelenerek öncelikle soruların anlaşılırlığı test edilmiş ardından veriler SPSS programına girilerek analiz edilmiştir.

Araştırmanın nitel kısmı, nicel yöntemle toplanan verilerin teyit edilmesi için kurgulanmıştır. Araştırmanın sonucunun güvenilirliğini artırmak ve araştırmayı derinleştirmek adına esnafların bazılarına aynı sorular mülakat şeklinde sorulmuştur. Örneklem içerisinde homojen

dağılımlı seçilen 10 esnafa mülakat yapılmış ve mülakat sonucu anket sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAM VE KAPSAM

1.1. Kültür Kavramı ve Kapsamı

"Kültür muallak bir kavramdır, onu tahlil edemezsiniz çünkü unsurları sonsuzdur. Tasvir edemezsiniz çünkü bir yerde durmaz. Manasını kelimelerle belirtmeye kalktınız mı, elinizde havayı tutmuş gibi olursunuz. Bakarsınız ki, her yerde hava var, ama avuçlarınız bomboş" (Meriç, 2013; 31). Cemil Meriç'in kültür kavramındaki muallaklığı felsefi olarak kültürün tanımlamasının ne kadar zor olduğu ortaya koymaktadır. Kültür çok çeşitli bileşenlerden oluşmuş bir yapıyı içerisinde barındırdığı için tanımlamalarında netlik kaydedilememiştir. Yapılan bazı çalışmalarda ayrıntıları tespit edilememekle beraber yüzlerce kültür tanımının olduğuna dair yorumlar bulunmaktadır (Kroeber ve Kluchohn, 1952). Ancak buna rağmen bilimsel çalışmanın esası olarak kültürün çalışmanın ana konusunu destekleyecek düzeyde işlenebilmesi için belirli sınırlarda tanımlanması gerekir. Bu başlık altında kültür hem felsefi yapılanmasından hem de net olarak bilimsel çalışmada kullanılacak tanımlar çerçevesinde incelenmiştir.

1.1.1. Kültür Kavramının Tarihi Analizi

Latince *colere* (işlemek, yetiştirmek, eğitmek, düzenlemek, ekip biçmek, iyileştirmek, bakmak vb.) fiilinden türeyen *culture (kültür)* ilk olarak hayvan ve ekin "yetiştirme" (cultivation) ve dinsel tapınma ile ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda toprağı işlemek anlamında, tarım terimine karşılık gelen agri-cultura terimi türetilmiştir. Böylece kültür doğada kendiliğinden var olan bitkilerle insanlar tarafından yetiştirilen bitkileri ayırmak için kullanılmıştır. Bugün bile bu anlam geçerliliğini korumaktadır. Kültürün Türkçeye "ekin" olarak çevrilmesi de colere fiilinin "ekip, biçmek" anlamından kaynaklanmaktadır (Özlem, 2012; 158).

Kültür tarihsel süreç içerisinde anlam kaymaları yaşamıştır. Zamanla metaforik yayılma göstererek soyut bir anlam kazanmış; insan aklının, kişisel görgünün geliştirilmesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Smith, 2007; 13). Çiçero'nun mektuplarında "cultura animi autem philosophia est" ("oysaki aklın kültürü zekadır") ifadesine rastlanmaktadır. Romalı konuşmacı, aklın ve zekanın tıpkı köylünün toprağı işlemesi gibi işlenmesi gerektiğini savunmuştur. "Toprak kültürü" yalnızca el emeği ve esirlerin paylaştığı bir olgu iken "aklın kültürü" yeteneklerin gelişimi, zihnin çalışması, özgür insanların yeteneği olduğunu öne sürmüştür. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kültürün "tek insan" ("kültürlü insan") için

kullanıldığıdır (Majuyev, 1998; 30). 18. yüzyıla kadar "kültürlü insan" anlamında kullanılan terim bu yüzyılın sonlarına doğru çoğul anlam kazanmıştır. Bu çoğul anlamıyla kültür, belli bir toplumun, bir halkın veya bir ulusun; duyuş, düşünüş ve değer birliğini oluşturduğu düşünsel, sanatsal, felsefi, bilimsel ve teknik tüm ürünleri olarak tanımlanmaktadır (Özlem, 2012; 159).

1793 tarihli Almanca yayınlanan "İnsanın Genel Kültür Tarihi" (Klemm, 1843-52) adlı eserde kültür sözcüğünü civility (uygarlık) ile aynı manada kullanılmıştır. Türkçeye de civility (uygarlık) terimi önce Arapça "medine" (kent) kelimesinden "medeniyet" olarak çevrilmiş ve daha sonra kentli Türk kavmi olan Uygurlara atfen "uygarlık" terimi türetilmiştir (Özlem, 2012; 161). Uygarlık, doğa egemenliği, yeniden üretim ve insan yaşantısının iyileştirilmesi için amaçlı, akılcı ve teknik vasıtayla yapılan organizasyonlar olarak tanımlanabilir (Köktürk, 2015; 324).

Kültürel antropolojinin kurucusu sayılan Edward B. Tylor (1832-1917) Klemm'in eserinden etkilenerek kültür ve uygarlığı aynı manada kabul etmiştir ve bilgi, inanç, ahlak kurallarını içeren toplumun üyeleri tarafından kabul edilen yetenekler ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün olarak tanımlamıştır (Güvenç, 1985; 22).

Kültür ve uygarlığı iki farklı kavram olarak kabul edenlere göre kültür, toplumların manevi yönlerini oluşturan saf düşüncenin, hassasiyetin, idealizmin ürünü iken uygarlık, toplumlarda emeğin, üretimin ve teknolojinin ilerlemesi için kullanılan maddi ve faydacı amaçlara hizmet eden bir rasyonellik durumudur. Durkheim ve Mauss gibi sosyologlar da uygarlık kavramını belli bir toplumun tarihine bağlı olmaksızın oluşan sosyal olaylar, milletler üstü bir hayat olarak tanımlamıştır. Ayrıca uygarlık kelimesi aralarında yakınlık bulunan veya ortak bir kaynaktan gelen milli kültürler bütününü belirtmek içinde kullanılır. Örneğin batı medeniyeti denince Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan kültürleri anlaşılmaktadır (Meriç, 2013; 65).

Kültür ve uygarlığı biçimsel olarak karşılaştırınca kültürün daha çok üretimin niteliğini anlattığı, uygarlığın, bu üretilenlerin yaygınlığıyla ve yaygınlaşma özelliği taşıyıp taşımamasıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Kültür belli bir topluma özgü inşa kavramı, uygarlık ise bu inşa kavramının unsurlarının, tüm insanlığa sunulabilecek düzeye gelmesidir. Eğer kültürün üretimleri gelişerek daha üst düzeye çıkar ve diğer toplumlar o kültürün üretimlerinin daha iyi olduğunu zorunlu olarak kabullenirse, artık belli bir coğrafyadaki kültüre insanlığa açılma yolu görünmüş olur. Bu bakımdan uygarlık, bir kültürün insanlığa açılabilir bir nitelik kazanmasıdır. Ayrıca bu açılım imkânı kaynaktaki kültürün

mevcudiyetine zarar vermez ve bu kültür var olmaya devam eder. Burada, birinin diğerini içine alması gibi bir durum yoktur (Köktürk, 2015; 327).

Kültür ve uygarlık arasındaki farklar genel manada şu şekilde sıralanabilir;

Tablo 1.

Kültür ve Uygarlık Arasındaki Farklar

Uygarlık	Kültür
Kültürlerden oluşuyor	Uygarlığın parçası
Yazısı ve Tarihi var	Töresel veya Geleneksel
Kentleşmiş bir hayat	Göçebe/küçük yerleşme
Tekile varan evrensellik	Çoğulcu bir çeşitlilik
Bilim-teknoloji üretimi	Bilim-teknoloji kullanımı
Güçlü, egemen	Zayıf, bağımlı
Uluslar üstü	Ulusal veya uluslar altıdır

Kaynak: (Güvenç, 2011; 97)

Kültürün Türkçedeki tarihsel sürecine bakıldığında iki farklı dilden geldiği görülmektedir. İlki Tanzimat döneminde, Fransız düşüncesinin etkisiyle, kültür (hars) ve uygarlık, birbiriyle ilişkili ama temelde farklı iki olgu olarak kabul edilir. Bu kavramların anlamı daha çok Ziya Gökalp'in tanımı etrafında şekillenir (Köktürk, 2015; 321). Bu tanıma göre kültür, toplumu birbirine bağlayan yani kişiler arası uyumu sağlayan kurumlarken; uygarlık, bir cemiyetin üst tabakasını başka cemiyetlerin üst tabakalarına bağlayan kurumlardan oluşur. Yani kültür milli iken medeniyet milletler arası geniş kapsamlı bir olgudur. Kültür ve uygarlığın birleşme noktası ise tüm sosyal hayatları; "din, ahlak, hukuk, akıl, estetik, din ve teknik ilgili yaşayışları" içine almasıdır (Gökalp, 2007; 1-15). İkinci olarak Amerikan antropolojisinin etkisiyle kültür ve uygarlık aynı anlamda, Edward Tylor'un tanımı çevresinde tekrar ele alınmıştır.

Uygarlık ve kültür ilişkisini farklı bir bakış açısıyla "derin maziden gelen bir kültür yığılması, bir kültür toplanması" olarak tanımlaması; kültürü, medeniyeti kuran başlıca alan haline getirmektedir (Apaydın, 2006; 6).

Bu çalışmanın temeli üretimden kaynaklı teknik gelişmişlikten çok birbirinden farklı iki kültürel yapılanmanın Sakarya esnafı üzerindeki etkisi ve esnaflarda hangi kültürün ağır bastığının incelenmesi üzerine kurulmuştur. Bu nedenle bu çalışmada kültür ve uygarlık kavramları birbirinden farklı manada kabul edilmiş ve duygulardan, yaşayış biçiminden, milli unsurlardan oluşan kültür kavramı üzerinde durulmuştur.

1.1.2. Kültür Kavramı

Terimler ait oldukları ilimlerin gelişimine tabi olarak onu takip etmek ve bu yüzden zamanla yeniden tarif edilmek durumundadır. Böylece her ilim kullandığı terimlere, o an için, herkes tarafından kabul edilebilir genel bir ifade vermeye çalışır (Turhan, 1969; 33). Kültür de farklı disiplinlere mensup bir terimdir. Örneğin; sosyoloji bilimi, sosyal ilişkiler ve işleyişi etkilemesi açısından kültürü inceler ve bu şekilde tanımlarken; antropoloji, etnoloji, sosyal antropoloji gibi bilim dalları kültürün muhtevasını açıklamaya yönelik tanımlar yapar.

Kültüre ilişkin yapılan tanımlar "betimsel, kuralcı, yapısal, tarihsel, psikolojik ve genetik" olarak altı farklı yaklaşımla sınıflandırılabilir.

Betimsel tanımlar kültürü, sosyal hayatı oluşturan bir olgu olarak görür ve bu sosyal alanların neler olduğunu belirtir. Buna örnek olarak Tylor,'ın tanımı verilebilir.

Kuralcı tanımlarla iki biçimce karşılaşılmaktadır. İlki insan davranışlarını belirleyen kurallar bütünü iken diğeri davranışlara değinmeden değer yargılarının rolü üzerinde durur.

Yapısalcı tanımlar kültürü kemikleşmiş davranışlardan soyutlayarak kültürün ayırt edici özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışır.

Tarihsel tanımlara göre kültür, nesiller boyu devam eden bir mirastır.

Psikolojik tanımlara göre kültür insanların iletişim kurmasında, öğrenmesinde ve duygusal ihtiyaçlarını gidermesinde yardımcı araçtır.

Genetik tanımlar kültürün nasıl var olduğunu ve süregeldiğini ortaya koymaya çalışır. Bu tanımlar kültürü nesiller boyu devam eden insanlar arası etkileşimin bir ürünü olarak görür (Smith, 2007; 15).

Günümüzde kültürün kullanım sınırlılığı geniş bir alana yayılmıştır. Bu kapsamda; bir birey, grup veya toplumun entelektüel, manevi ve estetik gelişimini anlatan kültür, bir dizi entelektüel, sanatsal faaliyeti ve bunların tüm ürünlerini anlatan (film, resim, tiyatro) kültürel yapıdan söz edilebilir. Ancak tüm bu yaklaşımlar bir insanın, grubun veya toplumun yaşam biçiminin tümünü, faaliyetlerini, inançlarını ve göreneklerini belirtmek için kullanılan üst bir kavram olarak algılanabilir (Williams, 2012; 109). Bu kültür kavramı tarafsız ve analitik bir yorum olmakla birlikte kültürün sadece yüksek sanatlarda veya Batı Uygarlığında değil, her yerde bulunduğunu öne sürmektedir (Smith ve Riley, 2016; 21).

Kültür, çeşitli sosyoloji ve antropoloji kaynaklarından incelendiğinde genel manada bir toplumun yaşayış biçimi, maddi ve manevi alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü şeklinde tanımlanabilir. Bu tanım kültürün tarihsel bir süreç alması, nesiller arası aktarılması, bireyin içine doğduğu ve kişiliği etkileyen bir yapı olması gibi özellikleri yansıtmamaktadır.

Bu bölümde çeşitli antropoloji, sosyoloji kaynakları ve Türk düşünürlerin çalışmaları değerlendirilerek çalışma için en uygun kültür tanımına ulaşılmaya çalışılacaktır.

1.1.2.1. Kültürün Tanımı

Türk Dil Kurumu'na göre *kültür;* "1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde meydana getiren bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere aktarılmasında kullanılan, insanın çevresine olan egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin tümü. 3. "Kültür, muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve deneyim yoluyla geliştirilmiş olan biçimi. 4. Bireyin kazandığı bilgi. 5. Tarım" gibi anlamlara gelmektedir (Türkçe Sözlük, 2005; 1282).

Kültür, Fransızca eserlerde, " insanı insan yapan bilgilerin bütünü" anlamına gelirken Almanca ve İngilizce eserlerde kullanılan genel mana "sosyal yaşayış" tır (Meriç, 36; 2013). Antropolojide çoğunluğun kabul gördüğü ve etnografik açıdan ilk kültür tanımını yapan Edward Tylor'dır. Ona göre kültür, bilgi, inancı, ahlak ve kanunları değiştirmeyi ve topluma mensup üyeler tarafından edinilen diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bütündür (Tylor, 1874; 1). Bu tanımlarda kültürün toplumsallığına, öğrenme edimine, sosyal yaşayış biçimine, bilgi ve toplumsal değerlerle karmaşık bir bütün oluşturmasına vurgu yapılmaktadır.

Kültürü işlevci bakış açısıyla inceleyen Bronislaw Malinowski; kültürü işlevcilik yöntemiyle ulaşılan genel aksiyomları şu şekilde sıralamıştır:

- Kültür özünde bir araçtır ve insan ihtiyaçlarını gidermek için karşılaştığı problemleri onun sayesinde daha iyi çözüme ulaştırır.
- Kültür nesneler, eylemler ve zihniyetler sistemidir ve bu sistem içerisinde her parça bir amaca hizmet eden araçlar olarak çalışır.
- Kültürün çeşitli unsurları birbirine bağlı olarak bir bütün oluşturur.
- Eylemler, önemli yaşamsal ödevler çevresinde kurumlar halinde örgütlenmiştir. Sözgelimi aile, klan, kabile gibi ekonomik işbirliği için politik, hukuksal veya eğitsel etkinlikler için örgütlenmiş birlikler gibi.

- Dinamik açısından, yani etkinliğin türüne göre kültürde bazı yanlar ayırt edilir, sözgelimi eğitim, toplumsal denetim, ekonomi, bilgi sistemi, ahlak ve inanç yaratıcı ve sanatlı anlatım biçimleri gibi (Malinowski, 1992; 21).

Malinowski'e göre kültür belirtilerine kuşbakışı bakıldığında, kullanılıp tüketilen araçlardan, muhtelif halk kitlelerinin mevcut haklarından, bireylerin fikirlerinden, yeteneklerinden, inançlarından ve süregelen davranışlarının tümüdür. Kültür kavramı, gerek ilkel gerekse gelişmiş modern bir toplum olsun, insanın karşı karşıya kaldığı özel ve somut problemlerle başa çıkmasını sağlayan kısmen maddi, kısmen insanlardan oluşan, kısmen de manevi bir araçtır (Malinowski, 1990; 39).

Kültür kavramı, sosyoloji açısından toplumu bir araya getiren yapısal öğelerden biri olarak ele alınır ve değerlendirilir. İnsanların bir araya gelerek oluşturduğu her toplumda; yaşanılan coğrafyaya hakim olma, insanlar arasındaki örgütlenme sonucu ortaya çıkan ilişkiler ve bu ilişkilerin yönetimin şekillenmesi kültürün etkisi vardır. İnsanoğlu, sahip olduğu kültürü bir sonraki nesle aktararak varlığını sürdürür. (İçli, 2008; 105). Durkheim, insanı tamamıyla topluma tabi kılan, toplumsalın ağır yükü altında bireyi neredeyse yok sayan bir eğilimin katı savunucusu olarak görülür. Durkheim'ın kültür ile toplum arasında mantıksal, işlevsel ve tarihsel açıdan bağ kurma önerisine sahip olduğunu ifade eder. Dukheim'ın önermeleri ise şu şekilde belirlenir: kültür ve toplum mantıksal yapıda eş biçimlidir; kültür ve toplum karşılıklı bir şekilde birbirlerini besler ve biri diğerine güç verir; kültür kendi temelini toplumda üretir, bundan dolayı kültürel gelişme yahut dönüşme toplumsal dönüşme ve gelişme olarak anlaşılabilir. Durkheim, kültürü toplumu oluşturan dinamik bir yapı olarak kabul etmektedir (Alver, 2010; 200-210).

Weber'e göre kültür; yeryüzündeki sınırsız ve anlamlandırılamayan vakaların hudutları çizilmiş bir parçasının, insan eliyle anlamlı hale getirilmesidir. İnsanoğlunun yaşam şeklini belirleyen belli toplumsal değerleri veya dünya görüşünü külliyen yeni baştan belirleyebilmesi, ancak kültürel değişimin etkisiyle olur.

Weber'e göre insanların davranışlarını doğrudan doğruya düşünceler değil, maddi ve düşünsel çıkarları yönetir. 'Düşünceler' tarafından oluşturulan 'dünya-imgeleri', tıpkı demir yolu makasçısı gibi, çıkar dinamiğinin harekete geçirdiği eylemin hangi yolları izleyeceğini çok sık belirlemiştir. Düşünceler ve çıkarlar arasındaki ilişki davranışları etkileyen güçlü bir etken olsa da kültürün de zaman zaman tayin edici bir rol oynaya bileceğini önermeyi amaçlıyor. Kültür ve toplumsal hayat arasındaki ilişki Weber'e göre inançların kültürel hayatta rol

oynama tarzını üç boyutu incelenerek ortaya konulabilir. Birinci boyut karizma (yeni düşünce sistemi) ve rutinleşme; Weber yeni dünya görüşlerinin kültürel hayat üzerinde sahip olabilecekleri potansiyel devrimci tesire önem atfeder ve zamanla bu tesirin azalarak rutinleşmesine vurgu yapar. Weber'in kültürel değişme anlayışının ikinci boyutu, hayat küreleri arasında farklılaşma kavramından oluşur. Weber toplumsal hayatın birkaç küresini birbirinden ayırır. Bunlardan en önemlileri politik, iktisadi, dinsel ve düşünsel olanlarıdır. Dinsel ve düşünsel küreler kültürel değişmenin başlat noktasıdır. Küreler arasında örtüşme (düşünce ve inançların birbirlerini desteklemesi), tipik olarak düşüncelerin toplumsal bünye içerisinde sarmalanıp kaldığı anlamına gelirken kürelerin farklılaştığı yerde düşüncelerin etki yapma potansiyeli büyür. Kültürel değişmenin üçüncü boyutu ise dünya görüşlerinin özerk mantıklarından, öbür toplumsal güçlerden ayrı cereyan etmesi ölçüsünde bu mantıkların gelişiminden oluşur. Böyle bir gelişme sıklıkla bir inanç sisteminin önerdiği kapsamlı bir dünya açıklaması ve böyle bir açıklamadan sıyrılmak zorundan olan deneysel bir gerçeklik arasındaki gerilimlerin sonucu olarak değerlendirilir (Schroeder, 1996; 18-26).

Ziya Gökalp, kültür kavramının sistematik bir şekilde tanımını yapan ilk Türk düşünürdür. Ziya Gökalp'e göre kültür (hars); "yalnız bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, muakalevî (entelektüel), bedîî (estetik), lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının ahenktar bir mecmuasıdır." Yine Gökalp'e göre, kültür dahilindeki hususlar, bireylerin iradesiyle ve herhangi bir yöntem ile ortaya çıkmamışlardır (Gökalp, 1968; 28). Kültür kurumları, toplumdaki tüm bireyler arasındaki bağı sağlar. Bahsedilen kültür kurumlarının bütünü ise kültürünü ortaya çıkarır (Gökalp, 2007; 1).

Ziya Gökalp'ten sonra kültür kavramına ilişkin fikir beyan eden önemli isimlerden biri de Mümtaz Turhan. Turhan kültürü, bir toplumun sahip olduğu her türlü birikim, ahlaki değer, görüş, yaklaşım ve zihniyet olarak görür (Tayiz, 2015; 25). Kültür kavramı, geniş literatür incelemesinden sonra şu şekilde de tarif edilebilir; kültür, toplumun gerek maddi gerekse manevi değerlerinin oluşturduğu bir bütündür. Öyle ki, bir toplumdaki her türlü bilgiyi, değer kavramlarını, alışkanlıkları, görüş ve düşünceleri kapsayacak genişliktedir. Tüm bu hususlar, o topluma ait fertler için ortak bir kıymet olup diğer toplumlar arasındaki farklılıkların da en temel sebeplerinden biridir (Turhan, 1969; 56).

Kültür ve medeniyet kavramlarına ilişkin düşünceler kaleme alan bir diğer isim ise Cemil Meriç'tir. Öncelikle bu kavramlara dair batılı düşünürlerin görüşlerini kaleme aldığı bir derlemenin ardından kültür kavramını, batılı düşünürlerin fikirlerinden çıkan sonuca göre

yorumlar. Mevcut olan birçok tariften yola çıkarak düşünce ve davranış tarzı olarak öne çıkan, diğer bir değişle sıklıkla vurgulanan "zihniyet biçimi" olarak ele alır. Bu durum bir toplumu diğer toplumdan ayırmanın en kolay yoludur. Mesele zihniyet meselesi olunca bu kapsama her türlü insanî faaliyetin girdiği söylenebilir (Tayiz, 2015; 27). Cemil Meriç, Tylor ve başkalarının tariflerinden yola çıkarak, kültürü, kalıplaşan düşünce ve davranışların ortaya çıkardığı bir kavram olarak tarif etmiştir. Nesilden nesile aktarılan kültürün, hem nesnel hem de sembolik olarak toplumlar arasında farklılık yaratacak güçte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Durkheim'in yapmış olduğu kültür tanımını, Tylor'unkinden daha kapsayıcı olduğunu düşünen Meriç, kültür kavramının tarifine şu eklemede bulunmuştur: "Demektir ki kültür, her türlü insan faaliyetlerini kucaklar: fikri, hissi, hareki her faaliyeti. Her şeyden önce yaşanılan bir eylem..." (Meriç, 2013; 67).

Kültür, bireylerin tenkit etme ve karar verme yeteneklerini geliştirir. Toplumun kültürü, barındırdığı insanların karşı karşıya kaldıkları olayları algılayış şeklini belirleyen değerdir. Bu değerler de bilim, sanat, din ve felsefe aracılığıyla devam ettirilmektedir. Her millet, yaşadığı hadiseleri kendi iradeleri ile harmanlamış ve kendi karakterini yansıtmıştır. Kültür, tüm bunların sonucunun devamlılığına aracılık etmiştir (Topçu, 2016; 20).

Kültür, toplumun bizzat yarattığı kendi tarihinin içinde ortaya çıkardığı bilim, sanat, din ve ahlaka ait hususların da dahil olduğu değerlerin tümüdür ve bu değerler toplumun belkemiğidir (Tokerer; 2009; 63).

Kültür sadece akademik çalışmaların değil aynı zamanda farklı kurum ve kuruluşlarında ilgi alanına girmekte ve bu kurumlar açısından da tanımlanmaktadır.

UNESCO'nun düzenlediği Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde tanımı yapılan kültür kavramı, bir toplumun maddi, manevi değerlerinin yanında mantıksal ve duygusal niteliklerinin harmanlanması neticesinde ortaya çıkan bir bütün olduğuna, bununla birlikte yalnızca bilim, sanat ve edebiyatı değil, toplumdaki bireylerin hayat tarzlarını, sahip oldukları temel hak ve özgürlükleri ile değer yargılarını, alışkanlıklarını ve inançlarını da çerçeve içine alan bir olgu olarak işaret edilmektedir. (UNESCO, 1982). Bu tanım akademik bir nitelik taşımamakla birlikte kültürün evrenselliği, yerelliği, tarihselliği gibi özelliklere değinmediği için tartışmalara neden olmuştur (Oğuz, 2011; 125).

Kültür kavramı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu'nun 25.12.1986 tarihli raporunda; bir ulusun davranış şekillerini, duyguları ve düşüncelerini, bilgi ve beceri deneyimlerini ve nihai

olarak bizzat kendi tarih bilincini, din, ahlak, hukuk, dil, sanat, edebiyat ve iktisadi kuramların şekil ve yapısı ile barındıran yaşam şekilleri olarak tarif edilmiştir (Bahar, 2009; 54).

Antropolojik açıdan insanoğlunun ürettiği maddi ve manevi her şey kültürü oluştururken sosyolojik açıdan Marksizm tabirle "üst yapı kurumu" haline gelen kültür toplumu şekillendirmede önemli rol oynamıştır (Burke, 2011; 115). Her bireyin içine doğduğu bir toplum ve dolayısıyla bir kültürün varlığı bireysel bilince, karakter oluşumuna etki eder. Durkheimcı yaklaşım her ne kadar bireyin topluma etkisini azımsasa da kültürün aktarılmasında bireysel bilincin zamanla kolektif bilince dönüştüğü göz ardı edilemez. Bu çalışmada Antropolojik bakış açısıyla Ahilik Kültürünün oluşumunu ve bu oluşumun esnaflar üzerindeki sosyolojik sonuçları incelenecektir.

1.1.2.2. Kültürün Özellikleri

Geçmişten bugüne pek çok kültür karşılaştırılması yapılmıştır ve bütün toplum kültürlerinin paylaştığı beş temel özellik olduğu sonucuna varılmıştır. Bunlar bütünlük, öğrenilme, paylaşılma, devingenlik ve simgeselliktir (Haviland ve diğerleri, 2008; 103).

Bütünlük; kültür, birbirinden tamamen bağımsız unsurların aynı ortak paydada buluşarak, istikrarlı bir bütün şekline gelmiş bir yapıdır. Bağımsız öğelerin her birinin kendi karakteristik özellikleri, genel yapı içinde farklı bir şekil alsa dahi, unsurların sınırları belirsizdir ve birbirinden ayrı düşünülemez (Haviland ve diğerleri, 2008; 116). Bununla birlikte, kültür olgusunun unsurları içinde dengeli bir tutarlılık da vardır. Ancak, bahsi geçen tutarlılığın tam anlamıyla gerçekleşmesi beklenmez. Her yönüyle birbirini tamamlayan bir toplum düşünmek hayalden öteye gidemez. Farklı toplumlar içinde ki hemen her kültürde bireyler ile gruplar arasındaki mücadele eyleminin vukuu bulması oldukça muhtemel bir gerçektir. Ortaya çıkan çatışmanın şiddeti toplumdan topluma farklılık göstermekte olup, önlenemeyecek ya da üstesinden gelinemeyecek çatışmalar olmadıkta sahip olunan kültür olgusunun mevcudiyeti devam edecektir (Aman, 2012; 139).

Öğrenilme; toplum içindeki fertler, sahip olunan kültürü deneyimleyerek öğrenir ve kendilerinden sonraki kuşaklara aktarır. Kültür "biyolojik olarak kalıtım yoluyla aktarılmaz, öğrenilir" ve bu insanlığın "toplumsal kalıtımı" olarak adlandırılabilir.

Paylaşılma; ortak fikirler, paylaşılan değerler, alışkanlıklar ve eylemlerin her biri kültür için bir ölçüdür. Toplumdaki her bir ferdin yapmış olduğu her türlü fiilin, diğer bireyler için kabul

edilebilir olması paylaşılan ortak kültürün bir sonucudur (Haviland ve diğerleri, 2008; 104-113).

Devirgenlik; kültürler kendi iç dinamiklerindeki veya yakın çevresindeki tüm eylemlere karşılık verme eğilimindedir. Kültür içinde yer alan unsurların gerek içeriden gerekse dışarıdan bir sebep dolayısıyla değişmesi halinde tüm kültür yapısında, bahsi geçen değişikliğe uyum sağlayabilmek adına çeşitli reaksiyonlar ortaya çıkar. Zira kültür olgusunun, toplumun genelinde aynı kuvveti gösterebilmesi veya gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için değişime direnç göstermemesi gereklidir. Hemen her kültürün, ortaya çıkan üçüncü unsurlara karşı esnek olduğu söylenmekle birlikte değişime karşı gösterilen direnç düzeyinin farklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Aman, 2012; 139).

Simgelik; toplum içindeki simgeler, kültürün temel yapı taşlarından sadece bir tanesidir. İnsanlar simgeleri, kendi davranışlarını etkileyen veya belirleyen ses, işaret gibi unsurları anlamlandırmak adına ortaya koymuştur. Uzun zamandır süregelen ve toplumun büyük bir kesiminde kendine cevap bulan bu simgeler, rutin günlük hayattan, dine, siyasetten ekonomiye kadar birçok alanda, kültürün kendi kimyasında sağlam bir yer işgal etmektedir. Kuşaktan kuşağa toplumsal miras olarak simgeler aracılığıyla aktarılır (Haviland ve diğerleri, 2008; 115).

Bu beş özelliğine ek olarak şu maddeleri sıralayabiliriz;

- Her kültür bir değer sistemine sahiptir,
- Toplumsal kişiliğin doğuşu ve oluşumunda egemen bir etmendir,
- Bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan işarettir (Tezcan, 2008;6).

Kültürün özelliklerini özetleyecek olursak kültür, insana özgüdür, toplumsaldır, aktarılır, tarihsel ve süreklidir, bütünleştiricidir, bir soyutlamadır ve değişime tabiridir (Koku, 2006; 4).

1.1.2.3. Kültürle İlgili Kavramlar

Bu bölümde kültürle ilgili olan; alt ve üst kültür, kültürleme, kültürleşme, kültürel yayılma, kültürel gecikme, kültürel şok, kültür emperyalizmi, kültürel asimilasyon, kültürel yozlaşma, kökleşmiş kültür, görenek, adet, örf, gelenek, kültürel merkeziyetçilik, kültürel katılma, sosyalleşme kavramları incelenecektir.

Üst Kültür; bir toplumda yaygın olan kültüre verilen isimdir (Arslantürk ve Amman, 2013; 243).

Alt kültür; topyekün ele alınan bir kültür düzeni içinde, bütünlüğün varlığı için bir engel teşkil etmemekle birlikte, kabul edilen kültür unsurları ile uyum sağlayamayacak kadar farklı özelliklere haiz, kültürel varlık şekillerini ya da düzen içindeki dinsel öğeler, etnik yapı ve hayat tarzı açısından benzerlik arz etmeyen muhtelif gruplara ait kültürleri ifade etmektedir. (Emiroğlu ve Aydın, 2003; 38). Alt kültürün varlığından bahsedebilmek için, toplumun geniş kesimi tarafından kabul edilen kültürden tamamen ayrışması değil, belli sınırlar dahilinde farklılık göstermesi gerekmektedir. Bu farklılığın ise, hakim kültürün temel yapısını külliyen tehdit edecek ya da etkileyecek düzeyde olmaması büyük önem arz etmektedir (Arslantürk ve Amman, 2013; 243).

Kültürleme; toplumu oluşturan her bir ferde, mevcut kültürü öğretme, benimsetme aktarma, toplum tarafından kabul edilen bireyleri eğiterek ve gözeterek kültürel birliğin devamlılığını sağlamak, daha da sağlamlaştırmak ve en nihayetinde ise toplumsal huzuru gerçekleştirme süreci olarak tanımlanabilir. Sosyal bilim adam insanlarına göre kültürleme süreci doğumla başlar, 20-25 yaş aralığından sonra git gide yavaşlamakla beraber, bireyin tüm yaşamı boyunca devam eder (Güvenç, 2011; 85).

Kültürleşme; iki veya daha fazla kültürün çeşitli şekillerde karşılıklı temas içine girmesi sonucunda, bu kültürlerin birbirlerinden kültür öğeleri almaları ve bu kültürlerin her birine ait öğeler haline gelmesidir (Emiroğlu ve Aydın, 2003; 537). Kültürleşme olgusunda, mevcut kültürlerin ya da o kültür içinde hayatlarına devam eden fertlerin ve grupların dolaysız bir şekilde birbirilerini etkilemesi temel gereklilik sebebi değildir. Gerek yazılı gerekse görsel basın dahilindeki, sanat ve moda akımları orta-uzun vadede kültürleşmeyi mümkün hale getirir. Genel olarak bakılacak olursa da tüm çağdaş kültürlerin, kültürleşme süreci sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir (Güvenç, 2011; 87).

Kültürel yayılma; kültürel vasıfların farklı kültürel gruplara geçmesidir. En yaygın biçimde dağılan kültürel özelliklerin en eski özellikler olduğu varsayılır (Marshall, 2009; 817).

Kültürel gecikme; eğer bir kültürün sahip olduğu maddi unsurları, manevi unsurlarından daha hızlı bir şekilde değişim gösteriyorsa kültürel gecikme kavramından bahsedilebilir. "Anomi" olarak da ifade edilen kural tanımazlık ve kaos halinin sebebi kültürel gecikmeyi işaret etmektedir (Arslantürk ve Amman, 2013; 244).

Kültür şoku; bir kültüre mensup bireylerin, tanımadıkları veya daha önce içinde yaşamadıkları farklı bir toplumsal çevreye girdikleri zaman o çevreye ait kültür öğeleri karşısında uyum

sağlamakta zorlanmaları sonucunda içine girdikleri sıkıntı, bunalım, zorluklar ve gösterdikleri tepkiler, anomi durumu (Emiroğlu ve Aydın, 2003; 537).

Emperyalizm; bir devletin veya bir ulusun, başka devletleri gerek siyasi gerekse ekonomik yönden egemenliği altına alarak yayılma eylemi olarak ifade edilebilir. Marxçılara göre kapitalizmin gelişiminde en yüksek aşamadır. Emperyalist ülkeler bu aşamada ürettikleri ürünlere pazar ve hammadde bulabilmek için askeri, siyasi ve ekonomik amaçlarla güdülen genişleme politikalarıyla ulusları, hem siyasi hem de iktisadi açıdan kendisine bağımlı kılar (Larousse, 1986; 3682). *Kültürel Emperyalizm;* tıpkı ana emperyalizm tanımında olduğu gibi ancak bu sefer, yerli kültürün varlığına ve süreklilik arz etme isteğine rağmen, yabancı bir kültürün kendine has değerlerini ve davranışlarını toplumun geneline yaymak ve ön plana çıkartmak adına ekonomik ve siyasi erklerin devreye sokulmasıdır (Tomlinson, 1999; 14). Bir başka değişle emperyalist bir ülkenin kendi kültürünü, sömürdüğü ülkeye aşılamak istemesi olayıdır. Sömüren ülke hem kendi değerlerini, inançlarını, kurallarını hem kendi sanat, edebiyat ve düşünsel yapıtlarını, hem de maddi kültürünü yani teknolojisini ihraç eder (Kongar, 1999; 29).

Asimilasyon; sözlük anlamı, bir şeyi değiştirerek kendine benzetme yahut bir şeyin değişerek başka bir şeye benzemesidir. *Kültürel asimilasyon;* mevcut süregelen kültür karşısında, farklı kökene sahip birey ve gruplara ait kültürün yok olmasıdır. Asimilasyon kavramının "kültürleşme" den ayrıldığı en önemli nokta, birden fazla kültür düzeninin yekvücut olması veya bireylerin kendi öz toplumlarından ve kültürel çevresinden yeni olarak tanımlanabilecek sosyo-kültürel ortamlara geçmesi olarak gösterilebilir (Öztürk, 2012; 32).

Yozlaşma; çürüme, bozulma, değerin düşmesi, ahlaka uygun olmayan eylem ve davranışların yapılması anlamına gelmektedir. Yozlaşma, bir şeyin gerçek özelliklerinden uzaklaştırılması veya uzaklaşması, "özünden ayrılma" olarak da tanımlanmaktadır. *Kültürel Yozlaşma;* kültürel değerlerin olumsuz olarak değişmesi, yıpranması şeklinde ifade edilebilir (Aladağ, 2012; 20). Yayılmacı kurama göre; belli bir merkezden doğan ve genişleme eğilimi gösteren kültürün, göstermiş olduğu etkisinin, zaman içinde hareket yeri ile ulaştığı yerdeki kuvvetini koruyamayıp istikrarsız bir hale gelmesi de onun yozlaşması anlamına gelir (Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2011; 780).

Kökleşmiş Kültür; gelenek, görenek, örf, adet gibi olguları kapsayan bir terimdir.

Gelenek; Marshall, bahsi geçen kavram ile ilgili olarak, "kalıplaşmış davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşılayan, gerçek veya hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve

genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da başka sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesidir." tarifini yapmıştır. (Marshall, 2009; 258). Bunun yanı sıra gelenekler, toplumsal değer ölçüleri ve mevcut yapıların en yavaş değişen ve önceki toplumlardan geriye kalan öğeleri güncelleyen sosyal mirastır (Ülken, 1969; 115).

Görenek; örf ve adetten, hiçbir yaptırıcı gücü olmaması, yahut karşı konduğu zaman çok zayıf yaptırıcı gücü bulunmasıyla ayrılan sosyal davranış tipidir. Görenek, gelenek ve adete göre daha gevşek, modaya göre daha dayanıklıdır. Görenekler birkaç kuşak sürebilir, bazıları yerleşerek geleneklere karışır, bir kısmı da kalıntı halinde kalır (Ülken, 1969; 119).

Adet (el-ade'); "avd" kökünden gelen bir isimdir. Kelime anlamı, ayrıldığı duruma tekrar dönmek, geri çevirmek, tekrarlamak, üst üste yaparak bir şeyi alışkanlık haline getirmek şeklinde tanımlanır (Ocakoğlu, 2004; 14). "Bir mananın bütün beldelerde ya da bir kısmında insanlara galebe etmesi", "Aklî bir ilişkiye bağlı olmaksızın sürekli tekrar eden iş" gibi tanımlardan yola çıkarak adet, bir davranışın sebebe bağlı olarak veya olmayarak sürekli tekrarlanması ve bunun toplumun genelinde alışkanlık haline gelmesi şeklinde tanımlanabilir (Şenocak, 2011; 24).

Örf'; sabır, cömertlik, iyi ahlak, yardım etme, mantıkla ikna olunan ve kötünün güzel gördüğü şey manalarına gelir (Ocakoğlu, 2004; 14). A'raf Suresinin 199. ayetinin tefsirinde örfü "yapılması gerekli olan, olması olamamasından hayırlı bilinen her iş" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tarife göre örf, insanlar arasında birbirlerine karşı öteden beri yapageldikleri ve iyilik olarak bildikleri, reddetmeye ve karşı koymaya yeltenmedikleri şeydir (Yazır, 2011; 210). Örf, insanların onu aklen güzel bulması, yaygınlık kazanan ve selim tabiatların da kabul etmesi gereklidir. İnsanlar arasında yaygınlık kazanmış olma anlamının hem örf hem de âdette görülmesi, bu iki kavramın anlamını birbirine yaklaştırmaktadır (Balcı 2015; 24). Fakat en başta örfün temelinde, akıl ve iradeye bulunurken âdet ise yapısında tekrar ve alışkanlık unsurlarını barındırır. Âdet daha genel, örf daha özeldir. Âdet kavramı, hem hakikat ile ilgili olabileceği gibi hem de bâtıl hakkında olabilir. Bu sebeple, "iyi âdet, kötü âdet" sözleri kendine anlam bulurken aynı hususu örf kavramı için söylemek mümkün değildir (Kurt, 2014; 8).

Kültürel merkeziyetçilik (etnosentrizm); açıklanmaya çalışılan kavram, kültür taassubu ya da ben merkezcilik olarak da bilinmekte olup bireyin, başka fertlere ait kültürleri kendi kültürünü esas alarak analiz etmesidir. İnsanoğlu kendi seçimi olmayan ve var olduğu topluma ait bir kültür içine doğar ve kendi kültürüne ait değer ve normları, başka kültürlere karşı üstün görme

reaksiyonunu gösterir. Genel bir durum olarak da her bir toplum, kendine ait kültürün diğerlerine karşı daha doğru ve anlamlı olduğu şeklinde bir sonuca ulaşma eğilimine girer. Var olan her kültürde insanların birbirileriyle olan karşılıklı ilişkileri, yaşam şekilleri, dünyayı anlamlandırma çabası küçük ya da büyük birçok farklılık arz ederi. Örnek verilecek olursa, boks ve güreş gibi birebir mücadelenin hakim olduğu sporları en gözde sporlar arasında saymak, bununla birlikte boğa güreşini ise vahşet olarak değerlendiren bakış, etnosentrik bir düşüncedir (Özkalp, 2004; 69).

Kültürel Katılma (cultural participation); Belli bir kültürle ilişkili olabilecek sanat ve günlük yaşam aktivitelerine katılım demektir. Sadece kültürel zevkler, değerler ve davranışlardaki etnik açıdan belirgin farklılıkların sanatsal ve medya tercihlerine yansıması değil, farklı yaşam biçimlerinin günlük ritimlerine katılmalarını ve bunların diğer ilgili toplumsal özelliklerle bağlantı kurma şekillerini sağlayan yolları da ifade eder (UNESCO Glossary, 07.02.2018).

Sosyalleşme; bireyin toplumda kabul edilen tutumları, davranış kalıplarını, düşünme tarzını öğrenme ve bunlar doğrultusunda hareket etmesine denir. Bir diğer ifadeyle uyum ve öğrenme sürecidir (Aliyev, 2014; 6).

1.1.3. Kültürün Kapsamı

Bu bölümde kültür kapsamında çalışmayla bağlantılı olarak; evrensel kültür, yöresel (bölgesel/ulusal) kültür, milli kültür, siyasal kültür, teolojik kültür, bireysel/davranışsal kültür, maddi ve manevi kültür, ideolojik kültür, mesleki kültür ve özellikli bir alan olarak çalışma kültüründen bahsedilecektir.

1.1.3.1. Evrensel, Ulusal ve Yöresel Kültür

Evrensel kültür; yaşanmış ya da yaşanılan bir döneme, dünya çapında hakim olan ve diğer kültürlere kıyasla üstünlük sağlayan herhangi bir "çoğul kültür"dür. Mesela, günümüzde evrensel kültür olarak "Batı kültürü" söylenebilir. Ancak batı kültürünün evrensel kültür olarak tanımlanması, onun halihazırda varlığını sürdüren diğer kültürlerden daha ileri ve iyi olduğunu sonucunu çıkarmaz. Bu durum yalnızca, yaşayan diğer kültürlere göre daha baskın ve daha yaygın bir coğrafyaya yayıldığı anlamına gelir (Özlem, 2012; 163).

Ulusal kültür, kapitalizm sisteminin ortaya çıkıp gelişmesinin beraberinde getirdiği ulus kavramının bir sonucu olan kültür olarak da tanımlanabilir. İlgili konuya ilişkin Gökalp'in bakışı ise, kültürün ulusal, uygarlığın ise evrensel olduğu yönündedir. Evrensel kültür

kavramı, etkisini sürdüren coğrafyaların büyüklüğü, tarihsel dönemler ve etnik köken farklılıkları gibi unsurlar sebebiyle ulusal kültürden birçok farklılık arz eder (Oğuz, 2011; 129).

Yöresel (yerel) kültür, Ülke ve ulus ölçeğinden daha kısıtlı olan az sayıda insanın oluşturduğu topluluk tarafından ortaya çıkarılan kültürdür. Kültür olgusunun çerçevesi, yalnızca tek bir ülkenin coğrafi sınırları ile kesişmeyebilir. Batı kültüründe olduğu gibi, kültür kavramı birden çok toplumu içine alabilir. Bununla birlikte mevcut sınırlar içinde de çok sayıda alt kültüre de ev sahipliği yapabilir. Kültür kavramı, tıpkı bir haritanın göstermiş olduğu coğrafyanın ufak ve soyut bir modelini işaret etmesi gibi toplumsal yapının da bizatihi kendisini değil, onun kavramsal ve soyut bir modelini işaret etmektedir (Oğuz, 2011; 129). İnsanoğlu, düşünebilme kabiliyeti sayesinde, diğer tüm canlılardan farklı olarak sadece yaşadığı doğanın kendisine biçtiği kurallar içinde sıkışıp kalmamış, topluluk içinde yarattığı kültür sayesinde var olabilmiş ve her açıdan kendini geliştirebilme fırsatına sahip olabilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kültür insanın oluşturduğu her makro ve mikro ölçekli yapıda karşımıza çıkmaktadır (Uygar, 2006; 1).

1.1.3.2. Milli Kültür

Millî kültür, toplumu meydana getiren fertlerin çoğunluğunun ortak bir paydada buluşmasıyla ortaya çıkan kültürdür. Bir diğer açıdan ise milli kültür kavramı, toplumun içinde barındırdığı ilişkilerin sunduğu yapının, halihazırdaki farklılıkları yok saymayan ve bu farklılıkları da kapsayacak bir bütünlüğü sunma şekli olarak da tanımlanabilir. Millî kültür ancak, gerek objektif gerekse sübjektif anlayış çerçevesinde değerlendirilerek tam olarak kavranabilir. Objektif bakış açısına göre millî kültür, toplumdaki büyük çoğunluğun kabul ettiği kültür öğelerinin bir bütünüdür. "Bütün" kavramından anlaşılması gereken husus, toplumun büyük bir kesimince genel kabul gören ve fiili olarak gerçekleştirilen yöntem ve değerlerdir. Sübjektif bakışı şekillendiren husus ise, millî kültürün nasıl olması gerektiğinden hareket ederek fiiliyattaki durum hakkında ortaya konan değerlendirmelerdir. Bahse konu değerlendirme eylemi, kişilerin dünya görüşü, tutundukları değer yargıları, davranışlar ve kültür algısı eşliğinde kendini gösterir (Güngör, 2010: 158).

Millî kültürler, tarihi birikim, doğal koşullar ve normal değerlerin birbiri ile eşzamanlı bir bütünü olarak o toplumun fertlerine kıymetli bir yol haritası sunar. Buna istinaden hemen her toplumun kendine has yapısal özellikleri, hiç kuşkusuz göz ardı edilemeyecek kadar diğer

toplumlar nazarında farklılıklar arz edecektir. Sonuç olarak da her toplum, kendine ait bir tarihi geçmişe ve bu tarihiyle ilintili milli kültüre sahiptir (Özen, 2014; 62).

Yukarıda yapılan kültür tanımlarında kültürün diğer kültürlerden farklı ve kendine özgün yönlerinin altı çizilmiştir. Bu özgünlükteki amaç milli kültüre olan vurgudur. Milli kültürler tarihsel süreçleri içinde oluşur. Bu oluşumda farklı kültürlerin birbirleriyle girdikleri mücadeleleri, çatışmaları ve varlıklarını gelişerek devam ettirme arzularından kaynaklanan sosyal içgüdüdür. Bu içgüdü aynı zamanda toplumların birbirleriyle etkileşime girmesine ve kültürleşmeye sebep olmaktadır. Günümüzde modernleşme, post modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin işleyişine bağlı olarak kültürler arası etkileşim geçmişte olduğundan daha karmaşık ve daha yoğun bir hal almıştır. Kültürler arası temaslar söz konusu olduğu zaman kültürleşme, kültürleme, kültürlenme gibi kavramlar kültürel temasta bulunan kültürlerin kuvvetlerinin güçleri doğrultusunda söz konusu olmaktadır (Gelekçi, 2003; 32).

1.1.3.3. Siyasal Kültür

Siyaset yönetimle ilgili kararların alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında aracı bir kurumdur. İnsanların farklı düşüncelerini ifade etmesine bağlı olarak yaşanan fikir ayrılıkları ve sonunda bu karmaşayı toplama çabası siyaseti içermektedir. Toplumdaki sorunlara çözüm getirebilmek ve topluma hizmet etmek amacıyla aracı kurumlar, yönetimdekiler ve halk arasında köprü oluşturmaktadırlar (Dağgeçen, 2011; 15).

1956 yılında Gabriel Almond, siyasal kültürü kavramsal olarak ilk kez kullanış ve literatüre kazandırmıştır. Söz konusu kavram, farklı sosyal disiplinler tarafından da kullanılmış olup her bir disiplinin kendine özgü tanım yapması, kavramın anlamsal bir çeşitlilik kazanmasını sağlamıştır. Fakat bahse konu kavramsal tartışmalar bir yana bırakılacak olduğunda ise, esas olarak *siyasal kültür*, toplumların tarihsel siyasi eğilimleri neticesinde ortaya koydukları tüm politik ve kültürel eylemleri ifade eder. Bir başka ifade ile, siyasal kültür kavramı, bir toplumun kendi siyasal sistematiğini ifade etmede etkin rol oynayan inanç, tutum ve davranış ile değer ve yargılarının bir bileşkesidir. Gabriel Almond siyasal kültür ve sistemlerin, toplumsal kültür ile iç içe olduklarını öne sürmüştür. Toplumun ulaşmak istediği politik amaçları, kutsalları ve ideolojik söylemleri siyasal kültürün en belirgin unsurlarıdır (Gökbel ve Seggie, 2014; 189).

Toplumu oluşturan bireylerin mevcut siyasi düzene yönelik inançları ve davranışları büyük fotoğrafta siyasal kültürü ortaya çıkarır. İnsanlar toplumsallaşırken yönetimle ilgili bilgileri çeşitli iletişim araçlarından edinmekte ve eylemde bulunup bulunmayacaklarına karar

vermektedirler. Siyasi yapı ve siyasal kültürün varlığı, bütün bir siyasal sistemin temel yapı taşlarıdır. Siyasal yapının en önemli unsuru olan icracı siyasal enstrümanlar ancak siyasal kültür ile bir anlam ifade ederken; siyasal kültür de toplumdaki her bir ferdin mevcut politik düzene yönelik davranışları, tutum ve inançlarıyla şekillenmektedir. Kısaca kültürün siyasal yönü, ancak siyasal kültür ile açıklanabilir. Siyasal sisteme tabi olan herkes belirli bir kültürden beslenmektedirler. Toplum üyeleri belirli davranış kalıpları geliştirerek kültürü oluşturmaktadır. Politik açıdan siyasal kültürün iki ana fonksiyonu vardır. Bunlardan ilki; siyasal kültür, kimi inanç ve tutumların standart bir hale getirilmesiyle siyasal sürecin normal sürecini hızlandırıp kolaylaştırmaktadır. Bir diğeri ise; mevcut siyasi düzenin toplum tarafından genel kabul görmesi ve sürekliliğinin sağlaması, siyasal kültürün varlığının bir sonucudur. Edinilen bilginin kültür kalıbı oluşturması bir tarihsellik gerektirmektedir. Deneyim süreciyle birlikte toplum üyelerinin güvenini de sağlayan bazı kurumlar kalıcı olmayı sürdürürlerken bazıları da değişime uğramaktadırlar (Dağgeçen, 2011; 18).

1.1.3.4. Teolojik Kültür

Teoloji din bilimi demektir. Kur'an'ı Kerim'de din kelimesinin, muhtelif ayetlerde (Kafirun, 1-6; Zümer, 11; Yunus, 104; Ali İmran, 19-73; Maide, 3; Bakara 112 gibi) teslimiyet, itaat, ibadet, millet, vs. gibi çeşitli anlamlara geldiği görülmektedir. Eski Yunanca'da ise din kavramı, korku ile karışık sevgi ve saygı anlamlarına işaret etmektedir (Acıyan, 2001; 55).

Cemil Meriç dini, kucağında yaşadığımız toplumun ana unsurlarından en önemli kültürel unsuru olarak görür ve kavramsal olarak şu şekilde tanımlar: "Din asırlardan beri yaşayan ve nesilleri huzura kavuşturan tecrübeden geçmiş bir inançlar manzumesi, sıcak, dost, köklü..." (Acıyan, 2001; 59).

Din ve kültür ilişkisi kültürün türemiş olduğu *colere* fiiline dayanmaktadır. Latince *colere* fiilinden türeyen *culture (kültür)* ilk olarak hayvan ve ekin "yetiştirme" (cultivation) ve dinsel tapınma ile ilişkilendirilmiştir. Teolojik kültürün özünde devredilebilir temelleri köklü olan toplumun kabul etmiş olduğu bir takım inanç silsilelerini kapsar. İnsanlık tarihine göz atıldığında, din kavramının, kültür ve medeniyetlerin oluşmasındaki etkisi oldukça büyüktür. Evrenin mutlak ve tek yaratıcısının gönderdiği peygamberler aracılığı ile insanoğlunun yaşamını düzenlemiş ve onları kendi haline bırakmamıştır. Bu perspektifte her gönderilen peygamberin aynı zamanda bir medeniyet öğretmeni olduğunu da söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı dine inanan değişik toplumlar da esas rehber olan kutsal kitapları ve onun rehberleri olarak kabul edilen peygamberleri kabul etmelerine rağmen, bu öğretileri kendi

yaratılış mizaçlarına ve daha da önemlisi kendi kültürlerine göre anlamlandırmışlardır. Milletler, kendilerine özgü kültür ve medeniyetler oluşturarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Dinler, kültür ve medeniyetlerin "üst sistemlerini" oluşturmuştur.

1.1.3.5. Bireysel/Davranışsal Kültür

Birey sosyal bir varlıktır. Toplum içinde yaşar. Yaşadığı toplumu etkiler ve toplumdan etkilenir. Davranışların çoğu içinde bulundukları toplumun kültürüyle şekillenir. Davranış bir kimsenin genel yaşamdaki, toplum içindeki tutum ve eylemleri şeklinde tanımlanabilir. Toplum içinde yaşayan birey, sosyal beklentileri dikkate almayan davranışlarının kabul görmeyeceğini bilir. Bu nedenle toplumsal normlarla ve değerlerle çatışmayı göz almak yerine uyma davranışı gösterir. Bu davranış itaat etme şeklinde olabileceği gibi, özdeşleşme veya benimseme şeklinde de olabilir (Demirkaya, 2013; 7).

1.1.3.6. Maddi ve Manevi Kültür

Tarihsel ve toplumsal ilerleme aşamasında insanoğlunun üretmiş olduğu tüm maddi ve manevi kıymetler ile bu değerleri ileriki nesillere aktarmada kullanılan ve insanoğlunun doğaya karşı yapmış olduğu mücadele sonucundaki kazanımının ölçüsünü ifade eden enstrümanların tümü şeklinde tanımlanabilen kültürün maddi öğelerinden kasıt, toplumun veya grubun herhangi bir ilerleme sürecindeki teknolojik gelişimi, üretim yapabilme kapasitesi ve tüm bu hususlarda göstermiş olduğu becerilerdir. Toplumun varlığını ve devamlılığını sağlayan değer, inanç, dil, yasa, gelenek, görenek ve ahlak kuralları ise manevi öğeleri karşılamaktadır (Bulu ve Teke, 2016; 508).

1.1.3.7. İdeolojik Kültür

Felsefe, Eski Yunan'da onsekizinci yüzyılın sonlarına kadar batı fikrinin tümünü etkilemiştir. Felsefe, sadece belli bir bölgede tutulmuş ve güncelliğini kaybetmesi nedeniyle De Tracy insan ilimlerinin bütününü kapsayacak olan ideoloji kavramını öne sürmüştür. İdeolojinin konusu fikirlerdir. Psikolojiyi de mantığı da içine alan bir terimdir. Günümüzde *"ideoloji"* nin en yaygın tanımı: "Sosyal bir sınıfın yarı hakikatlerini sergileyen bir meffum" olarak ifade edilir (Meriç, 2013; 73). İdeolojik kültür iktisadi ideolojik yapılanmaların oluşturmuş olduğu jargonları kullanan toplulukların yaşam tarzından kaynaklanan kültürel alt yapıdır.

Üretim biçimi değiştiğinde toplumsal yaşamın üretildiği kurallar ve değerler sisteminin dönüşümü kaçınılmaz olur. Bunun nedeni, ortaya çıkan üretim biçiminin kendi sosyo-ekonomik koşullarını da beraberinde getirmesidir. Bu durum ise, eski üretim biçiminin

belirlediği ihtiyaç ve rollere göre biçimlenmiş kültürel yapının değişimini gerekli kılar. Ortaya çıkacak olan yeni mesleki ve sınıfsal güçlerin değişimini de ideolojiler belirler. Aynı tarihsel süreçte, aynı üretim biçimine rağmen, farklı ideolojilerden doğan farklı siyasal ve iktisadi rejimlerin de var olduğu önemli bir olgudur. Kapitalizm, sosyalizm, faşizm ve refah devleti deneyimleri bu olgunun ifadesidir (Akyıldız, 2006; 9).

1.1.3.8. Mesleki Kültür

Kültür "toplumun fertlerini birbirine bağlayan yani kişiler arası uyumu sağlayan kurumlardır" (Ziya Gökalp) tanımından yola çıkarak mesleki kültürü herhangi bir mesleğe ilişkin oluşmuş geleneksel dizimler şeklinde tanımlanabilir. Bu çerçevede ahilik kültürü örnek olarak alınırsa fütüvvet namelerde somutlaşmış olan çeşitli kuralların oluşturmuş olduğu ve bunların uygulayıcılarının getirmiş olduğu bir takım davranışsal kalıpların birikiminden meydana gelen bir yapıdır mesleki kültür. Bununla beraber modern hayatta meslek odalarının iç tüzüklerinde çizmiş olduğu çerçevesinde oluşmuş çeşitli kurallar manzumesinin getirimleri veya uygulamalarıyla oluşmuş sistematik bir yapıdır.

1.1.3.9. Çalışma Kültürü

Çalışma, basitçe çabalama veya emek sarf etme anlamına gelmektedir. Bu tanımlamayı fiziksel emeğin yanında zihinsel emeği de kapsayacak biçimde genişletmek mümkündür. Öte yandan çalışmayı basitçe para ile ödüllendirilen çabalar biçiminde de tanımlamak mümkündür (Strangleman ve Warren, 2015; 1). Çalışma kavramı, insanoğlunun var olduğu günden bu yana devam ettirdiği ve bu durumdan ödün veremeyeceği, bir amaç doğrultusunda vermiş olduğu çabayı işaret etmektedir (Giddens, 2008; 792).

Çalışma kültürü, kültür gibi derinlemesine inceleme alanı bulamayan, yeni ve özgün bir nitelik taşımaktadır. Gerek ulusal literatürde gerekse uluslararası literatürde, sınırlı sayıdaki çalışmada incelenen bir kavramdır.

Çalışma kültürünü Megill "Work Culture Transformation Board" adlı çalışmasında, "belirli bir işyerinde sosyal etkileşim doğrultusunda oluşan, açık ve belirgin desenleri ile kendini gösteren ve çalışanlar tarafından paylaşılan varsayımlar, anlayış ve inançlar kümesi" olarak ifade edilmiştir. Bahsi geçen tanımdan hareket eden Lotze, benzer bir açıklama yaparak, çalışma kültürünü, "çalışan bireylerin, kendi çalıştıkları firmalara yansıttıkları sağduyu" olarak tanımlamıştır. Pierce'a göre ise çalışma kültürü, toplumdaki fertlerin iş yaşamındaki beklentilerini ve davranışlarının çerçevesini çizmekte, maddi kültür öğeleri ve kifayet

kıstaslarını oluşturmaktadır. Marx"ın düşüncesine yakın bir tanım ise Sunder tarafından yapılmıştır. Sunder'e göre çalışma kültürü, "sürekli değişen, içinde çatışma ve müzakerelerin yer aldığı beklentilerdir." Yapılan her tanım çalışma kültürünün farklı yönünü ele alsa dahi, henüz bütüncül bir yaklaşımla çalışma kültürünü ortaya koyan bir tanımın olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, bütün tanımları içinde barındırabilen ve çalışma kültürünü her yönüyle ortaya koyabilen bir tanımın gerekliliği söz konusudur. Bu tanım ise şu şekilde yapılabilir: Toplum kültürü tarafından etkilenen çalışma kültürü; toplumdaki fertlerin çalışma eylemine atfettiği anlam, sadakat ve disipline yönelik tutum ve davranışların tümüdür (Çolak, 2013; 44).

1.1.3.10. Tüketim Kültürü

En temel tanımıyla tüketim, bir şeylerin kullanıp yok edilmesi şeklinde ifade edilebilir. İnsanoğlunun gerek fizyolojik gerekse biyolojik ve sosyo-kültürel oldukça fazla ihtiyacı bulunmaktadır. İster zorunlu isterse keyfi olan bu ihtiyaçların sona erdirilebilmesi için harcanan veya harcanacak maddi ve manevi unsurların işleme alınması da tüketim olarak tanımlanmaktadır (Torlak, 2000; 17).

Üretimin atölye tipinden seri üretime geçtiği dönemde mal ve hizmet üreticilerinin en büyük ticari kaygısı, üretim artışına paralel olarak artan bir verimlilik hedefi ve bir öncekinden daha fazla üretim yapmak eylemiydi. Neredeyse 20. yüzyılın başlarına kadar da üretilen malların tümünün talep edileceği fikri hakimdi. İlk kez 1929 Ekonomik Buhranında işletmelerde, talep yetersizliğinden kaynaklanan arz fazlası durumu ortaya çıkmıştı. Üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik olarak, birçok işçinin işine son verilmiş, mevcut çalışan işçilerin ise ücretleri aşağı yönlü revize edilmiştir. İktisat biliminin en temel soruları olan neyi, nasıl, ne kadar üretileceği sorularına verilen cevaplar ilerleyen zamanlarda da pek çok kez değişmiştir. 1950'li yıllarda, talebi artırmaya yönelik yeni politikalar öne sürülmüş, sürekli artarak artan bir hızda üretim yerine tüketimin özendirilmeye çalışılması, beraberinde tüketim kültüründe de büyük değişimlere yol açmıştır (Demirel ve Yegen, 2015; 117). 1980'li yıllara gelindiğinde ise sanayi kapitalizminin ve globalleşmenin gösterdiği yoğun etkisi ile birlikte tüketim olgusunun muhteviyatı da "bitirmek ve yok etmek" anlamından sıyrılmış ve toplum kültürü ile özdeşleştirilen bir şekle bürünmüştür. Toplumdaki kültür yapısı, bireylerin tüketim kararlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Zamanla, hayatın akışına uyum sağlayan kültür olgusunda ortaya çıkan yeni fikirler, akımlar, yaşam tarzları, beraberinde tüketim davranışlarını da evrimleştirmiştir (Aydın ve Diğerleri, 2015; 25).

Bireylerin yapmış oldukları talepler de, talep edilen şeye olan ihtiyaçların kullanım değerinden ziyade kültürel değeri olan şeylere kaymaktadır. Tüketim kültürü, toplumdaki fertleri "yapay ihtiyaçlar" olarak tanımlanacak bir yaşam tarzına zorlamaktadır (Bal, 2010; 9).

1.1.3.11. Teknoloji Kültürü

Üretimin teknoloji ile buluşması neticesinde ortaya çıkan sanayileşme, en basit tanımıyla makine gücünün, insan veya hayvan gücü yerine ikame edilmesi ve buna bağlı olarak da insanın üretimdeki rolünün kayda değer bir şekilde değişmesidir. Sanayi devrimi, bir dizi teknolojik gelişmenin üretim sürecine entegre edilmesi sonucunda, başta ekonomik olmak üzere sosyal, siyasi ve kültürel alanları da yeni baştan düzenleyen bir süreçtir. Üretim süreci olarak sayabileceğimiz arz tarafında, teknolojinin de etkisiyle oluşan yapısal değişiklikler, yeni ekonomik modellerin de ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni modellere, dış faktör olarak kültür olgusunun da dahil olması da pek tabii ki kaçınılmaz bir durumdur (Bal, 2010;16).

Teknoloji, birçok noktada neredeyse sınırları olmayan bir birikim sağlamakta, öncesinde imkansız gibi görünen ihtiyaçların dahi karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Üretim sürecindeki sanayileşme, ancak ve ancak teknoloji sayesinde mümkündür. Sanayileşme, beraberinde toplum dinamiklerinde değişiklikler yaratmaktadır. Kentleşme, örgütlenme, büyük ölçekli aile bağlarının kopması, bürokratikleşme, bireylerin eğitim seviyesindeki artış, sanayileşmenin sosyal olgularda yarattığı değişikliklerin sadece birkaçıdır. Özetle; teknolojik olgunun varlığı ve göz alıcı hızı, hiç şüphesiz toplumların tarihsel köken ve kültürel miraslarından bağımsız, tüm toplumlarda homojenleşmeye yol açmıştır ve açmaktadır (Fukuyama, 1999; 244).

1.1.3.12. Kent kültürü

Kent kavramı, gerek tarihsel gerekse toplumsal olarak kendi kendini idare eden ve bir arada ikamet eden bir topluluğun işgal ettiği ve sonuç olarak iskan ettiği, örgütlendiği mekan demektir. Batı dilinde civitas'tan (kent) türeme civilis(z)ation kelimesi medeniyeti temsil etmektedir. Benzer bir anlayışın izine Arapça dilinde de rastlanmaktadır. Arapçada medeniyet kelimesi, medine (kent) kelimesinden türetilmiştir. Sonuç olarak hem Doğu'da hem de Batı'da uygarlık, en başta kentsel bir olgu olarak görülmektedir (Kılıçbay, 1993; 12-29). Uygarlık şehirlerde geliştirilen ve daha sonra toplumun diğer kesimlerince benimsenen bir olgudur. Günümüz dünya devletleri de şehirlerinin gücü nispetinde güç sergileye bilmektedir (Açıkgöz, 2006: 5).

İnsanlık tarihinin bilinen %1'lik diliminde belli bir dönemden sonra kentler kurulmaya başlamış ve bu başlangıç da uygarlığın göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu olgu modern anlamdaki kentler düşünüldüğünde pekte doğru değildir.

Eski Yunan polisleri kırsal artığı tabii ki kırdan elde eden, ama kırla bütünleşmiş olan zaten artığa bu nedenle el koyan unsurların buluşma yerinden ibaret olarak kalmıştır. Artığı kırdan elde eden kır adamları, esas itibariyle kırın sorunlarını çözmek için yönetsel yapılar, kırı korumak için askeri kurumlar, kırı eğitmek için dinsel ve sanatsal binalar yaptıkları yeri, bizatihi kendi için bir oluşum haline getirmemişlerdir. Sürekli sakinlerin sayısı beş bin civarında olan bir polis'te yirmi beş bin kişilik bir amfitiyatronun bulunması, diğer birçoğu arasında, Yunan polis'inin var oluşunun kıra bağımlı olduğunu, bu yapılanmanın kır için var olduğunu ortaya koymaktadır. Eski Yunan ve Roma dönemi kentlerinin modern kentlerinin modern kentin atası olmadığına ilişkin bir diğer kanıt da, bu kentlerin neredeyse tümünün planlı oluşumlar olmasından kaynaklanmaktadır. Kentin bizatihi kentliler tarafından meydana getirilen bir oluşum olması modern kentlerin temel özelliklerindendir (Kılıçbay, 1993; 20).

Modern Avrupa dünyaya şehirlerinde yaşadığı toplumsal dönüşümlerle açılmıştır. Bu dönüşümlerin en belirgin olanları teknolojik, ekonomik, demografik, siyasi ve kültürel dönüşümlerdir. Sırasıyla teknolojik dönüşüm başarılmış ve buhar gücü üretimde kullanılmış, bu endüstrileşmeyi getirmiş, kitlesel üretim için çok daha fazla sayıda iş gücüne ihtiyaç duyulmuş, insanlar bu üretimin yapıldığı şehirlere akın etmişlerdir (Açıkgöz, 2006: 4).

1.2. Esnaf Kavramı ve Kapsamı

Bu bölümde esnaflığın doğuda ve batıdaki tarihsel gelişimi, uluslararası düzenlemelerde esnaflık kavramı, Türk mevzuatında esnaflık kavramı ayrı ayrı ele alınacak ve bu kapsamda, küçük esnaf, esnaf tacir ayrımı ve araştırma evreninin sınırlarını belirlemek için esnaf tanımları ve sınıflandırılmaları incelenecektir.

1.2.1. Esnaf Kavramı

Arapça "cins, parça, kısım" anlamındaki sınıf sözcüğünün çoğulu olan esnaf, bir iş ve mesleği icra edenleri kapsayan terim olarak kullanılır. Terimde zamanla anlam genişlemesi meydana gelmiş ve lonca üyelerini, zanaatkârları ve tüccarları ifade eder olmuştur (Küçükdağ, Y. ve Erdemir, Y., 2014; 379).

Türk Ticaret Kanunu'na göre Esnaf, "İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına

dayanan ve geliri belli sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişidir" (6102 sk, md15). Türkiye'de esnaf ve sanatkarların kapladığı kesim ile esnaf ve sanatkar kavramlarının tanımı, Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalardan farklılık arz etmektedir. Ülkemizde, "esnaf" ve "sanatkar" ifadeleri çoğunlukla birlikte kullanılmaktadır. "Esnaf", ister ticaret isterse hizmet alanında emek harcasın, faaliyetleri ve elde ettiği geliri "tacir" olarak değerlendirilecek boyutta büyük olmayan girişimci olarak kabul edilmektedir. "Sanatkar" ifadesi ise, üretim alanında çalışan, faaliyetleri ve hasılatı "sanayici" olarak tabir edilen girişimciler kadar büyük olmayan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. (Aydın, 2014; 3).

1.2.1.1. Esnaf Kavramının Doğuşu ve Gelişimi

Dünyada ticaretin temeli, esnaflıktan gelmektedir. İlk çağlardan bu yana trampa usulünden, paranın icadına ve sonrasında da günümüz modern ticari hayata geçiş aşamaları, esnaflığın da tarihini anlatır. Küçük işletmeler olarak görülen esnaflık, sosyal ve ekonomik yaşam içinde büyük öneme sahiptir (Uysal, 2016; 49).

Yaklaşık 3.500 seneyi kapsayan ilkçağ dönemi, Sümerlerden Roma İmparatorluğu'na kadar geçen süreyi kapsamaktadır. İlkçağda gelişen toplumların özellikleri birbirine çok benzemese de bazı belirgin ve ortak özellikleri vardır. Bu özelliklerden biri tarıma dayalı üretimin olması diğeri de su kenarlarında kurulmuş olmalarıdır. Sulama sıkıntısının olmayışı ve toprakların verimli olması sebebiyle talepten fazla yiyecek üretilmiş, bu fazlalık sayesinde ticaret gelişmiş ve esnaf ve tüccarın ortaya çıkmasına olanak vermiştir. Ancak tarımın gelişmesi ile nüfusun artmaya başlaması ve tarımda teknolojik yeniliklerin nüfus artış hızı ile paralel olmaması sebebiyle azalan verim yasasına göre ekonominin çöküşünü hazırlamıştır (Güran, 2009; 13).

İlkçağ ekonomisinde dikkat çeken uygarlıkların başında Roma İmparatorluğu gelmektedir. Roma uygarlığı şehir uygarlığı görünümünde, askeri sınıf, küçük toprak sahipleri, kiracı çiftçiler, esnaf ve tüccarlardan oluşuyordu. Dönemin şartlarına göre büyük bir şehir olan Roma'da esnaf, muhtelif basit hammaddelere olan talebi karşılıyordu. Aristokrat kesimin Uzakdoğu mallarına ilgisi sonucu bu malları ilk olarak Suriyeli daha sonra Yahudi tüccarlar tarafından sağlanıyordu. 161 İmparatorlukta imalat faaliyetlerini de esnaf karşılıyordu. Her şehirde kırsal çevre için üretim yapan esnaflar bulunmaktaydı. Bunlar küçük ölçekli işletmelerde az sermaye ile mahalli pazar ihtiyaçları için çalışıyorlardı. İmparatorluğun çöküş döneminde, vergiler arttırıldı ve köylünün ve esnafın durumu bozulmaya başladı. Vergi gelirleri de yetersiz kalınca paranın ayarı ile oynanarak değeri düşürüldü. Hızlı enflasyon

karşısında vergiler ürün ve hizmet olarak toplamaya başladı. Paranın değişim fonksiyonu yok oldu. Bu piyasa ekonomisi işlemez hale geldi. Müdahaleci iktisat politikaları ile esnaf ve tüccarın mesleki özgürlükleri birtakım kısıtlamalarla engellendi. Esnafın bir esnaf cemiyetine girme mecburiyeti getirildi. Bu esnaf cemiyetleri esnek olmayan bir yapıdaydı (Güran, 2009; 13).

Ortaçağın ilk yıllarında, Avrupa'da hakim üretim tarzı, kırsal çevre ile tarımın ekonomide ağır basması sebebiyle ev işi ve esir sanatkar tipi özellikteydi. Bu sebeple esnaf ve sanatkar, ortaçağ başlangıcında sosyal bir varlık olarak toplum içinde görülmemektedir. Ancak 10. ve 11. yüzyıllarda şehirlerin ve nüfusun artması ile birlikte ihtiyaçların da artmasıyla sanatkar sınıf toplumda yerini almaya başlamıştır. Böylelikle esnafın bu merkezlere yerleşmesi ile birlikte şehirler birer değişim imalat yeri haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak şehirler büyümeye başlamıştır. Büyümenin diğer bir sebebi kırsal kesimden göçlerdir. Çünkü 10. ve 13. yüzyıllar arasında Avrupa'da ekonomi iyileşme göstermeye başlamıştır (Güran, 2009; 55-59).

Ayrıca ortaçağ Avrupa'sında küçük sanatların gelişmesinde dinin önemli bir yeri vardı. Kiliselerin inşası, süslemesi, din görevlilerin ihtiyaçları gibi sebepler iş imkanı yaratmaktaydı. Bu imkanlar sayesinde esnafın ortaçağda gelişmesine katkısı olmuştur. 11. ve 12'inci yüzyılda İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde küçük sanatkar grubu gelişmiştir. Yine bu tarihler arasında esnaf ve sanatkarlar örgütlenerek varlıklarını güçlendirdiler. Bununla birlikte kurdukları birlikler dini nitelik taşıyordu. Bahsi geçen kesim, yapmış oldukları teşkilatlanma ile sosyal üstünlük ve saygınlıklarını koruyarak ortaçağ toplumunda önem arz eden bir sosyal sınıf olmuşlardır. Bu dönemde sınai üretici, kalfa ve çırakların yardımı ile üretim yapan ustalardı. Elde edilen malların kalitesi oluşturulan bu loncalar tarafından denetlenirdi. Bu örgütlenme biçiminde bazı kurallar bulunmakta idi. Örneğin bir ustanın kullanacağından fazla hammadde biriktirmesi yasaktı. Bu değerlendirmeler ile ortaçağ esnafı genel olarak az bir sermaye ile çalışan ve sadece kendi geçimine yetecek kadar kazanan bir kesimdi. Bu loncalar aynı meslek grubundaki esnafların oluşturduğu birliklerdir. Bazı görüşlere göre esnaf loncalarının tekelci uygulamaları ile teknik gelişme engellendiği ve 18. ve 19. yüzyıllara kadar geciktiği ifade edilmiştir. Ortaçağın sonlarına doğru esnaf faaliyetleri kırsal bölgelere kaymıştır. 16. ve 17 inci yüzyıla kadar devam eden bu eğilim ile şehirlerin gelişmesi güçleşmiştir. Bu kırsal kesime kaymanın sebepleri arasında su gücüyle çalışan basit makinelerin kullanılması, lonca düzeninden ötürü

talep yapısındaki değişmelere karşı esnek olunmaması ve işgücünün kırsal kesimde ucuz olması gösterilebilir. Ancak kırsal kesimdeki esnaf şehirli esnaflar kadar pazara ulaşma imkanı bulamamıştır. Bu sebepten tüccar kapitalist kavramı ortaya çıkmıştır. Kısaca modern kapitalizmin ilk ortaya çıkışı olarak değerlendirilebilir. Ortaya çıkan bu durum Putting-out11 sistemi olarak adlandırılmıştır (Baykul, 2009; 8)

Arapça sınıf sözcüğünün çoğulu olan esnaf, bir iş ve mesleği icra edenleri kapsayan terim zamanla anlam genişlemesi meydana gelmiş ve lonca üyeleri, zanaatkârlar ve tüccarları ifade eder olmuştur. İslam dünyasında her esnaf kesimi kendileri için peygamberlerden veya önemli dini şahsiyetlerden pir adını verdikleri birer kurucu belirleyerek mesleklerine dini nitelik kazandırmışlardır. Örneğin Hz. Adem çiftçilerin, Hz. İdris terzilerin, Hz. Nuh marangozların, Hz. Yunus balıkçıların, Hz. Davud dokumacıların, Hz. Lokman hekimlerin ve Hz. Muhammed tüccarların piri olarak kabul edilmiştir (Küçükdağ, Y. ve Erdemir, Y., 2014; 379).

Esnaf teşkilatları kökleri IX. yüzyıla kadar uzanan fütüvvet topluluklarının içinde yer almışlar ve Abbasi Halifesi en-Nasır Lidinillah (1180-1225) devlet otoritesini temin etmek için bu toplulukları denetime almasıyla esnaf zümreleri de bir disipline girmiştir. Bu şekilde X. yüz yılından XIII. yüzyıla kadar Bağdat, Kahire ve İsfahan gibi büyük şehirlerde esnaf toplulukları büyük gelişme sağlamıştır. Selçuklular döneminde özellikle şehir merkezinde kurulan pazarların gelişmesiyle esnaf gruplarının sayıları daha da arttı. Timurlular döneminde İranda ise İbn Batutan'ın seyahatinde İsfahan'da her zanaat sahibi esnafa grubunun "kulu" denilen reislerin varlığından bahsedilir. İran'da Safevi dönemi teşkilatları da Timurlar dönemi Fütüvvet ve Civanmerdi yapılanmaların devamı niteliğinde olmuştur. Anadolu'da Selçuklular döneminde gelişim gösteren ve daha çok Ahiler ismiyle tanına fütüvvet zümreleri İslam aleminin hemen her sağsında göze çarpan esnaf teşkilatlarına bağlıdırlar. Genel olarak İslam dünyasında özellikle Osmanlı'da esnaf kesimi, devlet ve toplum için olmazsa olmaz bir unsur haline gelmiş ve faaliyet gösterdikleri alanlarda loncalar şeklinde teşkilatlanmıştır. Osmanlı esnaf teşkilatı, Selçuklu esnaf birliklerinin devamı niteliğindedir. Osmanlı sicil kayıtlarında şehrin ileri gelenleri arasında bahsedilen "iş erleri" zümresiyle esnaf yöneticisi ve çalışanı ifade edilmiştir. Osmanlı devletinde zaman ve mekan farklılığına rağmen, büyük benzerlik gösteren iş erleri, en alttan itibaren çırak, kalfa, usta, esnaf kethüdası, ahi baba, ve esnaf şeyhinden oluşmaktaydı. Osmanlı devletinde iktisadi yapı itibariyle esnaf kurumlarında iki grup ortaya çıkmıştır. Biri esnaf loncalarına bağlı özel teşebbüse dayanan serbest olarak halkın ticari yapılanmasıdır. Diğeri ise devlet işletmeciliği esasına göre dirlik ve ulufeye bağlı

maaşlı "ehl-i hiref-i hassa" denilen gruptur. II. Bayezid (1482-1512) döneminden evvel İstanbul'un esnaf kesimiyle ilgili muhtelif işaretler olmakla birlikte, esnaf kavramına ilişkin ilk gönderme, XVI. yüzyıl başlarında II. Bayezid kanunnamesinde ortaya çıkmaktadır. Anadolu'da meslek gruplarının varlığı, Osmanlı'nın ilk dönemine dek uzanmaktadır. Esnaf kelimesiyle "lonca üyeleri, zanaatkarlar ve tüccarlar" ifade edilmiştir. Evliya çelebi sürekli olarak esnaf kelimesini kullanarak XVII. yüzyıl ortasında kaleme aldığı seyahatnamede İstanbul ve Kahire'de esnaf loncaları hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Ona göre elli yedi fasla ayrılmış 1100'den fazla esnaf grubundan bahsedilmektedir. Her esnaf topluluğu mesleki faaliyetlerinde tabi olacağı özel kuralları kendisi kararlaştırır ve bütün ustaların ortak kararı ile onaylanmak üzere kadıya sunardı. Kadı bunun şeriata, kanunlara, örf ve adetlere uygun olup olmadığını inceledikten sonra onay için divana sunardı. Divanın onayından sonraki aşamada ise söz konusu esnafı bağlayıcı niteliğinde temel bir belge ortaya çıkardı. Bu temel belgede ustalık, kalfalık gibi mesleki unvanların kazanılma şartları, çırak ve kalfalık süreleri, çalışma şartları, üretilecek malın cinsi ve kalitesi, gerekli olan hammaddenin temin ve tevzii, dükkanların yeri, sayısı gibi konular yer alırdı. Bu şekilde tespit edilen kuralları uygulamak ve aykırı davranışları önlemek için yetkili olan icra organı, "ihtiyar ustalar", "nizam ustaları" veya "lonca ustaları" denilen ileri gelen ustaların teşkil ettiği bir idare heyeti ile bu heyetin başkanı durumunda olan kethüda ve yardımcılarında oluşmaktaydı. Osmanlı Devleti, esnaf birlikleri vazifelisi olduğu bölgelerindeki en üst makamı, "kadı" ve piyasa denetim işleri ve daha çok ticari faaliyetleri denetlemeyle vazifeli muhtesip ile denetlemiştir. Ayrıca kadıya esnaf ile ilgili konularda yardım eden ve bilir kişi niteliğinde "ehl-i vukuf" denilen esnalar vardı (Küçükdağ, Y. ve Erdemir, Y., 2014; 379).

Ahilik Teşkilatı'nın varlığı, Osmanlı Devleti'nin kurulmasında yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Bu sebeple de esnafların, geçmişten günümüze kadar olan zaman zarfında toplumsal hayatın vazgeçilmek bir öğesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu denli bir öneme sahip esnaf kesimi de her dönemde, dış etkilere karşı muhafaza edilmeye çalışılmış, varlığı korunmuş ve gerçekleştirdikleri ticari eylemler, Cumhuriyet döneminde dahi devlet eliyle desteklenmiştir. Devletin esnaf ve sanatkarlara olan desteği, 1982 Anayasası'nda da teminat altına alınmış olup, ilgili Anayasanın 173. maddesi esnaf ve sanatkârlara ayrılmıştır. İlgili maddede: "Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır." ifadesine yer verilmiştir. 1980li yıllara gelindiğinde ise tüm dünya üzerinde yoğun etkisini gösteren küreselleşme süreci beraberinde, çok uluslu sermayenin birçok pazarda egemenliği ele geçirmesine yol açmıştır. Türkiye ekonomisinde reel sektör içinde oldukça önemli bir alana

sahip olan esnaflık müessesesinin koruma altına alınmasının zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Anayasa ile teminat altına alınmış olsa da, esnafların ticari faaliyetlerinin varlığını sürdürebilmesi ve piyasa koşullarında rekat edebilmesi adına bir takım kanuni düzenlemeler yapılmasının gerekliliği aşikardır (Dağ ve Kılınç, 2014; 250).

1.2.1.2. Uluslararası Düzenlemelerde Esnaf Kavramı

Dünyanın birçok yerinde esnaf ve sanatkâr kavramlarının ne anlama geldiği hususu, farklı değerlendirmeler ışığında kategorize edilmiştir. Bununla birlikte birçok coğrafyada, bu küçük ekonomik örgütlerin ortak niteliklere sahip olduğu görülmektedir. Esnaf ve sanatkarlara yönelik yapılan birçok tanımlamanın ortak ölçütü olarak; bünyelerinde çalıştırdıkları işçi sayısının 1-9 arasında olması, yüksek olmayan bir kazanca sahip işletmeler olması, resmi sayılamayacak bir yapılanma çerçevesinde faaliyette bulunmaları ve en nihayetinde yönetim organizasyonunda, profesyonel bir yöneticinin varlığından ziyade işletme sahibinin aynın zamanda yönetici de olduğu ve müşteri portföylerinin yerel halktan ibaret olması gibi benzer özellikler sayılabilir (Özbilgili, 2014; 6).

Amerikan Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), İngiltere, İtalya, Japonya ve dünya ekonomisinde söz sahibi olan diğer birçok ülkenin esnaf ve sanatkar kesimine yönelik yapmış oldukları tanımlara bakıldığında, kategorize edilecek alana yönelik yapılan ana ölçütlerin, istihdam ettirilen kişi sayısı ve ciro hacminin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı ülkeler ise, bahsi geçen iki ana ölçütün yanında sektör farklılıkları, işletmeye sahiplik durumları ve yönetim şemalarına göre de çeşitli sınıflandırmalar yapmaktadır. ABD'de, devlet eliyle ortaya konmuş bir tanımlama olmamakla birlikte; küçük işletmelere bilgi ve finansman desteği veren SBA (Small Business Administration - Amerikan Küçük İşletmeler Yönetimi) tarafından ortaya konan tanım şu şekildedir: "Bağımsız sahip olunan ve çalıştırılan, sahasında egemen olmayan gelir ve çalıştırdığı personel sayısı bakımından belirli standartları aşmayan işletmeler küçük işletmelerdir" (Kurt; 2000:1).

Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkelerde ise, esnaf ve sanatlar kesimin tanımına ilişkin ortaya konan ölçütlerin, ilgili ülkelerin kendi ekonomik büyüklük ve koşullarının yanı sıra ortaya konan tanıma yön verecek farklı nitel ve nicel özelliklerin kabul edildiği görülmektedir. Avrupa Birliği'nde faaliyet gösteren işletmelerin sınıflandırılmasında, çalışan işçi sayısı, yıllık ciro hasılatı ve aktif büyüklük baz alınmaktadır. Japonya'da ise AB ülkelerinden farklı olarak, yapılacak sınıflandırmaya konu ölçütlerin, üretim ve hizmet sektörleri özelinde de farklılık arz ettiği görülmektedir.

İngiltere'ye bakılacak olursa, tıpkı ABD'de de olduğu gibi resmi bir tanıma rastlanmamaktadır. Bunun yanı sıra; C.O.I.O.S.F. (Committee of Inquiry on Small Firms-Küçük İşletmeler Araştırma Komitesi) tarafından ortaya konan tanım kabul edilmektedir. (Akgemci, 2001:10). Söz konusu tanımda, faaliyet gösteren işletmeler kendi sektörlerine göre kategorize edilmiştir. Üretim, inşaat-taahhüt ve madencilik gibi emeğin yoğun olarak kullanıldığı sektörlerde işçi sayısı temel ölçüt alınırken, toptan ve perakende ticaret gibi satış odaklı sektörlerde ise yıllık ciro ölçütü baz alınmıştır. Uluslararası platformda ise, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi kuruluşların tanımlamaları önem taşımaktadır. OECD, işletmeleri sınıflandırırken sadece istihdam edilen işçi sayısı ölçütünü baz alırken, BM ise şu ölçütlere göre sınıflandırma yapmaktadır:

- 10 kişiden az işçi çalıştıran,
- Enerji kullanan ve 20'den az işçi çalıştıran,
- Enerji kullanmayan ve 50'den az işçi çalıştıran işletmeler.

Esnaf ve sanatkarlara yönelik olarak yapılan tanımlar incelendiğinde her ülkenin benzer ölçütler üzerinden farklı ölçeklendirmeler yaptığı görülmektedir. Bu durumun sebebi, her ülke ekonomisinin farklı ölçeklerde olmasına bağlanabilir. Sonuç olarak ise, her ülke için küçük esnaf kavramının aynı özellikler taşıdığını söylemek mümkündür (Özbilgili, 2014;6-10).

1.2.1.3. Türk Mevzuatında Esnaf Kavramı

Türkiye'de, birçok diğer ülkeden farklı olarak kanun koyucu, esnaf ve sanatkarları anayasal seviyede koruma altına almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 173. maddesinde, "Devlet Esnaf ve Sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır" hükmü getirilmiştir. Anayasaya konulan ilgili hüküm ışığında esnaf ve sanatkarların, gerekse ekonomik gerekse sosyal, siyasi ve idari açıdan korunması ve desteklenmesi amaçlanmıştır. İlgili yasalarla da varlığı teminat altına alınmış olan konuya muhatap kesim, toplumsal bir unsur olarak da kabul görmüştür. (Şen, 2009; 2). Tıpkı dünyada olduğu gibi Türkiye'de de muhtelif esnaf ve sanatkâr tanımına rastlamak mümkündür. Genel olarak Türkiye'de esnaf kavramı; hizmet ve ticaret sektöründe faaliyet göstermekle birlikte, kazançları itibariyle 'tacir' olarak değerlendirilemeyecek ölçüde düşük gelir elde eden, küçük tutarlı sermaye ile kurulmuş işletmeleri işaret etmektedir. Sanatkâr kavramı ise, üretim sektöründe faaliyette bulunan veya bir sanatı icra eden fakat üretim kapasitesi, sermayeleri ve elde ettikleri kazançlar bakımından

'sanayici' sayılamayacak düzeyde küçük olan işletmeler için kullanılmaktadır (Özbilgili, 2014; 11).

Türkiye'de 1964 yılında 507 sayılı "Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu" ile yasal olarak esnaf ve sanatkarın tanımı yapılmıştır. İlgili yasaya göre; "İster gezici olsun, ister bir dükkânda veya bir sokağın belli yerinde sabit bulunsunlar, ticareti sermayesi ile birlikte vücut çalışmalarına dayanan ve geliri o yer gelenek ve teamülüne nazaran tacir niteliğini kazanmasını icap ettirmeyecek miktarda sınırlı olan ve bu bakımdan ticaret sicili ve dolayısıyla ticaret ve sanayi odasına kayıtları gerekmeyen, aynı niteliğe (sermaye unsuru olsun, olmasın) sahip olmakla beraber, ayrıca çalıştığı sanat, meslek ve hizmet kolunda bilgi, görgü ve ihtisasını değerlendiren hizmet, meslek ve sanat, sahipleriyle bunların yanlarında çalışanlar ve geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimseler" esnaf ve sanatkâr olarak kabul edilmektedir (www.tesk.org.tr, 2018).

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre "İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır" (6102 sk, md 15).

5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanuna göre ise "Esnaf İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimselerdir" (5362 sk, md 3).

Yukarıda bahsi geçen esnaf tanımlarından yola çıkarak mevzuattaki tanımların ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sermayeden çok bedeni çalışmaya dayanması
- Kazancı tacir niteliği kazanmayacak ölçüde olması
- Meslek, sanat ve ticaret alanında hizmet vermeleri

Burada dikkat çeken nokta bazı uluslararası mevzuatlarda olduğu gibi çalışan sayısına vurgu yapılmamıştır.

3475 Vergi Usul Kanununda esnaf tanımlama yapılmamakla birlikte tacirle esnafı ayrımındaki en önemli özellik olan kazanç sınırını belirleyen 42. madde yer almaktadır.

4857 İş kanununun 4. maddesinde iş kanunun uygulanmadığı istisnai yerlerden bahsederken 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunundaki esnaf tanımını referans almaktadır.

1.2.2. Esnaf Kavramının Kapsamı

Esnaf, terim olarak bakıldığında küçük esnaf, zaanatkar ve tacirleri de kapsadığı görülmektedir. Bu bölümde çalışmanın evrenini oluşturacak esnaf sınıfını belirlemek için küçük esnaf, esnaf ve tacir ayrımı, esnaf tanımları ve sınıflarını açıklanacaktır.

1.2.2.1. Küçük Esnaf

Küçük esnaf ağırlıkla, yerel olarak kısıtlı bir coğrafyaya hitap edecek bir faaliyette bulunan, yoğun olarak emek gücüne dayalı ve ticari faaliyetlerini sürdürebilmesi için tek bir kişinin varlığının yeterli olduğu işletmelerdir. Bu işletmeler, hemen her yerde güçlü olmayan finansal yapıları ve düşük büyüme potansiyellerine sahip işletmeler olarak kabul edilmektedir. Günümüz modern üretim endüstrisinin yapı taşlarının küçük esnaflara dayandığı söylenebilir (Özbilgili, 2014; 5).

1.2.2.2. Esnaf ve Tacir Ayrımı

Esnaf ve Tacir arsındaki fark ortaya koyulurken kanunlarda yapılan tanımlardan yola çıkılmıştır. Hem Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) hem de Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) da Esnaf ve tacire ilişkin hükümler bulunmaktadır. 5362 sayılı "Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu" sadece esnafı tanımlarken 6102 sayılı "Türk Ticaret Kanunu" hem Esnafın hem de tacirin ayrımını ayrı ayrı yapmıştır.

TTK'a göre: "Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir. Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir" (6102 sk, md 11). Tanımda da görüldüğü üzere bu iki kavram arasındaki çizgiyi belirlemede en önemli nokta kardır.

İKİNCİ BÖLÜM: ESNAF KÜLTÜRÜ, AHİLİK VE LONCA İLİŞKİSİ

2.1. Ahilik ve Lonca Sisteminin Analizi

Bu bölüm çerçevesinde Ahilik ve Lonca sistemlerinin analizi, tarihsel süreçleri ve bu teşkilatların esnaf kültürü üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Ayrıca bu bölümde günümüzdeki Ahilik ve Lonca Sisteminin görevini üstelenen kuruluşlar ele alınıp, esnaf kültüründe dönüşüm dinamikleri ortaya konarak araştırmanın ikinci bölümü tamamlanmıştır.

Anadolu kültüründe esnaflık ahilik teşkilatına ve fütüvvet geleneğine dayanmaktadır. Daha sonra batıyla olan temaslar ve üretim sürecinin değişmesinin sonucu olarak ahilik yerini lonca sistemine bırakmıştır. Bu bölümde ahilik ve lonca sistemlerinin tarihsel süreci, teşkilat yapıları, yönetim, denetim, ceza sistemleri ve yönetmelikleri incelenmiştir.

2.1.1. Ahilik Sisteminin Analizi

Ahilik terim olarak, Anadolu Selçukluları zamanında Anadolu'da Türk esnaf ve sanatkar zümreleri tarafından kurulan teşkilatın adıdır. Ahilik, bir insanın maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarını gidermeyi, toplumu ekonomik ve sosyal açıdan dengede tutmayı amaçlar. Sanat, ticaret, dayanışma ve yardımlaşmayı ön planda tutmuş köklerini Türk töresinden ve İslam dininden almış bir kurumdur. Ahilik, sanatta ve ticarette kaliteyi, sosyal hayatta güzel ahlakı, üretken ve çalışkan insanı destekler. Ahi Evran, kurmuş olduğu Ahilik teşkilatını tanımlarken, Ahiliğin insan bilimi olduğunu, her çağda, her ortamda istikrar ve düzen sağladığını, yayan değil bir araya getiren, yıkan değil inşa eden olduğunu, ahiret ile dünya arasında denge kurduğunu vurgulamaktadır (Tokgöz, 2014; 10).

Bu bölümde alanında araştırma yapan akademisyenlerin verilerini kullanarak Ahiliğin yukarıda bahsedilen dünya görüşünün esnaflar arasında varlığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.1.1.1. Ahilik Sisteminin Doğuşu ve Gelişimi

Ahiliğin esas temelleri, fütüvvet geleneği olarak bilinen İslamiyet öncesi Arap toplumuna kadar uzanır. Türkçe karşılığı olarak "olgunluk" anlamını ihtiva eden fütüvvet geleneği, fertlerin ortak bir ahlaki hedef için toplandıkları oluşumlardır. Pek çok Arap bilim adamı, Selçuklular döneminde Anadolu'ya çağrılmıştır. Ahilik müessesesine itici güç sağlayacak fütüvvet düşüncesinin de bu alimler aracılığı ile Anadolu'ya ulaştırıldığı tahmin edilmektedir. 13. yüzyılın hemen başlarında Bağdat'tan Anadolu'ya fütüvvet dostu I. Alaeddin Keykubad (1221-1237)'ın koruması altında gelen bir grup ulema ve sufiler arasında, ahilerin büyük

önderi Ahi Evren (Evran) veya önceki adıyla Hoylu Şeyh, Nasırüddin Mahmud da yer almıştır (İnalcık, 2009; 35).

Fütüvvet olgusu 9 derece üzerine organize edilmiştir. Fütüvvet kurumunun dereceleri sırasıyla; Nazil, Tim Tarik, Meyan Beste, Naip Vekili, Nakip, Baş Nakip, Ahi, Şeyh ve 9. derece Şeyhlerin Şeyhi'dir. 7. derece olan Ahi'lerin fütüvvet içinde görevleri şeyh yardımcılığı mertebesidir ve saliklerine kardeş anlamına gelmektedir. Zaman içinde Türkler arasında hızlı bir şekilde gelişen ve geniş bir kitleye yayılan fütüvvetin tali teşkilatı Ahilik makamının, mevcut ismini de bu kaynaktan aldığı tahmin edilmektedir (Karagül, 2018; 266).

Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan ve Türkçenin ilk ansiklopedik sözlüğü olarak bilinen Divan-ü Lügati't-Türk'te geçen "agı" (akı) kelimesinin, "ahi" kavramının kökeni olabileceği tahmin edilmektedir. Zira, "akı" kelimesinin manası, eli açık ve cömert anlamına gelmektedir. Ahi liderlerine "ahi baba" denilmesi "eli açık, cömert baba" gibi anlamlı bir tamlama oluşturması bu düşünceyi güçlendirmektedir. Bu iddialar göz önünde bulundurulursa Ahilik teşkilatı, sanatkâr ve zanaatkârları bir çatı altında birleştiren fütüvvet oluşumunun, Türkler aracılığıyla Anadolu coğrafyasında millileştirilerek ortaya çıkarılan yeni bir hali olduğu en geçerli iddialardan biridir (Karagül, 2018; 266).

Abbasi Halifesi en-Nasır İl-Dinnillah (halifelik dönemi: 1180-1225) bazı siyasi amaçlarla o dönemde dağınık siyasi ve dini-tasavvufi zümreler halinde bulunan fütüvvete mensup cemaatleri organize ederek İslam dünyasını kapsayan yeni bir teşkilat oluşturdu. Kendi zamanındaki tüm müslüman devlet görevlilerine elçi ve mektuplar ulaştırarak ortaya sunduğu fütüvvet teşkilatına üye olmalarını talep etmiştir. Halife bu talebine olumlu cevap verenlere fütüvvet-üniforması (şed ve şalvar) gönderiyordu. Halifenin kurduğu bu teşkilata üye olan bütün siyasi, dini-tasavvufi zümreler can-u gönülden onun hizmetinde faaliyetlerde bulunuyorlardı. Bu örgüt hızlı bir şekilde gelişip büyüyerek bütün İslam dünyasına yayıldı ve halifenin emrinde şeyhlerden, müritlerden, ilim ve fikir adamlarından müteşekkil kültür hizmetleri ve milis kuvvetleri oluştu. Halife bu teşkilat vasıtası ile dini ve siyasi otoritesini bütün İslam dünyasına kabul ettirmeye çalışmıştır. Bu dönem sonrası 1204 yıllında Anadolu Selçuklularında ikinci defa tahta oturan I. Gıyasseddin Key Hüsrev aynı yıl içerisinde hocası Malatyalı Şeyh Mecdüddin İshak'ı, cülusunu halifeye ulaştırmak üzere Bağdat'a gönderdi. Mecdüddin İshak'ın, Abbasi Halifesi ile birtakım anlaşmalar yaptığı gelişen olaylardan anlaşılmaktadır. Mecdüddin İshak aynı yıl hacdan dönerken İbnül-Arabi, Evhadüddin Hamid el-Kirmani, Hace Nassirüddin Mahmud el Hoyi (Ahi Evran), Arapgirli Şeyh Hasan Onar, Ebu

Cafer Muhammed el-Berzai, Ebu Hasan Ali el- İskenderani gibi birçok fütüvvet teşkilatına mensup şeyhleri Anadolu'ya getirdi. Medüddin İshak halife tarafından "Şeyhü'ş- şuyuhi'r-rum" (Anadoludaki Şeyhlerin Şeyhi) olarak görevlendirildi. Bu kişiler başşehir Konya'ya kadar gelerek birinci I. Gıyasseddin Key Hüsrev'e Halife'nin gönderdiği fütüvvet üniformasını kutlu bir törenle giydirmişlerdir (Bayram, 2014; 212).

Sosyal ve ekonomik düzenin yapılandırılmasında, Türk büyükleri toplumun örgütlenmesini sağlamışlardır. Mevlâna; saray, yönetici, aydın gibi toplumun üst düzey kesimini bir amaç çevresinde ahlak ve hoş görüye davet ederken, Hacı Bektaş göçebe ve köylü toplulukları Bizans ve İran etkisi altında erime tehlikesine karşı direnme gücü aşılamaya çalıştı. Yunus Emre ise Türkçeyi, Farsça ve Arapçanın etkisinden kurtararak, ona Kur'an-ı bir çerçeve sunmuş ve dildeki birliğin toplumsal birliğe dönmesine öncülük etmiştir. Bu topluluklar Anadolu'da yaşayan bireyleri örgütlemenin yanı sıra günümüz siyasi partilerin yapmış oldukları gibi toplum tabanında politik ve kültürel kadrolaşmanın da temellerini atıyordu. Böylesi bir ortamda Ahi Evran, Türk toplulukları yerleşik hayata geçirilirken tarımın yanı sıra esnaf ve sanatkârlarında toplumda önemli bir yer edinmelerini sağlamış, örgütlenme zorunlu hale getirmiştir. Ahiliğin kurucusu olarak kabul edilen Ahi Evran, bu zümreleri bir çatı altında toplayarak, gerek sanat gerekse ticaret ahlakını, üretici ve tüketici çıkarlarını teminat altına almak adına, merkezi yönetimin inisiyatifinde sosyal düzenin kurulması ve sürdürülmesi rolünü üstlenmiştir (Aybakır; 2012; 169).

Ahi Evran, 1171 (H.566) senesinde İran'ın Batı Azerbaycan tarafında yer alan Hoy kasabasında dünyaya gelmiştir. Tam ismi, Mahmut bin Ahmet el-Hoyi (Hoylu Ahmet'in oğlu Mahmut) olan Ahi Evran'ın lakabı "dinin yardımcısı" manasındaki Nasiruddin'dir. Anadolu'nun bir yurt haline gelmesinde, Ahi Evran önderliğinden kurulan Ahilik Teşkilatı'nın toplum üzerindeki sosyal, ekonomik ve siyasi etkileri yadsınamayacak kadar büyüktür (Ceylan, 2013; 23). Ahi Evran'ın doğum tarihini net bir şekilde gösterecek kaynaklar bulunmamakla birlikte, kendisinin kaç yıl yaşadığı bilgisinden hareketle doğum tarihi hakkında bir sonuca ulaşmak mümkündür. Gerek Ahi şecerenamelerinde gerekse Gülşehri'ye ait olduğu tahmin edilen Keramat-ı Ahi Evran isimli mesnevisinde Ahi Evran'ın yaklaşık 93 yıl yaşadığı öne sürülmektedir. Ahî Evran, aynı zamanda kayınpederi de olan şeyhi Kirmanî ile birlikte Anadolu'ya gelmiş, sonrasında ise Kayseri'ye yerleşmiş ve burada bir debbağlık atölyesi kurmuştur. Şeyhi Kirmani ile birlikte Anadolu'nun köy, kasaba ve şehirlerini dolaşarak Ahîlik anlayışının yayılıp gelişmesine ve örgütlenmesine liderlik

etmiştir. Ahi Evran'ın eşi Evhad'ud-Din Kirmanî'nin kızı Fatma Bacı da Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde önemli rol oynayan bir diğer sivil teşkilat olan Bacıyan-ı Rum'u kurmuştur (Malkoç, 2016; 10).

Ahi Evran'ın Kayseri'de ikamet ettiği süre zarfında yalnızca Ahilere mahsus olarak büyük bir sanayi sitesi inşa ettiği bilgisi bulunmaktadır. Ahi Evran'ın kayınpederi olan Şeyh Evhadüddin Hamid el-Kirmani adına, Muhammed es-Sivasi tarafından alınan Menakıb-ı Şeyh Evhaddüddin Kirmani adlı eserde belirtildiğine göre Kayseri'de bir Dericiler Çarşısı (Muhalle– i Debba), bitişiğinde ise Külah Duzlar Çarşısı yer almaktadır. Aynı eserin farklı bir kısmında ise Kayseride Bakırcılar Çarşısı'ından bahsedilmektedir. Bu eserde Kayseri'deki Dokumacılar ve Örgücüler Çarşısından da bahsedilmekte ve Şeyh Evhaddüddin'in müritlerinin, Kayseri'den İstanbul'a ve muhtelif Rum beldelerine halı ve kilim ihracatı yaptıkları bilgisi bulunmaktadır. Dönemin tarih bilimcisi İbn Bibi de bahse konu yerde Debblar Çarşısı'ndan bahsetmektedir (Bayram, 2014; 214).

Dönemin Selçuklu sultanı I. Alaaddin Keykubat, Ahi Evran'ı çok sevmiş ve kendisini Konya'ya davet etmiştir. Konya'ya yerleştikten sonra burada da ahi teşkilatının organize edilmesiyle uğraştı. Alaattin Keykubad da bu teşkilatı devletin yapısı içerisine alarak bütün şehirlerde beledi ve güvenlik hizmetlerini bu teşkilatın uhdesine verdi (Bayram, 2014; 214). Siyasi nedenlerden dolayı Konya'dan sonra Denizli'ye yerleşen Ahi Evran I. Alaattin Keykubad iktidara gelince tekrar Konya'ya davet edildi. Alaattin Keykubad Ahi Evran'ı bu dönemde Hangah'ı Sultanı (Gullumhane)'sinin Hangah'ı Ziya'nın müderrisliğine tayin etti. Ahi Evran bu iki medresede saraya mensup çocukların eğitimini üstlendi. Bu dönemde ahiliğin felsefesini ve esaslarını açıkladığı Ahlak-ı Nasırı eserini kaleme aldı (Malkoç, 2016; 10).

Mevlevîlerin gerek Moğol yanlısı bir tavır içinde olmaları gerekse Ahîlerle olan çekişme ve mücadeleleri, Ahi Evran'ı bu baskı ikliminden kurtulabilmesi için Kırşehir'e yerleşmeye zorlamıştır. Ahi Evran, burada esnaf ve sanatkar kesimine ağırlık vererek, toplum üzerinde daha sonraları büyük bir etkinliğe sahip olacak teşkilatlanmasını gerçekleştirmiştir (Malkoç, 2016; 10).

Kendi mesleği olan debbağlık alanından başka 32 farklı esnaf ve sanatkarın da önderi olan Ahi Evran'ın Anadolu'da kurduğu Ahilik teşkilatının temel amacı ise ilim ve bilgiyi insanoğlunun ayaklarına sermek olmuştur. Türkler, Anadolu'ya yerleşirken o dönemki alimlerinin de desteği ile pozitif ilimlerin günlük yaşamda toplum tarafından

kullanılabilmesini ve insanların bundan fayda sağlamasını hedeflemişlerdir (Demir, 2000; 350). Ahi Evran döneminde çeşitli sanatları icra eden kişileri örgütleyerek bütün esnaf ve sanatkarları bu teşkilatın çatısı altında birleştirdi (Malkoç, 2016; 16).

Anadolu Selçuklu devleti boyunca esnaf ve sanatkarların hem kendi iç sorunlarını çözen hem de devletle ilişkilerini düzenleyen kurum durumundaki Ahilik teşkilatı, devletinin iyice zayıfladığı XIII. yüzyıl Anadolu'sunda yalnızca dini ve iktisadi değil siyasi açıdan da önemli faaliyetlerde de bulunmuştur. Ahi Evran'ın ve diğer birçok ahinin Kırşehir'de 1261 yılında Moğol yönetimince öldürülmesinden sonra devlet tarafından ahilerin mallarına, tekke ve zaviyelerine el konulmuş, katliamdan kaçabilen ahiler uç bölgelere yerleşmişlerdir. Yoğun olarak Kayı beyliğine yerleşen ahiler Osmanlı Devleti'nin kurulum ve gelişim sürecinde büyük rol oynamışlardır (Bayram, 2014; 214).

Anadolu Selçuklu devletinin yıkılmasına yol açan Moğol istilası ve bunun sonucunda Anadolu'da beylikler döneminin başlaması, Ankara'da merkezi idare konusunda bir boşluğun hasıl olmasına yol açmıştır. Tarihçilerin bu dönemde Ankara'da Ahilerin kurmuş olduğu yönetim biçiminin cumhuriyet mi yoksa şehir devleti mi olduğu konusunda görüş ayrılığına düşmüş olsalar da 1354 yılına kadar burayı ahilerin yönettiği ve koruduğu konusunda hemfikirlerdi. Beylikler arası iktidar mücadelelerinden yararlanarak, 1290-1354 yılları arasında Ankara'yı yöneten Ahiler Osmanlı Devleti güçlendikten sonra Ankara kentini Osmanlıya devretmişlerdir. Başta Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in kayınbabası Şeyh Edebali olmak üzere, birçok Ahi lideri Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda yer almıştır (Tokgöz,2014; 66). Osmanlı hükümdarları Orhan Gazi ve I. Murat ile kuruluş döneminin vezir ailesi olan Çandarlıların da birer Ahi olduğu bilinmektedir. I. Murad'ın, Ahilerin elinden şed kuşanıp bu teşkilatın içine girdiği ve Seydi Sultan'ın kızıyla evlendiği, Ahi Musa'ya kendi eliyle kuşak kuşattığı bilinmektedir. Ahilerin, Osmanlı'nın kuruluşunun ilk yıllarında siyasi alanda kayda değer etkileri olmuş, bu etkiler ilerleyen dönemlerde de sürmüştür. Örneğin, Osman Gazi'nin vefatı sonrasında tahta geçen Orhan Gazi, Alaaddin ile Ahi Hasan ve diğer Ahi ileri gelenleri bir araya gelmişlerdir. Orhan Gazi'nın vefatı sonrası I. Murad'ın tahta geçmesinde Ahilerin bu yöndeki kararı etkili olmuştur. Bu hususlar ışığında, özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Ahilik teşkilatının siyasi olarak oldukça etkin bir rol üstlendiği çok net bir şekilde görülmektedir (Malkoç, 2016; 9).

Ahilik teşkilatı, toplum yaşamında başta ticaret, ekonomik ve sanat alanlarında olmak üzere Selçuklu ve Osmanlı dönemleri de dahil olmak üzere yaklaşık 630 yıl etkisini

sürdürebilmiştir. XV. yüzyıl fetih sonrası lonca teşkilatı halini alsa da kültür kodları "gedik" (1727) sistemine kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nde aralarında fütüvvet ehli olmayan grupların girmesiyle, önceleri Ahi zaviyelerinde toplanan esnaflar, daha sonra lonca adını verdikleri yerlerde toplanmaya başlamışlardır (Küçükdağ, 2014; 216).

Ahilik Sisteminde, fetih sonrası lonca teşkilatının "meslek kuruluşu" olarak varlığına devam etmesi ve merkezi yönetimin denetimi altına girmesi ile değişim yavaş yavaş hissedilmeye başlanmıştır. Bu değişim süreci Lonca teşkilatı anlatılırken ayrıntılı olarak değinilecektir.

2.1.1.2. Ahilik Sisteminin Yapısı

Ahilik teşkilatı, Anadolu'nun Türkler tarafından yurt edinilmesinde oldukça büyük bir öneme sahip olup aynı zamanda sosyal, siyasi, ekonomik, askeri gibi birçok kültürel unsuru düzenleyen bir sistemdir. Tüm bu kültürel unsurların orta noktasına insanı oturtmuş, insanın dünya ve ahiret hayatında yaşamayı umut ettiği huzuru ve mutluluğu en temel yönleriyle şekillendirilmiştir. İnsanoğlu haricindeki hiçbir şey, "eşref-i mahlukat" olarak değerlendirilmemiş olup, Ahiliğin esasında da böyle bir insan anlayışı hakimdir. Ahilik kavramı, insanı bir bütün olarak ele almış ve onu hemen her yönde geliştirmeyi amaç edinmiştir. Ahilik teşkilatı, zengin ile fakiri, üretim yapan ile tüketiciyi, emeğini ortaya koyan ile sermaye sahibi olanı, en nihayetinde de vatandaş ile devlet arasında sağlam ve güvenilir ilişkilerin kurulmasına aracılık etmiştir. Ahilik teşkilatı, tüm bu eylemlerini ise güzel ahlak ve sosyal adalet sistemi üzerinde inşa etmiştir (Karagül, 2018; 265).

Bu bölümde Ahilik sisteminin analizi yapılırken Ahiliğin temel değerleri, örgüt yapısı, eğitim, yönetim, ödül, ceza sistemleri ve fütüvvet nameler Ahiliğin insan odaklı yaklaşımı göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

2.1.1.2.1. Ahiliğin Temel Değerleri

Ahi birliklerini kurup yaygınlaştıran Ahi Evran ile arkadaşları, Ahilik teşkilatının ortaya koyduğu ahlaki kurallarının temellerini "iyi olma" felsefesinden alan fütüvvet namelerine dayandırmıştır. Ahi Evran ve ahilerin ahlaki bir bakış açısında, fütüvvetteki mertlik, yiğitlik, cömertlik ve el açıklığı öğelerinin etkisi büyüktür. (Düşkün, 2012; 221). Ahiliğin fütüvvetçilikten en önemli farkı ise, "Marifeti olmayanın kerameti de olmaz" sözünden de anlaşılacağı üzere kişinin bir iş ve meslek sahibi olmasının zorunluluğuydu (Aybakır, 2012; 170).

Fütüvvet-namelerdeki Feta yahut Ahi tipi karakter bakımından tasavvuftaki kamil insanın özellikleriyle eş değer vasıflar taşıyan bir tiptir ve bu tip şu şekilde özetlenebilir:

"Ahiler de, tıpkı gaziler gibi gözlerini budaktan sakınmayan yiğit insanlardır. Ancak esas amaçları savaş değil barıştır. Emeğini ortaya koyan esnaf kesimini, iç ve dış düşmanlardan esirgerler. Selçuklu devleti yıkılıp da devlet otoritesi ortadan kaybolduktan sonra, esnaf sınıfına mensup olan genç bireyler kendi aralarında bir korunma örgütü kurmuşlardır. Bu bireylerin başlıca niteliklerinden biri de çalışan insanlar olmalarıdır. Bütün gün boyunca kendi işlerinde çalışırlar, ikindi vakti ise kazandıklarını şeyhlerine teslim ederler, beraber yer, içer, ibadet eder ve eğlenirler. Ahilerin iyi birer müslüman oldukları söylenmekle birlikte, veliler gibi dünya işlerinden uzak durup, kendilerini her yönüyle din ve ibadete veren dervişler gibi olduğunu söylemek yanlıştır. Ahiler, ibadet ettikleri gibi dünyanın nimetlerinden de yararlanırlar. Yaşam felsefeleri ve hayat tarzlarının temelinde çalışmak, dostluk kurmak ve yardımlaşmak vardır" (Kaplan, 1991; 132).

Ahilik ahitlerinin en başında "Eline, diline, beline sahip ol!" emri gelir. Bu düstura göre Arapça ilk harfleri - sırasıyla - "elif, dal, be" olan "(ا), (د), (ب)" yan yana konulduğunda ortaya edeb (ا د ب) kavramı çıkacaktır ki bu da insanlık mefhumuna ve teşkilat adabına en münasip haslettir. Ahiliğin aynı minvalde buyurduğu ikinci emir ise "Eşine, işine, aşına sahip ol emridir!" bu emir de daha çok "bacıyan"lar (ahilik teşkilatı içinde yer alan kadınlar) için geçerli olup "edep" kavramını vurgulamaktadır (Eren, 2012; 56).

Fütüvvet namelerin özünde belirlenen üçü açık üçü kapalı diye nitelenen altı iyi ahlak ve insanlık kuralı, diğer insanları düşünerek ölçülü ve dengeli davranmasını öngörmektedir.

Kapalı olan üç şey:

- Eline dikkat et; hırsızlık, barbarlık, kötülük yapmamak için
- Diline dikkat et; Yalan söylememek için, dedikodu, küfür ve hakaret yapmamak için
- Beline dikkat et; başkasının namusuna ve onuruna dokunmamak için

Açık olan üç şey:

- Eli açık olacak; düşkünlere yardım için
- Kapısı açık olacak; Konuk ve bir şeyler içmeye gelenler için
- Sofrası açık olacak; Yoksullara muhtaçlara yemek yedirmeleri için (Çağatay, 1974; 182).

Bu üç açık ahlaki kuraldan da anlaşılacağı üzere sosyal yardımlaşmaya önem veren ahilerin sosyal hayatı yönlendirme görevi de vardır.

Fetâlıktan şeyhliğe ve yamaklıktan ustalığa giden yolda insanı olgunlaştırmaya çalışan Ahilik Kurumunun uyduğu bazı ahlak kuralları şu şekilde sıralanabilir:

- Esnaflar iş ve özel hayatta kinden ve dedikodudan kaçınırlar
- Esnaflar sözlerini tutarlar
- Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar
- Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlar
- Esnaflar emri altındakileri korur
- Gözetirler Esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar
- Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurlar
- Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar
- Esnaflar hakkı söyler (Çalışkan ve İkiz, 1993; 21).

Fütüvvet-namelerde insan yaşantısının tümü 740 kaideye dayandırılmıştır. Bu kaidelerden ne kadarını hangi derecede olanlarının bilmesi gerektiği kaydedilen fütüvvet-namelerde enbiya, evliya ve padişahların 740 edebi bilmeleri gerekirdi (Çağatay, 1974; 182).

Burgaz Fütüvvet-namesi' ne göre Ahilik yoluna girenler için asgari 124 edep kuralı üzerinde durulur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sofra adabıyla ilgili 12 görgü kuralı.
- Su içmeyle ilgili 3 görgü kuralı
- Konuşmayla ilgili 4 görgü kuralı
- Giyinmeyle ilgili 5 görgü kuralı
- Evden dışarı çıkmayla 4 görgü kuralı
- Yolda yürümeyle ilgili 8 görgü kuralı
- Mahallede yürümekle ilgili 4 görgü kuralı
- Çarşıda yürümeyle ilgili 5 görgü kuralı
- Alışverişi ilgili 3 görgü kuralı
- Eve eşya getirmeyle ilgili 5 görme kuralı
- Eve girme ile ilgili 5 görgü kuralı
- Oturmayla ilgili 4 görgü kuralı
- Misafirlikle ilgili 3 görgü kuralı

- İnsan davet etmekle ilgili 3 görgü kuralı
- Ayakkabı çevirmekle ilgili 2 görgü kuralı
- Büyükleri ziyareti etmekle ilgili 5 görgü kuralı
- Hasta ziyaretiyle ilgili 5 görgü kuralı
- Ölü evine ziyaretle ilgili 6 görgü kuralı
- Mezarlık ziyaretiyle ilgili 4 görgü kuralı
- Eğlence yerlerine gitmekle ilgili 4 görgü kuralı
- Tuvalette oturmakla ilgili 12 görgü kuralı
- Hamamda yıkanmakla ilgili 3 görgü kuralı
- Bardağa su koymakla ilgili 2 görgü kuralı
- Yatmakla ilgili 4 görgü kuralı
- Uyumak ve kalkmakla ilgili 3 görgü kuralı
- Mescide girmekle ilgili 7 görgü kuralı (Ekinci, 2012; 37).

Ahiliği ahilikten çıkaracak Fütüvvet verilmeyenler;

- Allah'ın birliğine ve eşsizliğine inanmayan
- Münafık, iki yüzlüye
- Halkı yalana alıştıran, yalan söyleyen müneccimlere, gaipten haber verenlere
- Şarap içene, sarhoşa
- Zina yapan
- Dellak'a, yıkayıcılara,
- Halkın zararına çalışan tellalla,
- Sözünü yerine getirmeyene, vaadinde durmayana,
- Kestiği hayvanı inciten kasaplara,
- İnsanları gece gündüz rahatsız eden cerraha,
- Kötü töre koyana, kötü kanun yapana,
- Tuzak kurup, hile ile kuşları tutan ve yavrularını anasız, babasız bırakan avcılara,
- Herhangi bir ihtiyaç maddesini saklayıp kıtlık yaratan ve sonra pahalı satan muhtakire.

Birçok fütüvvet-namede; cimrilere, gurur ve kibir sahibi olanlara, kin tutup yalan söyleyenlere, başkasının ayıbını örtmeyip yüzüne vuranlara, sözünün eri olmayanlara, yüksek fiyatla mal satanlara, hırsızlara, merhametsizlere ve zalimlere, zina yapanlara, livata olanlara ve en nihayetinde hainlere, şed bağlanamayacağı ifade edilir (Ceylan, 2013; 22).

Ahlaki kaidelerini yerine getirmeyenin Ahi olmayacağı gibi Ahilik bir meslek örgütlenmesi olmasından dolayı, bir işi olmayan kişinin de Ahilik teşkilatına kabul edilmesi mümkün değildi. Ahilik sistemi, çalışmak ve üretmek temeli üzerinde kurulmuştur. Bir Ahinin iş yeri onun helal kazandığı, ürettiği, sanatını geliştirdiği, ahlakını ve dürüstlüğünü sergilediği hayatının bir parçasıdır. İş yeri Ahi için ahlak kurallarının işlediği en önemli yerdir (Tokgöz, 2014; 30).

Helal kazanmak ve bir sanat ehli olmak teşkilatın ana şartını oluştursa da bu kazancın ferdi menfaat için değil halka ve ihvana yardım için yapılması esastır. Ahinin birikmiş parasının on sekiz dirhemden fazla olmaması gerektiği şartı vardır. Fakat bu şart Ahilerin yalnızca on sekiz dirhem kazanacaklarına işaret etmez. Ahi, ne kadar kazanırsa ihvana olan yardımı da o derecede artacağı için daha çok çalışmaya gayret gösterecektir. Ahinin kazancı ortanın olmakla birlikte kendisine yalnızca on sekiz dirhem ayırabilir (Gölpınarlı, 2011; 75).

Sanatkârların iş ortamındaki çalışma düzenleri hakkında Ahi Evran, "birçok insanın birlikte çalışması sanatkârlar arasında rekabet ve mücadeleye sebebiyet verebilir. Çünkü her bir sanatkârın, yalnızca kendi ihtiyacına meyletmesi, çıkar çatışmasına yol açar. Karşılıklı hoşgörü ve bağışlama olmadığı zamanlarda, fertler arasındaki çatışmayı ortadan kaldıracak kanunların zaruriyeti ortaya çıkar. Düzenlenecek kanun şeriata uygun olmalı ki, bireyler ona riayet etsin ve kendi aralarındaki ihtilafın çözülmesine aracı olsun. İhtilafsız bir zemin ortaya çıkarıldığında ise herkesin beklentisi karşılanır. Çekişmeli durumların hasıl olmasında ise bireyler bu kanuna başvurarak ihtilaflı hususlar bertaraf edilebilir. Peygamberlerin şeriat koymaları işte bu sebeptendir" (Bayram, 2014; 213). Ahi Evran'ın bu açıklamalarından da anlaşılacağı üzere teşkilat içerisindeki herkesin uyması gereken kural ve kaideleri İslam'a ve Türk Geleneklerine uygun olarak düzenlemiştir. Ekonomik anlamda da evrensel kurallar koyan Ahi Evran aşırı fiyat dalgalanmalarına set çekmeye çalışır, hileli, bozuk, kalitesiz malların piyasaya sürülmemesini sağlardı. Ahi Evran'ın kurduğu organizasyonun sosyo-ekonomik sonuçlarının en önemlisi esnaf ve sanatkârlar arasında, dayanışmayı ve yardımlaşmayı sağlayacak sıkı bir bağ kurup güzel ahlak kurallarını toplum nezdinde yaymayı sağlamaktır (Düşkün, 2012; 221).

Dayanışmacı bir toplum yapısı, Ahilik anlayışının en temel unsurudur. Bu toplum anlayışında, toplumu oluşturan sosyal sınıfın menfaatlerinin birbirleriyle çatışmadığı inancı hakimdir. Yalnızca ayrı sosyal sınıflar arasında değil, aynı kesime dahil bireyler arasında dahi herhangi bir çatışmaya sebebiyet verecek tutum ve davranışlara izin verilmez. Ahilik anlayışında

bireyler; işçi-işveren, üretici-tüketici, kadın-erkek, genç-yaşlı şeklinde sınıflandırılarak birbirleriyle mücadele etmeye zorlanmaz. Tüm bu kuralların yegane amacı ise toplumda iç huzur ve barışın sağlanması içindir. Bu ortamın sağlanmasında esas olan uzlaşmadan çok diyalogdur (Ekinci, 2012; 29). "Kendi nefsi için istemediğini başkası için isteme" anlayışından hareket eden bir dünya görüşünün tezahürüdür. Çalışan insanın hakkını "alın teri kurumadan vermek" işin bu başka boyutudur (Ceylan, 2013; 16). Ahilik bir yandan her ahinin genel ve mesleki olarak sahip olması gereken ahlak kurallarını tembihlediği gibi diğer yandan da üretim koşullarını belirlemektedir. Hangi şehirde ne kadar mal ve hizmet üretileceğine dikkat edilmekte olup üretimin denetlenmesi, devletle iş birliği yapılarak sağlanmıştır. Örneğin İstanbul'da 150 fırıncının çalışmasına müsaade edilirken Beypazarı'nda ise yalnızca 10 fırıncının faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Ahiler, kaçak çalışan işçilere karşı da devlete başvurmuştur. Bir şehrin kendi içindeki mal ve hizmet kalitesinin de, doğrudan Ahilerin kontrolünde olduğunu söylemek gerekir (Orhaner; 2012; 12).

"Dünya için ahiret ve ahiret için dünyayı terk etmeme" anlayışına sahip olan ahilerin, bu anlayışı hayata geçirmede kendilerine has yöntemleri vardır. Nitekim ahilik "insan için ekonomi" anlayışını uygularken, günümüz iktisat teorilerinden ayrılmaktadır. Modern ekonomik sistemde insan, üretim araçlarından sadece biri konumuna düşürülmüştür. Kapitalizmin ortaya koyduğu "homo economicus" kavramının, esas dayanak noktası bireysel menfaatlerdir. Bu hususun somutlaştırılmış hali ise burjuvadır. Ahilik yapılanmasında ise, kapitalizmin idealize ettiği anlayışın tersi olarak toplum yararı, fertlerin kendi çıkarlarının üstündedir. Ancak bireysel girişimcilik ruhu her zaman ön planda tutulmuştur. Ahiler de bu sonucun en somut örnekleridir (Ceylan, 2013; 59).

Ahiliğin kurduğu ekonomiye göre ihtiyaca göre üretim fikri hakimdir ve israf yasaklanmıştır. İsrafın yasaklanması, ihtiyaçları kışkırtacak davranışlardan uzak durulması anlamına da gelmektedir. Bu prensiplere uygun olarak ahilik, üretimi ihtiyacın bir fonksiyonu olarak ele almaktadır. İhtiyaç kadar üretim fikri, gerekli hallerde üretimin sınırlandırılması sonucunu da doğurmaktadır (Ekinci, 2012; 32).

Üretilen her mal ve hizmetin bir değeri vardır. Ahilik anlayışında ise biçilen bu değer yalnızca mal ve hizmetlerin satış fiyatıyla ölçülmez. Gerek kıtlık gerekse üretim sürecinde malın satış fiyatı ile gerçek değeri arasındaki fark büyür. Kıtlıkta malın satış fiyatı gerçek değerinin çok üstüne çıkar ve tüketici mağdur olur. İhtiyaç fazlası üretimde ise malın satış fiyatı gerçek değerinin çok altına düşer ve üretici mağdur olur. Ahilik gerek üreticinin gerekse tüketicinin

mağdur olacağı bu gibi durumların yaşanmamasına izin vermez. Böylece emeğin gerçek değerini bulacağı ortam sağlanmış olur. Ahilik anlayışında kolay kazanılmış gelir, ahlaki açıdan hoş karşılanmaz. Kazancın zor ve güç olması, alın teri ve emek karşılığında elde edilmesi makbul karşılanır. Ahilik sistem, üretilen malın çokluğuna değil kalitesine önem verirdi. Bir ustanın ürettiği ürün, satın alan kişilerin yani tüketicilerin işlerine ne kadar çok yarıyorsa, o kadar değerliydi. Bu yaklaşım günümüzde "Müşteri Odaklılık" denmektedir. Ahilik sistemi müşteri odaklılığı belirtmek için, günümüzde de kullanılan "Müşteri Velinimetimizdir" deyimi ile açıklamıştır (Ekinci, 2012; 32).

Günümüzde rekabet araçlarının çoğu ahilikte yasaklanmıştır. Fiyat düşürerek veya daha kalitesiz malzeme kullanılarak rekabet yapılmaz. Helal yollarla elde edilen kazanç, Ahilikte en temel husustur. Ahinin dürüst bir şekilde hareket etmemesi ve hak ettiğinden fazla kazanması ahlak kurallarını ihlal etmektir. Ahiliğin ahlak anlayışında doğruluğun ekonomik bir değeri bulunmaktadır (Ekinci, 2012; 32).

On üçüncü asırda kaleme alındığı tahmin edilen bir fütüvvetnâme'de Ahilik prensipleri ve ilkeleri şu şekilde tespit edilmiştir: "Bir Ahinin sahip olacağı sermaye ancak on sekiz dirhem gümüşe eşit olmalıdır. Ahi kazancını mutlak suretle helâl yollardan elde etmelidir. Bütün Ahilerin bir sanatı olmalı ve yoksullara yardım etmekten geri durmamalıdır. Ahi her zaman cömert hareket etmelidir. Âlimleri sevmeli ve onlara saygı duymalıdır. Ahilerin iyi, düzgün ve temiz giyimli insanlarla hasbihal etmesi gereklidir. Ahiler fakirleri sevmelidir. Hak kaybına uğrayanların hakkını aramak ve teslim etmek Ahilik teşkilâtının öncelikli görevidir. Ortada bir hak kaybı mevzu bahisse bu hak ya alınır veya helâl edilir. Ahi alçak gönüllü bir fert olup, asla namazını kaçırmamalıdır. Nefsine hakim olup utanma duygusuna sahip olması beklenen Ahi, beylerin veya zenginlerin kapısına gitmekten imtina etmeli aksine sultanlar Ahinin kapısına gelmelidir (Gölpınarlı, 2011; 75).

Ahiliğin fütüvvet-namelerin belirtildiği ahlak ve görgü kuralları, tesis ettiği çalışma hayatı, yüzyıllardır toplumun mayasını oluşturup, sosyal barışın sağlanmasında bir yapıştırıcı görevini üstlenmiştir (Ceylan, 2013; 57).

2.1.1.2.2. Ahiliğin Örgüt Yapısı

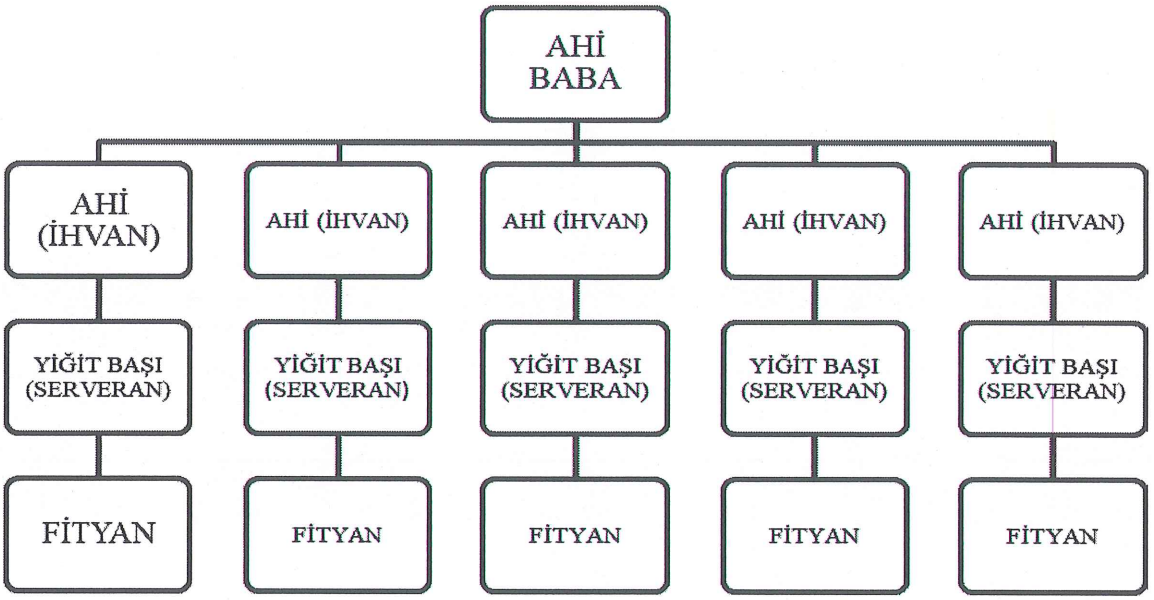
Ahilik teşkilatının en tepesinde Kırşehir'deki Ahi Evran tekkesinin şeyhi olan Ahi Şeyhi bulunur ve her bir şehirde ikamet eden Ahilerin piri olan Ahi Babalar, Ahi Şeyhine bağlıdır. Diğer yandan şehirlerde bulunan her bir zanaat sınıfının lideri ise Ahi olarak nitelendirilmekte

ve bunlar da Ahi Baba önderliğinde hareket etmektedirler. Server ya da Yiğit Başı olarak isimlendirilen bireyler ise Ahinin yardımcısı ve zanaatkârlar arasındaki istikrarı sağlamakla mükelleftir. Ahilik teşkilatında; 3 aşamalı ve 9 kademeli bir derecelendirme sistemi mevcuttur. İlk aşama olan Şeriat kapısında müride mesleki bilgiler, Kur'an bilgisi, okuma yazma, Türkçe ve matematik ile teşkilatın anayasası niteliğinde olan fütüvvetname bilgileri verilmektedir. İkinci aşama olan Tarikat kapısında müride, en üst düzey mesleki bilgi, tasavvuf bilgisi, müzik, Arapça, Farsça eğitimi yanında ayrıca askeri eğitim de verilmektedir. Şeyh mertebesine erişilen üçünü aşama ise Marifet kapısıdır. Bu kapıda müritten Allah'a inanması, benliğini yok edilmesi, büyüklere hizmet etmesi ve cehalet karşısında susması istenir (Ekinci, 1990; 24). Ahilik felsefesine göre ancak bütün bu aşamaların tamamlanması nihayetinde insanın hakikate erişmesi ve kemale ermesi mümkün olacaktır. Ahilik teşkilatı, fütüvvette olduğu gibi her bir kapı üç dereceyi kapsamakta olup toplamda dokuz aşamalı bir sisteme dayandırılmıştır. Bu dereceler sırasıyla şu şekildedir: Yiğitlik ve Yamaklık olan ilk iki aşama, daha ziyade Ahilik teşkilatına ön hazırlık şeklindedir. Ahilik teşkilatına kabul aşaması olan Çıraklık, üçüncü aşamayı temsil eder. Kalfa, Usta, Nakip, Halife, Şeyh ve Şeyh-ül Meşayıh aşamalarından oluşan diğer dereceler ise esas itibariyle mesleki yapılanmadaki idari kademeleri işaret etmektedir. Söz konusu aşamaların birinden bir diğerine geçiş zamanı fütüvvetnamelere göre yaklaşık üç yıla yakın bir zamanı kapsayan ortalama 1.000 güne denk gelmektedir. Bu sürenin, teşkilata dahil olmayı isteyen kişinin karakterine göre uzayıp kısalması mümkündür (Karagül, 2018; 268).

Teşkilat Azalarının dernekteki yerleri yukarıdan aşağı Ahi Baba- Ahiler- Yiğitbaşılar- Genç İşçiler (fityan) 'dir.

Tablo 2.

Ortaçağ Anadolu Türk Esnaf Loncalarının "Ahi" Teşkilatı

Kaynak: (Akdağ, 2017; 24).

Her zanaat erbabının meslek derneğinde sayılan loncaların yönetim biçimlerinde zanaatçiler arasından en dürüst, saygıdeğer olan ve en yaşlı üstat o derneğin reisi, "ahi" olarak seçilirdi. Zanaat erbapları üzerindeki nüfus ve etkisi açısından tıpkı bir tarikat şeyhinin niteliklerini barındıran esnaf reisi haricinde, dernek üyeleri arasındaki disiplini sağlayan ve kendilerini yek vücut tutmak için esnaf şeyhinin bir nevi subaşısı olarak, "fityan" a emir veren bir "yiğit başı" veya diğer bir ismiyle "server" adında ikinci bir reis bulunurdur. Her şehirdeki tüm zanaatkarların da benzer bir örgüt yapısına sahip olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Şehirlerde bulunan birçok ihvan (ahiler) ve "serveran" (yiğit başılar), emirleri altında örgütlenmiş işçi kitleleri (fityan) aracılığı ile gerek memleketin siyasi konularında gerekse hükümet yönetiminde söz sahibi oluyorlardır. Bir şehirde zanaat şube sayısı kadar "ahi" bulunmakta olup, ahiler arasından biri, diğer ahilerin lideri olarak kabul edilip "ahi baba" olarak adlandırılırdı. Şehrin iktisadi hayatında rolü en üstün olan zaanat derneğinin şeyhi diğer bütün ahilerden üstün olarak "Ahi Baba" olunmaktaydı (Akdağ, 2017; 23).

Toplumdaki Hristiyanlar içinde de elbette zanaatkarlar bulunmakla birlikte onlar da ilgili lonca içinde, ortaya konmuş tüm esnaflık kurallarına göre faaliyette bulunuyorlardı. Ancak, din ayrılığının vermiş olduğu engel nedeniyle müslüman esnafa ait olana "ahi tekkeleri"ne üye olmaları, ihvan ve fityan arasında yer almaları mümkün olmamaktaydı (Akdağ, 2017; 24).

2.1.1.2.3. Ahilikte Yönetim, Denetim, Ceza Sistemleri

Ahilik teşkilatının iki önemli yönetim organı vardı. Bunlardan biri beş kişiden oluşan "Yönetim Kurulu" iken diğeri Ahilik sisteminde en üst düzey yönetim organını oluşturan "Büyük Meclis" idi. Her yerleşim yerinde kurulmuş Ahilik teşkilatı Kırşehir Ahilik Teşkilatı'na bağlıydı (Tokgöz, 2014; 28).

Ahilik teşkilatının ana karar organı, yönetim kurulu ve esnaf şeyhidir. Esnaf şeyhinin başkanlık ettiği kurulun diğer 5 üyesi şöyledir:

Esnaf kethüdası, yönetim kurulunun birinci üyesi olup, daha çok esnafın genel eğitimi ile ilgilenirdi ve onsuz toplantı yapılmazdı (Ekinci, 2012; 75).

Yiğit Başı, yönetim kurulunun ikinci üyesidir. Ahilerin yetiştirilmesi, hammadde dağıtımının sağlanması, esnafa verilen disiplin cezalarının uygulanması, ustalık töreninin yapılması ve orta sandığının yönetilmesinde yardımcı olmak gibi görevleri vardı (Tokgöz, 2014; 28).

İşçi Başı, yönetim kurulunun üçüncü üyesidir. Üretilen malların kalite yönünden denetiminin yapılması, hatalı malların imha edilmesi, zarar gören tüketicinin zararının giderilmesi ve standartların korunması konularında görevlidir (Tokgöz, 2014; 29).

Hakem Heyeti (Ehl-i Hibre), yönetim kurulunun diğer iki üyesidir. Esnafların kendi aralarındaki anlaşmazlıkların, esnaflarla Ahilik teşkilatı yönetimi arasındaki ve yönetim kurulu üyeleri arasındaki anlaşmazlıkların arasında hakemlik yaparlardı (Ekinci, 2012; 75)

Büyük Meclis, Ahi teşkilatının en üst yönetim organıdır. Bir yerleşim yerindeki tüm meslek kollarının başkanlığını yapan esnaf şeyhlerinin toplanmalarınla oluşurdu. Meclis kendi içinden bir üyeyi başkanlığa seçerdi. Bu meclis başkanlarına "Ahi Baba Vekili" denirdi. Ahilik teşkilatını ilgilendiren tüm konuların denetim ve son karar organıydı. Ayrıca Ahilik teşkilatı ile devlet yönetimi arasındaki ilişkileri de düzenlerdi. Devlet yönetiminin kararlarına karşı esnaf çıkarını savunmakta, Büyük Meclis adına Ahi Baba Vekil'inin göreviydi. Tüm yerleşim yerlerindeki Büyük Meclisler Kırşehir Ahi Baba vekilliğine bağlıydı. Böylece ülkedeki tüm Ahi teşkilatlarında birlikler oluşturuluyordu (Tokgöz, 2014; 29).

Ahilik sisteminde denetim, üyelerin Ahilik değerlerinden sapmalarının önlenmesi, üretimin kalite ve stardandın korunması, üyeler arasında adaletsizliğin ve haksızlığın yaşanmaması için yapılırdı. Ahilik Teşkilatı denetimleri suçun oluşmadan önlenmesi amacını güderdi. Bu

yüzden esnaf suçun derecesine göre ya suçu işleyen esnafa ders verecek şekilde bir yol izlenir ya da çevresine ibret olması için ceza verilirdi (Tokgöz, 2014; 58).

Cezalar, sosyal olarak dışlanma, zorunlu ikramda bulundurma, geçici olarak dükkân kapattırma, hammaddeden yoksun bırakma ve nihayetinde yolsuz ilan etmeye kadar giderdi. Ahilik değerlerine uymayan, ahlaki ve ekonomik anlamda ağır suç işleyen esnaf, yargılanıp suçu kesinleşince yiğitbaşı tarafından "yolsuz" ilan edilir. Bir esnaf için yolsuz ilan edilmek, Ahilik sisteminde oldukça ağır bir cezaydı. Ahilik teşkilatından dışlanan esnafın "pabucu dama atılmış" olurdu. Bu değim Ahi Babanın denetimi sırasında meslekten atmak istediği esnafın halka duyurulması için, sağ ayakkabısının dama atılmasından kaynaklanmıştır. Günümüzde de bu değim kullanılmaktadır (Tokgöz, 2014; 58).

Ahilik sisteminde, üretimin her aşaması kalite yönünde de denetlenir ve kalitesiz mal üretimini engellemek için, fazladan üretime sınır getirilmiştir. Kalitesiz üretim yapan ustaya meslekten çıkarmaya varan cezalar verilirdi (Tokgöz, 2014; 52).

Ahilik teşkilatında denetimin etkili yapıla bilmesi için, şikâyet yolları açık tutulmuştur. Yani haksızlığa uğrayan bir esnaf diğer ahi esnafı Ahi Birliğine şikâyet edebildiği gibi, bir tüketicide, uğradığı bir zarardan ötürü şikâyette buluna bilirdi Söz konusu olan müşterinin zararı mutlaka giderilirdi. Bu durum alışverişte güvenli bir ortamın oluşturulmasını ve tüketicini korunmasını sağlıyordu (Tokgöz, 2014; 58).

2.1.1.2.4. Ahilikte Eğitim Sistemi

Ahiliğin temel eğitim anlayışında bireyleri, koyulan kurallara uymaya zorlamak yerine, nefsin terbiye edilmesiyle onların kendi kendilerine doğru ve dürüst tutum ve davranışlara yönlendirme çabası vardır. Bu duruma istinaden ahiler, yalnızca kural koymakla kalmamış eğitime de büyük önem vermişlerdir. (Ekinci, 2012; 114). Ahilikte verilen eğitimler, büyük ölçüde hayatın rutin akşında uygulanabilecek nitelikte olup İslam dininin temel felsefesine ve Türk geleneklerine dayandırılmıştır. Ahilikte verilen temel ve mesleki eğitim bir bütün olarak uygulanmıştır. Bir diğer ifadeyle bir terbiye ocağı olan zaviyelerde temel eğitim verilirken, bireyin iş yaşamında da mesleki eğitimi devam ettirilmektedir. Ahiler, en gencinden en yaşlısına kadar her bir insanın eğitim alması gerektiği anlayışında hareket etmiş, eğitim sürecinin beşikten mezara kadar devam eden bir süreç olarak kabul etmişlerdir (Temel, 2007; 47).

2.1.1.2.5. Fütüvvetnameler

Anadolu Ahiliği, Türk Kültür ve zevkinin eseri olan Türklere has bir kuruluştur. Bununla beraber Anadolu Ahiliğinin, İslam Dünyasındaki "fütüvvet" hareketinden beslenip geliştiği, Abbasi Halifesi en-Nasır İl-Dinillah'ın önderliğinde kurulan Fütüvvet Teşkilatına bağlı olduğu da bir gerçektir. Ahi tüzük ve yönetmeliklerine "fütüvvet-name" denilmesi ve bu fütüvvet-namelerin Anadolu Ahiliğinden önce yazılan özelliklede 34. Abbasi Halifesi en-Nasır İl-Dinillah'ın (1180 – 1225) Şeyh Şihabü'd Ebu Hafs' Ömer es-Sühreverdi'ye düzenlettirdiği Fütüvvet-nameden kaynaklanmaktadır (Bayram, 1991; 11).

Ahiliğin esasların yer aldığı fütüvvet namelere teşkilata girmek isteyen herkesin uyması zorunluydu. Bu kurallara göre Ahilik teşkilatına bağlı olan üyelerde aranan vasıflar, doğruluk, vefa, güven, cömertlik, alçak gönüllük, ihvana biat, affedici olma ve tövbe olarak sıralanabilir. Alkol kullanma, zina yapma, yalan söyleme, gıybet etme ve hileye başvurma gibi davranışların her biri, meslekten ihraç edilmek için yeterli sebeplerdendi. Ahiler tarafından kaleme alınan "ahi fütüvvet-nameleri" ve "ahi şecerenameleri"nde sanat ve ticaret kolu için kutlu kişilerden bir pir belirlenmiştir. Sanatın toplum için lüzumuna şiddetle inanan Ahi Evran Hacı Nasurriddin her sanat ve meslek kolunda peygamberler ve kutlu kişiler bulunduğunu vurgulayarak sanat ve mesleklerin kutsallığını sanat ve meslek erbabına telkine alışmıştır (Bayram, 2014; 212).

18. yüzyılda Anadolu coğrafyasında Ahilik teşkilatının gelişmesiyle beraber Türkçe olarak yazılan Ahi fütüvvet-nameleri de ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.

Türkçe Fütüvvet nameler

Yazar	Eser	Açıklama
Burgazi	Burgazi Fütüvvet-namesi	Eser; Çobanoğlu Fütüvvet-namesi olarak da bilinir. Bilinen en eski Türkçe Fütüvvet-namedir. Mensur olarak kaleme alınmıştır.
Nasırî	Nasırî Fütüvvetnâmesi	-
Radavi	Fütüvvet-name'i Kebir	-
Seyyid Hüseyin	Fütüvvet-name	-
Hace-i Cin Ali	Fütüvvet-name	-
Derviş Mim Ahmed	Fütüvvet-name	-
Yasin-i Rufa'i	Fütüvvet-name	-
Şeyh Abdulkadir	Fütüvvet-name	-
Şeyh Musa	Fütüvvet-name	-
Şeyh Ahmed	Fütüvvet-name	-
Gülşehri	Mantıku't Tayr	Eserin bir bölümünde Fütüvvet hakkında bilgi verilmektedir.
Şeyh Eşref Bin Ahmed	Fütüvvet-name	Manzum bir eserdir.
Esrar Dede	Fütüvvet-name-i Esrar	Mesnevi tarzında bir eserdir.
Müellifi Belli Değil	Fütüvvet-name	Manzum bir eserdir.

Kaynak: (Eren, 2012; 55).

Ahiliğin temel değerleri bölümünde fütüvvet-namelerdeki bazı ortak kurallar sıralanmıştır. Bahsedilen bu kurallar fütüvvet-namelerde geçen tüm kuralları yansıtmamakla birlikte bu çalışmada yardımcı olacak çerçeveyi sunmaktadır. Sayılan kuralların tespitinde Burgazi Fütüvvet-namesi, Şeyh Eşref Bin Ahmed fütüvvet-namesi ve Esrar Dede Fütüvvet-namesinden yararlanılıştır.

2.1.2. Lonca Sisteminin Analizi

İtalyanca loggia kelimesinden türeyen lonca terimi, Osmanlıda "oda" anlamına gelmektedir. İlk olarak, hammaddelerin ihtiyaç sahiplerine verildiği yer anlamında kullanılan lonca kavramı, zamanla esnaf birliklerinin üyelerinin toplantı yaptığı yerler için daha sonrada bu birliklerin kendisi için kullanılmaya başlanmıştır (Korkmaz, 2005; 15). Ahilik Teşkilatının devamı niteliğinde olan loncaların ahilikten farkı din eksenli olmayışıdır. Fetihten sonra (XV. yüzyıl) dağılan Bizans'taki esnaf loncaları ve

Türklerin Anadolu'dan getirmiş oldukları Ahilik teşkilatı dönemin şartlarına göre yeniden şekillenmişti. Yeni Osmanlı loncaları Türk geleneklerini bozmadan ve Bizans'tan kalan esnaf loncalarını kapsayacak şekilde örgütlenmiştir.

Bu bölüm çerçevesinde loncaların tarihsel süreci ve loncaların sistem yapısı incelenecektir.

2.1.2.1. Lonca Sisteminin Doğuşu ve Gelişimi

Ortaçağın ilk yıllarında, Avrupa'da hakim üretim tarzı, kırsal çevre ile tarımın ekonomide ağır basması sebebiyle ev işi ve esir sanatkar tipi özellikteydi. Bu sebeple esnaf ve sanatkar ortaçağ başlangıcında sosyal bir varlık olarak toplum içinde görülmemektedir. Ancak 10. ve 11. yüzyıllarda şehirleşmeye paralel olarak küçük sanat ve sanayi faaliyetlerinin gelişmeye başladığı ve feodal prenslerin emri altında çalışan işçilerin şehirlere göç ederek serbest çalışma imkanı bulmaları sanatkar ve sanayici meslek zümresinin oluşumu ile sonuçlanmıştır. Avrupa'da ilk sanat ve sanayi kuruluşları aynı zamanda dini amaçları olan kilisenin desteği ile gelişen teşkilatlardır. Teşkilatlanmanın ilk aşamalarında dini nitelikli faaliyetlerin yanında mesleki, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili kurallar ve denetim faaliyetleri bulunmaktaydı. Bu ilk kuruluşlar 12. ve 13. yüzyıllara kadar bütün şehirlerde gelişmiştir. Esnaf ve sanatkar loncaları ortaçağ Avrupa'sının ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan en etkin teşkilatları oluşturmuştur (Uysal, 2016; 52).

Ortaçağ Avrupa Loncaları, ortak amaçları olan insanlar tarafından kurulmuştur ve esas olarak iki önemli işlevi vardı ve bunlara uygun olarak hizmet verirlerdir. Bu fonksiyonlardan ilki Loncaların, yeni üyelerin eğitimi ile Modern anlamda beşeri sermayenin korunmasıydı. İkincisi ise, asgari kalite standartlarını korunması ve onaylanmasıydı (Ülgen, 2013 475).

Diğer Avrupa şehirlerinde olduğu gibi Konstantinopolis (İstanbul) 'deki iktisadi faaliyetler loncalar aracılığı ile düzenlenmektedir. Ancak Avrupa'daki loncalardan farlı olarak Bizans İmparatorluğu'ndaki loncalar sıkı devlet kontrolündeydi. Devlet satışa çıkarılacak malların miktarını, alış ve satış fiyatlarını, böylece her bir ticaret grubunun elde edebileceği kar haddini belirliyorlar, başkente eyalet ve yabancı ülkelerden yapılacak ithalatı teşvik ediyor, şehirden dış ülkelere yapılacak mümkün olduğunca sınırlıyordu. Ürün kalitesi denetlenmesi, alıcı satıcı, işçi işveren anlaşmazlıklarının çözümü de devletin atadığı vali (eparkhoh) tarafından sağlanmaktaydı ve bu noktada ileride bahsedileceği üzere Osmanlı Loncalarıyla örtüşmektedir. Bizans loncaları, Batı Avrupa'daki loncalar gibi üyelerinin karşılıklı çıkarlarını ve üretimlerini korumaktan üzerine kurulu bir yapı olmaktan çok devlet ve tüketici halk

yararına iktisadi hayatın kontrol altında tutulmasına yarıyordu. (Baskıcı, 1994; 172). Bizans loncalarının Orta çağ Avrupa loncalarından bir diğer farkı ise çıraklık eğitimidir. Bizans loncalarında zorunlu çıraklık eğitimi söz konusu değilken Orta Çağ Avrupa loncalarında çıraklık çeşitli kurallar ve düzenlemelere bağlanarak kurumsal bir nitelik kazandırılmıştı.

İstanbul'un fethinden sonra dağılan Bizans loncaları yerine Türk usulü müslüman esnaf lonca sistemleri kurulmuştur. Fatih tarafından kurulan bu loncalar, kendi hükümet sisteminin de tamamlayıcı öğelerinden biri olmuştur. Fatih, kendi lonca sistemlerini İstanbul'a götürürken, geleneksel Bizans loncalarını da tamamen ortadan kaldırmamıştır. (Bayram, 2012; 97). Fetih ile birlikte Osmanlı sınırlarının genişlemesi ve bu sınırlar içerisinde daha fazla gayrimüslim halkın yaşaması Ahiliğin zamanın şartlarına göre değişmesine ve lonca sistemine geçilmesine neden olmuştur. Loncalar gayrimüslim tabanın loncaya üye olmasının dışında ahilik teşkilatının devamı niteliğindedir. Kapitalizm öncesi, Avrupa'daki loncalar ile Osmanlı loncaları arasında bir takım benzer yanlar olduğu söylense de temelde farklılıkların olduğu bir gerçektir. Avrupa loncaları denetim ve serbestlik bakımından Bizans loncalarından nasıl ayrılıyorsa Osmanlı loncalarıyla benzer bakımdan ayrıldığı söylenebilir. Nitekim Osmanlı loncalarındaki merkezi yönetimin ağırlığının hissedilmeye başlanması ve bireysel çıkarlardan ziyade devletin çıkarları ön planda tutulması Avrupa loncalarından ayrılan bir noktadır.

Esnaf loncaları ile Ahilik arasında başlarda gayrimüslim halkın dahil olmasının dışında bir fark gözükmese de zamanla kapitülasyonların etkisi, Avrupa'yla ticaretin artması, gedik sisteminin gelmesi 17. ve 18. yüzyıllarda Ahiliğin lonca içerisinde etkisinin kaybolmasına ve meslek kuruluşu konumuna geçmesine neden olmuştur. (Akbaş ve diğerleri, 2018; 192).

16. yüzyılın sonlarında, Batıya ait endüstri mallarının Anadolu piyasalarında hakimiyet sürmeye başlaması sonucu Türk esnafı hem hammadde temini hususunda sıkıntılarla karşılaşmış hem de ürettiği ürünlere alıcı bulamamaya başlamıştı. Osmanlı ekonomisinin zayıflaması sonucu yeniçeri ve sipahi askeri bireylere de esnaflık yapma hakkı verilmiştir. Bütün bu nedenler ahilik teşkilatının işlevlerini kaybederek zayıflayarak çözülmelerine neden olmuştur. Esnaf birliklerine gedik usulünün girmesiyle, üretimle emeğin, ustayla işyeri sahiplerinin birbirinden ayrılmasına ve gedik sahiplerinin giderek patronlaşmasına neden olması söz konusu örgüt içerisinde çıkar grupları haline gelmelerine ve bir iç çatışma oluşmasına neden olmuştur. Bu da birlik beraberlik temeli ile oluşturulan esnaf kültürünün çatışmacı bir temele dönüşmesine neden olmuştur. Esnaf lonca teşkilatının çözülmesinde yeniçeri ve sipahi zümrelerine esnaflık hakkı tanınmış olması da önemli rol oynamıştır. Sanat

hayatına sermayeci sınıflar gibi gerek köylü gerekse "ulufe ashabı" arasından katılanlar esnaflık hayatına organik bir şekilde girememişlerdir. Bunlar esnaflığı olumsuz ve Evliya Çelebi'nin *"müşterileri füruh edeceği zaman alim Allah deyü ikna ederler. Her pabucu beş akça kâr ile satmaya razı değil bir alay bıyığı tıraş, gözleri sürmeli bilinsaf kavimdir...Açmaz ol besmelesiz dükkanı Aldatır bulsa veli şeytanı!..beyti güya bunların hakkında söylenmiş, akçe hibasında müşteriye kan ağlatır şeytan gibi çarpar!"* sözleriyle aktardığı ahlaki çözülüş içine girmiştir. Neticede esnafların ahlaki ve iktisadi zihniyeti bu gelişmelerden olumsuz etkilenmiş ve sistemi ayakta tutan sütunlar çökmüştür (Ceylan, 2013; 73).

Tanzimat döneminden sonra gerek loncaların gerek gedik ve iltizam yöntemlerinin mevcut dönemdeki şart ve ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi için birtakım çalışmalara başvurulmuştur. 1860'da gedik usulü yeniden düzenlendi. 1879' da esnafı yeniden teşkilatlandırmak için İstanbul Ticaret odası açıldı ve 1913 yılına gelindiğinde gedik ve lonca usulü tamamen kaldırıldı (Ceylan, 2013; 74).

2.1.2.2. Lonca Sisteminin Yapısı

Localar zanaatkârların mesleki, idari ve iktisadi bütün meseleleriyle ilgilenen, ayrıca meslekiteknik öğretimi de tertipleyen bir kuruluştur. Osmanlılarda her esnafın loncaya kayıtlı olması bir zorunlu olup ayrıca ilgili esnaf loncasının koruması ve gözetimi altında bulunurdu. Gedik, dükkân açma hakkı için tabir edilen bir kavramdı. Bir birey çıraklıktan ve kalfalıktan yetişip de uygun pozisyon dahilinde bir ustalık makamına terfi etmedikçe, diğer bir ifade ile gedik sahibi olmadıkça, kendisine ait dükkân açıp sanat ve ticaret ile uğraşamazdı. Bunun yanında sadece, ellerinde imtiyaz fermanları olan kişiler, sanat ve ticareti faaliyetlerde bulunabilirdi. Loncaların, üye sayılarını ve üretilen malların miktar ve kalitesini belirlemek, esnaflar arasındaki oluşabilecek haksız rekabeti bertaraf etmek, esnaf ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemek, üyelerine kredi tahsis etmek gibi birçok görevi bulunmaktadır (Kılınç, 2012; 71).

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde loncaların Ahilikten çokta farklı bir kuruluş olmadıklarını ama ahilik kadarda geniş bir kesimi kapsayacak nitelikte olmadığı söylenebilir. Bu bölümde loncaların sistem yapısı ve loncaların temel değerlerinin ahilikten farkları incelenecek olup zaman içerisinde dönemin şartlarına uyum için değişiklik gösteren Ahilik teşkilatının çözülme noktaları tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.1.2.2.1. Loncaların Temel Değerleri ve Ahilikten Farkları

Ahiliğin ekonomik ve mesleki yönünü devam ettiren loncalar Ahi birliklerinin birçok kültürel özelliğini devam ettirmişlerdir. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar, Ahi birlikleri içerisinde bazı esnaf birliklerinin yöneticileri olarak yer alan "ahi baba" ve "şeyh" gibi makamlar varlıklarını sürdürebilmiştir. Bu yöneticilerin üstlenmiş oldukları görev ve yetkiler, önceki dönemlerde olduğu gibi birlikler üstü bir güç taşımamakta, yalnızca bağlı oldukları esnaf birliği ile sınırlı tutulmaktaydı. Esnaf loncaları ahilikten farklı olarak en üst düzeyde kadının denetimine tabiydi. Üretilen ürünlerin tamamı hakkında kadıya bilgi verilirdi. Üreticiler tarafından üretilen ürünlerin tüketiciye dolaysız bir şekilde ulaşması ve oluşan fiyatların uygun düzeylerde belirlenmesi en önemli amaçlar arasındaydı. Lonca teşkilatı aşırı üretim ve işsizliğin önlenmeye çalışıldığı, fiyat istikrarı ile kalitenin ve standardizasyonun korunduğu, haksız rekabetin engellendiği anlayış çerçevesinde örgütlenmiştir (Korkmaz, 2005; 39). Loncalarda esnaflar arası yardımlaşma yüksekti ve üyelerinin çıkarları her zaman diğer lonca üyelerinin ve tüketicilerinin çıkarlarından önce gelmiştir.

Lonca teşkilatı için literatür taraması yapıldığında Ahilikten farklı olarak lonca değerlerinin esnaflarla sınırlı olduğu görülmektedir. Loncalardaki esnaf kuralları iktisadi kurallar ve esnafları ilgili ahlak kuralları içerirken Ahilik değerleri toplumun genelini kapsayabilecek şekilde düzenlendiği sonucuna varılmaktadır.

Ahilikle lonca arasında iktisadi yönetim açısından benzerlikler mevcutken temelde birkaç noktada ayrılmaktadır. Bu farklılıklar çalışmanın dönüşüm boyutu anlayabilmek için önemlidir. Ahilik ve lonca teşkilatı arasındaki farklar antropolojik ve sosyolojik kültür oluşumunda incelendiği gibi ortaya konulursa durum şu şekilde özetlene bilir: "Ahilik teşkilatı bireylerin içsel motivasyonu ile kurulmuş ve toplumun her kesimini maddi ve manevi yönden etkilemiş bir kültür oluşturmuştur. Bireysel çabayla oluşan bu kültür toplumun içine doğduğu, toplumdaki bireylerin içsel olarak uymaları gerektirdiği bir hal almıştır. Öyle ki toplumdaki bireyleri ahlaki olarak yönlendirmesi ve yönetmesi devlet otoritesinin de bu kültürel oluşuma destek vermesine, bu kültürden etkilenmesine sebep olmuştur. Devletin birçok farklı kültürü içinde barındırmaya başlaması ile Ahiliğin Türk ve İslam geleneğinden gelen yapısının yeterli gelmemesine sebep olmuştur. Devlet otoritesinin devreye girmesine neden olan bu durum Ahilik kültürünü dışsal motivasyonla çalışan, üst yönetimden tabana yayılan bir duruma dönüştürmüştür."

O halde lonca ve ahilik arasındaki farklar şu şekilde sıralanabilir;

- Ahi birlikleri, loncalar gibi siyasal otorite tarafından sıkı şekilde denetlenmemiştir.
- Loncaların uyguladıkları kararları nihai olarak siyasal otorite belirlerken, ahi birliklerinde uygulanan kurallar yaygın ideolojik değerlerin kurallaşması sonucu ortaya çıkmıştır.
- Loncalar üretim faaliyetlerini gerçekleştirenler dışındakilere kapalı bir grup iken, ahiler kendilerine yakın buldukları gruplarla ilişkili olmuşlardır (Korkmaz, 2005; 22).

2.1.2.2.2. Loncaların Örgüt Yapısı

Lonca teşkilatında her esnaf grubu faaliyetlerini gerçekleştirdikleri yere yakın bir handa örgütlenmektedir. Her loncanın kendine has bir bayrağı ve sancağı bulunmaktaydı. Birlikten birliğe değişiklik gösterse de lonca teşkilatının idari mekanizması kethüdalar, lonca ustaları, yiğit başı, işçi başı, ihtiyar ustalardan oluşmaktadır.

Kethüda, Ahilik geleneğinden gelen kethüdalar Ahilik Teşkilatlarında esnaflar arasındaki anlaşmazlıkları giderme görevi üstlenirken lonca kethüdalarının görevi daha ağırdır. Lonca kethüdaları hem esnaf topluluğunun başı hem de devletin temsilcisi durumundadır. Bu nedenle lonca kethüdaları güvenilir, becerikli, işini bilen, adil kişiler arasından esnaf tarafından seçilmektedir. Esnaf grubunun onaylamayacağı herhangi birinin kethüda seçilmesi mümkün değildir (Akbaş ve diğerleri, 2018; 178). Kethüdayı seçmek, haklı nedene dayanarak kethüdayı değiştirmek kadının onayı ile esnaf grubunun inisiyatifindeydi. Kadının, Kethüdaya onay vermesi ve esnaf grubuna berat verilmesiyle seçim işlemi resmiyet kazanmış olurdu. 17. yy itibari ile oluşan ekonomik krizlerin neticesinde kethüdalar devlet görevlilerinden de oluşmaya başlandığı görülmektedir (Korkmaz, 2005; 30).

Lonca Ustası, loncayı temsil eden aynı zamanda loncanın başkanı olan kişilerdir. Lonca ustaları esnaf tarafından sayılan ve sevilen kişiler arasından seçilmektedir (Akbaş ve diğerleri, 2018; 178).

Yiğitbaşı; lonca hiyerarşisinde kethüdanın ardından gelen yiğitbaşı, kethüda ile esnaf arasında aracı konumdadır. Yiğitbaşı, esnaf üyeleri arasından seçilmiş, kethüdanın yardımcısıdır. Kethüda zaman zaman devlet tarafından vazifelendirilmiş olsa da yiğitbaşı her zaman esnafın kendi aralarında seçtiği bir kimsedir (Koyuncu, 2008; 112).

İşçibaşı, yiğitbaşının yardımcılığını yapmaktadır. İşçibaşı bunun dışında esnafların ürettiği ve sattığı malların kalitesini kontrol edip standartlara uymayan malların üretilmesini ve satılmasını yasaklayan yani daha çok teknik konularla ilgilenen kişidir (Akbaş ve diğerleri, 2018; 178).

İhtiyar Ustalar, idare heyetinin de içinde yer alan ihtiyar ustalar tecrübe sahibi kişilerdir. İhtiyar ustalar, yiğitbaşı ve işçi başı ile birlikte ürünlerin kalitesinin yüksek tutulmasını ve çırak, kalfa ve usta yetiştirilmesini sağlarlar. Ayrıca zor durumda olan esnafa yardım eden idare heyetinde yer almaktadırlar (Akbaş ve diğerleri, 2018; 178).

Ahi birliğindeki hiyerarşik düzen, yalnızca lonca idari yapılanmasında değil, çalışma alanlarında da kendini göstermiştir. Her bir esnaf loncası, hiyerarşik düzen içinde sırasıyla usta, kalfa ve çıraklardan oluşmaktadır (Koyuncu, 2008; 74).

Ustalar, üç sene kalfalık görevini yerine getiren ve bu süre zarfında çırak yetiştirme konusunda başarılı, diğer kalfalarla iyi geçinebilen, herhangi bir şikâyet almayarak görevini en iyi şekilde yerine getiren, müşterilerine saygılı ve sanatına bağlı kalfalar ustalığa geçiş yapabilmektedir. Ayrıca, ustalığa geçecek bir kalfanın dükkânı idare edebilme yeteneğinin ve dükkân açmak için bir sermaye birikiminin olması gerekmektedir (Akbaş ve diğerleri, 2018; 178).

Kalfalar, Arapça "khalifa" sözcüğünden türetilen kalfa, çıraklıktan sonra gençlerin kazandığı rütbedir. Kalfalığa yükselen kişiler ustalarının dükkânda olmadığı zamanlarda ustalarının sahip olduğu yetkilere sahiptirler.

Ustalar, farklı mesleklerde çeşitli uygulama ve şartlar olsa da genellikle kalfa olarak en az üç yıl çalışmak, gerek ustasına gerekse müşterilerine karşı iyi tutum ve davranışlar içinde bulunan bireylerin alacakları unvandır. Ayrıca, ustalığa geçecek bir kalfanın dükkânı idare edebilme yeteneğinin ve dükkân açmak için bir sermaye birikiminin olması gerekmektedir (Koyuncu, 2008;77).

2.1.2.2.3. Yönetim, Denetim ve Ceza Sistemleri

Loncalarda her esnaf grubunun kendi arasında oluşan ve "altılılar" denilen altı kişilik ustalardan müteşekkil bir yönetim kurulu vardı. Altılılar olarak adlandırılan grup, yaşça en büyük dürüst, deneyim sahibi, akıllı, zengin ve nüfuzlu lonca üyeleri içinden, lonca bünyesindeki tüm ustaların oyuyla seçilirdi. Söz konusu loncaya dair tüm genel işler, "altılılar" grubunun sorumluluğu altındaydı. Ayrıca mevcut hükümetin temsilcilerinden Kadı veya Kadı'nın ilgili işlerinden sorumlu memuru muhtesibe karşı da görev ve yükümlülükleri bulunan "altılılar" grubu, bağlı olduğu loncanın tüm ihtiyaçlarını karşılamak adına birtakım girişimlerde ve gerektiğinde de hükümete talepte bulunmakla yetkiliydi. Altılılar grubu, lonca üyelerinin tüm disiplin işlerinden ve kalite kontrolünden hem loncaya hem de hükümete karşı

sorumluydu. Mesleki veya ahlaki bir suç işleyen lonca üyesi, "altılılar" grubunca değerlendirmesi yapılıp cezaya verilmesi kararlaştırılırdı (Tüzün, 2018; 232).

Osmanlı'da esnaf kesiminin iç işlerini yöneten ve ihtiyaçlarını karşılayan, bunun yanı sıra devlet ile esnaf grupları arasındaki ilişkileri idare eden yöneticileri bulunmaktaydı. Esnaf gruplarının kendi iç düzenleriyle ilgili olarak iletişime geçtiği ve ilişkisini sürdürdüğü başlıca iki müessese, kadılık ve muhtesiplik idi (Çağman, 2011; 21).

Kadı: Bulundukları yerin kazaî ve beledî başkanı durumunda olan kadı, lonca teşkilâtının da başı durumundaydı. Hem merkezi devletin koyduğu örfi kanunları hem de Şeriatı bilen ve yorumlayan kişiler olarak bölgelerindeki yargı işlerini de yönetiyorlardı (Tüzün, 2018; 234). Kadılar bölgelerindeki esnaf birliklerinin yönetiminde de en üst yetkiye sahip olan kişilerdir. Birlik üyelerinin seçtiği yöneticileri atamak, bir kişiyi görevden almak, esnafı denetlemek ve başvurulduğu durumlarda ekonomik işlemlere yardımcı olmak başlıca görevleriydi (Korkmaz, 2005; 32).

Muhtesip: Yüksek makamdaki bir memur olan ve kadıya bağlı olmakla birlikte ağırlıkla zabıta işlerini yöneten kişilerdir. Çarşı-pazar işlerinde üretilen ve satılan malların standartlara uygunluğunu denetler fiyatları kontrol ederdi. Yine muhtesipler çarşı-pazar hayatının düzenini sağlamak, zorunlu ihtiyaçların ucuz ve uygun bir şekilde halka ulaşmasını sağlamak, iş yeri açma ruhsatı vermek ve vergi toplamak gibi birçok iş ile mükellef kılınmıştır. Esnafı ve ticari faaliyetleri denetlemek ile görevli muhtesipler bu hizmetlerinin karşılığını olarak esnaftan "ihtisab rüsumu" adı ile bir vergi alırlardı. Muhtesibin esnaf nezdinde yürütmüş olduğu en etkili ve önemli kontrol mekanizması "narh kontrolü ve paranın değerinin" denetlenmesi işiydi (Tüzün, 2018; 234).

Devlet memurları tarafından sağlanan denetimin yanında lonca teşkilatının kendi içerisinde oluşturduğu bir denetim biçimi de vardır. Malların kalitesinin denetimi işçibaşı, yiğit başı, ihtiyar ustalar üstlenirken. Altılılar kuruluda kalite ve disiplinden sorumluydu.

Lonca teşkilatında cezalarda konusu ahilikten farklı olarak devlet desteği ya da müdahalesi - istisnalar olsa da- kaçınılmazdır. Esnaf kendi aralarındaki muzır kimseleri devlete şikâyet etmekten çekinmemekte ve ceza uygulanması konusunda devletle iş birliği yapmaktadır. Devletin verdiği cezalar, genelde sürgün ya da hapistir ki özellikle İstanbul'da temel gıda ürünlerinde –özellikle de ekmekte- hileye başvuranların sık sık maruz kaldıkları ceza hapistir. Hapis cezası kişinin aynı fiili tekrar işlemeyeceğine kanaat edildiğinde ve de loncası da yeniden kefil olduğunda ancak sona ermektedir. Lonca üyelerinin mallarına zarar verenler ve

yaptıkları fiillerden bir türlü vazgeçmeyenlerin de lonca üyelerince esnaf teşkilatından çıkarılması talebi ustalar tarafından mahkemeye bildirilmektedir. Lonca iç mekanizmasını sarsacak şekilde kendi kendine farklı iş alanları ya da geçim kaynakları üretenler de lonca üyelerinin gazabından kurtulamamaktadır. Esnafın kendi loncasına verdiği rahatsızlık yanında müşterisine verdiği zarar ya da eksik/hatalı hizmet de cezalandırılmaktadır. Loncadan atılma sık karşılaşılan bir durum değildir, üyeler bunu genellikle dışarıdan loncalarına nüfuz eden ve kendilerine ciddi zarar veren kimseler için talep etmektedirler. Lonca içi oto kontrol sıkı bir şekilde işletilirken devlet de loncalara dışarıdan gelen tehditler karşısında esnafın yanında yer alıp esnafı desteklemektedir (Koyuncu, 2008; 88).

2.1.2.2.4. Lonca Kuralları

Esnaf grubu dahilindeki kişilerin uyacağı ve uygulayacağı esnaf nizamları bulunmaktadır. Esnaflar arasındaki geçerli ilk nizam, aynen veya birtakım değişiklerle onaylanır ve genellikle kadı, ara sıra da direk sadrazam tarafından yapılan tespit ve onay üzerine Divan-ı Hümayun kalemlerinden birine kaydedilirdi. İlgili nizamı içeren ferman da esnafa teslim edilirdi. Böylece nizam resmi bir şekle bürünürdü. Teşkilatlanma açısından bu son aşamaya her esnaf birliğinin erişme şansı olmazdı. Fakat başka bir esnaf birliğinin kendi tekelinde olmayan bir meslek alanında teşkilatlanmak mümkündü. Bir esnaf grubunun teşkilatlı bir esnaf birliği haline gelebilmesi için atacağı ilk adım belirli bir nizama sahip olmaktı. Bu grubun üretim faaliyetinde bulunabilmesinin ilk şartı, faaliyet gösterdiği alanda benzer üretim faaliyetinin gerçekleştiren ve aynı tekel haklarını daha önce kazanmış başka bir esnaf birliğinin olmamasıdır. Eğer bir esnaf grubu, başka bir esnaf birliğinin tekelinde olan alanda örgütlenmek için faaliyetlere girişmişse, o alanda tekel hakkına sahip esnaf birliği derhal kadıya veya doğrudan Divan-ı Hümayun'a başvurarak kendi tekeline müdahale eden esnaf grubunun faaliyetten menedilmesini isteyebilirdi. Yapılmış olan bu eylemin ilgili makamlarca haklı bulunması durumunda ise, aynı işkolunda faaliyet göstermek isteyen esnaf grubu lağvedilirdi. Haksız yere faaliyetlerine son verilen esnaf grubu olduğunda ise, haksızlığa uğradığını iddia eden grup, devlet nezdinde aksi durumun varlığını ispatlayabilirse yeni beratla aldığı izin çerçevesinde faaliyetlerine yeniden devam edebilirdi (Bayram, 2012; 107).

Lonca teşkilatının kendi içerisinde belirledikleri nizamlar olduğu gibi devletin koyduğu kanunlarda mevcuttu bunlardan ilki Sulan II. Bayezid zamanında, 1502 yılında yürürlüğe giren İhtisap Kanunnamesidir. Osmanlı loncalarında her esnaf topluluğunun mesleki konularda tabi tutulacağı dünyanın ilk standart kanunudur. Söz konusu kanunnamede ustalık,

kalfalık gibi mesleki unvanların nasıl alınacağı, çıraklık ve kalfalık süreleri, çalışma şartları gibi kurallar yer almasının yanı sıra üretilecek malın cinsi ve kalitesi, ham maddenin temin ve dağıtımı gibi konulara da yer verilmiştir (Tüzün, 2018: 233).

2.2. Ahilik ve Lonca Sisteminin Esnaf Kültürü Üzerine Etkileri

Kültürler yerleşik hayata geçilmesiyle meydana gelen toplumsal yaşayış biçimidir. Göçebe hayat yaşayan Türklerin Anadolu'ya geldikten sonra burayı Türkleştirip yurt edinebilmeleri için gerekli kültürel alt yapının oluşturulması gerekmekteydi. O dönemde ticareti elinde bulunduran Bizanslılara karşı varlık sürdürebilmeleri için kurulan Ahilik teşkilatının ahlaki ve iktisadi yapısı ile esnaflar üzerinde yüzyıllar sürecek bir kültür oluşturmuştur.

Ahi Evran ahiliğin kuruluş amacını şöyle izah etmiştir: "Allah insani medeni tabiatlı yaratmıştır. Bunun anlamı şudur: Allah insanı yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse bu ihtiyaçları kendi başına karşılayamaz. Bu yüzden demircilik, marangozluk gibi birçok mesleği yürütmek için insan çok gerekli olduğu gibi, demircilik ve marangozluk da bir takım ve alet ve edevatla yapılabildiği için bu alet ve edevatı temin ve tedarik için de çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Böylece insanın (toplumun) ihtiyaç duyacağı bütün sanat kollarının yaşatılması gerekir. Bu halde toplumdaki bir kısım insanların sanatlara yönlendirilmesi ve her birinin bir sanatla meşgul olmaları sağlanmalıdır ki, toplumun bütün ihtiyaçları görülebilsin." Ahi Evran'ın bu sözlerinden de anlaşılacağı üzere, toplumdaki tüm bireylerin mutlu ve refah bir hayat sürebilmesi, tüm sanat kollarının yaşatılmasına bağlıdır (Bayram, 2014; 213). Sanat erbabının belli bir yerde öğütlenmesini sağlayan Ahi Evran, bu konuda aynen şöyle demiştir: "Toplum bütün sanat kollarını yürüten insanlara muhtaç olduğuna göre, bu sanatların her birini yürüten çok sayıda insanın belli bir yerde toplaması ve burada her sanatkarın kendi sanatıyla meşgul olması sağlanmalıdır." Ahi Evran'ın sarf etmiş olduğu bu sözlerden, şehirlerde üretimi canlandırmak adına sanayi çarşılarının kurulması fikrinin tohumları atılmıştır. Ahilerin çalışma hayatındaki düzenini ise işyeri yönetmeliği olan "ahi şecerenameleri" ve "ahi fütüvvet-nameleri" ile sağlanmıştır. Ahilerin iman derecesinde bağlı kaldığı bu kuralların temeli, Ahi Evran'ın ortaya koyduğu nizama dayanmaktadır. Bu kurallar da Ahi iş yerlerinde bir gelenek halinde sürdürülmüştür. Osmanlı ve Selçukluda 32 çeşit esnafın teşkilatlanmasını sağlayan ve bu teşkilatları fütüvvet nameler ile bir nizama oturtan Ahi Evran aynı zamanda bir kent kültürü oluşturmuştur (Bayram, 2014; 213).

Ahilik Teşkilatı; toplumu, kendi şahsi çıkarlarından üstün gören kanaatkâr ve sorumluluk sahibi ideal insan oluşturmak istemiştir. İdeal insandan mükemmel bir topluma, oradan da kardeşliğin ve barışın hâkim olduğu bir dünya düzenine ulaşabilmeyi amaçlamıştır. Türk örf ve adetlerini İslam inancı ile kaynaştıran yaşam tarzını hâkim kılmaya çalışan Ahilik, neredeyse toplumun bütün katmanlarına yayılmış ve devlet tarafından desteklenmiştir. Ahiliğin ahlaki yapılanması tabandan yukarı doğru yayılmasına ve zamanla ahilik kültürünün üst yapı kurumu haline gelmesine neden olmuştur. Sosyolojik açıdan bakıldığında Ahilik kültürü sadece esnaf ve sanatkâr kesimin değil toplumun tüm bireylerinin içene doğduğu ve bu kültürle yetiştiği bir hal almıştır.

Ahilik teşkilatı sayesinde, Asya'dan Anadolu'ya göç eden birçok esnaf ve sanatkar kolayca iş bulabilmiştir. Bizanslı tüccarlara karşı rekabet edilebilmesi, üretilen malların kalitesinin korunması, üretim ihtiyaca göre ayarlanması, sanatkarlarda sanat ahlakını yerleşmesi Ahilik Teşkilatının varlığının bir sonucudur (Ceylan, 2013; 47). 1334 yılında Anadolu'yu gezen Faslı seyyah İbni Battuta, git gide gelişen ve kurumlaşan Ahilere yönelik en detaylı bilgileri şu şekilde aktarmıştır:

"Ahiler Anadolu'ya yerleşmiş olan Türkmenlerin yaşadıkları her yerde şehir, kasaba ve köylerde bulunmaktadırlar. Memleketlerine gelen yabancıları karşılama, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini, içeceklerini, yatacaklarını sağlama, ihtiyaçlarını giderme, onları uğursuz ve edepsizlerin ellerinden kurtarma şu veya bu sebeple yaramazlara katılanları yeryüzünden temizleme gibi konularda bunların eş ve örneklerine dünyanı hiçbir yerinde rastlamam mümkün değildir. Ahi bir zaviye bina eder onu halı, kandiller ve başka gerekli eşya ile döşer. Zaviyede onunla beraber olanlar gündüz çalışırlar ve ikindi namazından sonra ortaklaşa kazançlarını getirirler, bu para ile zaviyede yenecek meyve ve başka yiyecekler satın alınır. Şayet o gün şehre bir yabancı gelmişse kendisini zaviyede konuk ederler, satın aldıkları şeyleri ikram ederler ve ayrılış gününe kadar konuk onların yanında kalır. Dünyanın hiçbir yerinde davranışlarında onlardan daha centilmence davranan kimse görmedim" (İnalcık, 2009; 37)." Bu açıklamalardan Ahilerin hem sosyal hem de ekonomik yaşamları kendi zamanındaki birçok toplumdan farklılık göstermiş olduğu anlaşılmaktadır.

Ahilik teşkilatının devamı niteliğinde olan Lonca teşkilatı, farklı inanış ve yaşayış biçimine sahip olan insanları ortak bir amaç içinde örgütlemiş olmasıyla esnaf kültürüne etki etmiştir. Lonca teşkilatında esnaflar arası dayanışma ve yardımlaşma kültürünün devam ettiği görülse de farklı sosyal gruplarla olan bağlar ahilikte olduğu gibi güçlü değildi. Lonca çıkarları önce

tutulması ahiliğin temel prensiplerinden olan uzlaşmacı toplumun ters düşen bir noktadır. Ahlaki ve ticari kuralların Türk ve İslam geleneklerine göre devam ettirmesinin yanında zamanın şartlarına uyum sağlayan lonca teşkilatı 1913 yılına kadar esnaf kültürünü oluşturmuştur.

Bu çalışma da kendi zamanında bile başka hiçbir toplumda bulunamayacak özelliklere sahip esnaf kültürünün günümüzde modernleşme etkisinde olan Türk toplumunda sürdürülüp sürdürülmediği ölçülecektir.

2.3. Günümüzde Ahilik ve Lonca Sisteminin Görevini Üstelenen Kuruluşlar

Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu, Odalar ve Borsalar Birliği, işçi sendikaları, vakıf ve dernekler gibi günümüz çağdaş meslek dayanışma birliklerinin yapısı Ahilik sistemindeki hizmet üretimi ile göstermiş olduğu benzerlikler ve farklılıklar bu bölüm çerçevesinde ortaya konulacaktır.

2.3.1. İşçi Sendikaları

İlk çağlarda çalışma ve üretim yapma tutsaklık ve kölelik düzeni en yaygın yöntem iken Orta Çağ'da loncaların ortaya çıkmasıyla üretim süreci usta-kalfa-çırak düzeni ile devam etmiştir. 18. yy'ın sonralarına doğru ilk İngiltere'de ortaya çıkan Endüstri Devrimi ile birlikte emek önemli değişikliğe uğramış ve işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Ortadan kalkan loncalarla birlikte usta, kalfa ve çıraklar kentlerde fabrikaların vasıfsız ve yarı vasıflı işçilerine dönüşmüştür. Yeni makinaların ve fabrikaların işsiz bıraktığı kırsal bölge işçileri ve topraklarını kaybeden insanları kentlere göç ederek işçi sınıfının doğmasına ve giderek kalabalıklaşmasına neden olmuştur. Başta İngiltere, Almanya ve Fransa olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde kötü ve insanlık dışı çalışma koşulları ve sadece ölmeyecek kadar bir ücret karşılığında çalıştırılan, büyük fabrikalarla birlikte sayıları artan işçiler arasında oluşan kader birliği güçlü bir sınıf bilinci oluşturmaya başlamıştı. Ortaya çıkan bu işçi sınıfının karşısında giderek büyüyen, yığışan ve anonimleşen sermayeye sahip işveren/kapitalist sınıf yer almıştır. Böylelikle Endüstri Devrimi öncesinde loncalarda bir arada bulunan ve aralarında çıkar birliği olan emek ve sermaye, Endüstri Devrimi ile birlikte birbirinden ayrılmış ve aralarında çıkar farklılığından kaynaklanan çıkar çatışmaları yaşanmaya başlamıştır. İş gücü piyasasının bir tarafında sayıca fazla ancak ekonomik açıdan güçsüz olan bir işçi sınıfı, diğer tarafında sayıca az ancak ekonomik olarak güçlü bir sermaye sınıfı ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfı daha iyi çalışma koşulları ve daha yüksek ücret talebinde bulunmaya başlamaları işverenlerle işçiler arasında

sınıf çatışmaları baş göstermiştir. Bunun sonucunda ise işçi sendikaları ortaya çıkmıştır (Uçkan, 2004; 55).

İşçi sendikalarının tanımı, işçi sınıfının gerek ekonomik gerekse toplumsal alanlardaki hak ve çıkarlarını korumak adına mücadele veren, işçilerin çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen mesleki örgütler şeklinde yapılabilir. Oluşan bu mesleki örgüt kültürünün temelinde işçi ve işveren sınıfının ayrılması, çıkar çatışmaları mevcuttur. Geleneksel esnaf kültürünün uzlaşmacı toplum anlayışından uzak bir yapılanma söz konusu olduğu söylenebilir. Tabi buradaki en büyük etki usta çırak ilişkisinin bozulması, işçi işveren sınıfının keskin sınırlarla ayrılmasında kaynaklanmaktadır.

2.3.2. Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK)

5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu ve 1964 yılında yürürlüğe konulan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu, esnaf-sanatkârlar kesiminin günümüz modern örgütlenmesinin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Son olarak 21 Haziran 2005'de yürürlüğe giren 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu hükümleri doğrultusunda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu mensuplarına hizmet vermektedir (www.tesk.org.tr, 10.02.2019).

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununa göre; esnaf ve sanatkârlar ile bunların yanlarında çalışanların meslekî ve teknik ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmelerini ve meslekî eğitimlerini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplini ve ahlâkını korumak ve bu maksatla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki esnaf ve sanatkârlar odaları ile bu odaların üst kuruluşu olan birlik, federasyon ve Konfederasyonun çalışma usûl ve esaslarını düzenlemektir (5362 sk, md 1).

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu'nun resmî sitesindeki tarihçesinde geçen "Konfederasyonumuz Ahilikten gelen bir teşkilatın en üst kuruluşu olarak, Ahiliğe her zaman sahip çıkmış ve Ahilik ilkelerini korumaya çalışmıştır" ifadesinden de anlaşılacağı üzere kökenlerini Ahiliğe dayandığını ve günümüzde Ahilik değerlerinin yaşatıldığını savunduğu görülmektedir (www.tesk.org.tr, 10.02.2019). Bu çalışma çerçevesinde Sakarya Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği ile bir görüşme yapılmış ve onlarda kurum olarak Sakarya Esnafında ahilik değerlerinin yaşatıldığını belirtmiştir.

2.3.3. Odalar Borsalar Birliği

5174 Sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanuna göre Odalar; üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslekî disiplin, ahlâk ve dayanışmayı korumak ve bu Kanunda yazılı hizmetler ile mevzuatla odalara verilen görevleri yerine getirmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır (5174 sk, md 4). Bir ilde oda kurulabilmesi için ticaret siciline kayıtlı ve ilgili kanunda belirtilen nitelikleri haiz en az bin tacir ve/veya sanayici veya deniz ticareti ile iştigal edenlerin Birliğe yazılı başvuruda bulunmasıyla oluşmaktadır (5174 sk, md 5).

Gücünü yasadan alan Odalar ve Borsalar Birliği, bir üst kurum olarak, Ticaret odaları ve borsaları arasındaki işbirliği ve dayanışmayı sağlar. Bu kanun çerçevesi esnaflardan çok daha büyük ölçekli tacir veya sanayici sınıfında olan işverenleri kapsamaktadır.

2.3.4. Vakıf ve Dernekler

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır (4721 sk, md 56). Yine aynı kanuna göre vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir (4721 sk, md 101). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere dernekler kişilerden oluşan tüzel kişiliğe sahip topluluk iken vakıflar mal ve hakların oluşturduğu tüzel kişiliğe sahip topluluklardır.

Türkiye'de iş adamlarının kurduğu ticareti ve üretimi artırmak amacıyla kurulan birçok vakıf ve dernek mevcuttur. Bunlardan bazıları, TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği), TÜMSİAD (Tüm Sanayici ve İşadamları Derneği), MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği), TOSYÖV (Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı) şeklinde sıralanabilir.

TOSYÖV diğer sayılan kuruluşlardan farklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerin kalkınmasını amaç edinen bir kuruluş olması araştırmanın hedef kitlesine daha yakın bir kuruluştur.

2.4. Esnaf Kültüründe Dönüşümün Dinamikleri

İnsanların yaşamını etkileyen unsurların biri de sanayileşme ve modernleşmedir. Teknolojik gelişme ve buna bağlı olarak endüstride yaşanan ilerleme üretimin artmasına da zemin hazırlamıştır.

Artan üretim ve değişen tüketim alışkanlıkları esnaf kültüründe etkilemiştir. Bu bölümde esnaf kültüründeki değişim dinamikleri modernleşme, postmoderleşme ve küreselleşme çerçevesinde incelenecektir.

2.4.1. Modernleşme

Modernizm çağcıllık demektir. Modernizm kavramının ortaya konulmadan önce modern ve modernite kavramlarının açıklanması gerekir.

Milattan sonra 5. yüzyılda pagan inancından ayrılarak Hıristiyanlığı seçen kişilere "bugüne ait, tam şimdi" anlamına gelen *modo* kelimesinden üretilen modern kelimesi kullanılmıştır. Bu anlamıyla, gündelik yaşamda ve kültürde modaya uygun olan tutumlara modern denilir. Modernite ise 17 yüzyılda Avrupa'da sosyal, politik ve kültürel hayatta yaşanan gelişmeleri ve yeni sosyal yaşam ve örgütlenme hallerini ifade etmek için kullanılır.

Bir başka ifadeyle modernite, bir topluluğun hayata geçirdiği gelişimi anlatmak için kullanılabilir. Avrupa'nın Rönesans ve Aydınlanma hareketinden sonra elde ettiği kültürel kazanım ve toplumsal bağların içselleştirilmesi ile ortaya çıkan yaşam tarzıdır. Aydınlanma 17. ve 18. yy'da burjuvanın liderlik ettiği bir özgürleşme hareketi olarak, diktatörlüğe, sınıfa dayalı feodal yapıya ve baskıcı dinsel görüşe karşı yapılmıştır. Aydınlanma kilise düşüncesinin karşısına ampirik araştırmalar sonucu oluşan pozitivist bilimsel bilgiyi, tarıma dayalı feodal toplum yapısının karşısına ticaret ve sanayiye dayanan ekonomik toplumsal yapıyı yerleştirmektedir. Akıl aracılığıyla yaratılan düzenin insanlar için tartışmasız ideal düzen olduğunun savunulduğu Aydınlanma düşüncesi, modernitenin de fikri arka planını oluşturmaktadır. Modernizm aydınlanma ile gelen fikri tekamülün sonucu oluşan bir ideoloji ve hayat tarzıdır (Bilgili, 2017; 505). Modernizm Avrupa'nın batısı ve Amerika'nın kuzeyinde onyedinci yüzyıldan başlayıp on dokuzuncu yüzyıla kadar sosyal, ekonomik ve siyasi sistemlerde oluşan değişimle beraber Avrupa'nın diğer ülkelerinde etkileri görülmüş ardından da Güney Amerika, Asya ve Afrika kıtalarına da yayılmıştır (Eisenstadt, 2007; 11).

Modern toplumların dört temel kurumsal boyutu mevcuttur. Bunlardan ilki kapitalizmdir.

Kapitalizm, mülkiyeti elinde bulunduran özel sermaye ile mülkü olmayan ve ücrete tabi olan emek arasındaki ilişkiden doğan meta üretim sistemidir. Bu ilişki sınıfa dayalı bir sistemin temel taşıdır.

İkinci boyut endüstriyalizmin başrolünde makineler rol alır. Bu bakımdan sadece mal üretiminde değil hayatın içinde makine olan hemen her alanında etkindir.

Modernliğin yükselişiyle oluşan üçüncü kurumsal boyut gözetimdir. Gözetim, gözetime konu olan toplulukların siyasal alandaki etkinliklerinin denetlenmesini ifade eder. Bu denetim cezaevleri, okullar veya açık çalışma alanları gibi doğrudan araçlarla olabileceği gibi, enformasyonun kontörlü gibi dolaylı yollardan da gerçekleştirilebilir.

Son kurumsal boyut ise bir ucu askeri güce dayanan şiddet araçlarının kontörlüdür.

Modernleşmeden bahsedebilmek için üretimde geleneksel tarıma ve küçük çaplı el sanatlarının yerini sanayileşmeye bırakması gereklidir. Bunun yanında kentleşme, entelektüel birikim, iletişim ve ulaşım araçlarının yaygınlaşması ve gelişmesi elzemdir. Toplum alışageldiği birtakım değerlerini bırakıp ya da değerlerini değiştirerek modernleşmektedir. Geleneklerini bırakıp modernleşen toplumlarda, aile ve dini kurumlara olan bağlılıkta azalma, siyasi konulara ilginin artması, dogmalardan ziyade bilime olan ilgi ve inancın artması görülmektedir (Yılmaz, 1996; 20).

Modern toplumlarda kurumsal yapılar bakımından geleneksel topluma göre büyük oranda farklılaşmış ve uzmanlaşmıştır.

Modern toplumlarda kurumsallaşan ve farklılaşan yapılara katılma biçimi, geleneksel toplumlardaki "akrabalık bağları, bölgesel, toplumsal sınıf veya mevki" ilişkilerine dayanmamakta, çalışma ve bu çalışma sonucu elde edilen "serbest geçişlilik ilkesi" ile mümkün olmaktadır (Er, 2012; 428). Bu durum ailenin faaliyetlerinin ve işlevlerinin etki alanını daraltmış ve nesiller arası yabancılaşmayı ve gerilimi daha önce görülmemiş bir biçimde beslemiştir. Ekolojik temelli, bir arada yaşama ve aileyle ilgili geleneksel modellerin bozulması dayanışma, yardımlaşma, uzlaşma gibi değerlerin bozulmasına neden olmuştur (Eisenstadt, 2007; 37).

Modenizm ile ekonomide, nispeten sınırlandırılmış yerli pazarlar içinde işleyen aile şirketleri, küçük fabrikalar ile ticari ve bankacılık yatırımları gibi üretimin nispeten küçük ölçekli birimlerinden, oldukça merkezileşmiş, bürokratikleşmiş ve daha kapsamlı, geniş ölçekli yeni

pazarlarda etkisini gösteren büyük anonim ortaklıklar, tröstler ve karteller gibi üretimin daha büyük birimlere geçişi gözlenmiştir. Aynı şekilde, ekonomik sürecin yapısına bir hayli etki eden üretimdeki yeni tekniklerin bilfiil devam eden gelişimi, bir yandan işçi sınıfının her bir birimi içinde artan ve daha karmaşık bir hal alan bir bölünmeye, diğer yandan da genel piyasa yapısıyla ilgili karmaşıklığın artmasına yol açtı. Sanayileşme süreci, geleneksel iş ve üretim kollarını sürekli etkilemiş, pek çok eski beceriyi gereksiz kılmış, tarım ve el sanatları gibi birçok kadim meslekle ilgili geleneksel güvenlik anlayışı yok olmaya yüz tutmuştur. Bu süreçler nüfusun büyük bir kısmını işgücü piyasalarının insafına terk etmiş ve sanayi toplumunda, geleneksel şehirlerdeki müzmin lümpen proletaryadan daha büyük bir sorun olarak, işsizliği ve işteki kazancın çalışan için yetersiz kalışını ortaya çıkarmıştır (Eisenstadt, 2007; 17-36).

Modernleşme ile meydana gelen değişimler çeşitli gruplar arasında (işçi, işveren, müşteri, devlet vb.) toplumsal sorunları, anlaşmazlıkları ve çatışmaları da beraberinde getirdi. Bu anlaşmazlığın artarak devam etmesi sonucu toplumsal direniş hareketleri ve toplumsal düzensizlikler oluştu. Her modern ve modernleşmekte olan toplum düzensizlik ve bozulmayla başa çıkmak zorunda kalmıştır. Bozulma ve düzensizlik süreçlerinin birbiriyle yakından ilişkili iki yönü mevcuttur. İlki çeşitli grupların, mevcut yaşam modellerindeki düzensizlikleri ile bu süreçlerden geçmekte olan farklı grupların ortak çerçeveler içinde bir araya gelmeleri, birbirlerine müdahalede bulunmaları ve bu gruplar arasında gittikçe artan bağlılık. İkincisi şehirleşme ve köylerden şehir merkezlerine göçlerin devam eden süreci, sıklıkla hem köylerden gelenleri hem de şehirlerin eski sakinlerinin düzenini bozmuştur ve özellikle bu sürecin ilk evrelerinde toplumsal düzensizliğin birçok belirtisinin ortaya çıkmasına ve sefalete yol açmıştır (Eisenstadt, 2007; 36).

Modernizm eleştirel düşünce sonucu meydan gelmiş olsa da zamanla kendisi de dogmatik bir hale dönüştü ve sert bir ideoloji haline geldi. Bu dönüşümün en çok görüldüğü alan ise iktidar ve otoritedir. Modernizme yöneltilen eleştirilerden biri de medeniyetin tek temsilcisini Batı olarak göstermesidir. Batı dışında yer alan kültürleri yok sayması ya da kendi içinde evrilmesini istemesi bir diğer eleştiri sebebidir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 40). İ

Kapitalizm ile birlikte toplum tek tipleştirilmeye çalışılmış ve bunda basın, radyo, sinema etkin bir rol oynamıştır. Kapitalizmin şekillendirdiği kitle kültürünün temel özellikleri aşağıda sıralanmıştır. Buna göre kitle kültürü:

- Kamusal ve özel ilgiler/çıkarlar (interests) arasında hatalı bir harmoni kurar.
- Tüketim yönelimlerini ve özelleştirmeyi güçlendirir.
- Reklam estetiğini genişletir.
- Varolan işçi-sınıfı kültürünü (proleter kültürü) zayıflatır, yok etmeye çalışır.
- Araçsal aklın başatlığını artırır.
- Seksüaliteyi (cinselliği) manipüle eder (Er, 2012; 430).

Modernleşme süreci eleştirilere ve olumsuzluklarına rağmen hala devam etmektedir. Bütün toplumlar da eşzamanlı ve aynı biçimde olmamaktadır. Bunda toplumların kendine has yapısı, yaşam biçimleri, ekonomik ve siyasi ilişkileri etkilidir. Kimi tolumlar modernleşme sürecini neredeyse tamamlarken kimi toplumlar ise yeni bir süreç içine girmiştir. Bu yeni sürecin adı is postmodernizmdir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 41).

2.4.2. Postmodernleşme

Postmodernizm kavramında kullanılan post eki bilindiği üzere ötesi anlamına gelmektedir. Ancak kelime itibarıyla modernizmin sonrası mı yoksa devamı mı kastedildiği tam anlaşılamadığından tanımlamada karmaşaya neden olmaktadır (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 42). Ancak, postmodernizmle ilgili tartışmaların çoğu, modernizmin bıraktığı boşlulardan veya neden olduğu sorunlardan ortaya çıktığı söylenebilir (Betan, 2014; 4).

Modern bilimi temel alan, teknolojiyi merkezine oturtmuş, akılcı eğilimli olarak düşünülen modernizm, doğrusal gelişmeye ve mutlak doğrulara inançla, toplumsal düzenin rasyonel biçimde planlanmasıyla ve bilgi üretiminin standartlaşmasıyla özleştirilmiştir. Modernizmin tek tipliğine karşı olarak postmodernizm, kültürel söylemin yeniden tanımlanmasına heterojenliğe ve farklılığı, etnikliği, alt kültürleri, kültürel çoğulculuğu, yerelleşmeyi özgürleştirici güçler olarak öne çıkarır (Erdemir, 2000; 38). Toplumsal olarak geleneksel yapıdan modern yapıya geçtiğinde, zihinsel özellikler, kişisel ilişkiler biçimi, kültür, toplumsal ilişkiler ve siyasal özellikler nasıl değişiyorsa postmodern aşamaya geçilmesi de modernlikten belirli değişimler içermektedir. Bu değişim çalışmanın varacağı nokta için üretim şekillerine ve etkilediği sosyal hareketlenmeleri referans alarak değerlendirilecektir.

Toplumsal değişim ve dönüşüme ilişkin değişim alt ve üst yapılar şeklinde ayrılabilmektedir. Buna göre postmodernist yapısal değişimin alt kodunu fordist ve sonrasında yaşanan postfordist (taylorist) üretim şekli oluştururken, değişimin üst sınırını modernist ve

sonrasındaki postmodernist yapısal revizyonlarla sağlandığı üzerinedir. Dolayısıyla üretim şeklinde yaşanan güncellemeler sadece ekonomik bir değişimi beraberinde getirmez buna bağlı olarak toplumsal, siyasal ve sosyal yaşam içinde de hareketlilik sağlamaktadır (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 43).

Basit üretim, atölye tarzı mekanlarda el ile gerçekleştirilen bir üretim şeklini ifade etmektedir. Üretimin bu şekli, düşük bir üretim hacminde ve yüksek maliyetlerle gerçekleştirilmekteydi. Üretim sürecinin bütün sorumluluğu hem iş sahibi hem de çalışan konumundaki girişimcilerdeydi. Bu durum yüksek nitelikli çalışanlar ve her müşteri için ayrı özellikli mamuller ortaya çıkarmıştır. Sanayi devriminden sonraki dönemlerde çalışma mekanları artık fabrikalardı ve yapılan birçok çalışmaya rağmen işçilerin işlerine karşı bir yabancılaşma içinde olmalarının ve verim düşüklüğünün önüne geçilemiyordu. Taylorizm (bilimsel yönetim sistemleri) ve Fordizm (emek ve teknoloji örgütlenmesi, seri üretim) kitlesel üretimi ve yüksek verimi beraberinde getirmiştir. Taylorizmin yönetim alanında geliştirdiği ilkeler üretim sürecinin parçalanması, emeğin beceriksizleştirilmesi, kol ve kafa emeklerimin birbirinden ayrılması gerektiğini ortaya koymuş ve sonuç olarak verimlilik artışını sağlasa da emek sınıfının işlerine yabancılaşmasını artırmıştır. Fordizm emek ve makine sisteminin fabrikada yeniden bir araya getirilmesini sağlarken, ekonomik açıdan piyasayı düzenlemesi ve üretim ve tüketim anlayışının değişmesine zemin hazırlamıştır (Erdemir, 2000; 82-84).

Kitle üretim mekanizmasının geliştiği yer olarak fordizmde verimlilik yükselmiş, buna bağlı olarak mal üretimi de artmıştır. Ford, üretilen malın pazarda satılması gerekliliği ilkesinden hareketle işçilerin kendi ürettikleri otomobillerin alıcısının da yine işçiler olması gerektiğini savunmaktadır. Bu çözümleme aynı zamanda belli bir yaşam tarzına da tekabül etmektedir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 44). Fordizmle beraber verimlilik ve doğal olarak üretim artmıştır. Üretilen malları üretenlerin almasını savunan Ford, fabrikada üretilen otomobilleri de işçilere satmıştır. Bu aynı zaman da belli bir hayat tarzına da işaret etmektedir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 44). Dolayısıyla Ford kitle üretim ile yeni bir toplumun inşa edildiğini görmüştür. Bu toplum modernist, rasyonel ve tüketime dayalıdır (Erdemir, 2000; 84).

1970'li yıllardan yaşanan kriz ile fordizmin yerini yeni bir üretim modeli olan postfordizme bırakmıştır. Postfordizm de topluma kendi hayat tarzını sunmuştur. Teknoloji ve bilginin artması sonucu işçiler yöneticilerle karar alma mekanizması içine girmiş ve bir zamanlar kendi emeğine yabancılaşan işçiler yeniden emeğinin ve bilgisinin sahibi olmuştur. Bu sayede

yönetici ve işçi arasında uzlaşmalar ortaya çıkmıştır. Ücret ve üretim çeşitliliği ortaya çıkmış ve bunda müşteri istekleri etkili olmuştur (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 45).

Üretim sürecinde yaşanılan bu değişimler kültürel değişimlere ve hayat tarzında değişimlere neden olmuştur. Postfordizm ile postmodernizm arasındaki ilişki modernizmin postmodernizme evrilmesine dayanak olmuştur.

Kitle üretiminde cemiyet ve cemaatlerin oluşumu elzemken, bilgi teknolojilerinin artması sonucu internet, sosyal medya ve sosyal paylaşımlar sonucu tek tek hareket eden bireyler ortaya çıkmıştır. Bu durum ise sınırların ortadan kalkmasına neden olmuştur (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 45).

2.4.3. Küreselleşme

Küreselleşme ekonomik, finansal, toplumsal ve kültürel ilişkilerin dünya ölçeğinde yaygınlaşma sürecidir. Bu sürecin aynı zamanda yerel ile etkileşimi, bireylerin doğrudan gündelik yaşamlarına olan etkileri mevcuttur. 1990'lı yıllardan sonra yaygın olarak kullanılmaya başlayan küreselleşme kavramı dünyada ortaya çıkan yeni değişim ve dönüşümleri açıklamak için kullanılmaktadır (Yeşildal, 2013;63).

Küreselleşme kavramsal olarak tanımlamaya çalışanlar üç ana yaklaşım etrafında toplanmaktadır. Bunlar; yeni-liberal görüş (kuvvetli küreselleşmeciler), süreçsel ve eğilimsel olarak ele alan görüş ve şüpheci görüş olarak ayrılır.

Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafında kabul gören yeni liberal görüşün küreselleşme tanımı, piyasa üçlerinin serbestliği, rekabetin kusursuzluğu ve karşılaştırmalı üstünlüklere dayanan bir uluslararası ticaretin yaygınlaşması olarak yorumlanmaktadır. Bu görüşe göre ekonomi ve ticari etkinliklerdeki ulusal sınırlar büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Süreçsel ve eğilimsel görüş konuyu tarihsel zemininde kavramaya çalışır ve süreci, ürünlerin ve bilginin uluslararası aktarımıyla oluşan yeni bir düzen olarak tanımlar. Piyasaların kusursuzlaştırılması; şirket stratejilerinin uluslar arası olması; bilginin ve teknolojinin dünya ölçeğinde yaygınlaşması; tüketim kalıplarının dünya ölçeğinde değişmesi gibi ilkeler bu sürecin belirtileri olarak görülür. Şüpheci görüş için küreselleşme farazi bir söylemdir. Bu görüşe göre dünya ekonomisi, temel dinamikleri gereği uluslararası olmaktadır ancak farklı olan durum şudur ki sürecin ilgili dönemde piyasa güçleri tarafından gerçekleştiriliyor olmasıdır (Çalış, 2013; 191).

Teknolojik gelişmelerin bilgi alışverişini hızlanması ve bilgiye ulaşım süresinin kısaltması küreselleşmeyi hızlandıran bir etken olmuştur. Toplumlar telekomünikasyon sayesinde küresel ağa bağlanarak dünya ile etkileşimde bulunmaktadır. Sosyo kültürel yapılar dünya ile tanışmakta ve toplumların kendine has yapıları tek tipleşmeye doğru evrilmektedir. Küresel marka ve ürünlerin meydana gelmesiyle sosyal yapılarda değişimlere neden olmaktadır. Demokratik özgürlükler yeni bir hale bürünürken bireysel özgürlükler de sınırlandırılmaktadır. Ekonomik açıdan küreselleşmeye bakıldığında ise, ekonomik sürecin çeşitlendirilmesi, üretimin bollaşması ve ithalat ve ihracatın artması sonucu finansal işlemlere serbestlik getirilmesi olarak tanımlanabilir (Özdemir ve Zanbak, 2011; 219,220).

Sanayileşme ile sanayileşme sonucu gelişen modernleşme, kişilerin günlük yaşamlarını etkilemiştir. Teknoloji ve sanayideki gelişimle beraber üretim oldukça artmıştır. Fazla üretim Endüstriyel sürecin bir sorunu haline gelmiştir. Bu süreçte üretici olan kişiler ister istemez tüketici konumuna gelmişlerdir. Hem üretimde yaşanan bu değişim, hem de küreselleşme sonucu sınırların kalkarak üretim yapılarında meydana gelen değişmeler tüketim şekillerinde de farklılaşmaya yol açmıştır. Fordist üretimle beraber ortaya çıkan fazla ürün ürettiğini tüketmek zorunda kalan bireyleri meydana getirmiştir. Bu durum 1980'lere gelindiğinde kültürel boyutta da kendini göstermiştir. Kültür artık tarih, ekonomi, teknoloji ve sosyal yapıdan bağımsız olarak ürüne endeksli bir tüketim kültürünü oluşturmuştur. Bu kültür ihtiyaç dışındaki ürün ve hizmetleri de kapsadığından israfa yol açmıştır. Bireyler artık kendi istekleri ve ihtiyaçlarından ziyade kapitalizmin kendilerine dayattığını tüketme noktasına gelmiştir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016; 46). Buna paralel olarak gelişen dünyadaki ticarete yön veren kuruluşlar ve evrensel kural koyucu sistemler geliştirilmiştir. Buna örnek olarak Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa Birliği (EU) gibi oluşumlar gösterilebilir. Buna paralel olarak gelişen dünyadaki ticarete yön veren kuruluşlar ve evrensel kural koyucu sistemler geliştirilmiştir. Buna örnek olarak Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa Birliği (EU) gibi oluşumlar gösterilebilir (Özdemir ve Zanbak, 2011; 219,220).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELENEKTEN MODERNİTEYE SAKARYA'DA ESNAF KÜLTÜRÜNÜN DEĞİŞİMİ ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma günümüz esnafının geleneksel esnaf kültürüne yönelik tutum ve algı düzeylerini tespit etmeyi ve geleneksel esnaf kurallarından hangilerinin esnaflar arasında hala önemsendiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Ayrıca araştırmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda önemli olduğu tespit edilen ancak günümüzde uygulaması olmayan kuralların nasıl tekrar canlandırılabileceğine ilişkin önerilerde bulunulması araştırmanın amaçları çerçevesinde yer almaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Gelenekten moderniteye doğru esnaf kültüründeki değişimin keşfedilmesi için çalışma genelinde ahilik ve lonca sistemleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çoğu zaman birbiri ile benzer özelliklere sahip olan bu mesleki sistemlerin birbirinden ayrışan yönleri bulunsa da geçmiş ve modern esnaf kültürü arasındaki farkları ortaya koyabilecek makro bir sınıflandırmanın, Mesleki ve Toplumsal ve Bireysel etkiler başlıkları altında yapılandırılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma çerçevesinde yapılan araştırmanın yapısal kapsamını belirleyen bu iki ana başlık altında sorular hazırlanmıştır. Bu kapsamda mesleki dayanışmadan, örgüt algısına, liberal teşebbüs/bireysel davranış kalıplarından toplumu yönlendire kapasitesine, olgun insan gerekliliklerinden adap kurallarına kadar geniş bir alanda soru yelpazesi hazırlanmıştır.

Çalışmanın araştırma kısmına ilişkin kapsamını ise Sakarya ilinde faaliyet gösteren ve en fazla 10 işçi çalıştıran (çoğu tek başına çalışan) esnaflardır. Bu kapsama Sakarya Esnaf ve Sanatkârlar odası ile Mali Müşavirler odası yardımıyla ulaşılmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Nicel ve Nitel yöntemler karma olarak kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılan kısımda hazırlanan çalışmada yapılandırılmış anket uygulanmıştır. Araştırmanın nitel kısmı, nicel yöntemle toplanan verilerin teyit edilmesi için kurgulanmıştır ve nicel kısımda hazırlanan anket soruları mülakat şeklinde sorulmuştur

3.3.1. Araştırmanın Hipotezi

Araştırma ahilik ve lonca sisteminin işlerliğini koruduğu dönemde yürürlükte olan ve günümüzde yürürlükten kalkmış olmakla birlikte hala olumlu etkilerinin gözlemlendiği kriterler çerçevesinde sınıflandırılan esnaf kültüründeki değişim sürdürdükleri Mesleki Hayatı ve Toplumsal ve Bireysel Hayatı ölçmeye yönelik soruları içermektedir. Bu kapsamda çalışmanın hipotezleri;

1. "Geleneksel dönem ve modern dönem esnaflarının mesleki hayatları arasında belirgin farklar vardır"

2. "Geleneksel dönem ve modern dönem esnaflarının toplumsal ve bireysel hayatları arasında belirgin farklar vardır"

3.3.2. Araştırma Anketinin Hazırlanma Süreci, Geçerlik, Güvenirlikler

Araştırmada kullanılan anket, çalışmanın teorik kısmından elde edilen veriler kullanılarak orijinal olarak hazırlanmıştır. Esnaf kültüründeki değişimi ölçebilmek için ahilik kuralları baz kriter olarak seçilmiştir ve bu kurallar soru haline getirilmiştir. Anket sorularının hazırlanmasında dağınık veriler sınıflandırılması yapılmış ardından benzer ifadeler ayıklanmıştır. Sorular beşli likert tipine uygun cevaplama üslubuna uygun olarak hazırlanmıştır. Beşli likert ölçeğinde, "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "ne katılıyorum ne katılmıyorum", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" ifadeleri kullanılmıştır. Ahilik kuralları ile hazırlanan anket formuna elbette yürürlükte olduğu vakitte de olumlu cevap verilmeye bilirdi. Ancak tarihsel kaynaklardan çıkarılan sonuca göre çalışma çerçevesinde geleneksel esnaf kültürünü şekillendiren yapının bu kurallar olduğu varsayılmıştır. Buradan yola çıkarak esnaf kültürünün geleneksel yapıdan ne kadar uzaklaşıldığı ölçülmüştür. Beşli likert şeklindeki sorulara verilen cevaplar 5 ve 5'e yakın çıktığı gözlemlenirse hiçbir değişimin olmadığı veya çok az olduğu anlaşılırken 1 ve 1'e yakın cevaplar verildiğinde geleneksel yapıdan çok ciddi bir farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır.

Bir kavramın, özelliğin veya nesnenin aynı yöntemler kullanılarak yapılan bağımsız ölçümler ile karşılaştırılabilen sonuçların birbiri ile benzerlik taşımasına güvenilirlik denmektedir (Kuzhan, 2009;147). Bu açıdan güvenilirlik analizi ile ankette yer alan soruların birbiri ile ilişkili olup olmadığı ve anketteki sorulara cevap verenlerin bu soruları aynı şekilde algılayıp algılamadığı değerlendirilmiştir. Çalışmamızda güvenilirlik analiz yöntemi olan Cronbach

Alpha Analizi yöntemi kullanılmıştır. Alfa katsayısı ile bir grup değişkenin aralarında var olan iç korelâsyonun ölçümü yapılmaktadır. Bu sayede her bir değişkenin skoru ayrı ayrı hesap edilerek tüm değişkenlerin oluşturduğu ortak değer içerisindeki payına ve ölçeğin değerini ne kadar temsil ettiğine bakılarak değişkenlerin güvenilirliği bulunmaktadır (Şekerkaya, 2000;50). Alfa katsayısı 0,80 ile 1,00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilir kabul edilmektedir (Özdamar, 2004; 512). Alfa katsayılarının küçük olması ise grup değişkenlerin ölçeğin ortak değerini yansıtmadığı ve yapılan ölçümde etkisinin zayıf olduğu böylece ölçekten ya da gruptan çıkarılması gerekmektedir (Taşkıran, 2007; 99-100).

Hazırlanan anket araştırma kapsamına uygun özellikleri taşıyan 10 esnafa pilot olarak uygulanmıştır. Alınan yanıtlar incelenerek öncelikle soruların anlaşılırlığı test edilmiş ardından veriler SPSS programına girilerek analiz edilmiştir. Geçerlik ve güvenirlik testleri tamamlandıktan sonra yeniden gözden geçirme ile revize edilen anket formu araştırma kapsamına uygun özellikleri taşıyan 10 esnafa yeniden uygulanmıştır. Eldeki tüm bilgiler çerçevesinde yapılan SPSS değerlendirmesi sonucu anketin Chronbach Alfa değeri 0, 942 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda bulunan yüksek güvenilirlik akıllara bazı şüpheleri getirmiş ve araştırmayı derinleştirmek adına esnafların bazılarına tekrardan aynı sorular mülakat şeklinde sorulmuştur. Örneklem içerisinde homojen bir dağılımla tekrar seçilen 10 esnafa mülakat yapılmış ve mülakat sonucu anket sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Anket formunda toplam 55 soru mevcuttur. Bunlardan 17'si (1-17 arası) mesleki hayata yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu 17 sorunun 1-7 arasındakiler esnafların mesleki örgüt algısına, 8-12 arası esnaf dayanışma algısına, 14-17 arası esnafların liberal davranış/teşebbüs algısına yönelik sorulardan oluşmaktadır. Geriye kalan 38 soru (32-55 arası) esnafların toplumsal ve bireysel hayatlarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu soruların 18-22 arasındakiler esnafların toplumu yönlendirme algısına, 23-31 arası olgun kişilik/kamil insan derecesine, 32-55 arası ahilik adap kurallarına yakınlık derecelerine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.3. Örneklemin Tespiti ve Özellikleri

Tesadüfi örneklem katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada örneklem, Sakarya ilinde faaliyet gösteren çoğu sadece kendi emeği ile çalışmakla birlikte en fazla 10 işçiye kadar yanında işçi çalıştıran 150 esnaftan oluşmaktadır. Araştırma katılımcısı örnekleme öncelikle araştırıcının çalıştığı mali müşavirlik ofisinin yönlendirdiği esnaflardan başlanarak ulaşılmıştır. Ardından

anket uygulanan esnafların yönlendirmesi ile kartopu yöntemi ile diğer örnekleme ulaşılmıştır. Araştırma katılımcılarının %78,7'sini erkekler, %21,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamındaki işyerlerinin %80'ini hizmet sektörü oluştururken %20'sini üretim sektörü oluşturmaktadır.

3.3.4. Anketin Uygulanması ve Verilerin Analiz Yöntemi

Araştırma anketi, yüz yüze görüşme, mail yoluyla ve eğitim verilmiş yardımcı personel aracılığı ile araştırıcının kendisi tarafından uygulanmıştır. Anket uygulamasında profesyonel bir anket şirketi hizmeti kullanılmamıştır. Toplanan veriler SPSS V.24 programına girilmiş ve analiz edilmiştir. Frekans analizi ardından çapraz tablolar yardımıyla değerlendirmeler yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Zorlukları

Çalışmanın yapısı gereği araştırma anketinin uzun olması, esnafların cevap verme potansiyellerini düşürmüştür. Yüz yüze yapılan anketlere verilen cevapların doğruluğunu artırmak için katılımcının da yardımı olmuş, kimi zaman sorular araştırmacı tarafından okunmuştur (özellikle anketin sonlarına doğru bu okumalar artmıştır). Eğitim verilen yardımcı personelin yaptığı anketler için de benzer destekler kullanılmıştır. Kimi esnafların müşteri yoğunluğu nedeniyle anketlerin kısa zamanda tamamlanması mümkün olmamıştır. Bu nedenle anket uygulamasında özellikle iş yoğunluğunun daha az olduğu saatler tercih edilmiştir. Bazı esnaflar da anketi cevaplamak konusunda çekimser kalmıştır ve tanıdık vasıtasıyla ulaşılamayan esnafların çoğu tarafından reddedilmiştir.

3.5. Bulgular

Bu başlık altında ilk olarak araştırmanın tanımlanıcı bulguları verilmiştir. Daha sonra da Sakarya Esnafının Mesleki, Toplumsal ve Bireysel hayatlarına yönelik bulgular ortaya konmuştur.

3.5.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırma kapsamında ankete katılan esnaflara "mesleki hayata yönelik " ve "toplumsal ve bireysel hayata yönelik" üst başlıklarında sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların ortalama değeri 3,42'dir. "Mesleki hayata yönelik " sorularla esnafların mesleki örgüt algısı, esnaf dayanışma algısı ve liberal davranış teşebbüs algısı araştırılmıştır. "Toplumsal ve bireysel hayata yönelik" sorularla esnafların toplumu yönlendirme algıları, olgun kişilik (kamil insan) dereceleri, ahilik adap kurallarına yakınlıkları incelenmiştir.

3.5.1.1.1. Demografik Özelliklere İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4.

Demografik Verilerin Analizi

Demografik değişken	Frequency	Percent	Cumulative Percent
Cinsiyet			
Kadın	32	21,3	21,3
Erkek	118	78,7	100,0
Yaş			
15-25	5	3,3	3,3
26-35	35	23,3	26,7
36-45	43	28,7	55,3
46-60	51	34,0	89,3
61+	16	10,7	100,0

Tablo 4'de görüleceği üzere araştırma kapsamındaki anketi yanıtlayanların %21,3'üne karşılık gelen 32 kişi kadın, %78,7'sine karşılık gelen 118 kişi erkekler oluşturmaktadır. Bu durum cinsiyet açısından dengeli bir dağılımın olmadığını göstermektedir. Ancak esnaflar arasında cinsiyet dağılımını genel olarak karşılamaktadır.

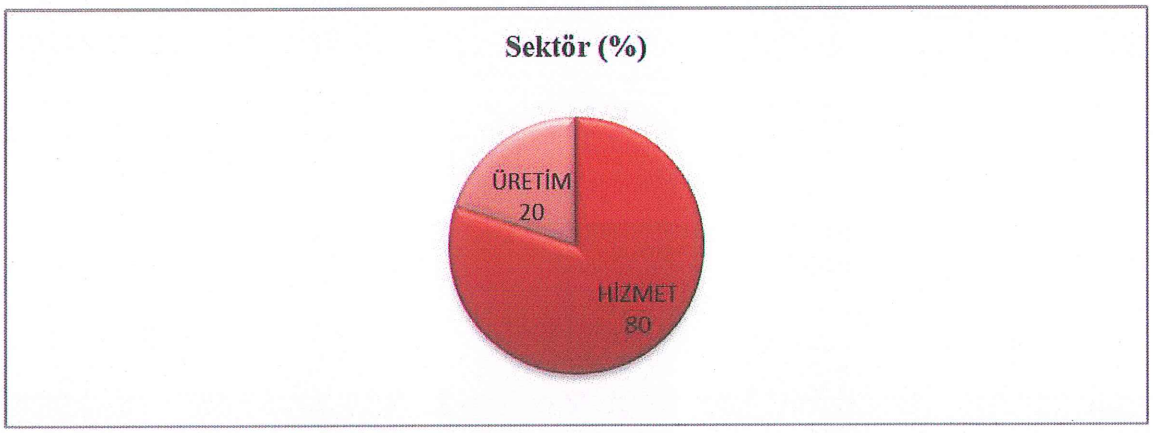
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların 26-60 yaş arasında dengeli bir şekilde dağılmış, 25 yaş altında sadece 5 kişi ankete katılmıştır. Ankete katılan esnafların yarısından fazlası 45 yaşının altındadır.

3.5.1.1.2. Sektörel Analiz Sonuçları

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların sektörel dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1.

Sektörel Analiz

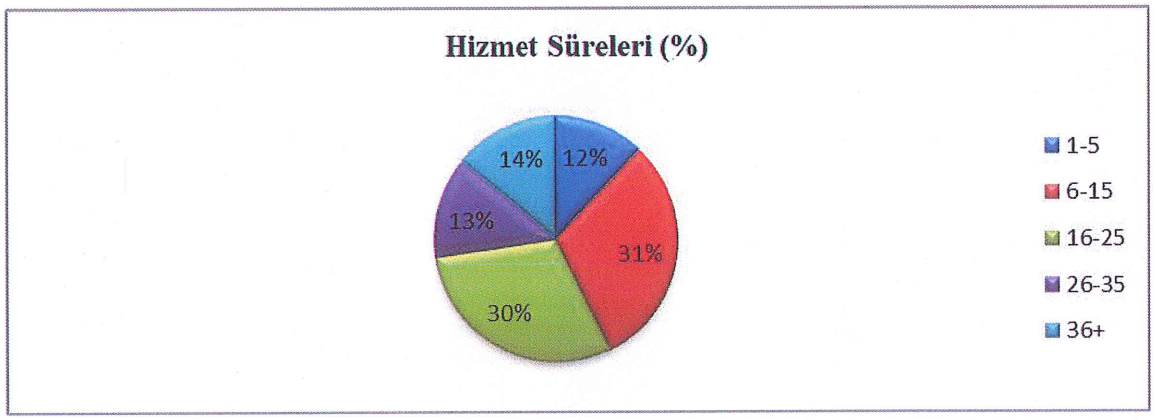

Grafik 1'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %80'inin (120 kişi) hizmet sektöründe, geri kalan %20'nin (30 kişi) ise üretim sektöründe çalıştığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların hizmet süreleri Grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2.

Hizmet Süreleri

Grafik 2'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %72,7'sinin (109 kişi) en fazla 25 yıldır esnaf olarak hizmet verdiği, %27,3'ünün (41 kişi) ise 25 yıldan fazla süredir esnaflık yaptığı görülmüştür.

3.5.2. Mesleki Hayata Yönelik Bulgular

Araştırmanın ilk ana başlığı olan mesleki hayata yönelik boyut içerisinde üç alt boyut yer almaktadır. Bunlar, mesleki örgüt algısı, esnaf dayanışma algısı, liberal davranış teşebbüs algısı şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırma kapsamında kesinlikle katılmıyorum ve kesinlikle katılıyorum arasında cevaplar aranmış ve bu cevaplar 1 ve 5 arasında puanlanmıştır. Mesleki hayata yönelik sorulara verilen

cevapların puan ortalaması 3,23'dür. 5'ten 1,77 puanlık bir sapma vardır. Bu oran ortalama değerin sağ tarafında yer alır ve geleneksel yapıdan %35,4'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.2.1. Mesleki Örgüt Algısı

Mesleki örgüt algısını ölçmeye yönelik toplam yedi soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 2,71'dir. 5'ten 2,29 puanlık bir sapma vardır. Mesleki örgüt algısı geleneksel yapıdan %45,77'lik bir farklılaşma söz konusudur.

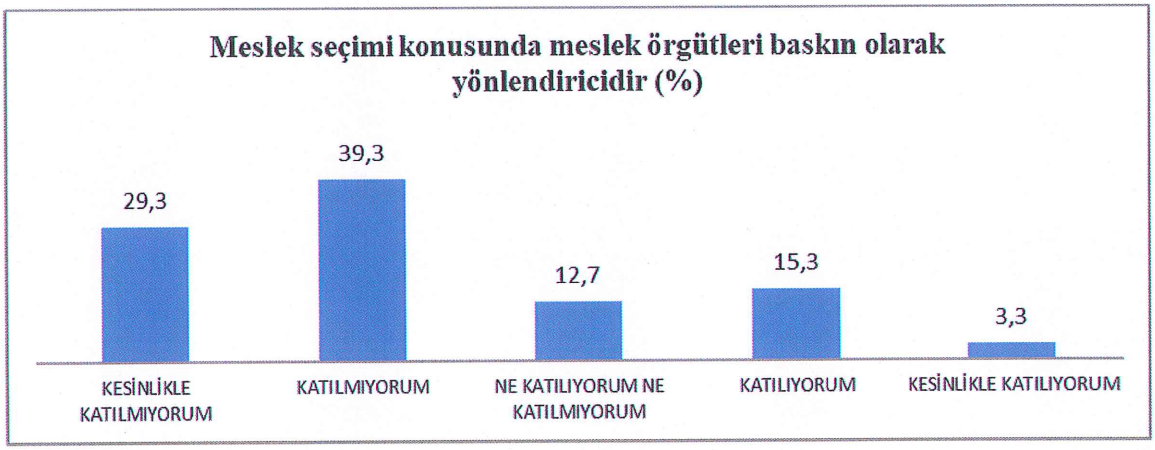
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların mesleki örgütlere bakış açılarına yönelik bulgular Grafik 3-9 arasında gösterilmiştir.

3.5.2.1.1. *Meslek seçimi konusunda meslek örgütleri baskın olarak yönlendiricidir*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların meslek seçimi konusunda meslek örgütlerini yönlendiriciliğine ilişkin bakış açıları Grafik 3'de gösterilmiştir.

Grafik 3.

Meslek seçimi konusunda meslek örgütleri baskın olarak yönlendiricidir

Grafik 3'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık %70'inin (103 kişi) meslek örgütlerinin meslek seçiminde kendilerini yönlendirmediğini düşünmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 2.24'dür ve bu oran ortalama değerin sol tarafında kalmaktadır. 5'te 2,76 puanlık bir sapma mevcuttur. Bu da geleneksel yapıdan %55,20'lik bir farklılaşmayı ifade eder.

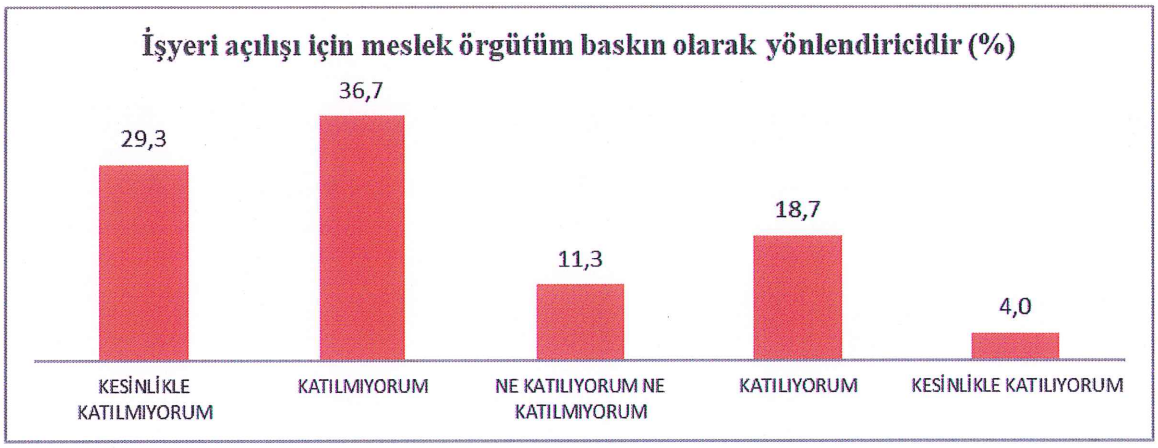
Mülakata katılan esnafların yarısından çoğu, anket sonuçlarını destekleyecek şekilde, meslek örgütünün meslek seçimi konusunda yönlendirme yapmadığı belirmiştir. Mülakata katılan esnaflar bu konuda esnaf odasının yeterli olmadığını belirtirken bir esnaf yoğunluktan dolayı yetişemediğini düşünmektedir.

3.5.2.1.2. *İşyeri açılışı için meslek örgütüm baskın olarak yönlendiricidir*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların işyeri açılışı konusunda meslek örgütlerini yönlendiriciliğine ilişkin bakış açıları Grafik 4'de gösterilmiştir.

Grafik 4.

İşyeri açılışı için meslek örgütüm baskın olarak yönlendiricidir

Grafik 4'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %66'sının (99 kişi) işyeri açılışı için meslek örgütlerinin kendilerini yönlendirmediğini düşünmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 2,31'dir. 5'ten 2,69 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %53,73'lük farklılaşma söz konusudur.

Anket cevaplarıyla doğru orantılı çıkan mülakat sorularında esnaflar herkesin kendi çabasıyla yolunu bulduğunu düşünmekte. Birkaç esnaf yönlendirme olmadığını söylemekle birlikte esnaf odasına gidildiği takdirde yardım edeceklerini düşünmektedir.

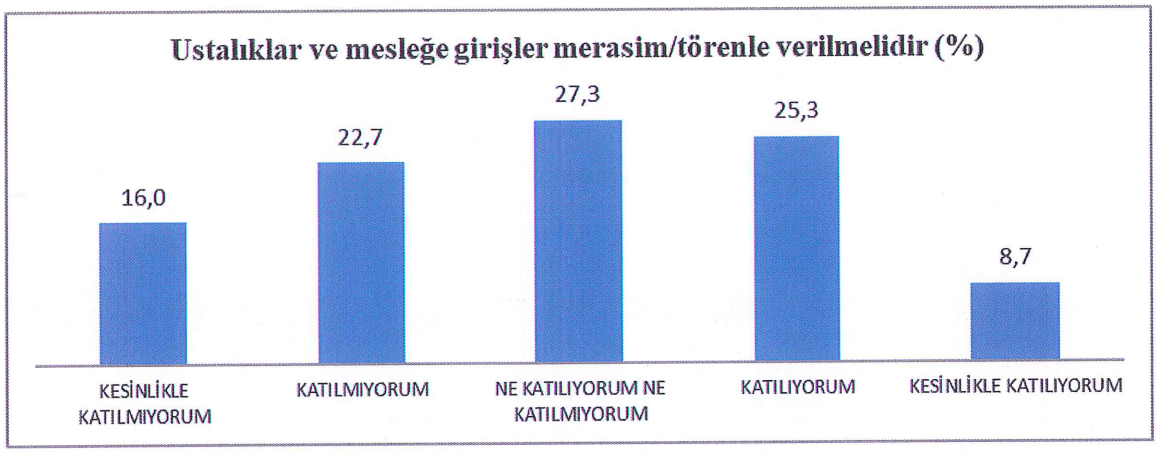
Sakarya Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliğiyle araştırma çerçevesinde görüşüldüğünde bu konuyla ilgili, kanunların esnaf odasına kayıt yapmadan işyeri açılmasına izin vermemeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

3.5.2.1.3. *Ustalıklar ve mesleğe girişler merasim/törenle verilmelidir.*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların ustalık ve mesleğe girişlerinin merasim ya da törenle yapılması gerekip gerekmediğine ilişkin görüşleri Grafik 5'de verilmiştir.

Grafik 5.

Ustalıklar ve mesleğe girişler merasim/törenle verilmelidir

Grafik 5'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların merasim ya da tören konusunda belirgin bir eğilimlerinin olmadığı görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 2.88'dir. Bu oran ortalama değerin sol tarafında kalmaktadır. 5'ten 2,12 puanlık bir sapma söz konusudur. Bu da geleneksel yapıdan %42,40'lık bir farklılaşmayı ifade eder.

Mülakatta alınan cevaplara göre ise esnafların onda yedisi güzel olabileceğini düşünmektedir. Özellikle ustalık belgesi gerektiren işler için bir müddet çaba gösteren esnaflar kuru bir belge yerine merasim düzenlendiği takdirde gönül alma olacağını belirtmiştir. Bunun yanında bir esnaf işlerini aksatmaktan başka bir işe yaramayacağını düşünmektedir.

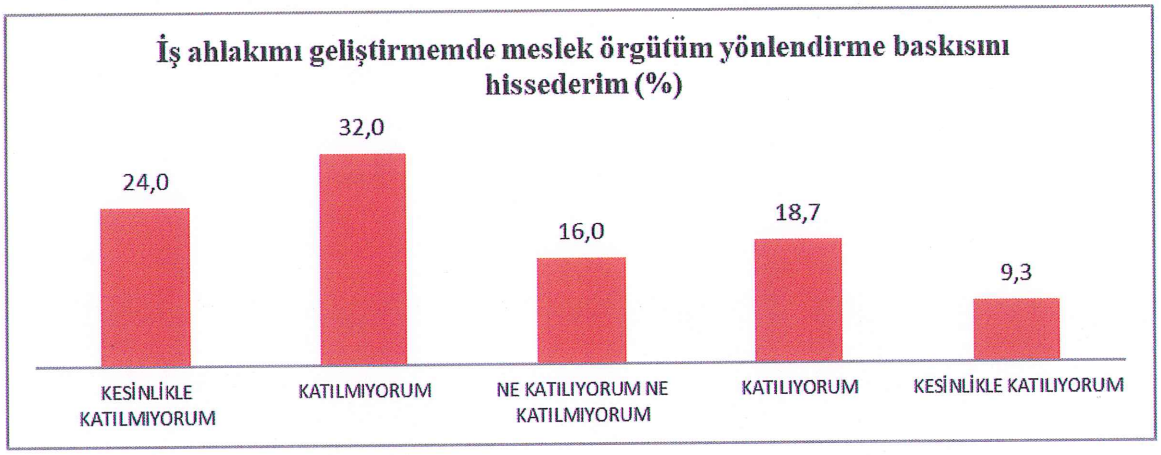
Mülakat sonuçları ve anket sonuçları ile örtüşmediği için bu sorunun işlemediği sonucu çıkmaktadır. Buna neden olarak ankete katılanların çoğunun sektör olarak ustalık belgesi gerektirmeyen bir iş yaptığı sonucu çıkarılabilir.

3.5.2.1.4. *İş ahlakımı geliştirmemde meslek örgütümün yönlendirme ve baskısını hissederim*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların iş ahlaklarını geliştirmede meslek örgütünün etkisine ilişkin görüşleri Grafik 6'da verilmiştir.

Grafik 6.

İş ahlakımı geliştirmemde meslek örgütümün yönlendirme ve baskısını hissederim

Grafik 6'da araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yarısından fazlasının (84 kişi) iş ahlakı konusunda meslek örgütlerinin kendilerini yönlendirmediğini düşündüğü görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 2,57'dir. 5'ten 2,43 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %48,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

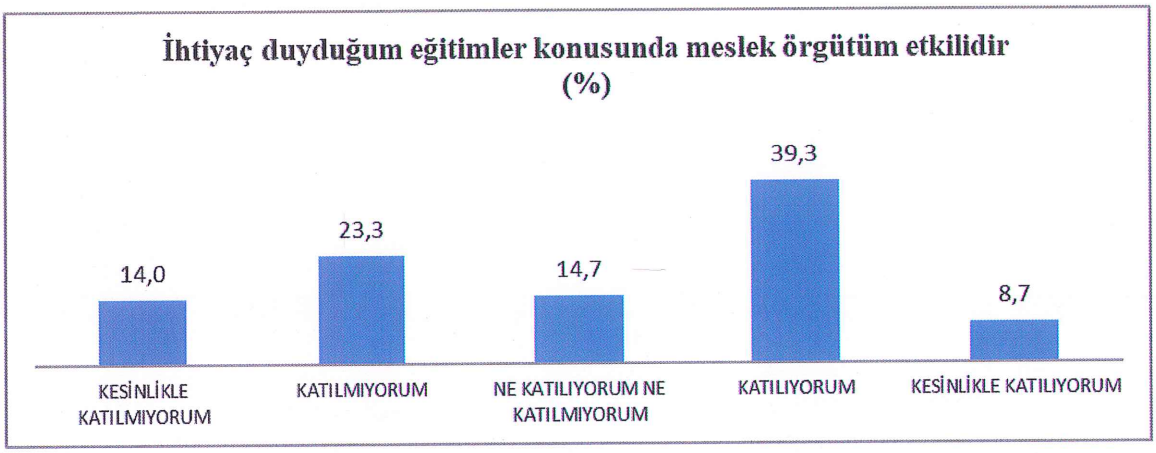
Mülakatlarda verilen cevaplar da ağırlıklı olarak böyle bir yönlendirmenin olmadığını göstermektedir. Ayrıca kuaför olan bir esnaf çıraklık döneminde bir yönlendirmeleri olduğunu ama devamının gelmediğini söylemiştir. Bu sorunun mülakat olarak yönlendirildiği on esnaftan dördü odalarının aidat almayı bildiklerini ama buna karşılık hizmetlerinin yeterli olmadığını belirtmiştir.

3.5.2.1.5. *İhtiyaç duyduğum eğitimler konusunda meslek örgütüm etkilidir*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların kendi mesleki eğitimlerine ilişkin meslek örgütlerinin etkisine ilişkin görüşleri Grafik 7'de verilmiştir.

Grafik 7.

İhtiyaç duyduğum eğitimler konusunda meslek örgütüm etkilidir

Grafik 7'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık yarısı (72 kişi) meslek örgütlerinin ihtiyaç duyduğu eğitimler konusunda etkili olduğunu düşünmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,05'dir. 5'ten 1,95 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %38,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

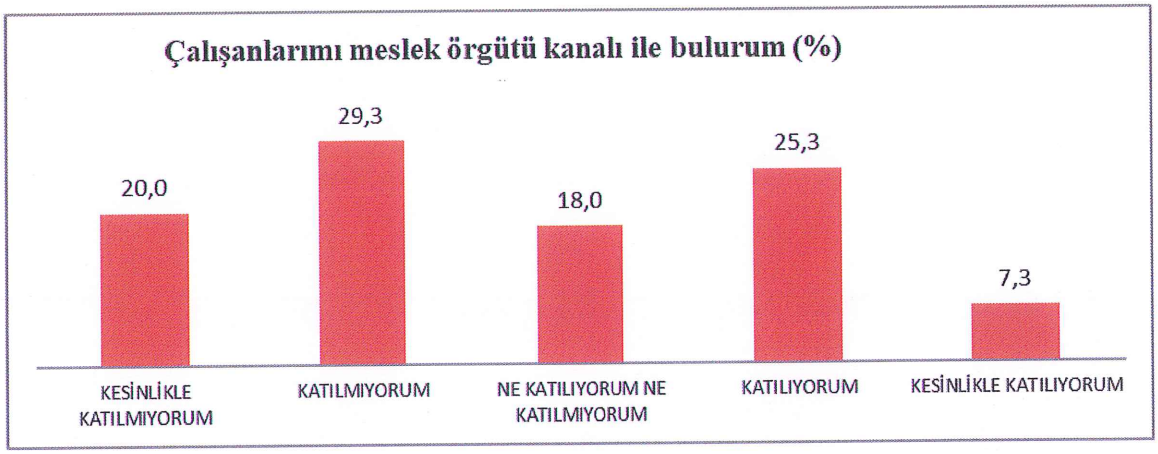
Mülakatlardan çıkan sonuca göre on kişiden altısı meslek örgütünün eğitimleri verdiği yönünde anketlerle örtüşen bir görüş beyan etmiştir. *"Varsa bile bilgim yok"* diyen üç kişi de esnaflara bu konuda ulaşılamadığını düşünmektedir. Ayrıca bir esnaf *"paran varsa evet, oda çok yeterli değil"* diyerek ortada bir cevap vermiştir.

3.5.2.1.6. *Çalışanlarımı meslek örgütü kanalı ile bulurum*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların işyerlerinde ihtiyaç duyduğu çalışanları meslek örgütleri aracılığıyla bulup bulmadığı sorulmuştur. Bu konuya ilişkin veri Grafik 8'de verilmiştir.

Grafik 8.

Çalışanlarımı meslek örgütü kanalı ile bulurum

Grafik 8'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık yarısının (74 kişi) çalışanlarını meslek örgütü kanalı ile bulmadığını, bunun yanında ise %33'lük bir kısmının (49 kişi) çalışanlarını meslek örgütü aracılığıyla bulduğu görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların ortalama puanı 2,70'dir. 5'ten 2,29 puanlık bir sapma görülmektedir. Mevcut yapının geleneksel yapıdan %45,87 farklılaştığı saptanmıştır.

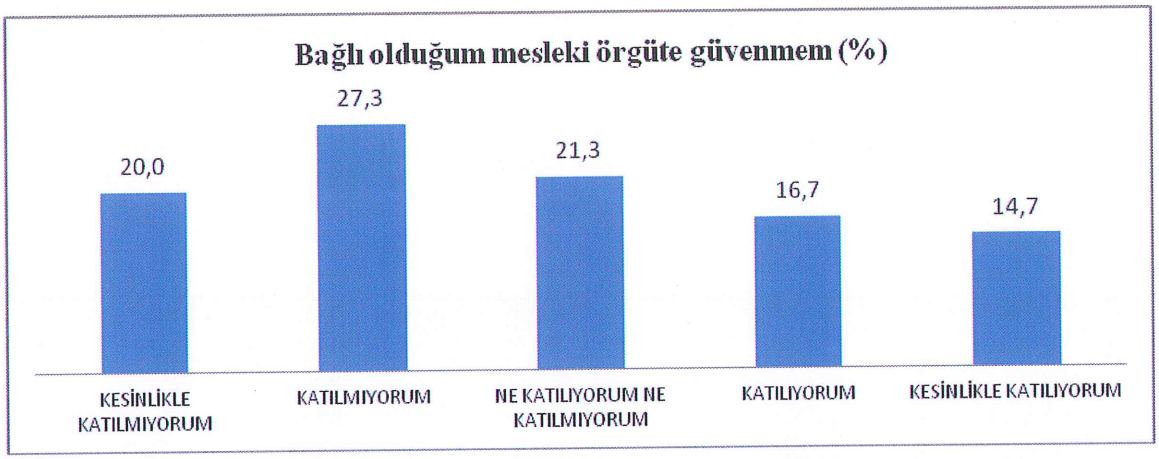
Mülakata verilen cevaplarla ankette çıkan sonuçlar örtüşmektedir. Mülakata verilen cevaplardan onda sekizi çalışanlarını örgüt kanalı ile bulmadığını bir kişi ise örgüt kanalı ile bulduğunu belirtmiştir. Bir esnafta hep tek çalıştığını ama çalışan bulacak olursa bunun örgüt kanalı ile bulmayacağını ifade etmiştir.

3.5.2.1.7. *Bağlı olduğum mesleki örgüte güvenmem*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların bağlı bulundukları mesleki örgütlere olan güvenlerine ilişkin görüşleri Grafik 9'da yer almaktadır.

Grafik 9.

Bağlı olduğum mesleki örgüte güvenmem

Grafik 9'da araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık yarısının (71 kişi) bağlı oldukları mesleki örgütlere güvendikleri görülmektedir. Bunun yanında %31,4'lük (47 kişi) bir kısmın ise mesleki örgütlere güvenmedikleri görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların ortalama puanı 3,21'dir ve ortalama değerin sağında kaldığı görülmektedir. 5'ten 1,79 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %35,8'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakat sonucunda dört kişi meslek örgütüne güvendiğini berkitirken beş kişi güvenmediğini söylemiş bir kişide çekimser kalmayı tercih etmiştir. Mülakatta iki esnaf güven oluşabilmesi için iletişimin olması gerektiğini belirtirken, bir esnaf meslek odalarındakilerin seçim kazanmak ve değirmenin başına geçmek gibi dertlerle hareket ettiklerini belirtmiştir. Diğer yandan dört esnaf yukarıdaki ilgili sorularda, meslek odalarının etkinliklerini görememiş olsalar da güvenmediklerini söyleyemeyeceklerini belirtmiştir.

Bu soruda mülakat sonuçları ile anket sonuçları örtüşmediği görülmektedir. Ancak bir birine çok yakın değerler olduğu için anket sonucundaki kararsız %21,3'lük (32 kişi) kısmın mülakatta ağırlıklı olarak güvenmedikleri yönünde karar aldığı düşünülmektedir. Buda sonuçların birbirleriyle örtüşmemesine neden olmuş olabilir.

3.5.2.2. Esnaf Dayanışma Algısı

Esnaf dayanışma algısını ölçmeye yönelik toplam altı soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,38'dir. 5'ten 1,62 puanlık bir sapma vardır ve mevcut esnaf dayanışma algısının geleneksel yapıdan %32,49'luk farklılaşma olduğu görülmektedir.

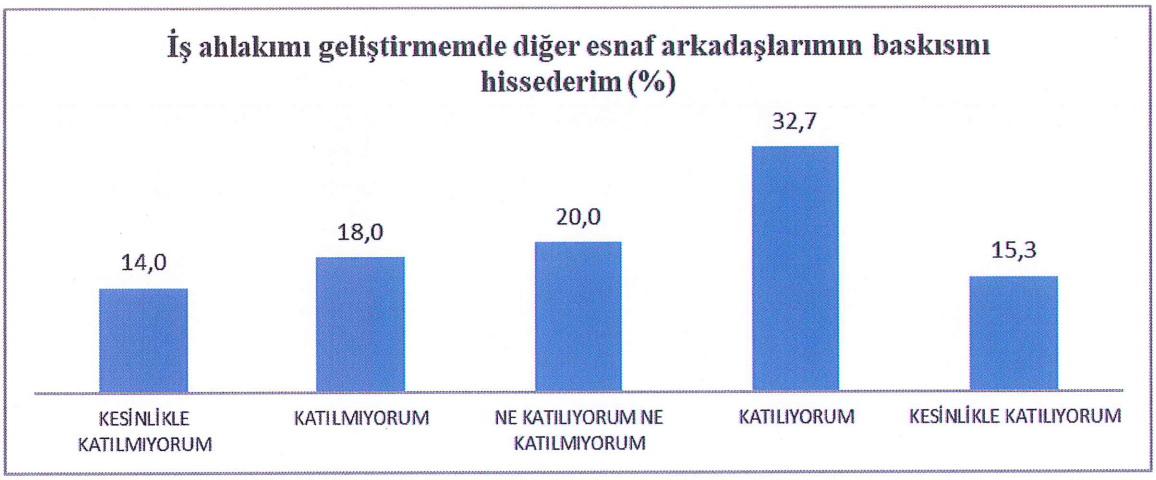
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların esnaf dayanışmasına ilişkin bakış açılarına yönelik bulgular Grafik 10- 15 arasında gösterilmiştir.

3.5.2.2.1. *İş ahlakımı geliştirmemde diğer esnaf arkadaşlarımın baskısını hissederim*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların iş ahlakını geliştirmede diğer esnaf arkadaşlarının kendilerine yönelik baskılarını içeren görüşleri Grafik 10'da gösterilmiştir.

Grafik 10.

İş ahlakımı geliştirmemde diğer esnaf arkadaşlarımın baskısını hissederim

Grafik 10'da araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık yarısının (72 kişi) diğer esnaf arkadaşlarının iş ahlakı konusunda baskılarını üzerlerinde hissettiği görülmüştür. %20'lik bir kesim (30 kişi) bu konuda kararsız kalırken %32'lik esnaf grubu (48 kişi) ise böyle bir baskının olmadığı görüşündedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,17'dir. 5'ten 1,83 puanlık bir sapma olduğu görülmektedir. Geleneksel yapıdan %36,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

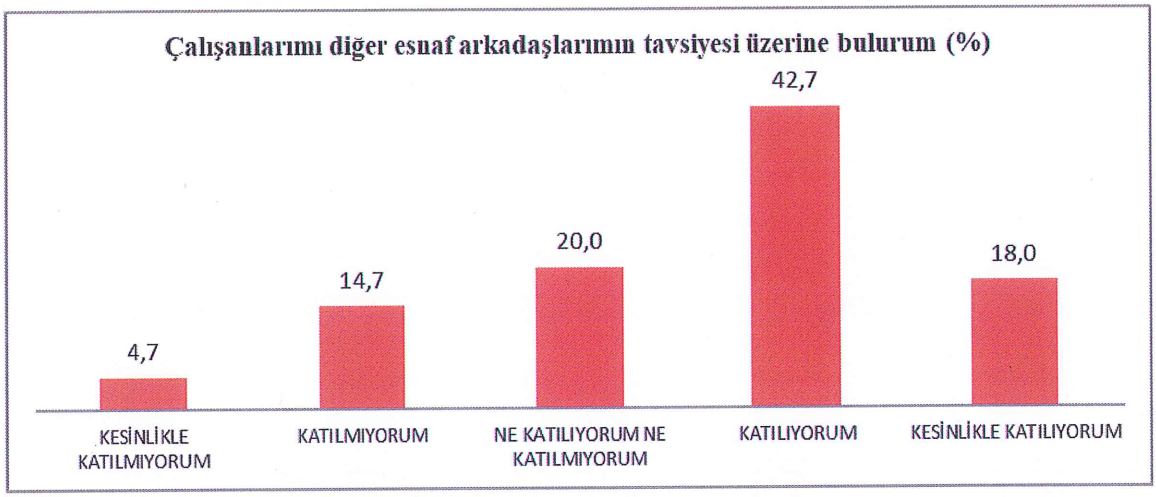
Mülakat sonuçları anket sonuçlarıyla doğru orantılı olarak esnafların kendi aralarında böyle bir baskı ve yönlendirmenin olduğu yönündedir. Birçok esnaf da bu soruya *"yakınlarımız arasında"* diye ekleme yapmıştır. Yani esnaflar arasında kurulan samimiyete göre bu baskı ve yönlendirme değişmektedir.

3.5.2.2.2. *Çalışanlarımı diğer esnaf arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine bulurum*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların çalışanlarını bulurken diğer esnaf arkadaşlarının görüşlerine başvurup vurmadığı üzerine görüşleri Grafik 11'de gösterilmiştir.

Grafik 11.

Çalışanlarımı diğer esnaf arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine bulurum

Grafik 11'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %60'ının (90 kişi) kendisi için bir çalışan aradığında diğer esnaf arkadaşlarından yardım aldıkları, %20'nin (30 kişi) bu konuda kararsız oldukları ve yaklaşık %20'sinin (29 kişi) ise esnaf arkadaşlarının bu konuda yardımına başvurmadıkları görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,55'dir ve 5'ten 1,45 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %29,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

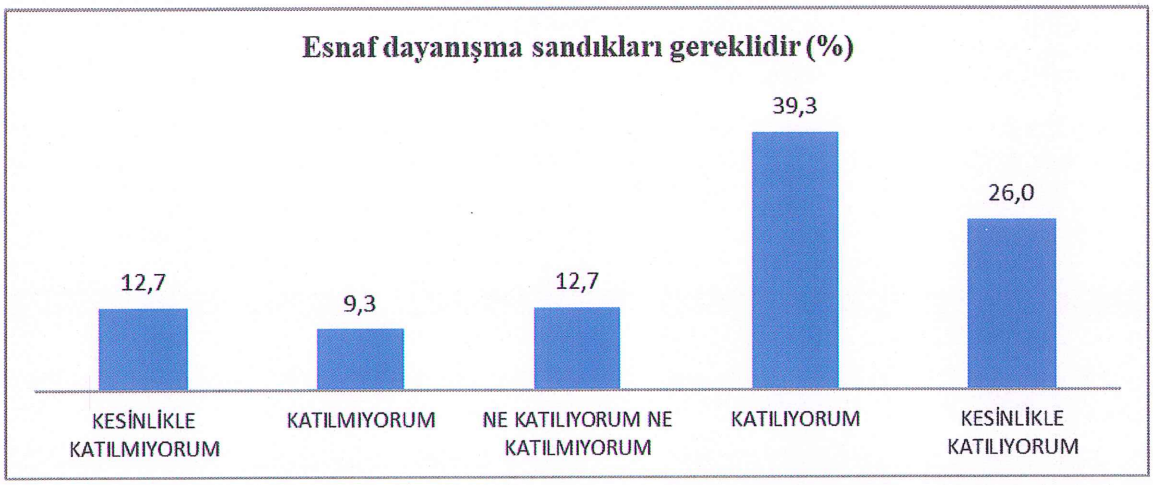
Mülakata katılan esnaflar da kendi aralarında istişare yaptıklarını tavsiye aldıklarını belirtirken tek çalışan bir esnaf, çalışan almak istemesi durumunda esnaf arkadaşlarına başvuracağını belirtmiştir.

3.5.2.2.3. *Esnaf dayanışma sandıkları gereklidir*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların esnaf dayanışma sandıklarına ilişkin fikirleri Grafik 12'de gösterilmiştir.

Grafik 12.

Esnaf dayanışma sandıkları gereklidir

Grafik 12'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %65'inde (98 kişi) dayanışma sandıklarının gerekli olduğunu düşüncesi, %22'sinin (33 kişi) dayanışma sandıklarının gerekli olmadığını düşündüğü görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,57'dir. 5'ten 1,43 puanlık bir sapma mevcuttur. Geleneksel yapıdan %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

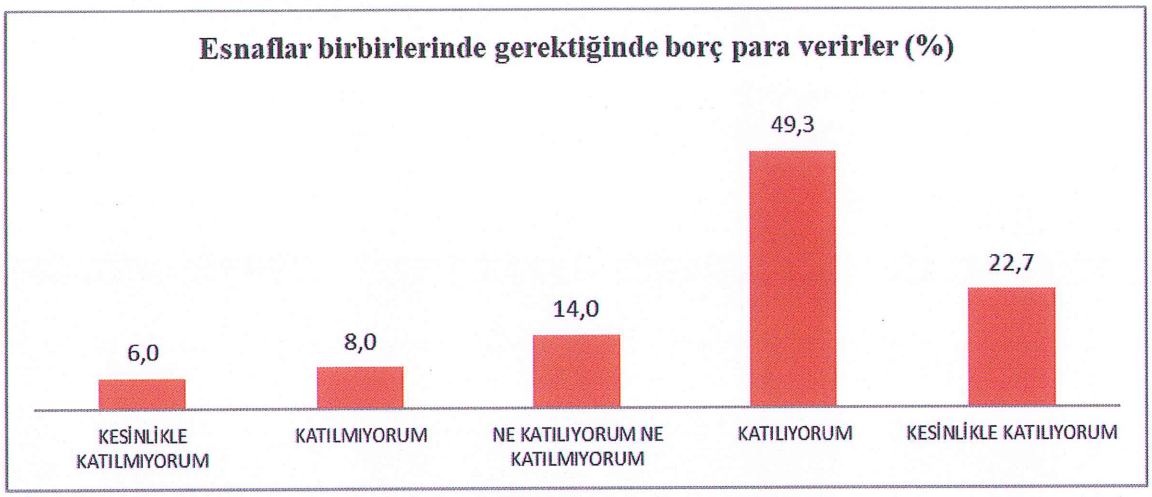
Mülakat sonucu anket sonuçlarıyla örtüşmekle birlikte mülakata katılan esnaflar bu soruya esnaflar farklı yorumlar getirmiştir. Çoğunluğu gerekli olduğunu düşünseler de böyle bir sandığın ne samimi olacağını ne de adaletli bir şekilde dağılacağını düşünmediklerini belirtmiştir. Gerek görmeyen bir esnaf da mevcutta ödedikleri bir aidat olduğunu ve hali hazırda sağlanan kredilerinde yeterli olduğu düşünmektedir.

3.5.2.2.4. *Esnaflar gerektiğinde birbirlerine borç verirler*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların birbirlerine ihtiyaç duyduklarında borç verip vermediklerine ilişkin görüşleri Grafik 13'de gösterilmiştir.

Grafik 13.

Esnaflar gerektiğinde birbirlerine borç verirler

Grafik 13'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %72'sinin (108 kişi) ihtiyaç duymaları halinde birbirlerinden borç aldıkları görülmektedir. %14'lük (21 kişi) bir kesimin ise bu fikre katılmadığı anlaşılmıştır. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,75'dir ve ortalama değerin sağında kalmaktadır. 5'ten sadece 1,25'lik düşük bir sapma söz konusudur. Geleneksel yapıdan %25,07'lik bir farklılaşma vardır.

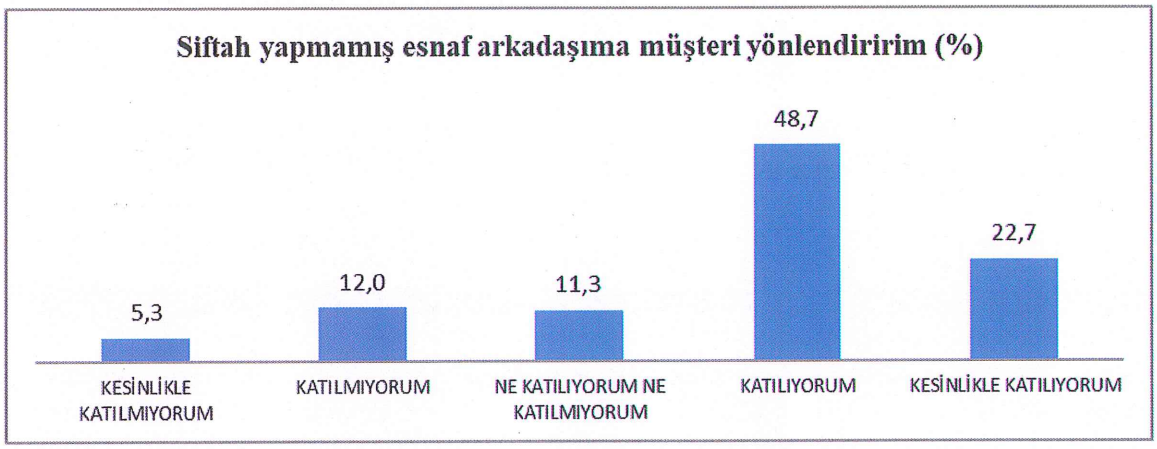
Mülakat sonucu anket sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır. Mülakatta katılan on esnaftan yedisi birbirlerine borç verdiklerini belirtmiştir. Bir esnaf büyük meblağlar olmadığı sürece diye belirtirken bir diğer esnaf samimi ve güvendiğimiz arkadaşlarımız olması kaydıyla diye ifade etmiştir. Borç vermiyoruz diyen esnaflar ise piyasa şartlarının kötü olmasından, verdikleri borçları geri almadıklarından dolayı borç vermediklerini ve almadıklarını söylemiştir.

3.5.2.2.5. *Siftah yapmamış esnaf arkadaşıma müşteri yönlendiririm*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların siftah yapmayan bir esnafa müşteri yönlendirip yönlendirmediğine ilişkin görüşleri Grafik 14'de gösterilmiştir.

Grafik 14.

Siftah yapmamış esnaf arkadaşıma müşteri yönlendiririm

Grafik 14'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık %72'sinin (107 kişi) siftah yapmamış esnaf arkadaşına müşteri yönlendirdiği, ancak %17,3'lük (26 kişi) bir kesimin böyle bir davranışta bulunmadığı görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,71'dir. 5'ten 1,29 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %25,73'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakata katılanlardan sadece üç kişi yönlendireceğini belirtirmiştir ve eskiden yaptığını ama şimdi aynı karşılığı bulamadığı için yapmadığını belirten bir esnaf bu üç kişiye dâhil edilmemiştir. Mülakata katılan esnafların çoğu anketin çoğunluğunun aksine bunun eski zaman âdeti olduğunu düşünmektedir. Ben bilirsem müşteri yönlendiririm diyen bir esnaf başında geçen bir olayı şu şekilde anlatıyor; *"ben reklamcılık işi yapıyorum zamanında bu işi yapan arkadaşlarımızı toplayıp bir karar almıştık herkes bir baskı türüne yönelecek ve gelen müşterileri ona göre dağıtıp bölüşeceğiz. Ben bana gelen müşterileri ilgili arkadaşlara yönlendirdim gel zaman git zaman bana müşteri gelmemeye başladı, daha sonra fark ettim ki diğer arkadaşlar aynı davranışı sergilememişti."* Bu örnek olay günümüz esnafları arasında bu davranışın kalmadığının somut bir örneğidir.

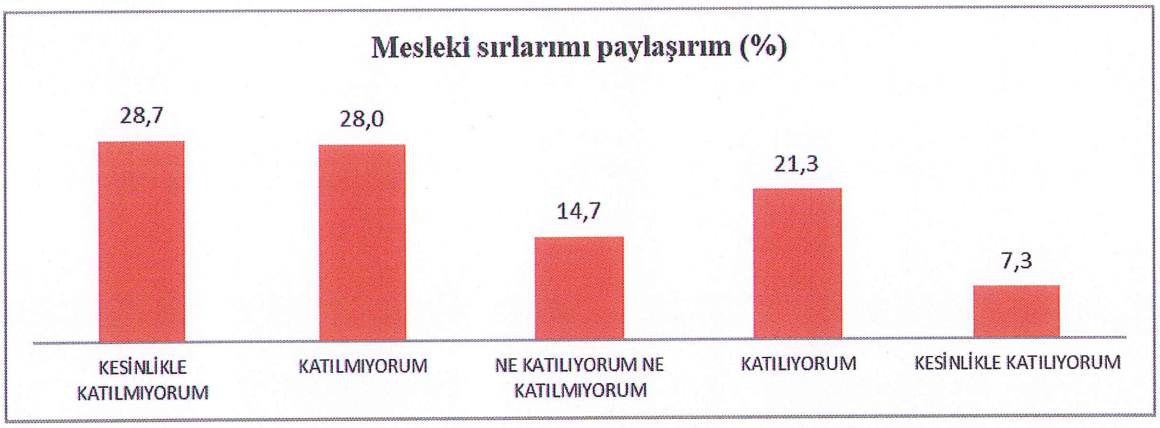
Mülakat ile anket sonuçlarının birbirinden farklı çıkması bu sorunun işlemediğini göstermektedir. Bir kısım esnaf, siftah yapmamış arkadaşına müşteri yönlendirse bile daha sonra dışsal etkiler sonucu bu davranıştan vazgeçmiş olması buna neden olarak gösterilebilir.

3.5.2.2.6. *Mesleki sırlarımı paylaşırım*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların mesleki sırlarını paylaşıp paylaşmadığı Grafik 15'de gösterilmiştir.

Grafik 15.

Mesleki sırlarımı paylaşırım

Grafik 15'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık %57'sinin (85 kişi) mesleki sırlarını paylaşmadığı, yaklaşık %29'unun (43 kişi) ise söz konusu sırları paylaştığı görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 2,51'dir. 5'ten 2,49 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %49,87'lik yüksek bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakatta da ankette olduğu gibi esnaflar mesleki sırlarını paylaşmama taraftarı oldukları görülmektedir.

3.5.2.3. Liberal Davranış Teşebbüs Algısı

Liberal davranış teşebbüs algısını ölçmeye yönelik toplam dört soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,60'dır. 5'ten 1,40 puanlık bir sapma gözlemlenen cevaplar ortalama değerin sağında kalmıştır. Liberal davranış teşebbüs algısının geleneksel yapıdan sadece %28,07'lik bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

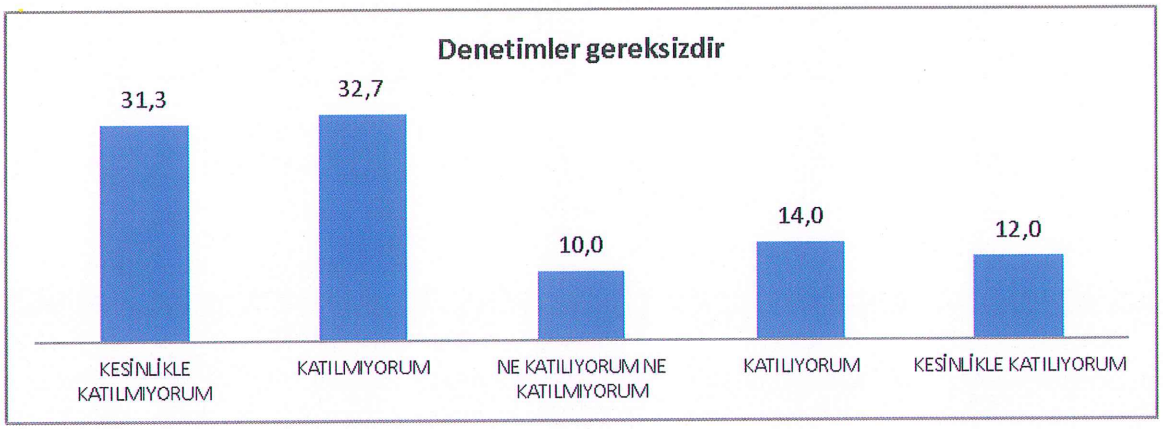
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların liberal davranış ve teşebbüs algısına ilişkin bakış açılarına yönelik bulgular Grafik 16-19 arasında gösterilmiştir.

3.5.2.3.1. *Denetimler gereksizdir.*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların denetimler ile ilgili bakış açıları Grafik16'da gösterilmiştir.

Grafik 16.

Denetimler gereksizdir

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %64'ü (96 kişi) denetimlerin gerekli olduğunu düşünürken, %28'inin (39 kişi) denetimlerin gereksiz olduğu kanaatindedir. Bu soruya verilen cevapların ortalama puan ortalaması 3,57'dir. 5'ten 1,43 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %28,53'lük düşük değerli bir farklılaşma söz konusudur.

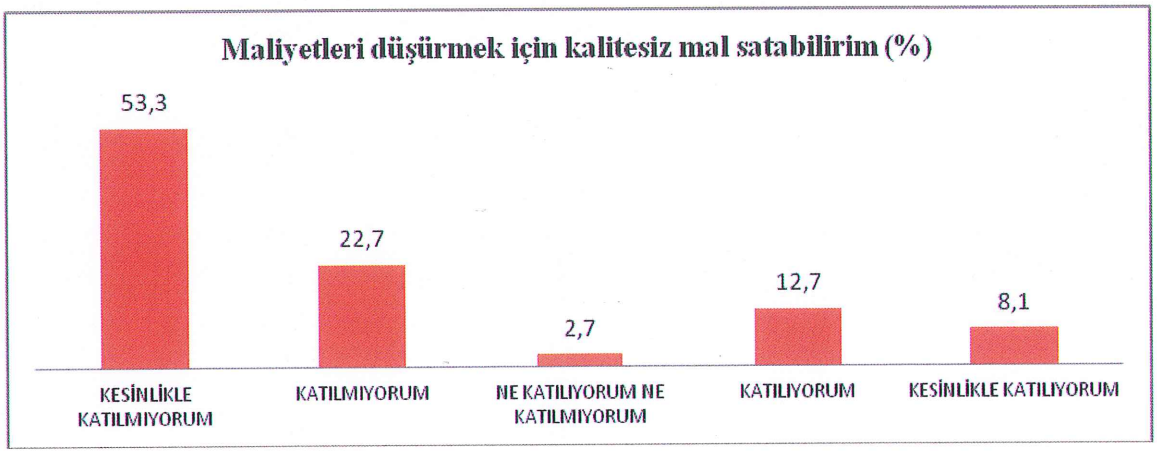
Mülakata katılanların çoğu doğru yapıldığı takdirde denetimlerin gerekli olduğu görüşündedir. Ve bu açıdan anket sonuçlarıyla aynı sonucu vermiştir.

3.5.2.3.2. *Maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabilirim.*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların kalitesiz mal satımı ile ilgili bakış açıları Grafik 17'de gösterilmiştir.

Grafik 17.

Maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabilirim

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %76'sı (114 kişi) ise maliyetleri düşürmek pahasına dahi olsa kalitesiz mal satmayacakları, %21'inin (32 kişi) maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabileceği Grafik 17'de gösterilmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,99'dur. 5'ten sadece 1,01 puanlık bir sapma söz konusudur. Bu durum geleneksel yapıyı koruduğunu ve %20,13'lük düşük bir farklılaşma olduğunu göstermektedir.

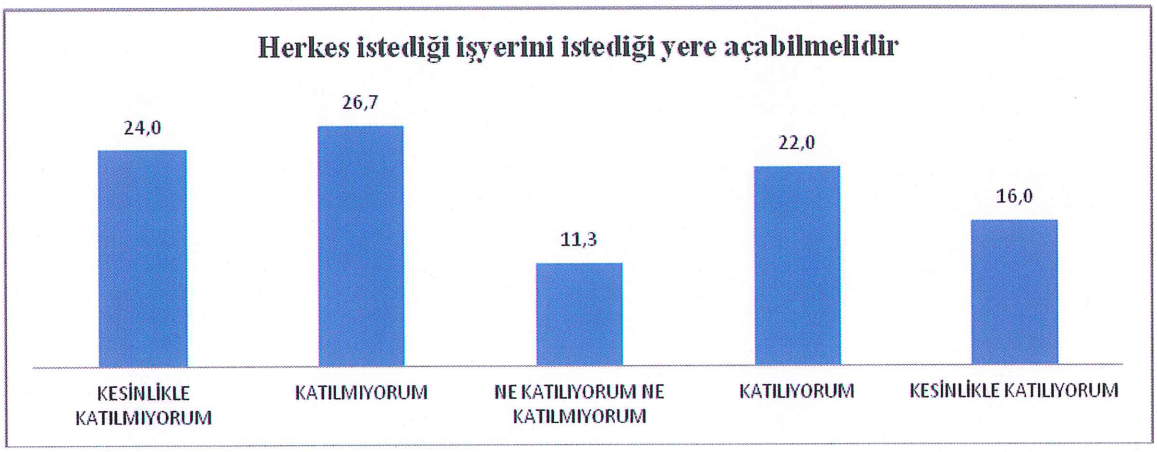
Mülakatta da benzer sonuç çıkmış ve esnafların çoğu kalitesiz mal satamayacaklarını belirmişlerdir. Bir esnaf *"müşteri ister yaptırsın ister yaptırmasın kaliteden ödün vermem bunu yapan birçok arkadaşımın piyasadan silindiğine şahit oldum"* ifadesine kullanmıştır. Kalitesiz mal satabilirim iki esnaf ise bu durumu talebin belirleyeceğini söylemiştir.

3.5.2.3.3. *Herkes istediği işyerini istediği yere açabilmelidir*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların istediği yere istediği işyeri açma konusundaki bakış açıları Grafik 18'de gösterilmiştir.

Grafik 18.

Herkes istediği işyerini istediği yere açabilmelidir

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %50,7'si (76 kişi) herkesin istediği yerde istediği işyerini açamaması gerektiğini düşünmekte, %38'i (57 kişi) ise bu fikre katılmaktadır. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,21'dir. 5'ten 1,79 puanlık bir sapma mevcuttur. Geleneksel yapıdan %35,87'lik bir farklılaşma söz konusudur.

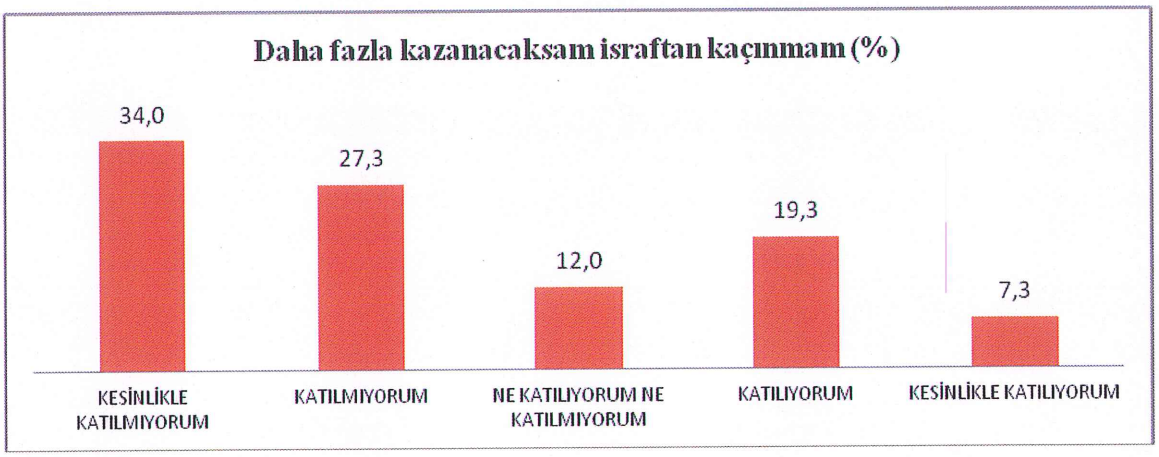
Mülakata katılanların da büyük çoğunluğu herkesin istediği yere işyeri açmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bir esnaf iş yeri açılışları hakkındaki düşüncesini *"kesinlikle denetlenmesi gerekiyor bunun acısını ileride herkesin çekecek"* şeklinde ifade etmiştir. Herkesin istediği işyerini istediği yere açabilmesi gerektiğini söyleyen bir esnafta sonuçta iyi olanın ayakta kalacağını bu konuda bir müdahalenin şart olmadığını belirtmiştir.

3.5.2.3.4. *Daha fazla kazanmak için israftan kaçınmam*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların daha fazla kazanmak için israfa ilişkin fikirleri Grafik 19'de gösterilmiştir.

Grafik 19.

Daha fazla kazanmak için israftan kaçınmam

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %61,3'ü (92 kişi) daha fazla kazanmak için israf etmeyeceğini, %26,7'lik bir kesimin (40 kişi) ise israf edebileceğini Grafik 19'de görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,61'dir. 5'ten 1,39 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %27,73'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakata katılanların çoğu da israf etmeyeceğini belirmiştir. Bir esnaf israf edilirse zaten daha fazla kazanılamayacağını söylemiştir.

3.5.3. Toplumsal ve Bireysel Hayata Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci ana başlığı olan toplumsal ve bireysel hayata yönelik boyut içerisinde üç alt boyut yer almaktadır. Bunlar, toplumu yönlendirme, olgun kişilik (kamil insan) derecesi ve Ahilik adap kurallarına yakınlık şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırma kapsamında kesinlikle katılmıyorum ve kesinlikle katılıyorum arasında cevaplar aranmış ve bu cevaplar 1 ve 5 arasında puanlanmıştır. Toplumsal ve bireysel hayata yönelik sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,62'dir. 5'ten 1,38'lik puanlık bir sapma mevcuttur. Bu oran ortalama değerin sağ tarafında yer alır ve geleneksel modelden %27,6'lık bir farklılaşma olduğu gözlemlenir.

3.5.3.1. Toplumu Yönlendirme Algısı

Toplumu yönlendirme algısını ölçmeye yönelik toplam beş soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,28'dir. 5'ten 1,72'lik bir sapma vardır. Toplumu yönlendirme algısında geleneksel yapıdan %34,40'lık bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

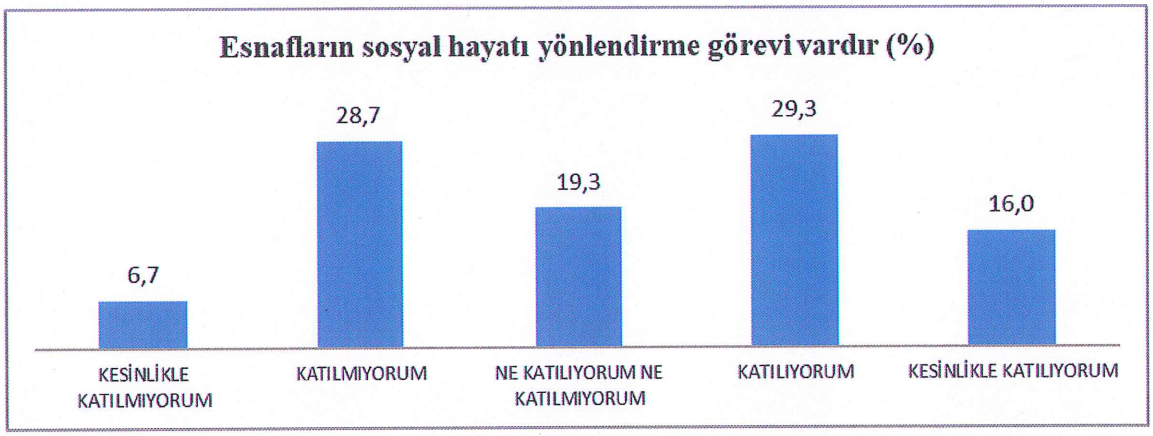
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların toplumu yönlendirme algılarına yönelik bulgular Grafik 20-24 arasında gösterilmiştir.

3.5.3.1.1. *Esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevi vardır*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların sosyal hayatı yönlendirmeye ilişkin tutumları Grafik 20'de gösterilmiştir.

Grafik 20.

Esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevi vardır

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %35,3'ü (53 kişi) esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevleri olmadığını düşünürken, %45,3'ü (68 kişi) esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevleri olduğunu düşünmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,19'dur. 5'ten 1,81 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %36,13'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakat sonuçları da anket sonuçlarıyla ötüşmektedir. Mülakatta altı kişi yönlendirme görevlerinin olduğunu düşünürken diğer esnaflar böyle bir görevlerinin olmadığını veya böyle bir etki yapamayacaklarını belirtmiştir. Bu soruya katılan bir esnaf *"yaptığımız işin doğal bir sonucu bu toplumun yeme içme alışkanlığından giyim kuşamına kadar belirleyici rol oynuyoruz"* ifadesini kullanırken diğer bir esnaf *"çevremizle devamlı iletişim halindeyiz bu nedenle belirli bir noktaya kadar yönlendirme olduğunu düşünüyorum"* demiştir. Bazı

esnaflar ise herkesin bireysel terciği ve özel hayatı olduğu için topluma da etki edemeyecekleri görüşünü savunmuştur.

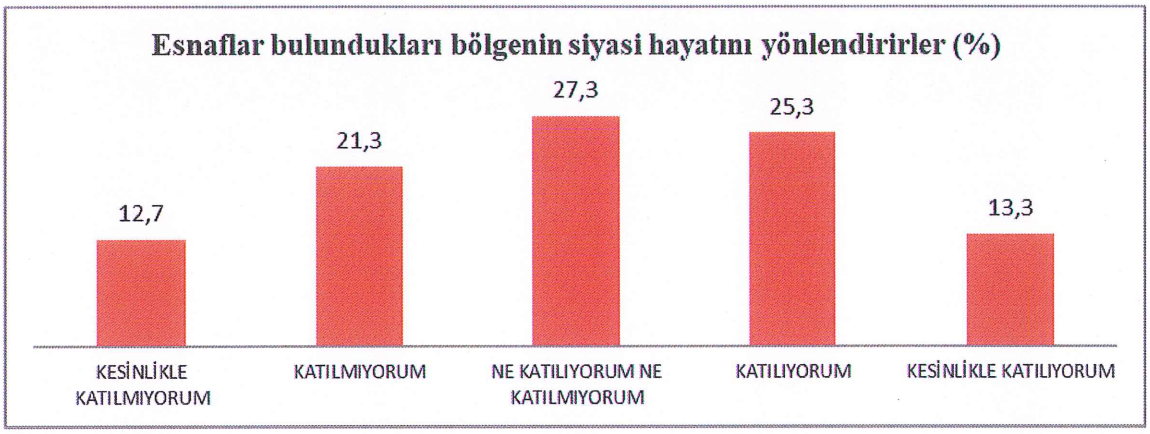
Bu bölümdeki cevapların oranları birbirine çok yakın olduğu için esnafların bu konu üzerinde belli bir eğilimleri olmadığı söylenebilir.

3.5.3.1.2. *Esnaflar bulundukları bölgenin siyasi hayatını yönlendirirler*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların bulundukları bölgede siyaseti yönlendirmeye ilişkin tutumları Grafik 21'de gösterilmiştir.

Grafik 21.

Esnaflar bulundukları bölgenin siyasi hayatını yönlendirirler

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %38,6'sı (58 kişi) kendilerini siyasi olarak yönlendirici bulurken, %34'ü (51 kişi) ise esnafların siyasi olarak yönlendirici olmadıklarını düşünmektedir. %27,3'lük bir kesim ise (41 kişi) bu soruda çekimser bir tutum göstermiştir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,05'dir. 5'ten 1,95 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %38,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakat sonucunda da ankette olduğu gibi eşit bir dağılım söz konusu olmuştur. Bir kısım esnaf birlikte hareket edilirse yönlendirileceğini düşünürken diğer kısım siyasilerle çıkar ilişkisi olmadıktan sonra iş yapılamayacağını belirtmiştir. Bir esnafta bu konuda şu ifadeyi kullanmıştır; *"Adapazarı'nda siyasiler ticaret yapıyor ve ticareti siyasiler yönlendiriyor, esnafların siyasiler üzerinde bir etkisi olacağını düşünmüyorum."*

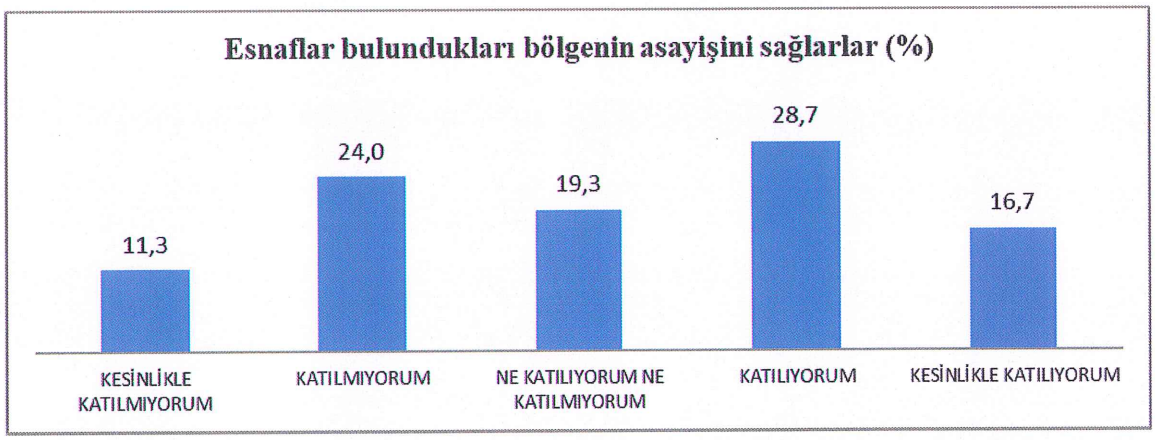
Bu sorudaki oranların birbirine yakın dağılması esnafların bu konu hakkında belirgin bir yönelimlerinin olmadığını göstermektedir.

3.5.3.1.3. *Esnaflar bulundukları bölgenin asayişini sağlarlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların bulundukları bölgenin asayişini sağlamada esnafların etkin olmasına ilişkin tutumları Grafik 22'de gösterilmiştir.

Grafik 22.

Esnaflar bulundukları bölgenin asayişini sağlarlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %45,4'ü (68 kişi) bulundukları bölgede esnafların asayişi sağladığını, %35,3'ü (53 kişi) esnafların asayişi sağlamadığını düşünmektedir. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,15'dir. 5'ten 1,85 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %36,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

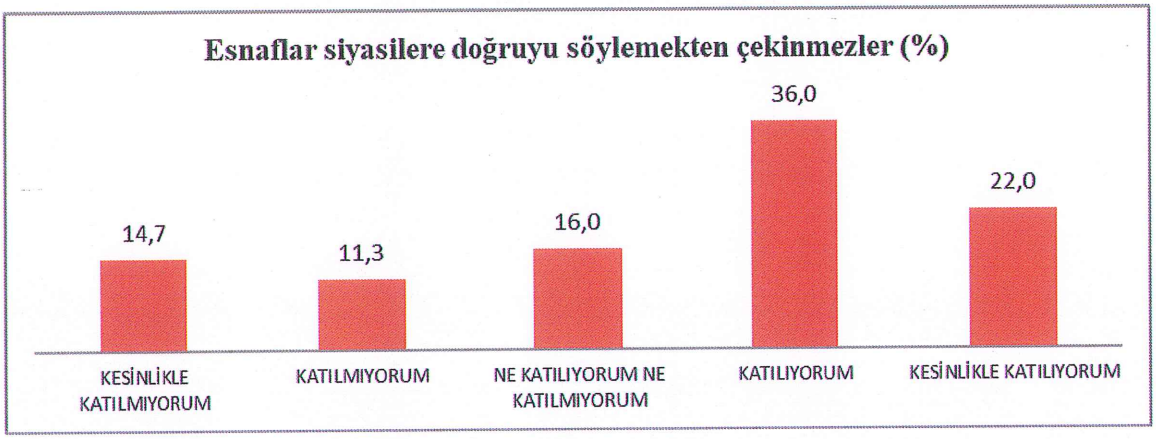
Mülakata katılanların çoğunluğu, esnafların bulunduğu bölgenin asayişini sağladıkları yönünde cevap vermiştir. Bu soruya olumlu cevap veren bir esnaf devamlı dükkânlarında oldukları için yüzde yüz olmasa da belirli müdahalelerin söz konusu olacağını belirtmiştir. Aksini iddia eden esnaflardan biri ise *"şuan burada bir kavga çıksa kimse ayırmaz"* demiştir.

3.5.3.1.4. *Esnaflar siyasilere doğruyu söylemekten çekinmezler*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların siyasilerle olan iletişim tutumları Grafik 23'de gösterilmiştir.

Grafik 23.

Esnaflar siyasilere doğruyu söylemekten çekinmezler

Grafik 23'de araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %58'i (83 kişi) siyasilere doğruyu söylemekten çekinmediğini, %26'sının (39 kişi) ise siyasilerle iletişimde doğruyu söylemekten çekindiği görülmüştür. Bu soruya verilen puan ortalaması 3,39'dur. 5'ten 1,61 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %32,13'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakata katılanların cevapları anketin aksine esnafların siyasilere doğruyu söylemekten çekinecekleri kanaatindedir. Bir esnaf dükkânında farklı kanalları bile açamadığını tepki çektiğini belirtirken diğer bir esnaf menfaatlerine ters düşer düşüncesiyle çekineceklerini belirtmiştir.

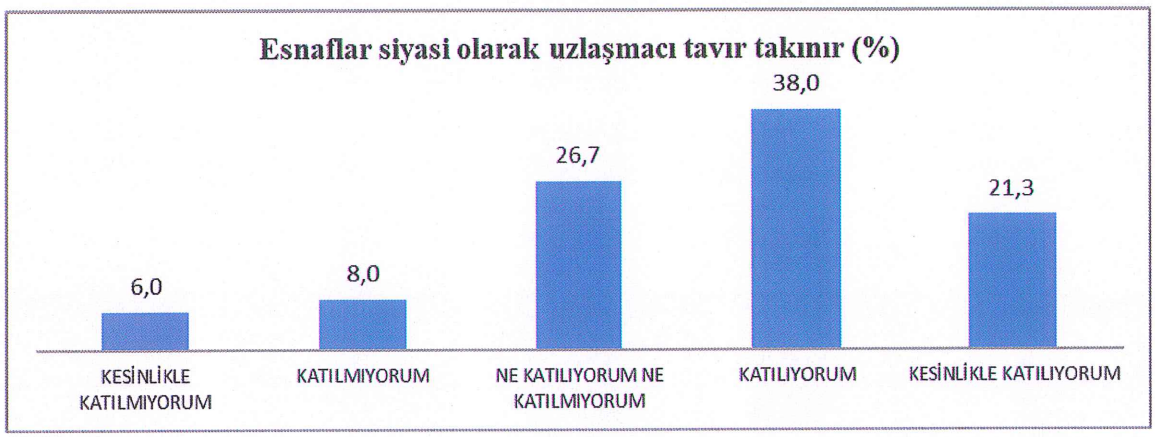
Bu soruda anketlerdeki cevaplar ile mülakattaki cevapların örtüşmediği görülmektedir. Bu sorunun işlemediği sonucu çıkmaktadır.

3.5.3.1.5. *Esnaflar siyasi olarak uzlaşmacı tavır takınır*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların siyasi olarak uzlaşmacı olup olmadıklarına ilişkin tutumları Grafik 24'de gösterilmiştir.

Grafik 24.

Esnaflar siyasi olarak uzlaşmacı tavır takınır

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yaklaşık %60'ının (89 kişi) siyasi olarak uzlaşmacı oldukları, %14'ünün ise (21 kişi) uzlaşmacı bir tavır göstermedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,61'dir. 5'ten 1,39 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %27,87'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakat sonuçları anketle doğru orantı göstermektedir ve esnafların siyasi olarak uzlaşmacı tavır takındıkları görüşü hâkimdir. Ayrıca bazı esnaflar, işlerinin yürümesi için uzlaşmanın şart olduğunu da belirtmiştir. Buradaki uzlaşma konusundaki motivasyonun ortak bir birlik sağlamaktan çok işlerin yürümesine engel teşkil etmemesi olduğu çıkarılabilir.

3.5.3.2. Olgun Kişilik (Kamil İnsan) Derecesi

Olgun kişilik (kamil insan) derecesine yönelik toplam dokuz soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,75'dir. 5'ten 1,25 puanlık bir sapma mevcuttur. Olgun kişilik (kamil insan) derecesi geleneksel yapıdan %25,08'lik bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

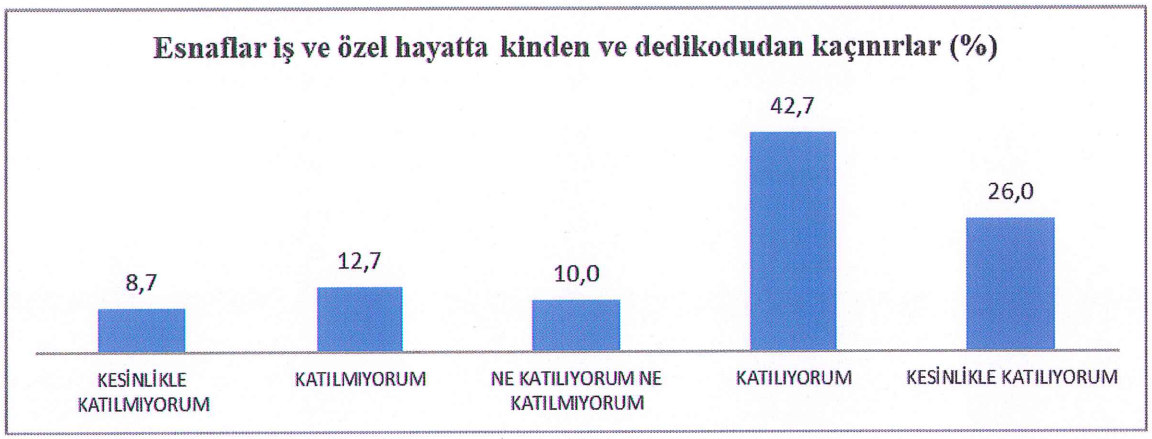
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların toplumu yönlendirme algılarına yönelik bulgular Grafik 25-33 arasında gösterilmiştir.

3.5.3.2.1. *Esnaflar iş ve özel hayatta kinden ve dedikodudan kaçınırlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların iş ve özel yaşantılarında kin ve dedikoduya ilişki tutumları Grafik 25'de gösterilmiştir.

Grafik 25.

Esnaflar iş ve özel hayatlarında kinden ve dedikodudan kaçınırlar

Grafik 25'de Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %68,7'si (103 kişi) iş ve özel yaşamlarında kin ve dedikodudan uzak durduğu, %21,3'ünün (32 kişi) ise bu şekilde bir hassasiyetinin olmadığı görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,65'dir. 5'ten 1,35 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %27,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

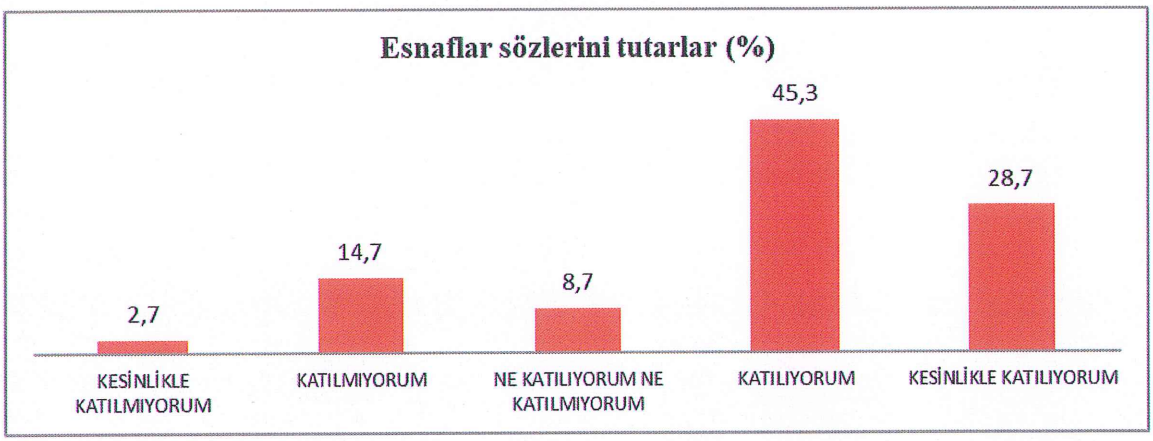
Mülakat sonucuna göre de esnaflar iş ve özel hayatta kinden ve dedikodudan kaçınacağı ortaya çıkmıştır. Ancak birkaç esnaf bunun işlerine dokunacağı için kaçınıldığını da belirtmiştir. Bir esnaf *"herkes sana konuşur ama sen konuştun mu kıyamet kopar"* ifadesini kullanmıştır.

3.5.3.2.2. *Esnaflar sözlerini tutarlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların verdikleri sözlere olan bağlılıkları Grafik 26'da gösterilmiştir.

Grafik 26.

Esnaflar sözlerini tutarlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %74'ünün (111 kişi) sözlerine sadık olduğu, %17,3'ünün (26 kişi) ise sözlerini tutmama yönünde eğilimlerini olduğu görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,47'lik düşük bir farklılaşma söz konusudur.

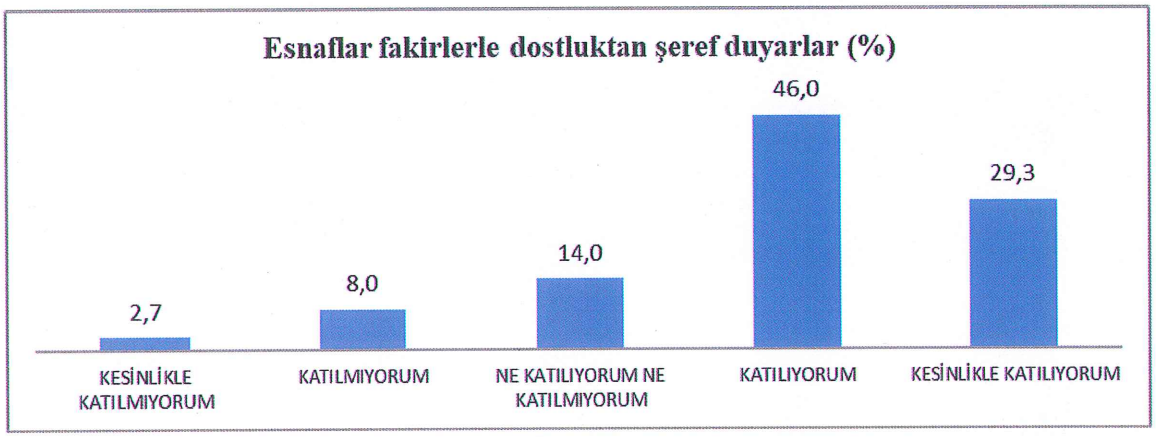
Esnafların sözlerini tuttuğu düşüncesi mülakat sonucuna da yansımıştır. Esnaflar eğer sözlerini tutmazlarsa esnaflık yapamayacaklarını belirtmiş zaman zaman özelliklede maddi durumlardan dolayı aksamalar olsa da genelde sözlerini tuttukların ifade etmiştir.

3.5.3.2.3. *Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların fakir insanlarla dostluk kurmalarına ilişkin tutumları Grafik 27'de gösterilmiştir.

Grafik 27.

Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %75,3'ünün (113 kişi) fakirlerle dost olmaktan şeref duydukları, %10,7'sinin (16 kişi) ise fakirlerle dost olmaktan şeref duymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,91'dir. 5'ten 1,09 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,73'lük düşük bir farklılaşma söz konusudur.

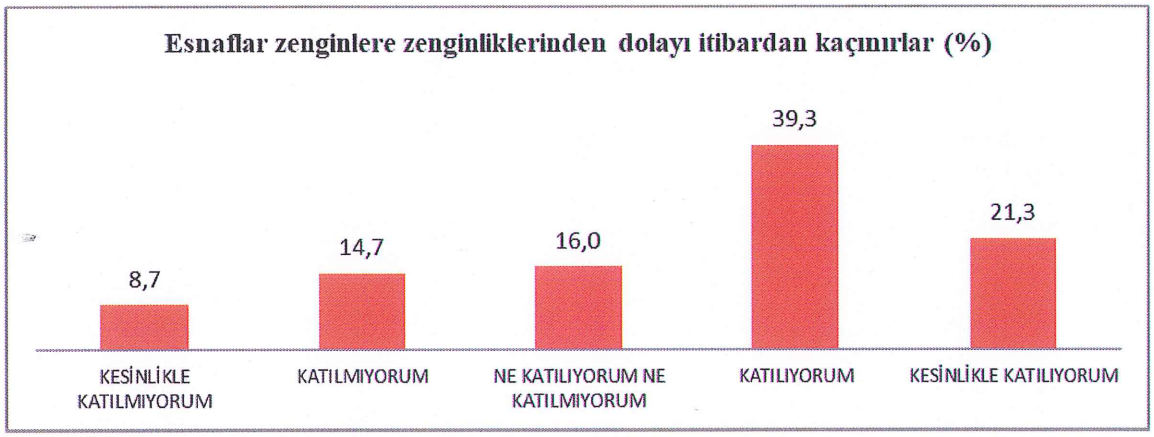
Mülakata cevap verenlerin onda dokuzu bu soruya olumlu cevap vermiş ve böyle bir ayrım gözetilmediğini savunmuştur. Bir esnaf *"kiminin parası kiminin duası"* diyerek bu soruyu cevaplamıştır.

3.5.3.2.4. *Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların zengin insanlara karşı olan tutumları Grafik 28'de gösterilmiştir.

Grafik 28.

Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %60,6'sının (91 kişi) zenginlere sadece zengin oldukları için itibar etmediklerini, %23,3'ünün (35 kişi) ise zenginlere itibar gösterdikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,50'dir. 5'ten 1,50 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %30'luk bir farklılaşma söz konusudur.

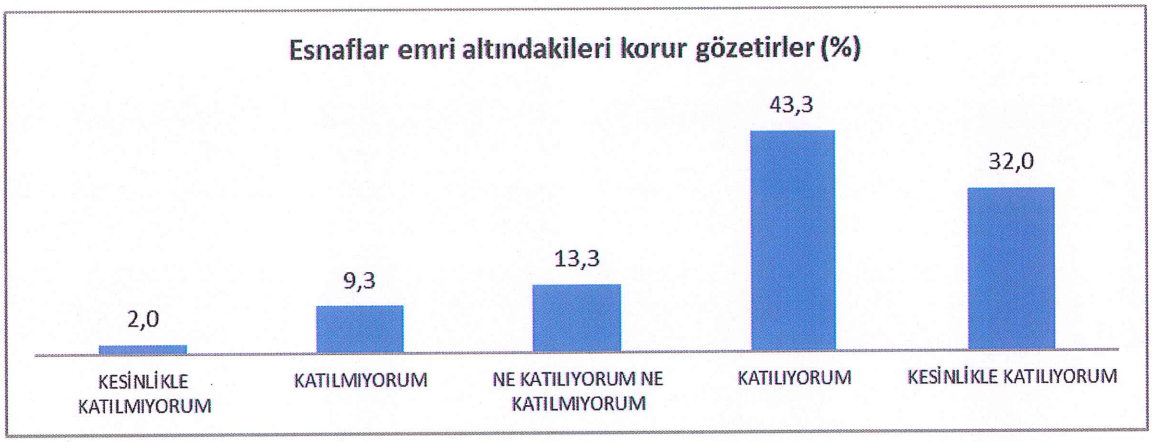
Mülakat sonuçlarına on kişiden altısı zenginlere sadece zengin oldukları için itibar etmediklerini belirtmiştir. Tersi görüşü savunan bir esnaf ucunda bol bahşiş olduğu için kaçınmayacağını söylemiştir Bir esnafta başından geçeni şu şekilde anlatmıştır; *"benim iki arabam var düşük marka bir araçla sanayiye gittiğimde farklı yüksek bir marka arabayla sanayiye gittiğimde farklı karşılandığımı biliyorum. O pahalı arabayla sanayiye gittiğimde kapılarda karşılanmıştım."*

3.5.3.2.5. *Esnaflar emri altındakileri korur gözetirler*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların çalışanlarına karşı tutumları Grafik 29'da gösterilmiştir.

Grafik 29.

Esnaflar emri altındakileri korur gözetirler

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %75'i (113 kişi) emri altında bulunan çalışanlarını koruyup gözetirlerken, %11,3'ünün (17 kişi) böyle bir davranış sergilemedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,94'tür. 5'ten 1,06 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,20'lik düşük bir farklılaşma söz konusudur.

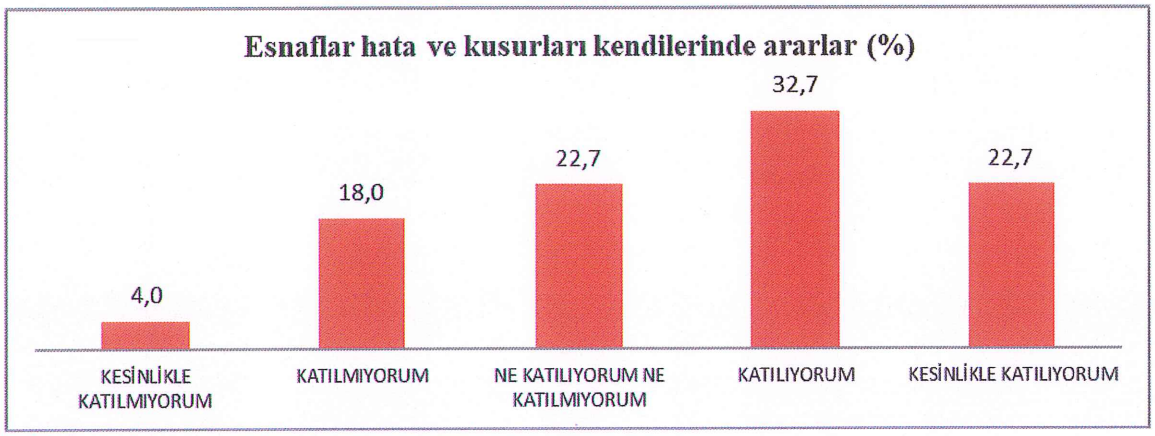
Mülakata katılan esnafların büyük çoğunluğu ankette olduğu gibi emri altındakileri koruyacağını belirtmiştir. Aksi düşüncede olan biri ise *"dışarıya karşı belki ama kendilerine gelince işçiden çalma ve ezmeye kalktıklarını düşünüyorum"* ifadelerini kullanmıştır.

3.5.3.2.6. *Esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların herhangi bir olay karşısında hata ve kusurları kendilerinde arayıp aramadıklarına yönelik tutumları Grafik 30'da gösterilmiştir.

Grafik 30.

Esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %56,4'ü (83 kişi) hata ve kusurları kendilerinde aradıklarını, %22'sinin (33 kişi) ise karşı tarafta hata ve kusur buldukları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,52'dir. 5'ten 1,48 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %29,60'lık bir farklılaşma söz konusudur.

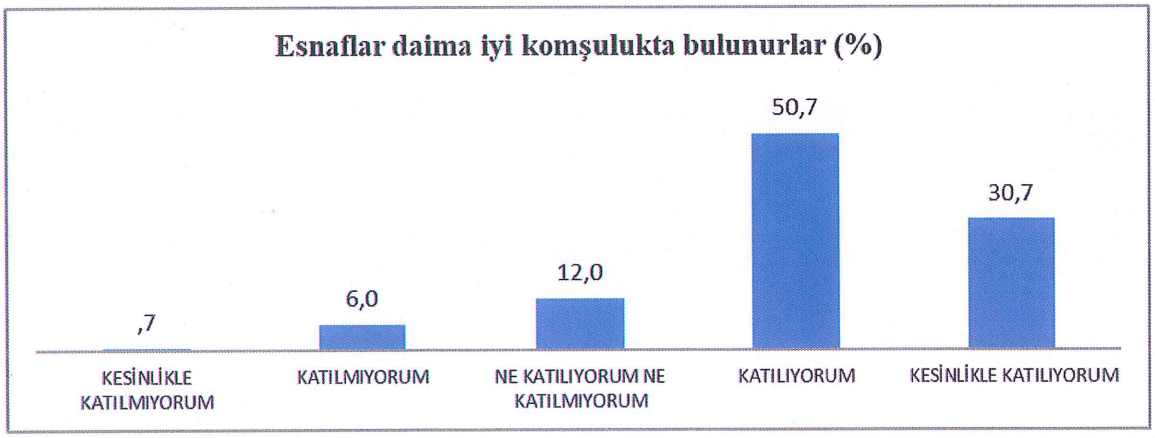
Anket ve mülakat sonuçları örtüşmektedir ve mülakata katılan esnafların büyük çoğunluğu hata ve kusuru kendilerinde aradığını belirtmiştir. Başarı için bunun şart olduğunu ifade eden esnaflar olmuştur.

3.5.3.2.7. *Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların nasıl bir komşuluk ilişkisi içinde oldukları Grafik 31'de gösterilmiştir.

Grafik 31.

Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %81'4'ünün (112 kişi) iyi komşulukta bulundukları %6,7'sinin (10 kişi) ise komşuluk ilişkilerinin iyi olmadığı görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 4,05'dir. 5'ten 0,95 puanlık bir sampa görülmektedir. Geleneksel yapıdan %19,07'lik çok düşük bir farklılaşma söz konusudur.

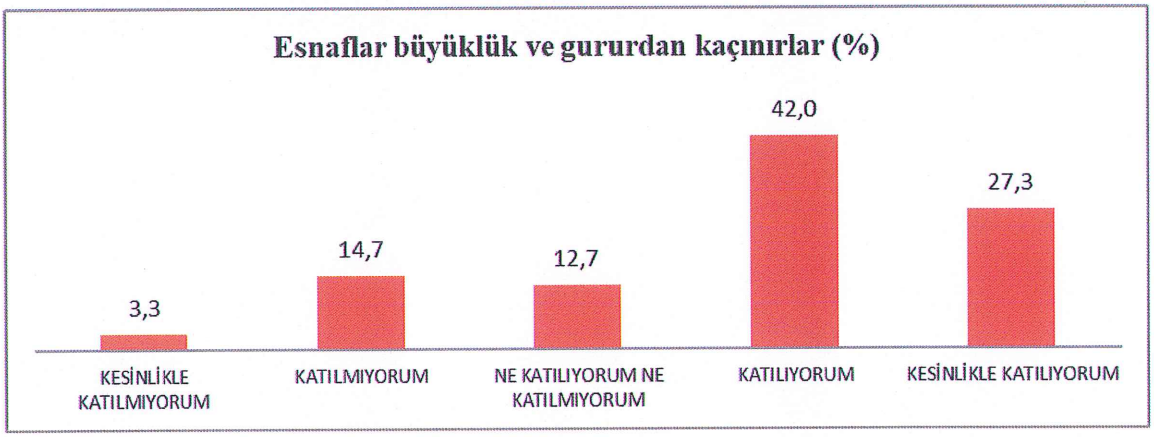
Ankette olduğu gibi mülakatta da esnafların iyi komşulukta bulundukları düşüncesi ağırlıklıdır. Bu konuda tersi düşünceye sahip olan iki kişi bu iyiliğin samimi olmadığını mecburiyetten olduğunu düşünmektedir.

3.5.3.2.8. *Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların büyüklük gösterme ve gurur ile ilgili tutumları Grafik 32'de gösterilmiştir.

Grafik 32.

Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %69,3'ünün (104 kişi) büyük görünme ve gururdan kaçındıkları bir bakıma tevazu sahibi oldukları, %18'inin (27 kişi) ise gururlu davranıp büyüklük sergiledikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,75'dir. 5'ten 1,25 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %24,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

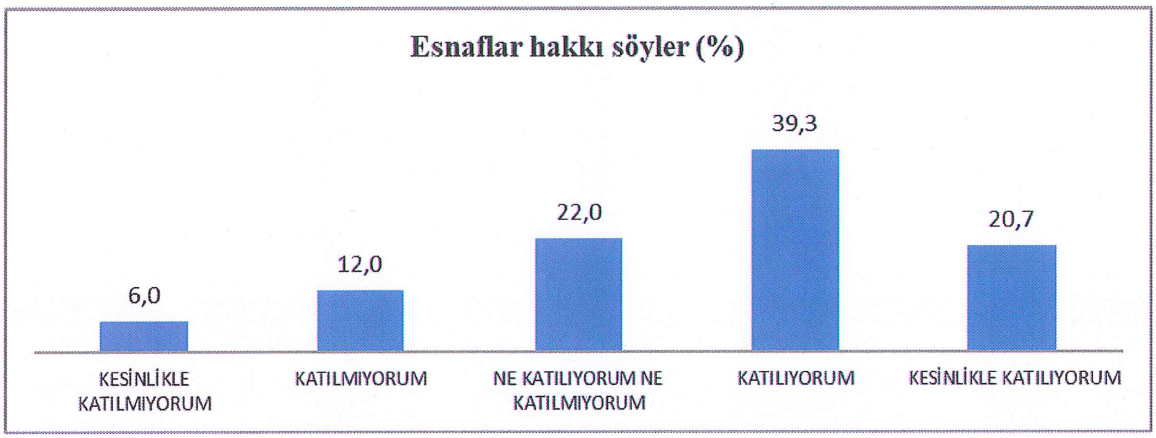
Mülakata katılanların büyük çoğunluğu esnafların büyüklük ve gururdan kaçınacağını belirtmiştir ve aksi takdirde esnaflık yapamayacaklarını ifade etmiştir.

3.5.3.2.9. *Esnaflar hakkı söyler*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların her durumda hakkı söyleyip söylemediklerine ilişkin tutumları Grafik 33'de gösterilmiştir.

Grafik 33.

Esnaflar hakkı söyler

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %60'ı (90 kişi) daima hakkı söylediklerini, %18'inin (27 kişi) ise hakkı söylemede samimi olmadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,57'dir. 5'ten 1,43 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Mülakata katılanlardan altı kişi esnafların hakkı söylediğini düşünmektedir. Bir esnaf ben söylüyorum ama birçoğunun söylemediğine şahit oluyorum ifadelerini kullanmıştır. Başka bir esnaf ise hakkı esnafların söylemediklerini ortayı bulmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

3.5.3.3. Ahilik Adap Kurallarına Yakınlık

Ahilik ve adap kurallarına yönelik toplam yirmi dört soru mevcuttur. Bu sorulara verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma vardır. Ahilik ve adap kurallarına yakınlığın geleneksel yapıdan %23,4'lük bir farklılaştığı görülmektedir.

Mülakata katılanlar daha öncesinde anket formlarında bu bölümdeki soruları cevapladıkları için mülakatta tek tek sorulmamış olup genel olarak ifade etmeleri istenmiştir. On kişiden sekizi esnafların görgü kurallarına uyduğunu çünkü bunu meslekleri için bir zorunluluk olduğu görüşünü savunmuştur.

Esnafların Sosyal ve Bireysel Hayatlarına yönelik oluşturulan Ahilik Adap Kurallarına Yakınlık alt boyutu için hem ankette hem de mülakatta sorulan soruların cevapları örtüşmektedir. Bu da bu soruların esnaflar için anlaşılır ve geçerli olduğunu göstermektedir.

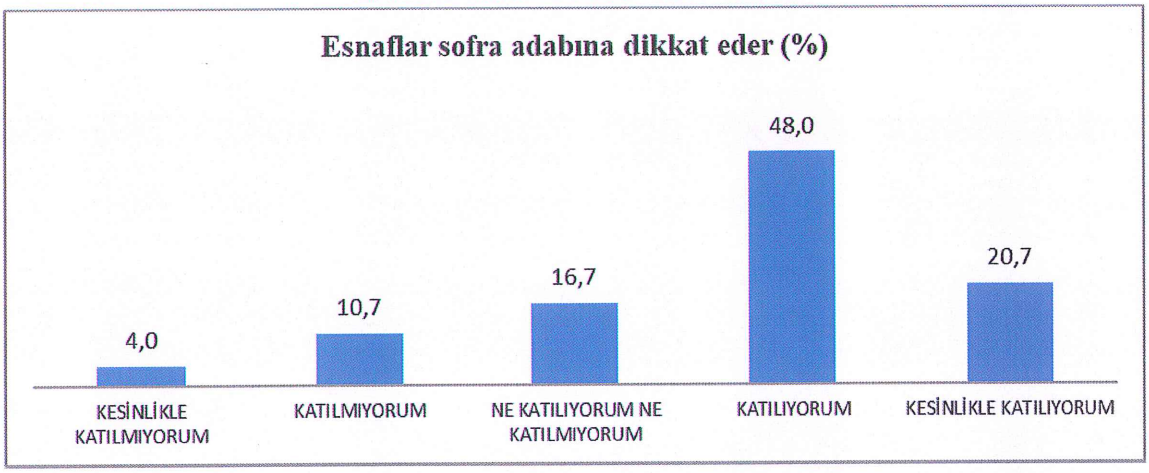
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların toplumu yönlendirme algılarına yönelik bulgular Grafik 34-57 arasında gösterilmiştir.

3.5.3.3.1. *Esnaflar sofra adabına dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların sofra adabına ilişkin tutumları Grafik 34'de gösterilmiştir.

Grafik 34.

Esnaflar sofra adabına dikkat eder

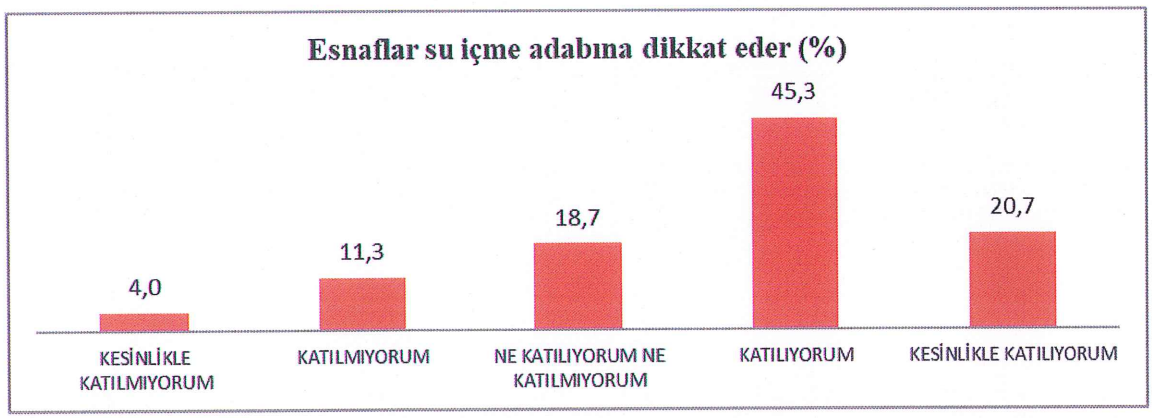
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %68,7'sinin (103 kişi) sofra adabına dikkat ettiği, %18,7'sinin (27 kişi) ise sofra adabına riayet etmediği görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,71'dir. 5'ten 1,29 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %25,87'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.2. *Esnaflar su içme adabına dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların su içme adabına ilişkin tutumları Grafik 35'de gösterilmiştir.

Grafik 35.

Esnaflar su içme adabına dikkat eder

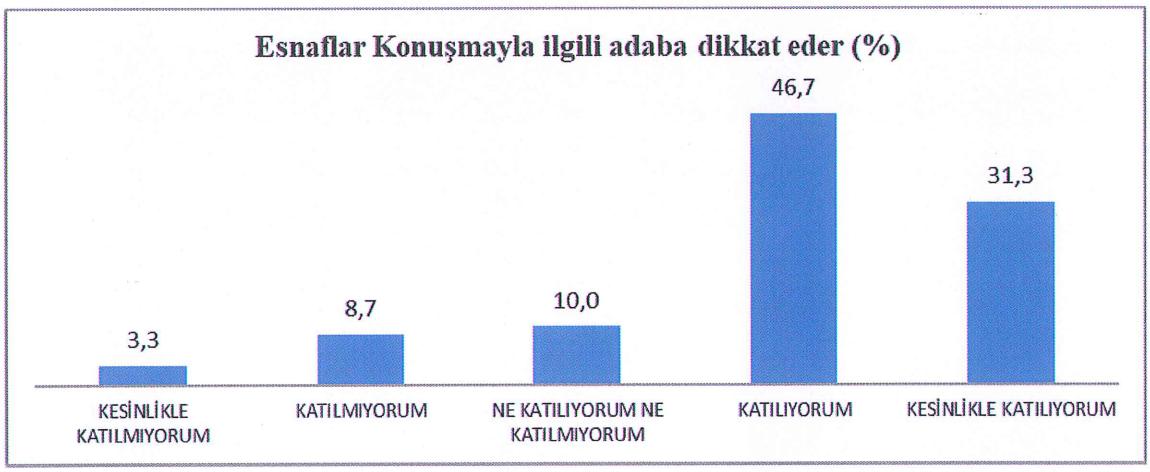
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %66'sının (99 kişi) su içme adabına riayet ettikleri, %19,3'ünün (23 kişi) ise su içme ile ilgili adaba dikkat etmedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,67'dir. 5'ten 1,33 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %26,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.3. *Esnaflar konuşmayla ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların konuşma adabına ilişkin tutumları Grafik 36'da gösterilmiştir.

Grafik 36.

Esnaflar konuşmayla ilgili adaba dikkat eder

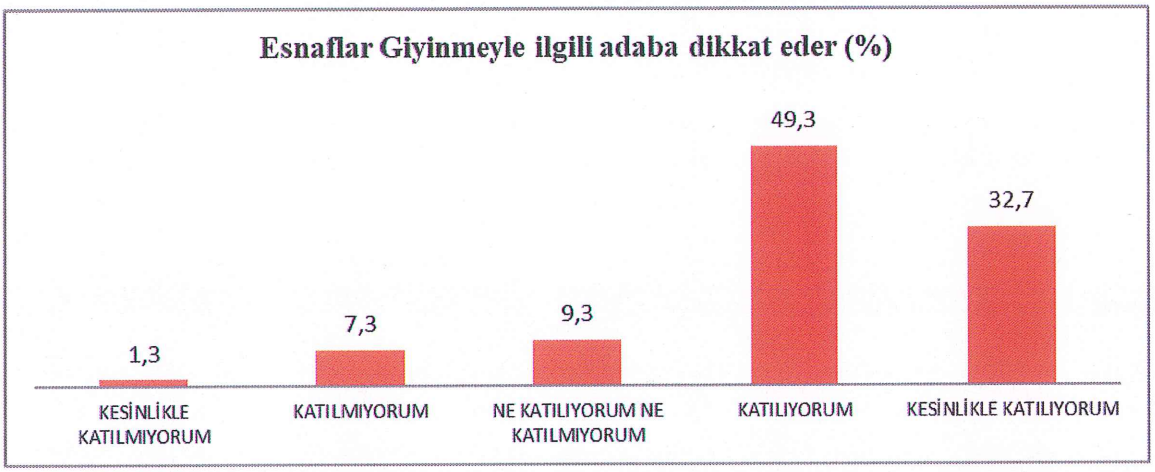
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %78'i (117 kişi) konuşma ile ilgili adaba dikkat ederken, %15,3'ünün (18 kişi) konuşurken gerekli adaba dikkat etmedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,94'dir. 5'ten 1,06 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.4. *Esnaflar giyinmeyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların giyinme ile ilgili tutumları Grafik 37'de gösterilmiştir.

Grafik 37.

Esnaflar giyinmeyle ilgili adaba dikkat eder

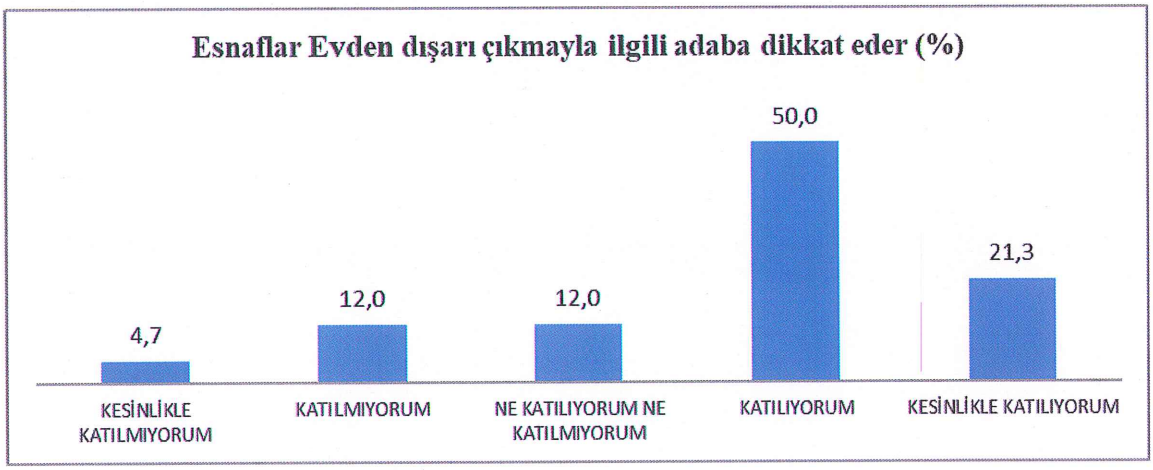
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %83'ü (123 kişi) giyinme ilgili adaba uydukları, %8,7'nin (13 kişi) ise giyim ve kuşamına pek dikkat etmedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 4,05'dir. 5'ten 0,95 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %19,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.5. *Esnaflar evden dışarı çıkmayla ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların evden dışarı çıkmayla ilgili tutumları Grafik 38'de gösterilmiştir.

Grafik 38.

Esnaflar evden çıkarı çıkmayla ilgili adaba dikkat ederler

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %71,3'ü (107 kişi) evden dışarı çıkma ile ilgili adaba riayet ettikleri, %16,7'sinin (25 kişi) ise evden dışarı çıkma ile ilgili kurallara

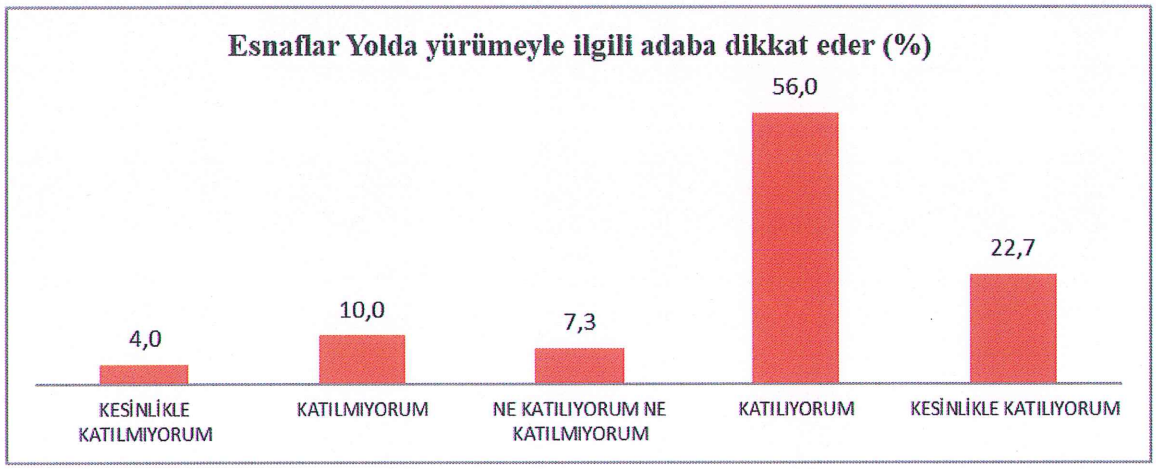
uymadığı görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,71'dir. 5'ten 1,29 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %25,73'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.6. *Esnaflar yolda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların yolda yürümeyle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 39'da gösterilmiştir.

Grafik 39.

Esnaflar yolda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder

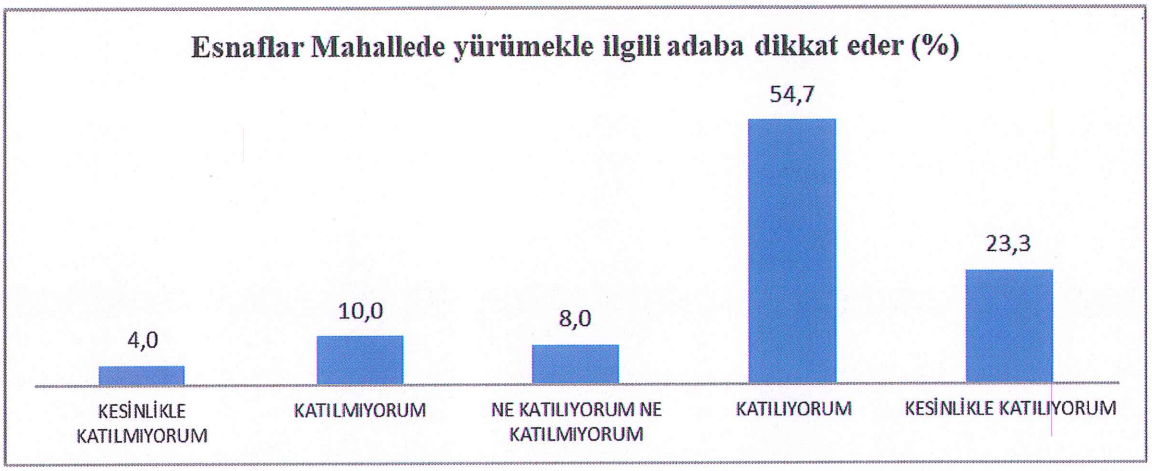
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %78,7'sinin (118 kişi) yolda yürürken gerekli adaba uydukları, %14'ünün (21 kişi) ise yürümeyle ilgili gerekli dikkat ve özeni göstermedikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.7. *Esnaflar mahallede yürümekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların mahallede yürümekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 40'da gösterilmiştir.

Grafik 40.

Esnaflar mahallede yürümekle ilgili gerekli adaba dikkat eder

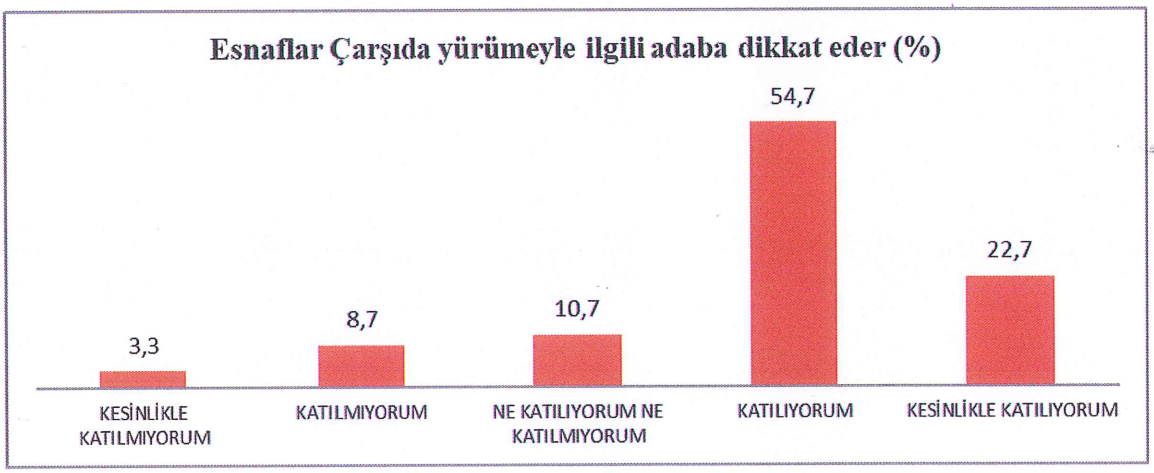
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %78'inin (117 kişi) mahallede yürümekle ilgili adaba uydukları, %14'ünün (21 kişi) ise söz konusu adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.8. *Esnaflar çarşıda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların çarşıda yürümeyle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 41'de gösterilmiştir.

Grafik 41.

Esnaflar çarşıda yürümeyle ilgili adaba dikkat ederler

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %77,4'ünün (116 kişi) çarşıda yürürken adaba dikkat ettikleri, %12'sinin (18 kişi) ise gerekli adaba uymadıkları görülmüştür. Bu

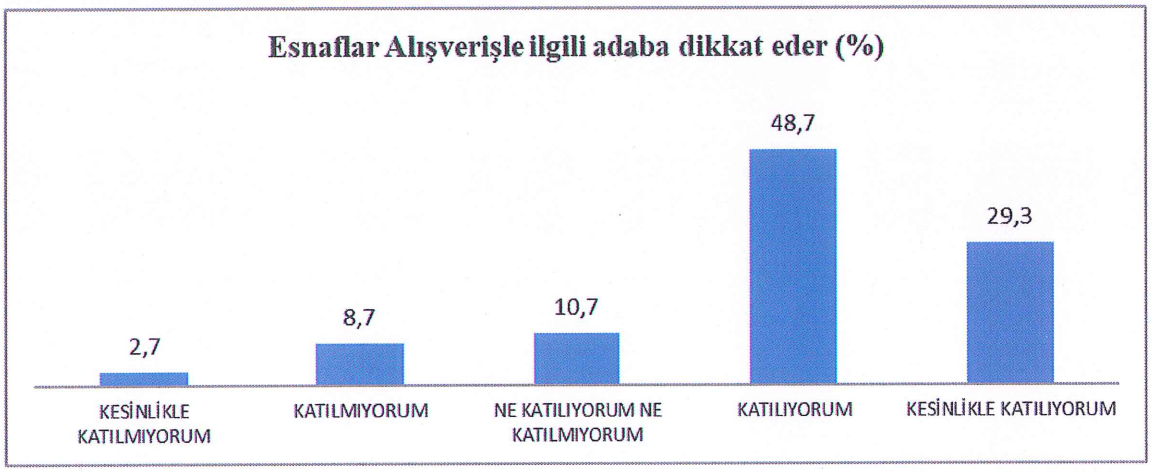
soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,85'dir. 5'ten 1,15 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.9. *Esnaflar alışverişle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların alışveriş ile ilgili tutumları Grafik 42'de gösterilmiştir.

Grafik 42.

Esnaflar alışveriş ile ilgili adaba dikkat ederler

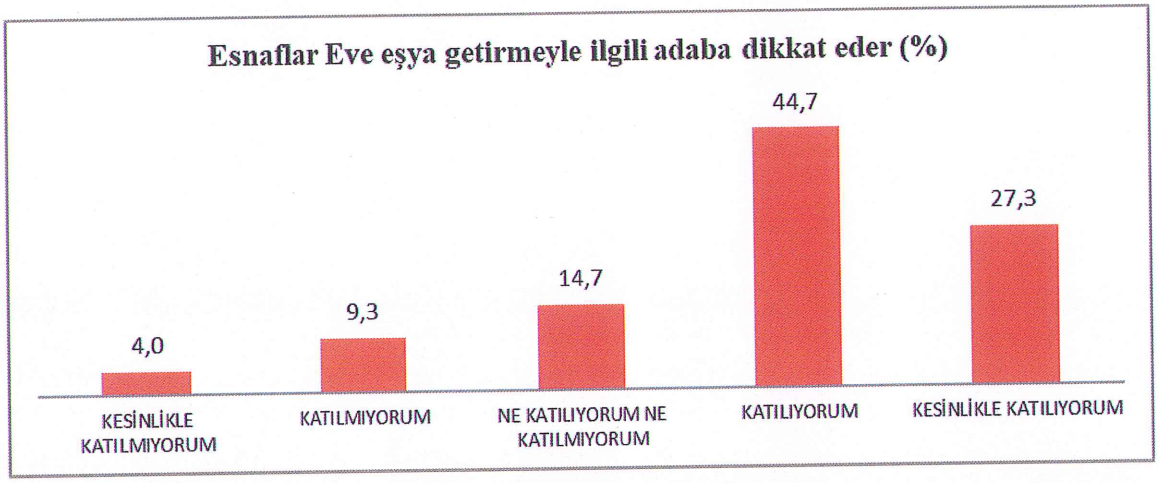
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %78'i (117 kişi) alışveriş ile ilgili adaba dikkat ettikleri, %11,3'ünün (17 kişi) ise alışveriş ile ilgili gerekli adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,93'dür. 5'ten 1,07 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %21,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.10. *Esnaflar eve eşya getirmeyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların eve eşya getirmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 43'de gösterilmiştir.

Grafik 43.

Esnaflar eve eşya getirme ile ilgili adaba dikkat ederler

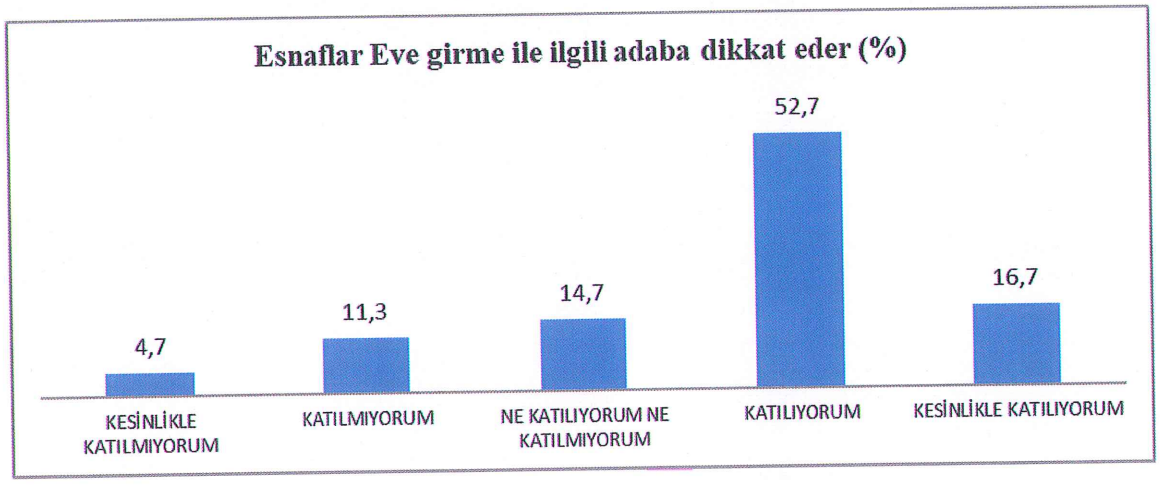
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %72'si (108 kişi) eve eşya getirme ile ilgili adaba dikkat ettikleri, %13,3'ünün (20 kişi) ise bu adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,82'dir. 5'ten 1,18 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %23,60'lık bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.11. *Esnaflar eve girme ile ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların eve girme ile ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 44'de gösterilmiştir.

Grafik 44.

Esnaflar eve girme ile ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %69,4'ünün (104 kişi) eve girme adabına riayet ettikleri, %16'sının (24 kişi) ise eve girerken gerekli dikkat ve özeni göstermedikleri

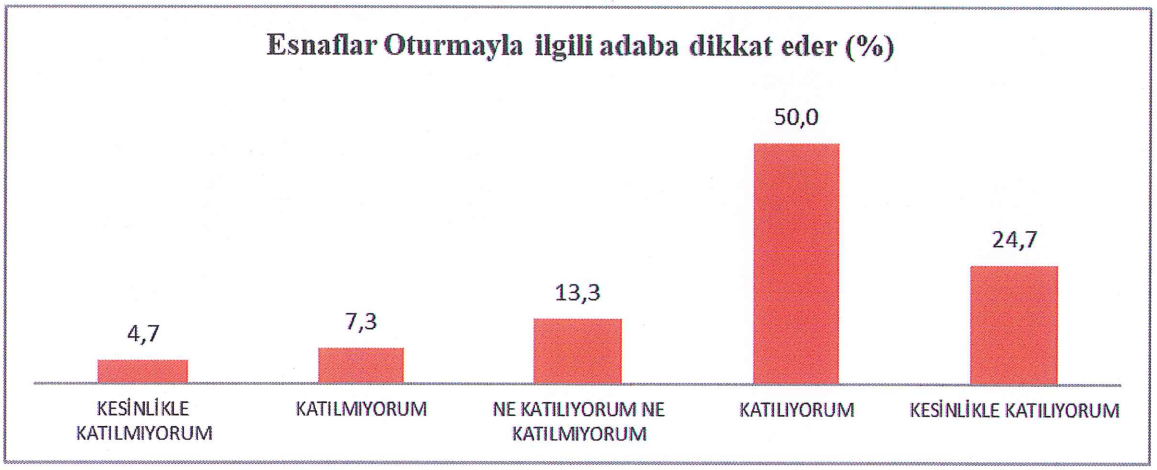
görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,65'dir. 5'ten 1,35 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %26,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.12. *Esnaflar oturmayla ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların oturmayla ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 45'de gösterilmiştir.

Grafik 45.

Esnaflar oturmayla ilgili adaba dikkat ederler

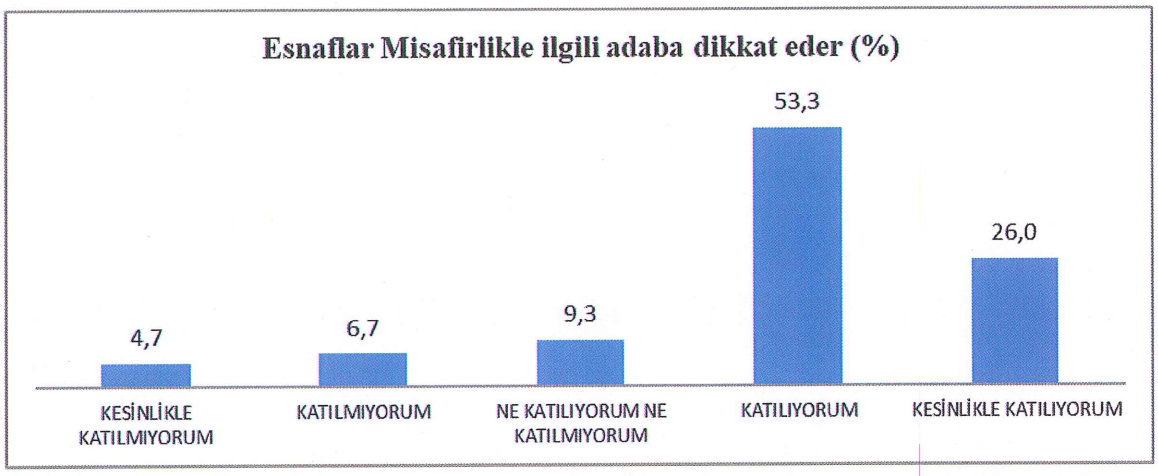
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %74,7'sinin (112 kişi) oturma ile ilgili adaba uydukları, %12'sinin (18 kişi) ise bu adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.13. *Esnaflar misafirlikle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların misafirlikle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 46'da gösterilmiştir.

Grafik 46.

Esnaflar misafirlikle ilgili adaba dikkat ederler

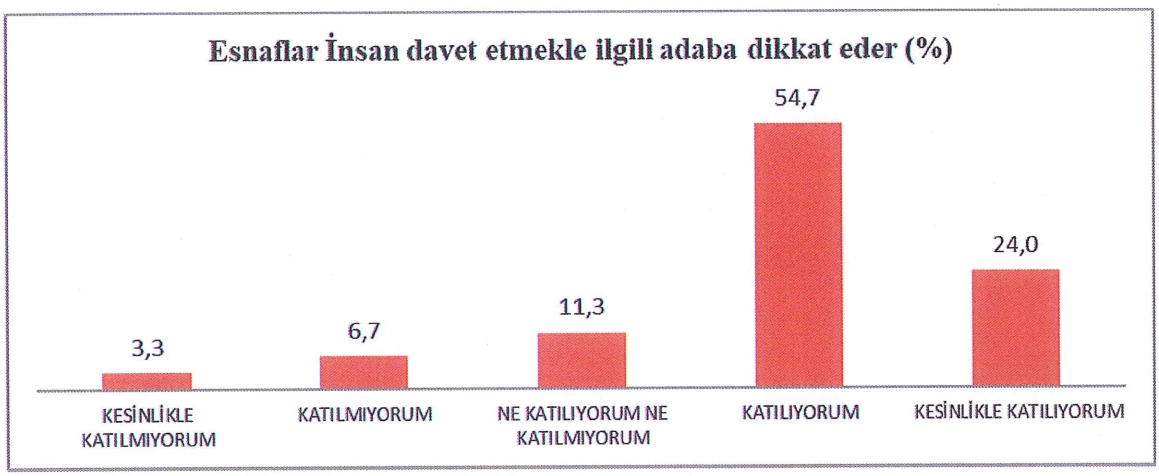
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %79,3'ü (119 kişi) misafirlikle ilgili adaba dikkat ederlerken, %11,3'ünün (17 kişi) misafirlikle ilgili adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,89'dur. 5'ten 1,11 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %22,13'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.14. *Esnaflar insan davet etmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların insan davet etmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %47'de gösterilmiştir.

Grafik 47.

Esnaflar insan davet etmekle ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların 78,7'sinin (118 kişi) insan davet etmekle ilgili adaba riayet ettikleri, %10'unun (15 kişi) ise bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya

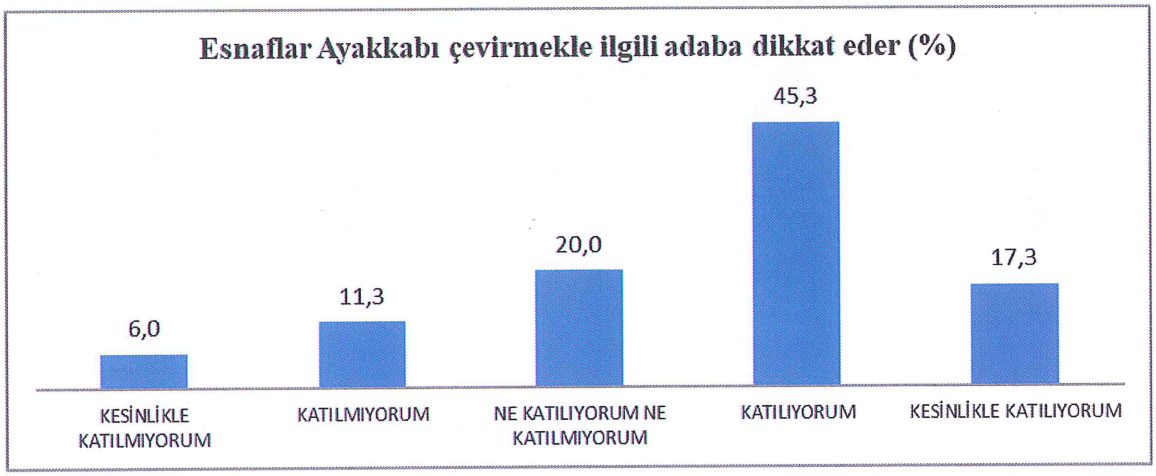
verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.15. *Esnaflar ayakkabı çevirmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların ayakkabı çevirmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %48'de gösterilmiştir.

Grafik 48.

Esnaflar ayakkabı çevirmekle ilgili adaba dikkat eder

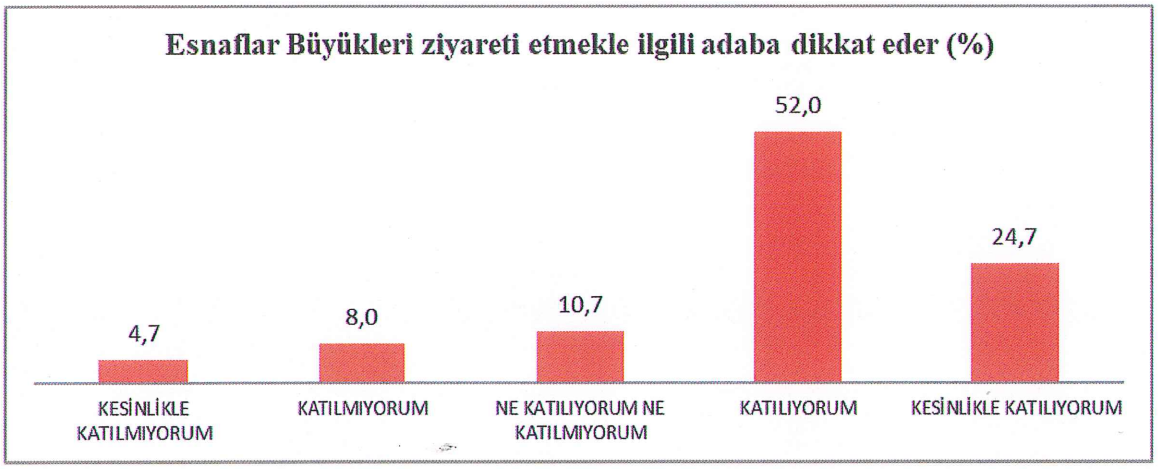
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %62,6'sı (94 kişi) ayakkabı çevirmekle ilgili adaba uydukları, %17,3'ünün (26 kişi) ise bu adaba aykırı hareket ettikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,57'dir. 5'ten 1,43 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.16. *Esnaflar büyükleri ziyareti etmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların büyükleri ziyaret etmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 49'da gösterilmiştir.

Grafik 49.

Esnaflar büyükleri ziyareti etmekle ilgili adaba dikkat eder

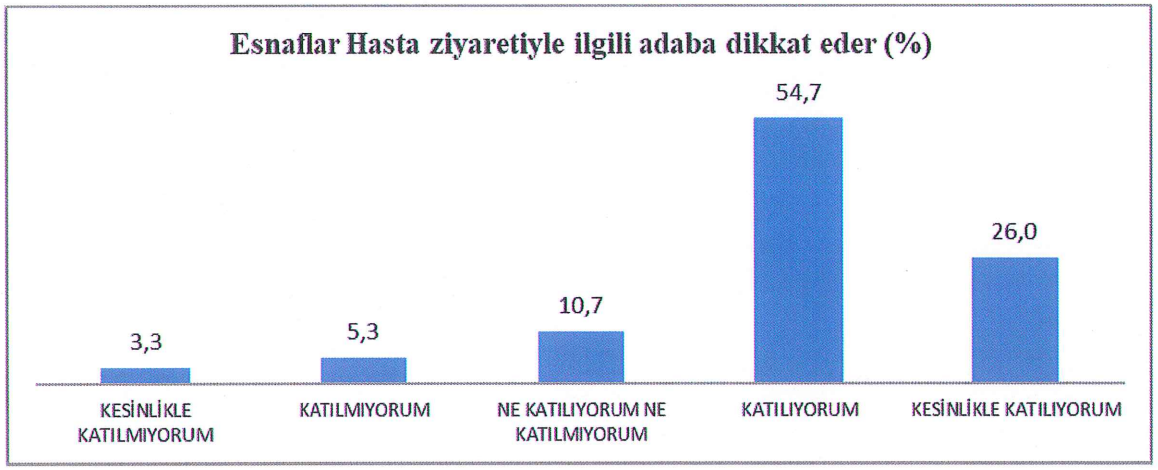
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %76,7'sinin (115 kişi) büyükleri ziyaret etmekle ilgili adaba riayet ettikleri görülürken, %12,7'sinin (19 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,84'tür. 5'ten 1,16 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.17. *Esnaflar hasta ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların hasta ziyareti ile ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %50'de gösterilmiştir.

Grafik 50.

Esnaflar hasta ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %80,7'sinin (121 kişi) hasta ziyareti ile ilgili adaba dikkat ettiği görülürken, %8,7'sinin (13 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu

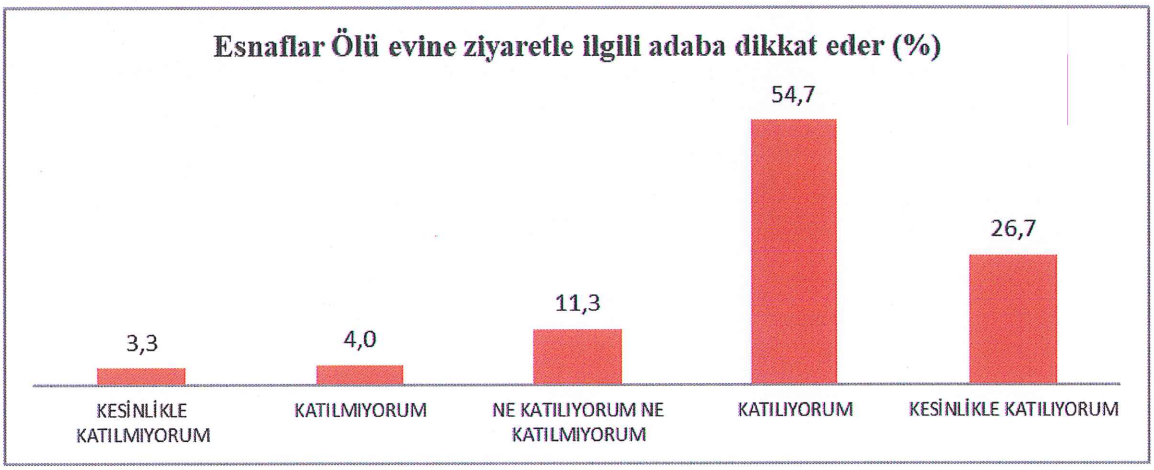
soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,95'dir. 5'ten 1,05 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.18. *Esnaflar ölü evine ziyaretle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların ölü evine ziyaret ile ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik 51'de gösterilmiştir.

Grafik 51.

Esnaflar ölü evine ziyaretle ilgili adaba dikkat eder

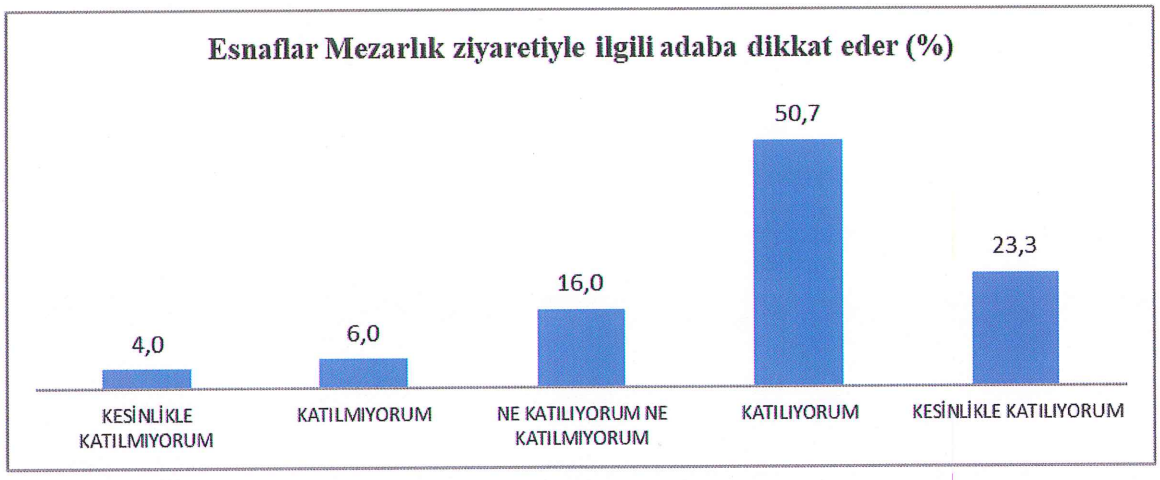
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %81,4'ünün (122 kişi) ölü evine taziye kurallarına uyduğu görülürken, %7,3'ünün (11 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,97'dir. 5'ten 1,03 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %20,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.19. *Esnaflar mezarlık ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların mezarlık ziyareti ile ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %52'de gösterilmiştir.

Grafik 52.

Esnaflar mezarlık ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder

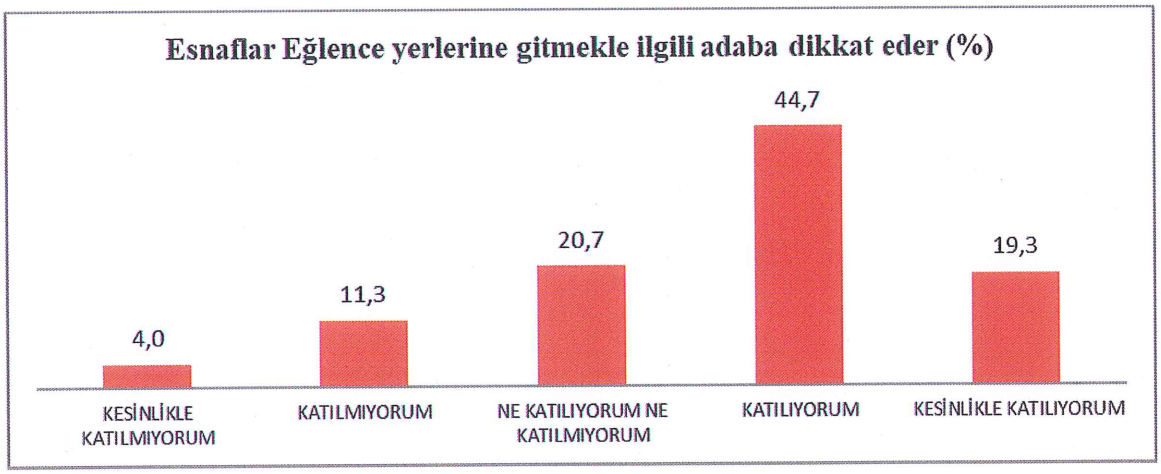
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %74'ünün (111 kişi) mezarlık ziyareti ile ilgili adaba uydukları görülürken, %10'unun (15 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,83'dür. 5'ten 1,17 bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.20. *Esnaflar eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %53'de gösterilmiştir.

Grafik 53.

Esnaflar eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %64'ünün (96 kişi) eğlence yerlerine gitme adabına uydukları görülürken %15,3'ünün (23 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu

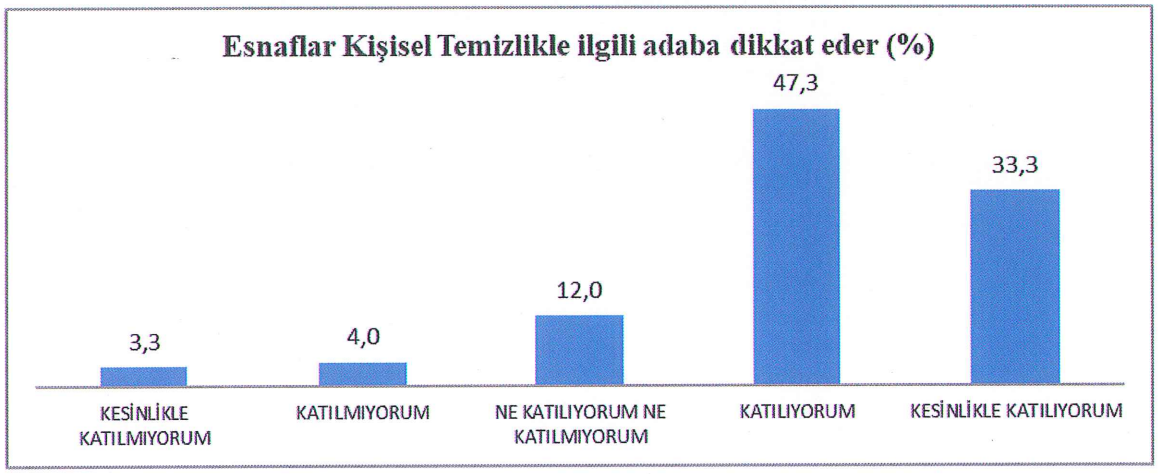
soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,64'tür. 5'ten 1,36 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %27,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.21. *Esnaflar kişisel temizlikle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların kişisel temizlikle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %54'de gösterilmiştir.

Grafik 54.

Esnaflar kişisel temizlikle ilgili adaba dikkat eder

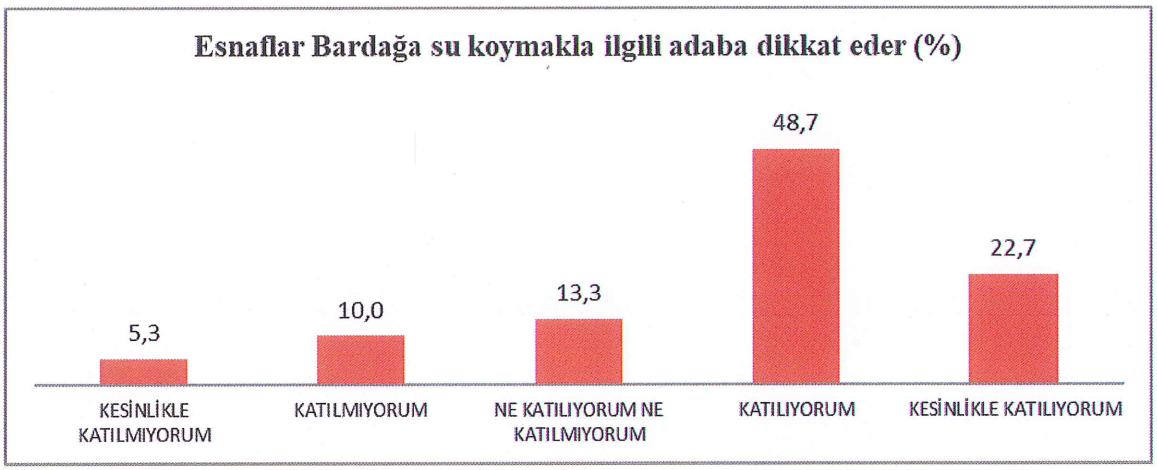
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %80,6'sının (121 kişi) kişisel temizlik ile ilgili adaba dikkat ettikleri görülürken, %11,6'sının (11 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 4,03'tür. 5'ten 0,9 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %19,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.22. *Esnaflar bardağa su koymakla ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların bardağa su koymakla ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %55'de gösterilmiştir.

Grafik 55.

Esnaflar bardağa su koymakla ilgili adaba dikkat eder

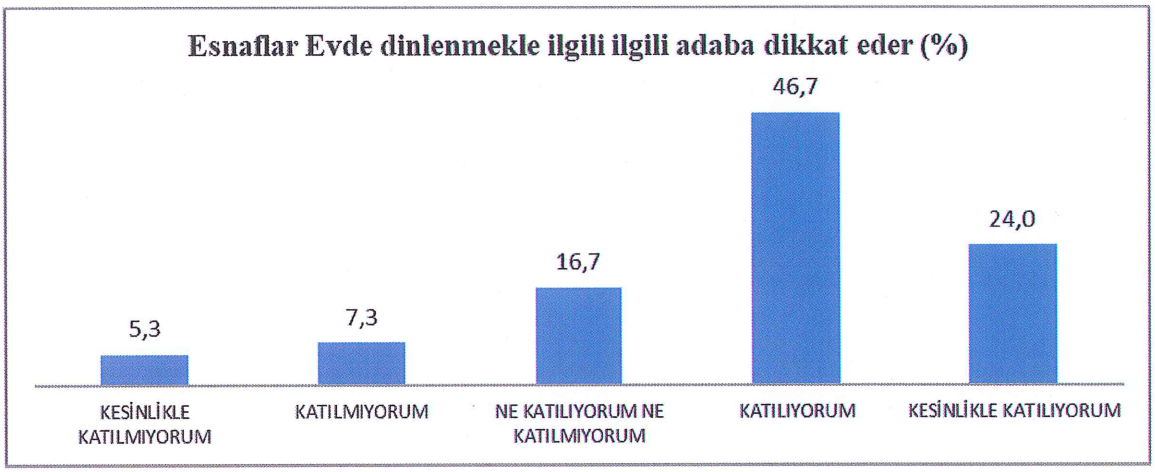
Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %71,4'ünün (107 kişi) bardağa su koymak ile ilgili adaba uydukları görülürken, %15,3'ünün (23 kişi) bu kurala uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,73'dür. 5'ten 1,27 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %25,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.23. *Esnaflar evde dinlenmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların evde dinlenmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %56'da gösterilmiştir.

Grafik 56.

Esnaflar evde dinlenmekle ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %70,7'sinin (106 kişi) evde dinlenme adabına uydukları görülürken, %12,7'sinin (19 kişi) bu adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya

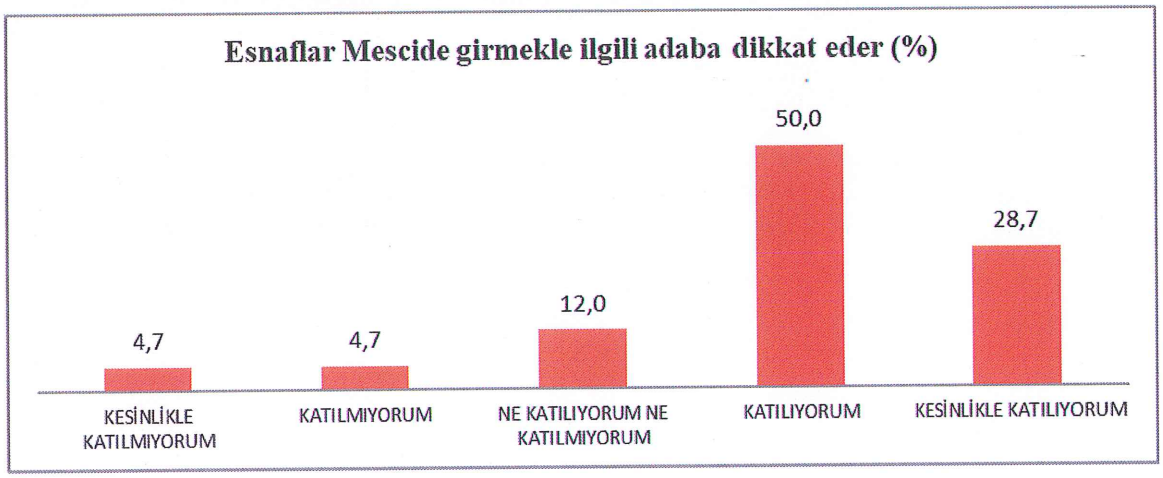
verilen cevapların puan ortalaması 3,77'dir. 5'ten 1,23 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %24,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

3.5.3.3.24. *Esnaflar mescide girmekle ilgili adaba dikkat eder*

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların mescide girmekle ilgili adaba ilişkin tutumları Grafik %57'de gösterilmiştir.

Grafik 57.

Esnaflar mescide girmekle ilgili adaba dikkat eder

Araştırma kapsamında ankete katılan esnafların %78,7'sinin (118 kişi) mescide girmekle ilgili adaba dikkat ettikleri görülürken, %9,3'ünün (14 kişi) bu adaba uymadıkları görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,93'dür. 5'ten 1,07 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

SONUÇ

Kültür olgusu, toplumda yaşayan fertlerin karar verme ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirir. Bireyler, sahip oldukları ve nesilden nesle aktarabildikleri kültürlerinin yarattığı değer yargıları ile hayata bakar, yaşamını o yönde sürdürür. Ürettiği bilim, sanat, düşünce, inandığı din, sahip olduğu kültürün bir eseridir.

Toplum içindeki her bireyin ait olduğu kültürün tüm öğelerini barındırması pek tabii ki ütopya olmaktan öteye geçemez. Ancak toplumun karakterini oluşturan ve birbirinden bağımsız kültür unsurlarının ortak bir paydada buluşup istikrarlı bir yapı oluşturması da o kültürün devamlılığını sürdürmesi için yeterlidir.

İnsanoğlunun ticaret hayatının başlaması ile esnaflık olgusunun ortaya çıkması neredeyse aynı zamana denk gelmektedir. Trampa usulünden paranın icat edilmesine ve sonrasında modern ticari anlayışın gelişmesine kadar her evrede esnaflar, söz konusu ticarete aracılık etmişlerdir. Esnafların bu kadar zaman varlıklarını sürdürmesinde kendi aralarında oluşturdukları meslek birliklerinin katkısı da yadsınamayacak kadar büyüktür. Dünyanın farklı coğrafyalarında benzer amaçla kurulan birliklere rastlanmakla birlikte, kiminin temelinde din öğesi etkiliyken kimilerinde ise kazanç ön planda olmuştur. Esnaflık olgusu, günümüzde halen varlığını sürdürmekle birlikte, değişen kültür sistemleri ve yarattığı doğrudan ve dolaylı etkileri nedeniyle evrimleşmiştir.

Türk toplumunda, kökleri Anadolu Selçuklulara kadar uzanan ve esnaf kültürünün belkemiği olarak nitelendirilebilecek Ahilik sisteminin temelleri, "olgunluk" anlamına gelen fütüvvet geleneğine uzanır. Ahilik anlayışı, esas olarak esnafların daha çok kazanç sağlamalarından ziyade, paylaşımcı ve adaletli bir ticari ahlaka sahip olmalarını sağlamaya yönelik kurallar koymuştur. Bu anlayış çerçevesinde hareket eden Ahilik sistemi zamanla, üyelerinin toplumda saygın bir statüye sahip, yeri geldiğinde devlet yönetiminde dahi söz sahibi olabilecek güçte olmalarına vesile olmuştur.

Bu çalışmada, Ahilik sistemindeki kuralların bugüne nasıl yansıdığı ve bugünle geleneğin nasıl farklılaştığını esnaflar üzerinden araştırır. Bu araştırmada değişimler kötü yanlıdır şeklinde bir iddia yoktur. Geleneksel kurallardan ne kadar uzaklaşıldığının tespitiyle aslında toplumun da kurallarının değiştirdiğini göstermeyi amaçlamıştır ve durum tespitinde bulunulmuştur.

Yine bu çalışmada ileri sürülen;

"Geleneksel dönem ve modern dönem esnaflarının mesleki hayatları arasında belirgin farklar vardır"

"Geleneksel dönem ve modern dönem esnaflarının toplumsal ve bireysel hayatları arasında belirgin farklar vardır"

Hipotezlerin geçerli olup olmadığını ortaya koymak adına Sakarya ili özelinde faaliyet gösteren 150 esnafa, bu çalışmanın ekinde yer alan ahilik kurallarından oluşan sorulara, 5li Likert Ölçeğinde "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "ne katılıyorum ne katılmıyorum", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" cevaplarından biri alınarak anket çalışması yapılmıştır. Beş geleneğin kendisini göstermektedir ve aşağı doğru evrimler değişimin boyutunu yansıtmaktadır.

Söz konusu ankete ilişkin bulgulara bakılacak olursa, katılımcıların %78,7'si erkek esnaflardan oluşmakta ancak esnaflar arasında cinsiyet dağılımını genel olarak karşıladığı düşünülmektedir. Ayrıca ilgili esnafların %80'inin hizmet sektöründe, yaklaşık %60'lık bir kesiminin ise 6-25 yıl arasında faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Yapılan araştırmada meslek seçimi konusunda meslek örgütleri baskın olarak yönlendiricidir ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 2.24'lük bir ortalamayla yaklaşık 2,76'lık yani geleneksel yapıdan %55,20'lik yüksek bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni olarak modern eğitim sisteminin getirdiği olumsuzlukların yanında çıraklık olgusun aşınması ve ebeveynlerin meslek seçimi konusundaki baskın rolü gösterilebilir. Bu konudaki iyileştirmeler meslek liselerinin ve esnaf odalarının koordineli çalışmaları sonucu giderilebileceği düşünülmektedir. Tabi bu konuda kanun koyucunun ve yürütmenin (Milli Eğitim Bakanlığı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı vb.) ilgili yasal alt zemini hazırlamaları önem arz etmektedir.

İşyeri açılışı için meslek örgütüm baskın olarak yönlendiricidir ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 2.31'lik bir ortalamayla yaklaşık 2,69'luk yani %53,73'lük yüksek bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak kanunsal alt yapı gösterilebilir. Bir kişi esnaf odasına veya ilgili odaya kayıt yaptırmadan istediği yere dükkân açabilmekte bu da meslek örgütünün müdahale alanını kısıtlamaktadır. Bu durumun düzeltilmesi ilgili kanunsal alt yapının oluşturulması ile mümkün kılınabilir.

Ustalıklar ve mesleğe girişler merasim/törenle verilmelidire yönelik soruda 5 üzerinden 2.88'lik bir ortalamayla yaklaşık 2,12'lik yani %42,40'lık bir farklılaşma söz konusudur.

Ancak bu oran mülakatta biraz daha düşmektedir. Buna neden olarak da esnaflık sürecine çıraklık, kalfalık ve ustalık gibi süreçlerden geçenlerle bu süreci yaşamadan esnaf olanların düşüncelerinin ayrılması gösterilebilir. Bu durumun düzeltilmesi için esnafların esnaflığa girmeden, kısa sürelide olsa eğitimlerden geçmesi ve bir çaba sonucu meslek edinmeleri gerektiği görüşü sunulabilir.

İş ahlakımı geliştirmemde meslek örgütümün yönlendirme ve baskısını hissederime ilişkin soruda 5 üzerinden 2.57'lik bir ortalamayla yaklaşık 2,43'lük yani %48,53'lük bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak meslek seçimi, iş yeri açılışı, esnaf eğitimleri, çalışan bulmada esnaflara yardımcı olma gibi konularda meslek odalarının etkinliğinin az olması, denetimlerin ve cezaların yeterli olmaması gösterilebilir. Bu konularda sağlanacak iyileştirmelerin de bu sorudaki farklılığı azaltılacağı düşünülmektedir.

İhtiyaç duyduğum eğitimler konusunda meslek örgütüm etkilidir ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,05'lik bir ortalama ile yaklaşık 1,95'lik bir sapma yani %38,93'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni meslek odalarının esnaflarla iletişimindeki kopukluk olduğu düşünülmektedir. Bunun düzeltilebilmesi için meslek odalarının esnaflara ulaşabilme adına örgüt yapısında bir iyileştirmeye gidilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışanlarımı meslek örgütü kanalı ile buluruma yönelik soruda 5 üzerinden 2,70 puanlık bir ortalama mevcuttur. Yaklaşık 2,29'luk bir sapma yani %45,87'lik bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni meslek odalarının böyle bir hizmet verseler bile esnaflara bu konuda ulaşılamaması gösterilebilir. Bu konudaki iyileştirmenin meslek odalarının İş-kur gibi kurumlarla ortak çalışarak sağlanabileceği düşünülmektedir.

Bağlı olduğum mesleki örgüte güvenmem ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,21'lik bir ortalama ile yaklaşık 1,79'luk bir sapma yani %35,8'lik bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak esnaflarla odalar arasındaki iletişim eksikliği, esnaf çokluğundan odaların herkese yetişememesi gösterilebilir. Bu konudaki iyileştirmelerin yukarıda sayılan maddelerdeki iyileştirmelerin sağlanmasıyla mümkün olacağı düşünülmektedir.

Esnafların mesleki hayatına ilişkin ilk alt boyut olan mesleki örgüt algısı puan ortalaması 5 üzerinden 2,71'dir. Geleneksel yapıdan 2,29 puanlık yani %45,77'lik bir faklılaşma söz konusudur. Yukarıdaki ilgili 7 maddenin iyileştirilmesi durumunda bu farklılık kümülatif olarak giderilecektir. Ayrıca mesleki örgüt algısı geleneksel yapıdan en fazla uzaklaşan boyuttur.

Yapılan araştırmada iş ahlakımı geliştirmemde diğer esnaf arkadaşlarımın baskısını hissederime yönelik soruda 5 üzerinden 3,17'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,83'lük yani %36,53'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bu farklılaşmanın nedeni olarak toplumsal yapının değişmesi, bireysel yaşantının toplum içerisinde öneminin artmasının sonucu olarak gösterilebilir. Esnafların kendi aralarındaki iletişimi artıracak faaliyetlerin oluşturulması farklılığı iyileştirebileceği gibi iş ahlakı ve iş disiplini konularında tüm esnafları ortak bir paydada buluşturulmasının çözüm olacağı düşünülmektedir.

Çalışanlarımı diğer esnaf arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine bulurum ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,55'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,45'lik yani %29,07'lik bir farklılaşma söz konusudur. Bu konudaki farklılığın esnaflar arası iletişim ve dayanışma eskilliğinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu konularda sağlanacak iyileştirmeler farklılığı azaltacaktır.

Esnaf dayanışma sandıkları gereklidir ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,57'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,43 puanlık bir sapma yani %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak esnafların oluşturulacak yardım sandığının güvenilir ve adaletli bir şekilde tesis edileceği konusundaki şüpheleri gösterilebilir. Bu konudaki iyileştirmelerin sistemsel olarak kimsenin aklına şüphe düşürülmeyecek bir yapı kurulmasıyla çözüleceği düşünülmektedir. Kişilerden bağımsız yüksek denetimli bir yapı esnaflar arasında ortak bir sandık kurma isteğini artıracaktır. Ancak yinede bu konuda ki güven azlığının geçmişte oluşan güvensizliklerin bir sonucu olduğundan bu konudaki iyileştirmelerin uzun zaman ve emek isteyeceği kanaati uyandırmıştır.

Esnaflar gerektiğinde birbirlerine borç verirler ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,75'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,25'lik yani %25,07'lik bir farklılaşma vardır. Bu konudaki farklılaşmanın ekonomik kriz ortamının varlığı ve verilen borçların geri alınamayacağı endişesi olduğu düşünülmektedir. Mülakatlardan edinilen sonuca göre bu konudaki iyileştirmelerin ekonomik kriz ortamının geçmesiyle kendiliğinden düzeleceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada siftah yapmamış esnaf arkadaşlarıma müşteri yönlendirmeye yönelik soruda 5 üzerinden 3,71'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,29'luk yani %25,73'lük bir farklılaşma söz konusudur. Mülakatlara göre, esnaflar bu davranışı sergileseler bile zamanla yaşadıkları olumsuzluklar sonucu bu geleneğin kaybolmaya başladığı kanısı çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak işletmelerin daha fazla kar amacı ile hareket etmesi gösterilebilir. Bugün ki ekonomik ve toplumsal yapılanma göz önünde bulundurulsa bu davranışta bir iyileştirme yapılabileceği

konusunda ciddi şüpheler mevcuttur. Yinede esnaflar arasında güvenin tesis edilmesi birlik beraberlik duygusunun, bir teşkilat olma duygusunun artırılması bu konuya en güzel çözüm olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada mesleki sırlarımı paylaşırım ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 2,51'lik bir ortalamayla yaklaşık 2,49 puanlık bir sapma yani geleneksel yapıdan %49,87'lik yüksek bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedenin ticari rekabet olduğu düşünülmektedir. Bu konudaki iyileştirmenin rekabet ortamının azalması, birlik beraberlik duygusunun artırılması ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Ancak günümüz ekonomik yapılanmasında rekabetin azaltılması devlet müdahalesi ile mümkün olacağından bu tür bir müdahaleye ihtiyaç olup olmadığı bu araştırmanın dışında tartışılması gereken bir konudur.

Esnafların mesleki hayatına ilişkin ikinci alt boyut olan esnaf dayanışma algısı puan ortalaması 5 üzerinden 3,38'dir. Geleneksel yapıdan 1,62 puanlık yani %32,49'luk bir faklılaşma söz konusudur. Yukarıdaki ilgili 6 maddenin iyileştirilmesi durumunda bu farklılık kümülatif olarak giderilecektir.

Yapılan araştırmada denetimler gereksizdir ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,57'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,43'lük yani %28,53'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeninin mevcut denetimlere olan güvensizlik olduğu düşünülmektedir. Denetimler sağlıklı bir şekilde güvenilir kurumlar veya kişiler tarafından yapıldığı takdirde farklılığın azalacağı düşünülmektedir.

Maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabilirim ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,99'luk bir ortalamayla yaklaşık 1,01 puanlık bir sapma söz konusudur. Yani geleneksel yapıdan sadece %20,13'lük bir farklılaşma vardır. Bunun nedeninin, esnafların mülakatlarda da belirttiği gibi, talep olduğu düşünülmektedir. İnsan sağlığını etkilemediği sürece esnafların talepleri karşılayacak ucuz mal satmalarının yanlış olduğu düşünülmemektedir. Sonuçta böyle bir talep varsa er ya da geç bu talebi karşılayacak bir arz oluşacaktır.

Herkes istediği işyerini istediği yere açabilmelidir ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,21'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,79'luk yani %35,87'lik bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeninin serbest piyasa algısı olduğu düşünülmektedir. Esnafların istedikleri yere işyeri açmadan önce gerekli fizibilite raporlarının istenmesi ve esnafların bilinçlendirilmesi bu konun iyileştirilmesinde etkili olacaktır. Tabi bu eğitim ve denetimlerin yapılabilmesi için gerekli yasal alt yapının da oluşturulması gerekmektedir.

Daha fazla kazanmak için israftan kaçınmama yönelik soruda 5 üzerinden 3,61'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,39 puanlık bir sapma görülmektedir. Yani Geleneksel yapıdan %27,73'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bu konudaki farklılaşmanın esnafların israf konusundaki algısından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bunun iyileştirme, israf ve verimlilik konsun da esnaflara gerekli eğitimlerin verilmesi ile sağlanabilir.

Esnafların mesleki hayatına ilişkin üçüncü alt boyut olan Liberal Davranış Teşebbüs Algısı puan ortalaması 5 üzerinden 3,60'dır. Geleneksel yapıdan 1,40 puanlık yani %28,07'lik bir faklılaşma söz konusudur. Yukarıdaki ilgili 4 maddenin iyileştirilmesi durumunda bu farklılık kümülatif olarak giderilecektir. Ayrıca Mesleki Hayata İlişkin üç alt boyut arasında en az farklılaşma Liberal Davranış Teşebbüs Algısına ilişkindir.

Araştırmanın ilk ana boyutu olan yukarıdaki ilgili üç alt boyutun oluşturduğu Mesleki Hayata Yönelik bulguların puan ortalaması 3,23'dür. 5'ten 1,77 puanlık yani %35,4'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bu bölüm için mevcut esnaf kültürünün geleneksel yapıyı ortalama düzeyde koruduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmada esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevi vardır ifadesine ilişkin soruda 5 üzerinden 3,19'luk bir ortalama mevcuttur. 1,81 puanlık bir sapma yani geleneksel yapıdan %36,13'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni olarak toplum içerisinde yaşayan bireylerin benmerkezci tavır almaları gösterilebilir. Bu konudaki iyileştirme bireysel hayatların önemini koruyarak toplum içerisinde birlikte yaşama olgusunun artırılması ile sağlanabilir.

Esnaflar bulundukları bölgenin siyasi hayatını yönlendirire ilişkin soruda 5 üzerinden 3,05'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,95'lik yani %38,93'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni olarak siyasi mekanizmaların çıkar ile hareket etmesi gösterilebilir. Bu konuda bir iyileştirme olması gereklimi tartışılır. Çünkü tarafların çıkar endişesiyle hareket etmesi ranta dönüşebileceği gibi toplum için faydalı sonuçlarda vermeyebilir. Ancak şunu eklemek gerekir ki esnafların siyasi hayatı yönlendirmesi yüksek düzeyde beklenemeyeceği gibi siyasilerinde yüksek düzeylerde ticari hayatı yönlendirmesi beklenmemeli. Ahiliğin tarihsel süreci buna en güzel örnektir. Esnafların teşkilat yapısının bozulmasındaki en önemli nedenler arasında yer alır, esnaf kültüründen gelmeyen devlet tarafından imtiyaz verilen kişilerin esnaflık yapması. Bu durumun olumsuz sonuçları tekrar yaşanmaması için bu dengenin kurulması önem arz etmektedir.

Esnaflar bulundukları bölgenin asayişini sağlarlar ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,15'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,85'lik yani %36,93'lük bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak esnafların bulundukları ortama bir düzen getirseler de yaşanabilecek tehlike arz eden olaylarda çekimser kalmaları gösterilebilir. Bu konuda bir iyileştirme asayiş olaylarına direk müdahaleden çok fiziki olarak birbirine yakın esnafların birlikte hareket etmeleri ile sağlanabileceği düşünülmektedir.

Esnaflar siyasilere doğruyu söylemekten çekinmezler ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,39'luk bir ortalamayla yaklaşık 1,61'lik yani %32,13'lük bir farklılaşma söz konusudur. Bunun nedeni olarak esnafların ticaretlerine veya siyasilerle yapılabilecek ticari ilişkilerine gelebilecek zarardan endişe duymaları gösterilebilir. Bu konun iyileştirilebilmesi siyasi iklimin yumuşaması ve siyasilerin sağlayabileceği ayrıcalıkların adil bir şekilde dağıtılmasıyla sağlanabilir.

Esnaflar siyasi olarak uzlaşmacı tavır takınıra yönelik soruda 5 üzerinden 3,61'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,39 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %27,87'lik bir farklılaşma söz konusudur. Mülakatlarda esnafların ticari kaygılardan dolayı orta yolu bulmaya çalıştığı belirtilmişti eğer bu orta yolu bulma durumu içselleştirilip birbirlerini kırmama düşüncesiyle oluşturulursa bu konudaki en önemli iyileştirmenin de sağlanacağı düşünülmektedir.

Esnafların toplumsal ve bireysel hayata ilişkin ilk alt boyut olan Toplumu yönlendirme algısını Algısı puan ortalaması 5 üzerinden 3,28'dir. Geleneksel yapıdan 1,72 puanlık yani %34,40'lık bir faklılaşma söz konusudur. Yukarıdaki ilgili 5 maddenin iyileştirilmesi durumunda bu farklılık kümülatif olarak giderilecektir. Toplumsal ve bireysel hayata yönelik üç alt boyut arasında en fazla farklılaşma Toplumu Yönlendirme Algısında yaşanmıştır.

Yapılan araştırmada esnaflar iş ve özel hayatlarında kinden ve dedikodudan kaçınırlar Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,65'dir. 5'ten 1,35 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %27,07'lik bir farklılaşma söz konusudur. Mülakatlardan çıkan sonuçlara göre esnaflar arasında bu davranışın yapılmamaya çalışılmasının nedeni ticari kaygılar olduğu belirtilmiştir. Bu durumun iyileştirilmesi için bu konunun esnaflar arasında içselleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada esnaflar sözlerini tutarlar ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,47'lik bir farklılaşma söz konusudur. Esnafların ticari hayatın devamlılığı için bir gereklilik olduğu düşüncesi sözlerini tutma eğilimlerindeki

asıl neden olarak görülmektedir. Bu durumunun iyileştirilebilmesi esnaflar arasında söz tutma olayının içselleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar Bu soruya verilen cevapların puan ortalaması 3,91'dir. 5'ten 1,09 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,73'lük düşük bir farklılaşma söz konusudur. Esnaflar arasında böyle bir ayrım gözetilmediği mülakat sonuçlarına da yansımıştır. Azda olsa farklılaşmanın nedeni olarak insanların değer yargılarındaki değişim gösterilebilir. Bireyler maddi durumlarından çok insani değer ölçütlerine göre toplumda yer bulmaya başlamasıyla bu durumun iyileşeceği düşünülmektedir.

Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlara yönelik soruda 5 üzerinden 3,50'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,50'lik yani %30'luk bir farklılaşma söz konusudur. Bu farklılaşmanın nedeni esnafların zengin kimselerden elde edilebileceği yüksek karlılık düşüncesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu durumun iyileştirilmesi işlerin ve fiyatların standartlaşması ile sağlanabilir. Ayrıca bir önceki maddede bahsedilen iyileştirme bu konu içinde geçerli olduğu düşünülmektedir.

Esnaflar emri altındakileri korur ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,94'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,06 puanlık bir sapma vardır. Geleneksel yapıdan %21,20'lik düşük bir farklılaşma söz konusudur. Mülakat sonuçlarında da esnafların genelinin birlik ve beraberlik içinde yaşayabilmek için çalışanlarını koruduğunu belirtmiştir. Oluşan farklılığın nedeni olarak, esnaflar arasında "koruma" kelimesinin farklı algılanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü mülakata katılan iki esnaf dışarıya karşı korusalar da işverenlerin çalışanı ezme gibi bir eğilimleri olduğunu belirtmiştir. Bu durumun iyileştirilmesi işçi ve işveren taraflarının iletişiminin artırılmasıyla mümkün olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,52'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,48 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %29,60'lık bir farklılaşma söz konusudur. Bu farklılaşmanın nedeni olarak bireylerin özeleştiri konusunda yeterli olmaması gösterilebilir. Bu iyileştirmenin yapılabilmesi için hata ve kusurları kendilerinde aramanın başarıyı da beraberinde getireceği bilincinin yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurla yönelik soruda 5 üzerinden 4,05'lik bir ortalamayla yaklaşık 0,95 puanlık bir sapma görülmektedir. Geleneksel yapıdan %19,07'lik çok düşük bir farklılaşma söz konusudur. Bu farklılaşma mülakat sonuçlarında belirtildiği üzere bazı

esnafların komşulukları samimi ve gerçekçi bulmadıklarından kaynaklanmaktadır. Esnaflar arası iletişimin artırılması, dayanışmanın sağlanmasıyla bu konudaki düşüncelerin daha da azaltılacağı düşünülmektedir.

Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar ifadesine yönelik soruda 5 üzerinden 3,75'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,25'lik yani %24,93'lük bir farklılaşma söz konusudur. Mülakata katılanların çoğu esnafların büyüklük ve gururdan kaçınacağını belirtmiştir ve aksi takdirde esnaflık yapamayacaklarını ifade etmiştir. Bu konudaki farklılaşmanın bireylerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Esnaflar arasında iletişimin artırılması ve iş ahlakı konusunda oluşturulan ortak paydada buluşmaları iyileştirmenin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Esnaflar hakkı söylere yönelik soruda 5 üzerinden 3,57'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,43'lük yani %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur. Bu farklılaşmanın nedeni ticari kaygı olduğu düşünülmektedir. Bu konulardaki iyileştirme bireylerin bu konuyu içselleştirilmesi ile sağlayacağı düşünülmektedir.

Esnafların toplumsal ve bireysel hayata ilişkin ikinci alt boyut olan Toplumu yönlendirme algısını Algısı puan ortalaması 5 üzerinden 3,75'dir. Geleneksel yapıdan 1,25 puanlık yani %25,08'lik bir faklılaşma söz konusudur. Yukarıdaki ilgili 9 maddenin iyileştirilmesi durumunda bu farklılık kümülatif olarak giderilecektir.

Yapılan araştırmada Ahilik adap kuralları 24 maddede toplanmıştır bunlara ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

Sofra adabına yönelik soruda 5 üzerinden 3,71'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,29'luk yani %25,87'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Su içme adabına yönelik soruda 5 üzerinden 3,67'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,33'lük yani %26,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Konuşmayla ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,94'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,06'lık yani %21,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Giyinmeyle ilgili adaba dikkat ilişkin soruda 5 üzerinden 4,05'lik ortalamayla yaklaşık 0,95'lik yani %19,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Evden dışarı çıkmayla ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,71'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,29'luk yani %25,73'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Yolda yürümeyle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mahallede yürümeyle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Çarşıda yürümeyle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,85'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,15'lik yani %23,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Alışveriş adabına yönelik soruda 5 üzerinden 3,93'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,07'lik yani %21,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Eve eşya getirme ile ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,82'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,18'lik yani %23,60'lık bir farklılaşma söz konusudur.

Eve girme ile ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,65'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,35'lik yani %26,93'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Oturmayla ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Misafirlikle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,89'luk bir ortalamayla yaklaşık 1,11'lik yani %22,13'lük bir farklılaşma söz konusudur.

İnsan davet etmekle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Ayakkabı çevirmekle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,57'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,43'lik yani %28,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Büyükleri ziyareti etmekle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,84'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,16'lık yani %23,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Hasta ziyaretiyle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,95'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,05'lik yani %21,07'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Ölü evine ziyaretle adana yönelik soruda 5 üzerinden 3,97'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,03'lük yani %20,53'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Mezarlık ziyaretiyle ilgili adaba dikkat yönelik soruda 5 üzerinden 3,83'lük ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,64'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,36'lık yani %27,20'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Kişisel temizlikle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 4,03'lük bir ortalamayla yaklaşık 0,9'luk yani %19,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Bardağa su koymakla ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,73'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,27'lik yani %25,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Evde dinlenmekle ilgili adaba ilişkin soruda 5 üzerinden 3,77'lik bir ortalamayla yaklaşık 1,23'lük yani %24,67'lik bir farklılaşma söz konusudur.

Mescide girmekle ilgili adaba yönelik soruda 5 üzerinden 3,93'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,07'lik yani %21,33'lük bir farklılaşma söz konusudur.

Toplumsal ve Bireysel Hayatın üçüncü ve son alt boyutu Ahilik adap kurallarına yakınlık derecesi yukarıdaki ilgili 24 adap kuralının ortalaması alınarak bulunmuştur. Buna göre Esnafların Ahilik Adap Kurallarına Yakınlık Derecesinde 5 üzerinden 3,83'lük bir ortalamayla yaklaşık 1,17'lik yani %23,4'lük bir farklılaşma söz konusudur. Adap kuralları arasında %28,67'lik farkla geleneksel yapıdan en uzak duran kural ayakkabı çevirmeyle ile ilgili adap kuralıdır. Onu %26,93'lük farkla eve girmeyle ilgili adap kuralı takip eder. Adap kuralları arasında geleneksel yapıdan en az farkı olan kural %19,33'lük farkla kişisel temizlikle ilgili adap kuralıdır. Onu %19,07'lik farkla giyinmeyle ilgili adap kuralı takip eder. Ayrıca Ahilik Adap Kurallarına Yakınlık derecesi araştırmanın genelimde de en az farklılığın oluştuğu boyuttur. Esnaflar bu adap kurallarını meslekleri için bir zorunluluk ve itibarlı bir duruş için gereklilik olarak görmektedir. Bu konuda bir iyileştirmelerin bu kuralların içselleştirilmesiyle mümkün kılınacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci ana boyutu olan yukarıdaki ilgili üç alt boyutun oluşturduğu Toplumsal ve Bireysel Hayata Yönelik bulguların puan ortalaması 3,62'dir. 5'ten 1,38 puanlık yani %27,6'lık bir farklılaşma söz konusudur. Bu bölüm için mevcut esnaf kültürünün geleneksel yapıyı ortalama düzeyde koruduğu söylenebilir.

Araştırmanın geneline bakıldığında Esnafların Mesleki Hayatlarına yönelik bulgular ve Toplumsal ve Bireysel Hayatlarına yönelik bulguların puan ortalaması 3,43'dir. Geleneksel yapıdan yaklaşık 1,57 yani %31,4'lik bir farklılaşma söz konusudur. Buna neden olarak yukarıda belirtilen özellikli nedenlerinin yanında günümüz konjektör de var olan kapitalizm, küreselleşme, modernleşme gibi yapıların ticari hayata ve hatta gündelik hayata etkileri

gösterilebilir. Araştıranının sonucunda varılan noktada Ahilik kurallarına uyma derecelerinde yüksek düzey farklılık oluşmamasının dışsal etkilerden kaynaklandığı ve içsel motivasyonla ilgili problemler olduğu düşünülmektedir. Özellikle oluşturulan sorular mülakat şeklinde tekrar sorulduğunda bu durum açık bir şekilde görülmüştür. Ahiliğin başlangıç noktası olarak görülen insani değerler esnafların ahilik kurallarına uymada motive kaynağı iken günümüzde bu kurallara uyma konusunda ticari kaygılar yatmaktadır.

Burada giderilmeye çalışılan konular esnafın temel ahlaki felsefesini bugünkü konjüktüre de uyum için önemli olduğu düşünülmektedir ama bazı konuların (siyaseti yönlendirme, asayişi sağlama vb) değişim içerisinde giderilmesine gerek olmadığı düşünülmektedir. Bu da aynı zamanda bugünkü esnaf ahlakının testinde yeni bir ahilik parametresi oluşturulabilmesi için farklı çalışmalara feyiz olabilecek bir alt yapı oluşturabilir.

KAYNAKÇA

Acıyan, M., (2001), Cemi Meriç' te Milli Kültür Unsurları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.

Açıkgöz, Ö. (2006), Küreselleşme, Şehir ve Küreselleşmenin Bir Boyutu Olarak Habitat Toplantıları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akbaş, E., Bozkurt S., Yazıcı K., (2018), "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması", Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı

Akdağ, M., (2017), **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Akyıldız, H., (2006), "İktisadi ve Siyasal Dönüşümlerin Sosyo-Psikolojik Dinamiği", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 8, s. 4, (1-15).

Aladağ, İ. (2012), Televizyon Dizilerinde Kültürel Yozlaşma Açısından İncelenmesi (Fırat Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ.

Apaydın, Ü. (2006), Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nurettin Topçu'nun Eserlerinin Kültür Ve Uygarlık Kavramları Açısından Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.

Aybakır, B. (2012), "Ahiliğin Tarihsel Olarak İncelenmesi Üzerine Bir Deneme", Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Aman, F. (2012), "Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt 21, s. 1, (135-151).

Arslantürk Z., Amman M. (2013), **Sosyolojiye Giriş**, Çamlıca Yayınları, İstanbul.

Alver, K. (2010), "Emile Durkheim ve Kültür Sosyolojisi", Sosyoloji Dergisi, cilt 3, s. 21, (199-210).

Aliyev, Y. (2014), Örgütsel Sosyalleşme ve Örgütsel Özdeşleşme Arasındaki İlişki: Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Erzurum.

Aydın, G. (2014), Esnaf ve Sanatkarların İstihdama İlişkin Sorunlarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.

Aydın, A.E., Marangoz, M., Fırat A. (2015), "Tüketim Kültürü Çalışmaları Üzerine Bir Literatür Taraması", Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, cilt 7, s. 1, (23-40).

Bal, O., (2010), "Teknolojinin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri", Akademik Bakış Dergisi, s. 2, (1-23).

Balcı, A., (2015), Örfi Hukukun Mahiyeti ve Osmanlı Ceza Tatbikatı Yönünden İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kayseri.

Baskıcı, M.M., (1994), 10-13. Yüzyıllarda Bizans Anadolu'sunda İktisadi ve Sosyal Ortam: Kurumlar ve Gelişmeler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

Baykul, A., (2009), Isparta İl Merkezindeki Esnaf Sorunları ve Esnafın Yerel Ekonomi ile İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Isparta.

Bayram, M., (2014), "Ahilik", **Ahilik Ansiklopedisi**, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara.

Bayram, M., (1991), **Ahi Evran ve Ahi Teşkilatı'nın Kuruluşu**, Damla Matbaacılık ve Ticaret Yayıncılık, Konya.

Bayram, S., (2012), "Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 21, (81-115).

Betan, A. R., (2014), Post Modernizmin Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Ulus-Devlet Sürecine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yöntemi Anabilim Dalı, İzmir.

Bilgili, M.Y., (2017), "Modernizm Ve Postmodernizm Ekseninde İnsan - Çevre İlişkileri", Sobider The Journal of Social Science, yıl 4, s. 10, (504-519).

Burke, P., (2011), **Tarih ve Toplumsal Kuram**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Bulu G., Teke D. (2016), "Maddi Kültür Ögelerinin Öğrenimi Açısından Bir Roman Çözümlemesi: İnce Memed", Ege Eğitim Dergisi, cilt 17, s. 2, (504-526).

Büyük Larousse, (1986), **Sözlük ve Ansiklopedi**, Gelişim Yayınları, İstanbul.

Ceylan, K., (2013), **Ahilik: Türk İslam Medeniyetinde Dünyevi ve Uhrevi Sistem**, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kültür Yayınları, Ankara.

Coşkun, İ. (2012), "Uygarlık, Kültür ve Tarih", Sosyoloji Dergisi, cilt 3, s. 10, (105-112).

Çağman, E., (2011), 18. Yüzyılda İstanbul'da Esnaflık Gıda Sektörü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.

Çağtay, N., (1974), **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Ankara Üniversitesi Mecmuası, Ankara.

Çalış, Ş., (2013), "Endüstri İlişkilerinde Yeni Gelişmeler", **Endüstri İlişkileri,** Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Çalışkan, Y., İkiz, M.L., (1993), **Kültür, Sanat ve Medeniyetimizde Ahilik**, Ankara.

Çolak, M., (2013), Çalışma Kültürü Farklılıklarının Çalışma Davranışları Üzerine Etkileri: Türkiye ve Polonya Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyol Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.

Dağ, M., Kılınç, F., (2014), "Esnaf Kavramının Gelir Vergisi Kanunu Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi", SBARD Dergisi, s.28, (249-266).

Dağgeçen, Ö. (2011), Siyasal Simgelerin Siyasal Kültür ve Toplum Üzerine Etkileri-Mersin Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Soslyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.

Demirkaya, H., (2013), **Bireysel ve Örgütsel Boyutlarıyla Sosyal Davranı**, Umut Yayınları, Kocaeli.

Demirel, S., Yegen C., (2015), "Tüketim, Postmodernizm ve Kapitalizm Örgüsü", İlef Dergisi, cilt 2, s. 1, (115-138).

Dursun, Ç., (2001), **Tv Haberlerinde İdeoloji**, İmge Yayınları, Ankara.

Düşkün, İ., (2012), "Ahilikte İşi, İş Etiği ve Günümüze Yansımaları", Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Eisenstadt, S.N., (2007), **Modernleşme: Başkaldırı ve Değişim,** Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Elias, N. (2005), **Uygarlık Süreci**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Emiroğlu K., Aydın S. (2003), **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Er, K., (2014), "Üretim İlişkileri Temelinde Modernizm ve Postmodernizm Azgelişmiş Ülkeler Üzerinde Etkileri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 16, s. 3, (413-453).

Erdemir, E., (2000), Postmodern Yaklaşımın Yönetim ve Örgüt Yapılarına Etkileri: "Modernden Postmoderne Dönüşüm Tartışmalarının Yönetim Teorisine Katkıları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Eskişehir.

Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2002), **Öteki Kuram**, Erk Yayınları, Ankara.

Eren, A., (2012), "Fütüvvet Geleneği ve Ahiliğin Gerekli Çerçevesinde İdeal İnsan Tipi", Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Ekinci, Y., (2012), **Ahilik**, Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara.

Ekinci, Y., (1990), **Ahilik ve Meslek Eğitimi**, MEB yayınları, İstanbul.

Fukuyama, F. (1999), **Tarihin Sonu ve Son İnsan,** Gün Yayıncılık, İstanbul.

Gelekçi, C., (2003), Küreselleşme ve Milli Kültür, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Giddens, A., (2008), **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Gökbel V., Seggie F. N., (2014), "Siyasal Kültür, Üniversite ve Akademik Özgürlük", İnsan ve Toplum Dergisi, cilt 4, s. 8, (189-196), İstanbul.

Taşkıran G., (2007), Servqual analiz ile değerlendirilmesi ve Ankara Ulus Devlet Hastanesi`nde uygulama,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Hizmetlerinde Kalite Yönetimi, Ankara.

Güran T., (2009). **İktisat Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul.

Güvenç, B., (2005), **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Güvenç, B., (2011), **Kültürün abc'si**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Güvenç, B., (1985), **Kültür Konusu Ve Sorunlarımız**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Gökalp, Z., (2007), **Hars ve Medeniyet**, Elips Kitap, Ankara.

Gökalp, Z., (1968), **Türkçülüğün Esasları**, Varlık Yayınları, İstanbul.

Gölpınarlı, A., (2011), **İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı**, İstanbul Ticaret Odası Akademik Yayınlar, İstanbul.

Güngör, E., (2010), **Kültür Değişmesi e Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Haviland, William A. ve Diğerleri (2008), **Kültürel Antropoloji**, Kaktüs Yayınları, İstanbul.

İçli, G. (2008), **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayınları, Ankara

İnalcık, H. (2009), **Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I**, İşbankası Yayınları, İstanbul.

Kaplan, M., (1991), **Türk Edebiyat Araştırmaları-3 Tip Tahlilleri**, dergah Yayınları, İstanbul.

Karagül, M. (2018), "Türk İslam Medeniyetinde Ahiliğin İktisadi Hayat ve Devletin Oluşumundaki Rolü", Tasam, (263-288), http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/51265/turk_islam_medeniyetinde_ahiligin_iktisadi_hayat_ve_devletin_olusumundaki_rolu, 25.06.2018.

Kılıçbay, M.A., (1993), **Şehirler ve Kentler**, Gece Yayınları, Ankara.

Kılınç, M., (2012), "Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimi Şekillendiren Eğitim Kurumlarından Ahilik, Gedik, Lonca, Enderun Mektebi'nin Tarihi Gelişmeleri", e-Journal New World Sciences Academy, cilt 7, s.4, (63-73).

Kırılmaz H., Ayparçası F., (2016), "Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürü Üzerine Yansımaları", İnsan ve İnsan Dergisi, yıl 3, s. 8, (32-58).

Koku, S. (2006), Kültür Değişmelerinde Alan Araştırması Olarak Antakya-Vakıflı Köyü'nün Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Kongar, E. (1999), **Kültür Üzerine**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Korkmaz, E.S., (2005), Tarihsel Süreç İçerisinde Osmanlı Esnaf Loncaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kütahya.

Koyuncu, M., (2008), 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Esnafı (İstanbul ve Bursa Örnekleri), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara.

Kurt, A. (2014), Mevsılı'nin İhtiyar Adlı Eserinde Örf ve Adet, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Çorum.

Kurtuluş, R. (2014), "Esnaf", **Ahilik Ansiklopedisi**, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara.

Kuzhan, H., (2009), Bir sağlık kuruluşunda hizmet kalitesinin ölçümü ve hasta memnuniyetini etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir.

Küçükdağ, Y. (2014), "Ahilik: Osmanlı Dönem", **Ahilik Ansiklopedisi**, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara.

Köktürk, M. (2015), **Kültürün Dünyası**, Hece Yayınları, Ankara.

Majuyev, V., Yokova, S. H., & Hiperlink, (Firm). (1998), **Kültür ve Tarih**, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

Alinowski, B. (1992), **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Malinowski, B. (1990), **İnsan ve Kültür**, V yayınları, İstanbul.

Marhall, G. (2009), **Sosyoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınarı, Ankara.

Malkoç, E. (2016), Ahilik Sistemi Örgütlenme Yapısının Günümüz Türkiye Esnaf ve Sanaatkarları Konfederasyonu ile Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilimdalı, Karabük.

Meriç, C. (2014), **Umrandan Uygarlığa**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Meriç, C. (2013), **Kültürden İrfana**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ocakoğlu, Ömer F. (2004), Hanefi Mezhebinin Mezhep İçi İşleyişinde Örfün Konumu: İbn Abidin'in "Örf Risalesi" Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku Anabilim Dalı, Sakarya.

Oğuz, E. (2011), "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", Edebiyat Fakültesi Dergisi, cilt 28, s.2, (123-139).

Orhaner, B., (2012), "Ahilik ve Kurumsal Sorumluluk", Ahiliğe Genç Bakışlar Makale Yarışması ve Sempozyumu, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Özdemir, M.Ç., Zanbak, M., (2011), "Küresel Dönüşümde Sosyal Politikanın Etkinliği: Dört Perspektiften Değerlendirme", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, vol. 61, (217-235).

Özlem, D. (2012), **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, Notos Kitap, İstanbul.

Öztürk, A. (2012), Amerikada Yaşayan Türk Göçmenlerin Asimilasyon Karşısında Türk Kimliklerini Sürdürme Çabasının Bir Aracı Olarak Türk Dernekleri'nin Rolü: Rochester Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya.

Özkalp, E. (2004), "Kültür", **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

Özen, Y., (2014), "Türk Milli Kültüründe Değerler Ve Değerlerin Milletleşmeye Etkisi", Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, cilt 7, s. 14, (59-87).

Özbilgili, C. (2014), Türkiye'de Küçük Esnaf ve Sanatkarın Kredi Kullanımı ve Ödeme Gücü: TESKOMB Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Özdamar, K., (2004), **Paket programlar ile istatistiksel veri analizi,** Kaan Kitabevi, 5. Baskı, Eskişehir

Schroeder, R. (1996), **Max Weber ve Kültür Sosyolojisi**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Smith, P. (2007), **Kültürel Kuram**, Babil Yayınları, İstanbul.

Smith, P., Riley, A. (2016), **Kültürel Kurama Giriş**, Dipnot Yayınları, Ankara.

Strangleman T., Warren T., (2015), **Çalışma ve Toplum**, Nobel Akademik Yayınları, Ankara.

Sucu, İ. (2012), "Althusser in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, cilt 7, s. 3, (30-41).

Şen, E. (2009), Esnaf Kefalet Kredilerinin Türkiye'deki Mekânsal Dağılışı ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Şenocak, İ. (2011), İslam Hukukunda Örfün Hükümlere Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun.

Şekerkaya, A. K., (2000), **Bankacılık hizmetlerinde algılanan toplam kalite ölçümü**, SPK Yayınları, Ankara.

Tayiz, B. (2015), Yahya Kemal'de Kültür ve Medeniyet Kavramı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tezcan, M. (2008), **Kültürel Antropoloji**, Maya Akademi Yayınları, Ankara.

Temel, H. (2007), Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitimi ve Öğretimindeki Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Tokerer, T., (2009), Nurettin Topçu Düşüncesinde Kültür ve Medeniyet Problemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Topçu, N. (2016), **Kültür ve Medeniyet**, Dergah Yayınları, İstanbul.

Torlak, Öç (2000), **Tüketim-Bireysel Eylemin Toplumsa Dönüşümü**, İnkılab Yayınları, İstanbul.

Turhan, M. (1969), **Kültür Değişmeleri**, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Türkçe Sözlük (2005), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkçe Bilim Terimler Sözlüğü Sosyal Bilimler (2011), Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara.

Türkiye Esnaf ve Sanaatkarları Konfederasyonu – TESK (2018), 507 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu, http://www.tesk.org.tr/tr/5362/507.php, 04.08.2018.

Tiryaki, Ö. E., (2006), Tanzimat Döneminde Antep Esnaf Teşkilâtı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilimdalı, Gaziantep

Tokarer, T. (2009), Nurettin Topçu Düşüncesinde Kültür ve Medeniyet Problemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Tokgöz, Z. (2014), **Geçmişten Gelen Işık Ahi Evran ve Ahilik Sistemi**, Pelin Yayıncılık, Ankara.

Tomlinson, J., (1999), **Kültürel Emperyalizm: Eleştirel Bir Giriş**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Tüzün, N., (2018), "Osmanlı Lonca Teşkilatına Toplu Bir Bakış", Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, s. 18, (231-238).

Tylor, Edward B., (1874), Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom, Cilt 1, Henry Holt and Company, New York.https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=unQPAAAAYAAJ&oi=fnd&pg=PA26&dq=edward+b+tylor+culture&ots=-fT_2KQI-6&sig=zSaIDGDM50NtlhORAe_YVeTOS-k&redir_esc=y#v=onepage&q=culture&f=false, Erişim Tarihi, 16.11.2017.

Uçkan, B., (2004), **Endüstri İlişkileri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Glossary, http://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-participation, Erişim Tarihi, 06.02.2018.

Uygar, N., (2006), **Kültür Kuramı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Uysal, M., (2016), Esnaflarda Meslek Ahlakı ve Dindarlık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta.

Ülgen, P., (2013), "Geç Ortaçağ Avrupa'sında Lonca Teşkilatı", History Studies, İnternational Journal of History, cilt 5, s. 2, (471-487).

Ülken, Hilmi Z., (1969), **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi, (2011), Hak Dini Kur'an Dili, cilt 4, Zehraveyn Yayıncılık, İstanbul.

Yeşildal, H., (2013), "Toplumsal Değişme ve Küreselleşme", **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir

Yılmaz, A., (1996), **Modernden Postmoderne Siyasal Arayış**, Vadi Yayınları, Ankara.

Williams, R. (2012), **Anahtar Sözcükler**, İletişim Yayınları, İstanbul.

6102 No'lu, Türk Ticaret Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 27846, 14.02.2011.

5362 No'lu, Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 25852, 21.06.2005.

5174 No'lu ,Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 25479, 1/6/2004

4721 No'lu, Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 25607, 8/12/2001

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

Sayın ilgili, elinizdeki bu anket Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde Doç.Dr.M. Çağlar Özdemir danışmanlığında yürütülen **"Gelenekten Moderniteye Sakarya'da Esnaf Kültürünün Değişimi"** isimli **yüksek lisans tezinin** araştırması için hazırlanmıştır. Cevaplar akademik araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacaktır. Yanıtlayıcılardan ad, soyad, adres gibi belirleyici bilgiler talep edilmemektedir. Çalışma sonuçları hakkında bilgi edinmek için ahsenmeryem@gmail.com adresine talepte bulunabilirsiniz. Çalışmaya verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederim. **Araştırıcı:** Ahsen Meryem Salt

1= Kesinlikle katılmıyorum **2**= Katılmıyorum **3**= Ne katılıyorum ne katılmıyorum **4**= Katılıyorum **5**= Kesinlikle katılıyorum

	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**					
	Tanımlayıcı Sorular	**1**	Yaş					
		2	Cinsiyet					
		3	Sektör					
		4	Kaç yıldır esnaf olduğu					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
MESLEKİ HAYATA YÖNELİK SORULAR	**Meslek Örgütü Algısı**	**1**	Meslek seçimi konusunda meslek örgütleri baskın olarak yönlendiricidir					
		2	İşyeri açılışı için meslek örgütüm baskın olarak yönlendiricidir					
		3	Ustalıklar ve mesleğe girişler merasim/törenle verilmelidir					
		4	İş ahlakımı geliştirmemde meslek örgütüm yönlendirme baskısını hissederim					
		5	İhtiyaç duyduğum eğitimler konusunda meslek örgütüm etkilidir					
		6	Çalışanlarımı meslek örgütü kanalı ile bulurum					
		7	Bağlı olduğum mesleki örgüte güvenmem					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**

	Esnaf Dayanışması Algısı	8	İş ahlakımı geliştirmemde diğer esnaf arkadaşlarımın baskısını hissederim					
		9	Çalışanlarımı diğer esnaf arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine bulurum					
		10	Esnaf dayanışma sandıkları gereklidir					
		11	Esnaflar birbirlerinde gerektiğinde borç para verirler					
		12	Siftah yapmamış esnaf arkadaşıma müşteri yönlendiririm					
		13	Mesleki sırlarımı paylaşırım					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	Liberal Davranış/Teşebbüs Algısı	14	Denetimler gereksizdir					
		15	Maliyetleri düşürmek için kalitesiz mal satabilirim					
		16	Herkes istediği işyerini istediği yere açabilmelidir					
		17	Daha fazla kazanacaksam israftan kaçınmam					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
TOPLUMSAL VE BİREYSEL HAYATA YÖNELİK SORULAR	Toplumu Yönlendirme Algısı	18	Esnafların sosyal hayatı yönlendirme görevi vardır					
		19	Esnaflar bulundukları bölgenin siyasi hayatını yönlendirirler					
		20	Esnaflar bulundukları bölgenin asayişini sağlarlar					
		21	Esnaflar siyasilere doğruyu söylemekten çekinmezler					
		22	Esnaflar siyasi olarak uzlaşmacı tavır takınır					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	Olgunluk	23	Esnaflar iş ve özel hayatta kinden ve					

			dedikodudan kaçınırlar					
		24	Esnaflar sözlerini tutarlar					
		25	Esnaflar fakirlerle dostluktan şeref duyarlar					
		26	Esnaflar zenginlere zenginliklerinden dolayı itibardan kaçınırlar					
		27	Esnaflar emri altındakileri korur gözetirler					
		28	Esnaflar hata ve kusurları kendilerinde ararlar					
		29	Esnaflar daima iyi komşulukta bulunurlar					
		30	Esnaflar büyüklük ve gururdan kaçınırlar					
		31	Esnaflar hakkı söyler					
	Sınıflandırma	**No**	**Sorular**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
	Ahilik Adap kurallarına yakınlık	32	Esnaflar sofra adabına dikkat eder					
		33	Esnaflar su içme adabına dikkat eder					
		34	Esnaflar Konuşmayla ilgili adaba dikkat eder					
		35	Esnaflar Giyinmeyle ilgili adaba dikkat eder					
		36	Esnaflar Evden dışarı çıkmayla ilgili adaba dikkat eder					
		37	Esnaflar Yolda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder					
		38	Esnaflar Mahallede yürümekle ilgili adaba dikkat eder					
		39	Esnaflar Çarşıda yürümeyle ilgili adaba dikkat eder					
		40	Esnaflar Alışverişle ilgili adaba dikkat eder					
		41	Esnaflar Eve eşya getirmeyle ilgili adaba dikkat eder					
		42	Esnaflar Eve girme ile ilgili adaba dikkat eder					
		43	Esnaflar Oturmayla ilgili adaba dikkat eder					

		44	Esnaflar Misafirlikle ilgili adaba dikkat eder					
		45	Esnaflar İnsan davet etmekle ilgili adaba dikkat eder					
		46	Esnaflar Ayakkabı çevirmekle ilgili adaba dikkat eder					
		47	Esnaflar Büyükleri ziyareti etmekle ilgili adaba dikkat eder					
		48	Esnaflar Hasta ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder					
		49	Esnaflar Ölü evine ziyaretle ilgili adaba dikkat eder					
		50	Esnaflar Mezarlık ziyaretiyle ilgili adaba dikkat eder					
		51	Esnaflar Eğlence yerlerine gitmekle ilgili adaba dikkat eder					
		52	Esnaflar Kişisel Temizlikle ilgili adaba dikkat eder					
		53	Esnaflar Bardağa su koymakla ilgili adaba dikkat eder					
		54	Esnaflar Evde dinlenmekle ilgili ilgili adaba dikkat eder					
		55	Esnaflar Mescide girmekle ilgili adaba dikkat eder					

ÖZGEÇMİŞ

Ahsen Meryem SALT, 1992 yılında Sakarya'da doğdu. 2010 yılında Adapazarı Anadolu Kız Meslek Lisesi, Grafik Tasarım ve Fotoğrafçılık Bölümünü bitirdi. 2014 yılında Sakarya Üniversitesi İnsan Kaynakları Yönetimi bölümünden mezun oldu. 2014 yılından itibaren Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Dalı'nda öğrencidir.